STRATIS MIRIVILLIS

Învățătoarea cu ochii de aur

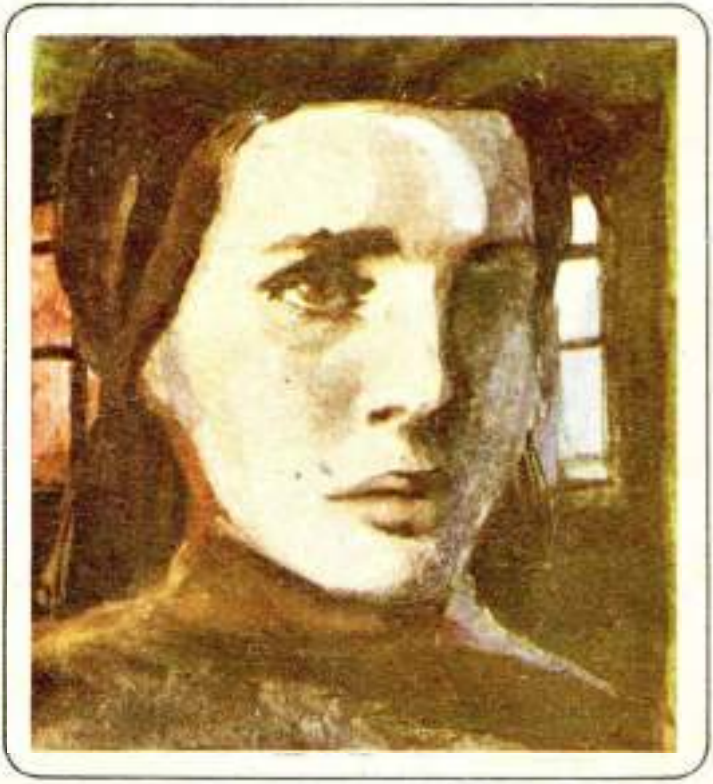

Editura Eminescu

STRATIS MIRIVILLIS

Învățătoarea cu ochii de aur

Coperta colecției de **Wanda Mihuleac**

Ilustrația copertei de **Eugenia Hagiu**

STRATIS MIRIVILLIS

Învăţătoarea cu ochii de aur

traducere de
KETTY CHRISTOFORATOS-SISMANOGLU

1988
EDITURA EMINESCU
Bucureşti, Piaţa Scinteii 1

STRATI MIRIVILI
HE DASKÁLA MÈ TÀ HRYSÁ MÁTIA
Bibliopoleion tes „Estias"
I. D. Kollaroy & Sias A.E.
(1956)

CAPITOLUL I

TRECUSERĂ ATÎȚIA ANI ! TÎNJISE aşa de mult după clipa asta solemnă a întoarcerii, încît o visase. În tranşee. În marşuri. În spitale. Pesemne că acum e vară pe insulă. O înviere a sufletului şi a întregii firi. Ghivecele trebuie să fie pline de garoafe, iar pe cărări să fi răsărit margaretele şi caperele. Totul trebuie să fie în sărbătoare. Marea, munţii prinşi în horă, cerul. Frumos ca-n basme. De cîte ori nu visase această fericire, al cărei preţ numai el ştia cît cîntarea în balanţa nostalgiei. S-ar fi vrut o scoică, cît de mică, amestecată în nisipul ţărmului. Atîta doar, o mică scoică umilă, de nimeni ştiută, să vieţuiască acolo, în găoacea ei neînsemnată. Numai să se întoarcă la Lesbos... Să fie acolo. Pe malul insulei, în soarele insulei, stropit de apele mării ei, umezit de roua argintată a aburului ei sărat.

Şi acum, cît de diferite erau toate !

Vaporul ancorase afară din port şi, în timp ce cobora în barcă, el privea în jur cu ochii în lacrimi. Da... era totuşi vară pe insulă, şi marea era sinilie, şi barca voioasă. O mică luntre albastră, care aluneca sprinten pe apă. Tresărea cu mici gemete de bucurie la fiecare bătaie a lopeţilor şi se îndrepta spre ţărmul lui drag. Frumoasa cetate veneţiană, păduricea de pini, grădina publică cu plopii înalţi, simpaticul chei provincial. Toate erau la locul lor. Dar nu asta, nu asta era întoarcerea visată. I se părea că iese dintr-un naufragiu... Şi era singur, singurel, numai cu barcagiul, în luntrea cea albastră. Se scufundase o corabie mare, cît un continent. Se dusese la fund cu totul. Se căscase o prăpastie ca o gură uriaşă, se umpluse cu o lume întreagă şi se închisese la loc. Fusese acoperită de marea

albastră, vicleană, plină de fluturi argintii și de zbenguieli drăgăstoase. Armonie deplină. Totuși, nu exista o oarecare nedreptate în această sărbătoare ? O nedreptate strigătoare la cer ?

Acasă fu întîmpinat de o liniște apăsătoare. Glicinele atîrnau prăfuite pe zidurile curții și obloanele ferestrelor erau bine închise. Auzi soneria răsunînd ca într-o imensă încăpere goală. Sora lui i se aruncă de gît cutremurată de hohote. Era îmbrăcată în negru și, înecată de plîns, nu putea să-i vorbească, iar mama nu era acolo și nu se ivea de nicăieri, nu-i ieșea în cale să-i ureze bun-venit. Înțelese și o nouă durere i se înfipse în inimă ca un cuțit.

— Mama ? !...

— De două luni... Nu ți-am scris... Îi ajung, mi-am zis, vitregiile războiului...

Sărută lacrimile lui Adriani simțindu-le gustul amar, ca o cinstire simbolică a întoarcerii. Primi lovitura direct, cu seninătate obosită. Ca o rană, amărăciunea începu să picure în el, strop cu strop. Chipul mamei iubite îi trecu prin suflet ca prin tinda unei biserici goale. Blînd, pășind ușor, aievea. Așa cum era, înaltă, subțire și atît de albă în negrul văduviei, pe care nu-l mai scosese de șase ani, de cînd murise tata. Trecu, așa ca întotdeauna, pe nesimțite, în papucii ei moi, care nu făceau zgomot. Fața ei nu avea nimic din urîțenia morții. Cum se întîmplă cu cei la al căror sfîrșit n-am fost de față și n-am văzut cum moartea le destinde și le schimbă trăsăturile.

— A rămas casa pustie, Lìlo... Nu mai sîntem decît doi orfani... orfani...

Își afundă obrazul tînăr, căutînd ocrotire, la pieptul lui larg.

Îi mîngîie buclele aurii. O mîngîia ușor, ca pe un copil.

— Mă ai pe mine Adrianì... Nu mai plînge !

— Lìlo... ah, Lìlo...

I se adresa cu numele de alint de altădată, cînd era copil. Numele acesta îi sună ciudat. Avea în el ceva din puful puiului abia ieșit din găoace. Puful cuibului cald al casei părintești. Îl luase cu el la liceu. Îl purtase la Atena, în toți anii Politehnicii. Apoi, îl dusese la război. Acolo, unde orice mîngîiere e ucisă, l-a pierdut. A devenit Leonis. Drìvas Leonidas, al lui Nicolaor, sublocotenent în rezervă, la infanterie, arma mitralieră.

Acum, după atîţia ani, îl asculta, cu oarecare mirare, murmurat de sora sa şi sunetul lui începu să-i şoptească la ureche o mulţime de cîntece aproape uitate. Ca notele grave şi prelungi ale unui arcuş, venit din trecut şi auzit pe jumătate, ca nişte chemări de peste mare. Vibrau lin, tremurau mîngîietor şi se stingeau. Şi iar... Şi iar : „Lìlo!" alintările mamei. „Lìlo !" strigătele surioarei. Şi mai vechi, „Lìloo !" glasul grav al tatei, îngînîndu-i-l şi zîmbind din ochii lui albaştri de neuitat. Ochi obosiţi de îndelungata boală de stomac, dar în care întotdeauna se oglindea dragostea. Pe urmă, multe, multe strigăte, zarvă, sărbători, carnavaluri, paşti şi crăciunuri, ciripeli văratice de rîndunele şi ploi tomnatice care cîntau din burlane şi la pian pe tăblia de zinc a porţii de la intrare. Cocorii trecînd în stoluri deasupra castelului, „în escadrilă", şi ţipetele lor călătoare, ce coborau de acolo, de sus, pînă în uliţe. Ţipete jalnice, parcă omeneşti, cu care îşi luau rămas bun şi plecau pentru că se apropia iarna. Iar copiii, adunaţi droaie pe drumuri, îi petreceau scandînd ritmic rugămintea de mare însemnătate, de a le lua cu ei şi lenea :

Ia-mi tu lenevia
Şi-adu-mi hărnicia !

Pe urmă, amintirile de la ţară, de la Megalohòri, unde îşi petreceau vacanţele de vară. Izul acru al culesului viilor, bătăile ciocanului de la micul şantier, mirosul cald de smoală fiartă, freamătul mării... Îl năpădise atîtea şi-atîtea... ca un stol de păsări în jurul capului. Vuietul amestecat i se strecură în inimă ca un val de voioşie... Şi toate acestea, mirosuri şi sunete, păstrate (atîţia ani, şi cum de-au încăput !) în numele acela de copil.

— Lìlo...

Văzîndu-l căzut pe gînduri, sora lui îi strînse obrajii în palme şi îl privi în ochi. El zîmbi vag, zîmbi spre toată această procesiune a trecutului şi oftă adînc. Apoi îi luă mîinile şi i le ridică. Zîmbea la fel ca şi tatăl lui.

— Ascultă, îi spuse. Lasă-l pe Lìlo acolo unde e. Acela a murit, sînt ani de-atunci. Acum sîntem mari. Ia uite aici ! Un lungan pînă-n tavan şi tu, fată de măritat. Zi-mi Leonìs, ca la regiment...

Fără a fi prea atentă la ce-i spunea, ea-l privea stăruitor. Îi zise încet, pe un ton plin de uimire şi mustrare:

— N-ai plîns-o încă pe mama. A murit cu numele tău pe buze şi tu n-ai plîns...

Nu-i răspunse; o privi numai trist, ştiind că n-avea cum să-l înţeleagă. Poate şi pentru că încă din copilărie îl înciuda orice putea fi luat ca o justificare.

În sufletul lui, însă, îi răspundea liniştit.

— Tu nu poţi înţelege, surioară. E ceva care nu se poate explica. Nici eu nu înţeleg încă prea bine. Dar cred că nu mai am lacrimi... E un mare gol aici, înăuntru, care trebuie mai întîi umplut ca să-mi pot recîştiga plînsul.

Adevărat, de s-ar fi putut dărui cu totul acestei eliberări voluptoase. Ar fi plîns aproape bucuros, îmbătat de balsamul dulce al lacrimilor. Şi şi-ar fi spălat sufletul de atîta amar. Ar fi plîns pentru atîtea lucruri ! Pentru atîţia morţi, pentru atîta grozăvie şi pentru atîta umilinţă. Pentru atîta decădere a omului, văzută şi cercetată de aproape. Ar fi plîns pînă ce piatra de mormînt pe care o purta în piept de la război încoace s-ar fi înmuiat, s-ar fi fărîmiţat ca o bucată de pîine umedă. Dar nici surioara lui, nici ceilalţi n-aveau cum să înţeleagă. Dacă „nu înţeleseseră" nici mulţi dintre cei care văzuseră războiul.

Făcîndu-şi ordine în dulap, găsi pe un raft o pereche de mănuşi de lînă, subţiri, de-ale mamei. Erau negre, fine. Le-o fi lăsat acolo într-o duminică, abia înapoiată de la biserică. Păstrau încă forma mîinilor care nu mai trăiau şi una din ele era ţesută cu grijă în jurul nasturelui. Le luă pe genunchi ca pe două făpturi mici, vii şi dragi, şi începu să le pătureasscă degeţelele negre şi goale. Le mîngîia. Îşi revăzu mama, înaltă, ca de ceară, în rochia ei de mătase neagră, de duminică, încheindu-şi mănuşile la poartă, înainte de a porni la liturghie. Îşi strecură vîrful degetelor în ele şi se mîngîie pe obraji. Simţi din nou cum zvîcneşte uşor într-însul aceeaşi durere molcomită şi mama trecu ca o vedenie, îndepărtată, surîzătoare, luminoasă, în foşnetul mătăsii negre. Se citea seninătatea duminicii pe fruntea ei albă, în zulufii ei argintii, şi nu avea nici o urmă din groaza morţii.

Întinse iar mănuşile în faţa lui şi încercă să asemuiască aceste mîini cu celelalte, cele neînsufleţite, mii şi mii de „mîini moarte ale războiului". Cu cele pe care le văzuse zgîrcindu-se şi învineţindu-se înlemnite în tranşee, sau încleştate, în ultima lor zvîcnire, pe stîncile sălbatice sau în albiile secate ale rîurilor, cu unghiile crăpate, agăţate cu deznădejde de veşmîntul vieţii care se sfîşia şi le dă-

dea drumul. Din tot trupul, ultimele care se predau înfrînte în luptă erau mîinile. Le văzuse luptîndu-se cu înverşunare, chiar şi atunci cînd lumina vieţii se stinsese cu totul din ochi... Şi se simţi deodată străfulgerat de o durere adîncă pentru toate acele mîini lăsate acolo, în Asia Mică. Mîini — o pădure întreagă — care chemau de departe, rugător, sau care dădeau cu tifla, care implorau sau se împreunau în gesturi obscene, simbolice. Răsăreau dintre pietre şi dintre mărăcini, întinzînd spre cer pumnii negri, jupuiţi de păsările de pradă. Cerul ploua peste ele, le stropea cu noroi, crivăţul le înţepenea, iar şacalii le sfîşiau noaptea, şi le tîrau în vizuinile lor scîncind.

Mîinile acelea n-aveau nimic de-a face cu astea de-aici, de pe genunchii lui, micile mănuşi curate şi moi ale mamei, mînuşiţele păcii, care se îndoiau de parcă erau încă vii, care răspîndeau miros de levănţică şi blîndeţe, care ştiau să mîngîie şi dincolo de mormînt.

Îşi mai aminti de alte două mîini micuţe, de două sărmane mînuţe de fată, să tot fi avut cincisprezece ani. Era la Pergam [1]. Intrase într-o casă jefuită şi găsise o fetiţă — copil încă — ucisă pe o saltea de atlaz, în dungi roşii şi albastre. Avea nişte ochi albaştri, enormi, încremeniţi într-o supremă sforţare. Sînii, cruzi încă, abia cît două mere. Ficrul găurise fragedul trup de copil, trecuse prin saltea şi se înfipsese în scîndurile podelei. Nu era nevoie chiar de atîta putere. Mînuţele copilitei rămăseseră încleştate în aşternutul gros şi nu se mai desfăcuseră de el. Se mai ţineau strînse cu disperare, încît nu i le puteau desface atunci cînd s-au dus s-o adune din poziţia ei chinuită. Trecuseră multe ceasuri de cînd murise.

De-ar fi putut smulge de pe el toate aceste mîini cumplite, îngrozitoare, ale războiului, care îşi înfipseseră unghiile învineţite în sufletul lui zdrenţuit şi se tîrau după el, cu el, pînă acolo înlăuntru, în tihnita casă părintească...

Înţelegea limpede că anii războiului scriseseră, cu litere de foc, o mare parte a vieţii sale, şi dorea cu înflăcărare, cu înverşunare, să pecetluiască această carte cu şapte peceţi, de s-ar fi putut. Ar fi vrut ca războiul să fi fost ca o tumoare urîcioasă, crescută pe corpul lui, pe care să o

[1] Localitate în Asia Mică (n. tr.).

poată tăia cu bisturiul și arunca de pe el ca pe o bucată de carne putredă. Să înceapă o viață nouă. Să deschidă o carte nouă, cu pagini mari, albe și neîntinate, fără pete, fără urme însîngerate de degete omenești, fără stropi de noroi, de sudoare murdară, de secreții vîscoase. Să aibă un burete umflat de apă proaspătă, să-și curețe memoria de această oribilă cicatrice. Să-și înseninеze sufletul. Să-și descînte visele măcelului și să-și alunge coșmarurile înspăimîntătoare care îl chinuiau în timpul nopților. Să-și adoarmă amintirea, legănînd-o ca pe un copil mic... Și cînd s-ar fi trezit, paranteza însîngerată să nu mai existe.

Cu cîtă rîvnă și-a reluat pensulele uscate de vreme ! A început să lucreze cu îndîrjire. Vroia să picteze copii cu ochi rîzători, mulți copii, o întreagă generație nouă de oameni, neatinși de grozăvia măcelului, care să zîmbească nevinovat vieții. Să picteze o barcă, ușoară ca un fluture trandafiriu, uitată în imensitatea seninului albastru, rătăcind între o mare albastră și un cer albastru ca și cum n-ar ști încotro să se îndrepte. Sau pașnica livadă de măslini a insulei, cu frunzișul cenușiu-argintat, scăldat în lumină, cu trunchiurile scorojite și chinuite ca mîinile muncitorilor de la țară, cu soarele picurîndu-și, ca untdelemnul, petele aurii pe pămînt. Se trudea, se trudea în zadar. Nu era decît o strădanie searbădă de a se plastografia pe el însuși.

De cum atingea creionul de carton, o sumedenie de chipuri palide și schimonosite se înghesuiau, grămadă, cerîndu-și expresia.

O întreagă armată chinuită, de suflete condamnate, care stîrneau mila și se torturau în purgatoriul conștiinței lui. Își cereau expresia cu strigăte sălbatice și poruncitoare, ca pe o dreptate ce le-ar fi redat liniștea și pacea. Fețe galbene ca mușamalele bărcilor de pescari, buze crispate, ochi deschiși cu pupilele largi și fixe, alții fără pupile, albi ; guri căscate spre cer iar din adîncul gîtlejului, limba atîrnînd neagră, ca un melc gol, mort și uscat.

Asia Mică. Tragicul deznodămînt al unei armate victorioase. Retragerea celor zece mii [1]. Și pe urmă reîntoarcerea...

[1] Cei zece mii din antichitate, ai lui Xenophon (n. tr.).

O mare albastră, plină de lumină, zburdalnică, o mare în sărbătoare, voioasă, care se alinta, jucîndu-se cu razele soarelui pe sînii goi. Rîdea și se zbenguia, chicotind de-șucheată, în timp ce, pe apele ei drăgăstoase, plutea un convoi jalnic de corăbii negre. Corăbiile astea erau mînjite, murdare, ticsite cu femei și copii aproape goi și înspăimîntați. Toți, femei și copii, întindeau brațele și glasurile neputincioase, ca o chemare, spre țărmul Anatoliei, din ce în ce mai îndepărtat.

Corăbiile mergeau și scuipau fum, cuprinse încet-încet de întunericul nopții, în timp ce țărmul rămas tot mai mult în urmă era roșu de refluxul unui incendiu uriaș care îl învăluia în flăcări și în sînge, roșu ca mantia de purpură a mirelui divin.

Acolo rămăseseră părinții, flăcăii și cele mai mîndre fete ale unui neam întreg, ce luaseră drumul pribegiei și al martiriului, fără apărare, nici din partea zeilor, nici din partea oamenilor. Nevinovăția lor nu și-a găsit dreptatea nici în cer, nici pe pămînt.

Închidea ochii și-i vedea umblînd, o procesiune nesfîrșită care gemea și plîngea. Picioarele lor lăsau urme roșii pe pămîntul încins. Coloane lungi, cîte patru pe un rînd, trupuri batjocorite și suflete umilite, legate unele de altele cu funii, ca vitele. Desculți, zdrențăroși, aproape goi, cu părul vîlvoi și bărbile încîlcite, năclăite de salivă, cu tălăngi atîrnate de gît, batjocură necuviincioasă pentru gloata asiatică. Ochii le jucau de la dreapta la stînga, ca ai fiarelor încolțite, spinările li se încovoiau dezgolite, brăzdate de bici și baionetă.

Cînd îl cuprindeau toate aceste amintiri, simțea cum îl mușcă o durere fără seamăn, o rușine și un dispreț față de el însuși. Această senzație îl tortura pînă ce-i venea să urle ca un scos din minți.

Adriani, cu instinctul dragostei de soră, nu întîrzie să-și dea seama cît de adîncă era criza prin care trecea fratele ei. Trecu peste doliul și propria-i durere și i se alătură ca o mamă. Procedă cu atîta discreție și grijă, încît Leonis nu simți nici o clipă acea deprimare sufletească pe care o creează de obicei în jurul bolnavului dragostea copleșitoare a alor săi.

În ciuda firii lui egoiste, își dădea seama de străduința ei înduioșătoare și deseori îl cuprindea un puternic avînt

de afecțiune pentru copilul acesta care se dăruia cu atîta generozitate eroicului său efort.

În atmosfera aceea tristă încerca să se regăsească. Pasiunea artistică, pe care, în toți anii războiului, o simțise rodind în el ca o recoltă bogată, se grăbea să-și îndeplinească năzuințele înalte. Vroia să materializeze în artă pură viziunile ce constituiau tainica lui mîngîiere în tranșee și sub cort. Ceasul cel mult dorit sunase și inima îi zvîcnea, de parcă se pregătea, din nou, pentru un „atac" sub grindina mitralierelor. Își măsura puterile și tremura la gîndul că l-ar fi putut înșela. Intenționa să lucreze pentru o expoziție, care ar fi trebuit să fie marele și hotărîtorul salt spre glorie. Vroia să contopească în culorile lui flori și flăcări, să prindă visurile ca pe niște fluturi. Să fie ceva impetuos și arzător, aproape provocator pentru public și pentru critică. Chiar așa. Un „atac" care trebuia să se sfîrșească printr-o biruință. Așa și-ar fi aflat descătușarea.

Într-o zi primi o scrisoare. Trebuia să se repeadă pentru cîteva zile la țară, la Megalohòri, acum cînd se apropia și culesul viilor, să vadă în ce stare se aflau moșia și via, lăsate în grija nașului său. Acesta îi scria. Domnul Spanòs era nașul lui Adriani și al lui, văr de-al doilea al tatii.

El le avea în lucru de cîțiva ani, trimițînd regulat fraților jumătate din recoltă. Leonis se mai gîndea că trebuia să vadă în ce stare se află Castelul, cum era numită casa lor dragă de la țară, din vremea copilăriei, care o fi îmbătrînit pesemne, avînd poate și el nevoie de ceva meremeturi. Nașul îi scria și despre asta. Ar fi trebuit să meargă să vadă singur și după aceea să hotărască împreună cît timp și cît ar costa treaba asta.

Scrisoarea nașului îi răscoli puternic dorul de sat și de mare. Era o nostalgie care îl chinuise mult acolo sus, în munții Macedoniei sîrbești, ca și în stepele aride ale Asiei Mici. Dorea să se afunde din nou, ca o fiară mlădioasă, în desișurile umbroase ale satului, să se dezbrace pe plajele lui, să simtă gustul dulce-acrișor al frunzei de viță strivită în dinți, și să se îmbrace cu soarele și marea.

Marea !

CAPITOLUL II

ÎNTR-O ZI, FEMEIA DE SERVICIU îi bătu în uşă. O notă. O adusese un soldat care aştepta afară, ca să i se semneze de primire. Era de la Comandament. I se cerea certificatul de lăsare la vatră şi o listă a schimbărilor lui în serviciu, pentru a i se întocmi foaia matricolă. Debandada militară din Asia Mică, dezertările în masă, pierderea arhivelor mai multor regimente, provocaseră o mare harababură în evidenţă.

O rugă pe Adrianì să-i caute printre lucruri geanta militară. O geantă mare de piele, pe care şi-o atîrna cu două curele înguste. Harta Marelui Stat Major, îndoită sub despărţitura transparentă a genţii, prezenta încă ultimul sector organizat de luptă, unde-l găsise prăpădul. Avangărzile de la Seidì-Gazì.

Un tremur uşor îi trecu prin inimă, la care i se păru că răspundea acul micii busole din geantă, tremurînd şi el pe minusculul vîrf al axei lui. Deschise buzunarul mare de piele, care era mai umflat, şi scoase dinăuntru o cruce de război, două medalii, certificatul de lăsare la vatră, o cartelă pentru cumpărarea de furnituri de la depozitul militar de la Eskì-Sehìr, şi un mic portofel negru, cu monogramă de argint în colţ.

Dădu deoparte toate celelalte şi luă în mînă micul portofel. Îl privea, furat de gînduri. Uitase cu totul de el şi iată că-i răsărea acum, deodată, în faţă, amintindu-i de-o datorie sfîntă, pe care grozăvia înfrîngerii şi dorul arzător al întoarcerii acasă i-o şterseseră din minte.

Îl deschise emoţionat.

Găsi într-însul fotografia unei femei, o verighetă, o schijă ascuţită de obuz, cît o stridie, şi-un ceas mic de mînă, aurit, avînd cureluşa roasă de transpiraţie.

Erau obiectele de preţ pe care i le încredinţase camaradul său Vranàs, Stratìs Vranàs, înainte de a muri. Fuseseră internaţi în acelaşi timp la Eskì-Sehìr, în spitalul din spatele frontului, el fiind transportat acolo cu o „perforare a coapsei". Aceste sărmane lucruşoare îl tulburară puternic. Se ridică şi încuie uşa camerei de două ori, ca să se simtă mai singur. Se aşeză, de fapt se lăsă să cadă, extenuat dintr-o dată, în fotoliu, fără a-şi putea desprinde ochii de pe aceste triste amintiri ale camaradului mort, înşirate acolo, pe birou, în faţa lui.

O amintire foarte amară şi tot pe-atît de dragă, care-i lăsase cea mai adîncă impresie, din toate întîmplările ce-l zdruncinaseră în ultimul an al războiului.

Se regăsi iar, pe nesimţite, în sala prelungă a spitalului din spatele frontului. În salonul Mîntuitorului. Era o cameră goală, dezolant de asemănătoare cu toate camerele spitalelor de război. Mirosea greu a iod, avea pereţii văruiţi într-un roz antipatic şi înăuntru două paturi de fier, pliante. Pe peretele din faţa uşii atîrna o icoană, adusă din vreo biserică pustiită. Iisus avea o faţă prelungă, cruntă, cu privirea aprigă şi cu albul ochilor lucind în întunecimea icoanei, de parcă ieşeau dintr-o negură deasă. Abia de se mai deosebea o bărbie slabă, cu barba bifurcată, şi o mînă înălţată în tipica binecuvîntare, cu degetele neînchipuit de lungi şi de subţiri.

În camera asta fuseseră aduşi amîndoi, în aceeaşi zi. Într-unul din paturi, el, în celălalt, Vranàs. Amîndoi cu rană la coapsă. Numai că rana lui era „filantropică", de pe urma unui glonte de nichel, mauzer.

Îi străpunsese muşchiul, dintr-un capăt într-altul, fără să-l infecteze, fără să-i atingă vreunul din preţioasele mădulare ale mişcării, ale scheletului sau ale circulaţiei. Dar rana lui Vranàs era cu mult mai gravă. O rană rea, mare de-o palmă, din care ieşise aşchia asta tăioasă de obuz. Îi zdrobise muşchii şi nervii şi-i fracturase osul coapsei.

La-ncepuţ, tratamentul mergea bine. Singura îngrijorare a doctorului era ca rănitul să nu rămînă c-un picior mai scurt. Lucrul s-ar fi aranjat cu o gheată specială, cu talpa şi cu tocul de lemn, înalte de vreo trei degete. Însă se putea să scape doar c-un uşor şchiopătat. Rămînea de văzut, după cum se suda osul.

Din prima clipă cînd se găsiseră în paturile alăturate, Leonis avusese un fel de presimţire, care mai tîrziu se limpezise în conştiinţa lui, ca un mesaj tainic, descifrat treptat. Avusese senzaţia că soarta le înnoda destinele sub privirea cruntă a Cristului bizantin, a cărui mînă înălţată pentru a binecuvînta, părea mai degrabă a-i lovi în creştet.

Pînă atunci Vranàs fusese doar o veche cunoştinţă şi un compatriot. Se întîlniseră la acelaşi centru de instrucţie, al ofiţerilor de rezervă ai Apărării Naţionale, la Sa-

Ionic. Acolo n-au prea avut ce să-şi spună. Bună ziua — bună seara, uneori nici atît.

De altfel, nici nu aparţineau aceleiaşi unităţi, şi fiecare unitate era instalată într-un campament separat. Acum, cînd soarta îi adusese aşa de aproape simţeau, pe neaşteptate, că-i lega o strînsă prietenie. Una dintre acele prietenii pe care numai războiul le poate consolida astfel. O prietenie ce se leagă în faţa morţii. Din clipa cînd şi-a dat seama că starea lui Vranàs era cu mult mai gravă, Leonis a simţit încolţind în el un fel de afecţiune protectoare faţă de camaradul său. Îi urmărea tratamentul cu multă grijă, mai ales de cînd înţelesese cît de sigură şi de desăvîrşită era propria-i vindecare. Era o datorie pe care o ridica în faţa vanităţii egoismului său, ca un fel de ispăşire. Pe de altă parte, Vranàs se simţea copleşit de un simţămînt de recunoştinţă, şi dacă n-ar fi fost un tip atît de puţin sentimental, care considera orice efuziune ca o umilinţă, i-ar fi putut arăta lui Drivas, încă din primele zile, afecţiunea unui copil răsfăţat şi sensibil. Firea lui era însă aşa de refractară oricărei înclinaţii spre destăinuire, încît niciodată, cît se simţea încă bine, n-a putut să-i arate lui Drivas dragostea şi recunoştinţa ce i le purta.

Leonis se ridicase destul de repede în cîrje. Cîte nu făcuse în prima zi cînd i s-a dat voie să coboare, pentru a sărbători această „restaurare", cum o numise.

Cea mai reuşită acrobaţie ce îi trecuse prin cap fusese „rotaţia". O executa între cele două cîrje, şi în clipa aceea semăna cu o lăcustă care sare pe picioarele ei lungi. Privindu-l, Vranàs nu-şi mai putuse reţine zîmbetul. Un zîmbet timid, melancolic.

— Eşti uimitor, îi spusese încet.

— Dar dacă l-ai vedea pe Omul cu picioroange, răspunsese Drivas, serios. Acela e într-adevăr grozav. L-ai văzut vreodată pe Omul cu picioroange ?

Vranàs negase din sprîncenele-i groase.

— Cînd o să ne dea drumul, o să ne duceam la carnaval la Atena, să ţi-l arăt. Umblă pe două cîrje înalte pînă-n tavan şi poartă nişte pantaloni lungi de doi metri şi jumătate. Se plimbă aşa pe trotuare, demn şi serios, în redingota lui. Apoi se opreşte deodată, în faţa unei ferestre, se reazemă de balcon, cu aerul cel mai firesc din lume, şi spune fetelor : „Îmi daţi un foc, vă rog ?". I se oferă

un chibrit, își aprinde țigara de acolo, de la etajul de sus, apoi își scoate jobenul și mulțumește, înclinîndu-se respectuos.

Făcea tot ce-i sta în putere ca să-și înveselească prietenul ; îi dădea cărți pe care le comanda la librăriile din Prussa, îi desena caricaturi, îi povestea năzbîtii din anii studenției, se străduia să-l abată de la gîndurile lui, prin convorbiri plăcute.

Vranàs era un tînăr mic de statură, brunet, cu sprîncenele negre, îmbinate deasupra unui nas puternic, ușor acvilin. Avea niște ochi negri, neînchipuit de negri, ca doi stropi de smoală. Era învățător și intrase la centrul de instrucție al ofițerilor printr-o lege specială a Guvernului Revoluționar, care voia să creeze din elementele culte ale armatei noi cadre de ofițeri cu conștiința antiregalistă. Era și el un adept fanatic al marei idei. Se bucura ca un copil cînd armata din Asia Mică se izbea, la fiecare pas, de urmele gloriei antice. Un basorelief, un peristil, cîte o inscripție roasă de vreme, cîte una din acele cutremurătoare mărturii, semănată printre cătunele turcești, care marcau trecerea pe-acolo a armatelor lui Alexandru cel Mare. Cît de mult îl impresionau toate acestea ! Erau spumele înmărmurite ale valului civilizației elene, care cîndva se umflase și se revărsase binefăcătoare pe acest pămînt, lăsînd în urma lui teatre și temple albe, întreceri în artă și frumusețe. I se păreau ca niște întîmpinări elene de bun-venit, rostite de buze cunoscute, iubite, venite de departe, din negura trecutului. Le evoca cu un fanatism care îl excita, îl exalta.

— Sîntem la noi acasă, Leonis, îi spunea, mușcîndu-și buzele în efortul de a-și găsi o poziție mai odihnitoare pentru mădularele-i amorțite. Astea nu-s povești. Sînt marmure nepieritoare. Sînt temple autentice. Călcăm pe urmele lor și ne întindem corturile pe locurile corturilor strămoșești. Ceea ce facem noi nu este decît o „schimbare a gărzii". Fiecare își păstrează rîndul. Mai întîi Alexandru, apoi grănicerii bizantini, acum noi... Dacă ai atinge pămîntul, ai simți încă cenușa caldă a focurilor lor. De parii corturilor lor ni le legăm pe ale noastre, Leonis !

În ciuda durerilor, era sincer mîndru de rana lui, iar într-una din zile, cînd Leonis își făcea acrobațiile între cîrje, îi spusese, nu fără oarecare răutate copilărească :

— A ta, dragul meu, n-a fost rană. N-a fost decît o învoire de cincisprezece zile, acasă. De n-ar fi „colțul" auriu de pe mînecă, nimeni nu te-ar crede rănit...

Leonis rîdea îngăduitor, glumea și continua să povestească întîmplări vesele.

De cele mai multe ori, Vranàs îl asculta fără chef, căzut pe gînduri. Îl enerva nemișcarea, pe care o simțea mai intens acum, cînd Drivas se mișca tot timpul între cîrje.

— De-aș putea numai să mă-ntorc, să mă culc pe-o parte, sau cu fața-n jos, să-mi mai schimb poziția. Simt de parcă toată spinarea mi-ar fi o rană, de-atîta zăcut pe spate...

— Curaj pînă ți se sudează osul și-ți scoate atela. Nemișcarea asta chinuitoare îți va asigura, mai tîrziu... mobilitatea perpetuă. Ia gîndește-te, numai, la fachirii din India. Stau nemișcați ani întregi, în pozițiile cele mai nefirești. În felul ăsta își dobîndesc sprinteneala de care au nevoie ca să se strecoare în rai, după moarte.

— ...după moarte, repetase rănitul, ca un ecou.

Pe neașteptate, spitalul fusese străbătut de niște urlete înfiorătoare, ce au făcut pe toți bolnavii să se înverzească de groază. Toți ascultau. Amuțise dintr-o dată orice alt zgomot în saloanele și pe coridoarele primului etaj. Și nu se mai auzea decît vaietul acela, care cuprindea în el toată tristețea și toată durerea spitalului.

— Măi băiete, ia du-te de vezi ce se-ntîmplă acolo! ordonase Vranàs infirmierului de serviciu.

Peste puțin soldatul se întorsese. Zîmbea nătîng. Disciplinat.

— Nu-i nimic, dom'le sublocotenent. Vorbea cu acel calm pe care-l capătă toți doctorii și infirmierii secțiilor de chirurgie. Retezau piciorul unui sergent, ici-șa, de la genunchi, și s-a trezit din narcoză în timpul operației.

Leonis simțise ochii bolnavului căutîndu-i stăruitor pe ai lui, parcă vrînd să-i citească spaima, să-i iscodească gîndurile ascunse. Un fulger de neliniște trecuse prin adîncul lor întunecat și apoi se stinsese. Leonis încercase să-și ascundă tulburarea întorcînd vorba în glumă și îngînîndu-l pe infirmier :

— Vezi, deci, că „nu-i nimic"...

Dar Vranàs nu zîmbise. Era numai urechi. Treptat, urletele sălbatice ale sergentului se domoliră, ca ale fiarei răpuse, sleite de puteri. Către sfîrșit deveniseră gemete

prelungi, tînguitoare, care abia se mai auzeau de după ușile închise, stingîndu-se apoi de tot, probabil sub efectul narcozei reînnoite.

Vranàs urmărea insistent pe infirmierul ce se învîrtea prin salonul lor, dereticînd. Leonis vedea că vroia să-i vorbească, dar că șovăia. În sfîrșit prinsese momentul, atunci cînd infirmierul se aplecase să-i așeze așternutul și, frecîndu-și mustața cu degetul, îl întrebase pe un ton voit nepăsător :

— Și de ce i-au tăiat piciorul ?

Infirmierul se oprise din lucru și-l privise oarecum mirat.

— Cui ? De sergent vorbiți ?

— Ei, de sergent, firește, zise enervat Vranàs.

— Păi... se cangrenase. Parcă e primul, sau ultimul ? Aici, în fiecare zi se taie mîini și picioare, cîte vreți, berechet... Sala mortuară de la subsol e mereu plină. Și domnu' director a dat ordin subofițerului de la magazie să comande sicriele mai largi. Așa că, împreună cu fiecare mort, mai pun și cîteva din rămășițele... celorlalți.

Leonis înțelesese că în ezitarea lui infirmierul voise să adauge „celor vii", dar se oprise. Se uita la Vranàs cu cîtă groază sorbea, unul cîte unul, cuvintele soldatului care vorbea exasperant de lent și de calm. În ziua aceea observase pentru prima dată o mică zvîcnire în colțul stîng al buzelor lui. Rănitul mai întrebase, după aceea, cu glasul slab, șovăitor, dar care nu-i ascundea îndeajuns mînia :

— Și cum... cum de-i lasă să cangreneze ?

Infirmierul ridicase din umeri, în timp ce freca măsuța de noapte cu spălătorul. Și cu glas indiferent :

— Nu-i lasă... dar cei mai mulți dintre răniții sosiți acum în urmă sînt cu rănile neschimbate de zile întregi, ba chiar nebandajate... Iată. Acum patru zile ne-a sosit un transport pe la miezul nopții. Pînă ce să-i aranjeze, i-au culcat, pe cei mai grav, pe tărgi, iar pe ceilalți, pe jos. Acolo, pe coridorul cel mare, în prima anexă, unde arde felinarul atîrnat în perete. I-am văzut eu cum, cei care puteau, își scoteau singuri, la lumina lămpii, viermii din rană. Unul cîte unul. Uite așa niște viermi albi, scurți și groși pe care îi aruncau pe jos.

În cameră se lăsase o tăcere apăsătoare. Nu se mai auzea decît zgomotul spălătorului ud al infirmierului, care freca încet, exasperant de încet. Ascultau amîndoi acest

zgomot monoton, cu ochii după mișcarea infirmierului, cînd la dreapta, cînd la stînga, ca și cum aceasta ar fi fost o urmare de extremă importanță a celor dezvăluite. Într-un tîrziu s-a oprit, și-a stors spălătorul în găleată, de încheiere, și-a petrecut-o pe braț, ca să mai poată ține și alte lucruri în mîini, și a ieșit pășind ușor, ferindu-se de a bocăni prea tare cu bocancii.

Rămași singuri, stătuseră un timp nemișcați, neștiind nici unul ce să facă.

Leonis și-a plimbat distrat privirea, a văzut tabachera la căpătîi ; și-a zis că era o soluție. A băgat o țigară în gura prietenului său, i-a aprins-o, apoi și-a aprins și el una și a tras adînc în piept, scoțînd odată cu pala de fum și un oftat de ușurare.

— Sîntem, cum s-ar spune, dintre cei norocoși, noi doi... și să nu mai vorbim... zise încercînd o concluzie.

Vranàs, nimic. Își privea capătul țigării, din care firul albăstriu al fumului se înălța, drept și tremurător, în atmosfera călduță a salonului.

Așa se întîmpla deseori. Nu răspundea cînd îl chinuia vreun gînd pe care nu-l putea încă limpezi, sau vroia să-l închidă într-însul. Drivas se gîndea atunci că prietenul său era un țăran veritabil, reținut, bănuitor față de orice efuziune. Uneori acest lucru îl supăra, ba, într-o oarecare măsură, îl și jignea. Și ca urmare, încerca să-și pună și el frîu maniei destăinuirilor, care îl apuca din cînd în cînd.

Îi povestise, în felul acela exagerat specific tuturor artiștilor, o mie și una de lucruri din viața lui. Micile lui aventuri hazlii, o mulțime de nimicuri sentimentale, tinerești, visurile și închipuirile lui. Toate acestea pentru a-l distra, pentru a-i arăta încrederea și devotamentul său. Iar celălalt le primea ca pe ceva care i se cuvenea, tăcut ca un sfinx, trist și îngîndurat. Ochii lui erau atît de negri, încît în adîncul lor nu vedeai devît o flacără ce ardea continuu, ardea și mistuia.

— Măi ! Dar mai spune-mi și tu ceva, izbucnise într-o zi Leonis. Vorbește-mi de copilăria ta, de nebuniile tale, de aventurile tale cu femeile...

Văzîndu-l atît de pornit, Vranàs îi luase încet mîna albă, lungă, într-ale sale, galbene și păroase. Rămăsese o clipă, observînd, cu o oarecare uimire, deosebirea atît

de accentuată pe care o descoperea pentru prima oară, apoi vorbise sec, în timp ce o roşeaţă îi colora urechile.

— Crede-mă, Leonis. N-am ce să-ţi spun. Eu n-am avut copilărie. N-am făcut nebunii. Nu m-am jucat niciodată cu femeile...

— Dascăle dragă, spuse Drivas mişcat. Am zis şi eu aşa ! Nu-mi spune nimic. Te iubesc !... Ai să vezi. Pentru totdeauna.

Vranàs îl privise intens, îi strînsese mîna. Mişcase buzele să spună ceva, dar nu putuse rosti nici o vorbă.

Leonis a văzut atunci plutindu-i în negrul dogoritor al ochilor două lacrimi grele care se mistuiseră înainte de a curge. Ca şi cum ar fi ars.

CAPITOLUL III

ZILELE TRECEAU FĂRĂ CA RANA lui Vranàs să meargă mai bine. Şi, cu cît se scurgea vremea, cu atît devenea mai melancolic.

Ce nu încercase Leonis pentru a-i alina aceste clipe mohorîte.

Îi citea din cărţile lui preferate, îi recita versuri şi-i cînta cîntece vesele, îi făcea caricaturi pline de haz.

Pe medicul-şef, directorul, un om mic de statură, brun, nu prea vorbăreţ şi foarte tipicar, mai mult ofiţer decît doctor, dar care era, în fond, un omuleţ foarte bun şi cumsecade, îl desena operînd cu sabia lui. El, mititel, ridicînd cu amîndouă mîinile o sabie uriaşă şi retezînd picioarele soldaţilor înşiraţi pe podele. Ca să-i fie mai uşor, îi aşezase aşa, pe toţi laolaltă şi dintr-o singură lovitură de sabie — hîrşt ! le tăia tuturor picioarele.

Apoi, pe Excelenţa Sa.

Acesta era ajutorul farmacist al spitalului. Un tip formidabil, din Smirni, voluntar. De vreo patruzeci de ani, bine hrănit, cu obrajii rumeni şi cu un pîntece proeminent, din cauza căruia umbla fudul, lăsat pe spate, ca să şi-l poată susţine în chip demn. Cînd rîdea, ochii mici i se închideau de tot. Şi rîdea, rîdea aproape tot timpul, în cascade. Era omul cel mai vesel din lume. Cînta, acompaniindu-se la chitară, cantonete în toate limbile euro-

pene, cu un accent perfect. Organizase acolo, la Eskì-Sehìr, „cercul prietenilor rîsului", ai cărui membri trebuiau să rîdă cît mai mult cu putinţă şi din te miri ce. Cînd se „întrunea" cercul, se zguduiau pereţii de hohotele de rîs ale membrilor lui. S-a ajuns pînă la scandal, ba chiar la anchete. I s-a „pus în atenţie" Excelenţei Sale să fie mai serios, „aşa cum se cuvine gradului său". Era cunoscut de toată garda sub acest nume de „Excelenţă", pe care şi-l alesese singur. Pînă şi soldaţii nu i se adresau altfel. Era bun, petrecăreţ, afemeiat, mîncăcios. Purta nişte cizme straşnice, întotdeauna lustruite, ca un mareşàl şi în urma lui zăngăneau pintenii mari, strălucitori.

Îl necăjeau.

— Păi, dacă n-ai urcat în viaţa ta pe un cal, la ce-ţi trebuie pintenii printre bolnavi, măi creştine ?

— Adică de ce să nu-mi trebuiască ? răspundea Excelenţa Sa. Îmi dă sau nu-mi dă dreptul regulamentul să-i port ? Îmi dă. Omul trebuie să se bucure de orice drept al său.

Leonìs îl desena păşind în pas de paradă, între două şiruri de paturi. În urma lui tîra, coadă, păturile şi cearşafurile agăţate de doi pinteni uriaşi, mari cît roţile de locomotivă, în timp ce răniţii îl priveau cu ochii cît cepele.

Vranàs privea caricaturile zîmbind şi ochii i se umpleau de recunoştinţă.

Într-o zi Leonìs îi aduse noutăţi de la infirmerie. Excelenţa Sa îi spusese că, azi-mîine, trebuia să sosească de la Prussa un transport de infimiere din Atena, care urma să fie distribuite cîte una la fiecare spital din Eskì-Sehìr.

Bătuse cu cîrja în faţa lui Vranàs, ca şi cum aceasta ar fi fost un sceptru şi strigase melodramatic :

— Aşadar, înţelegi ? O ateniană la Eskì ! Păi asta, măi băiete, nu mai este o veste. E un titlu de roman. *O ateniană la Eskì !* Ce înseamnă o ateniană la Eskì ?

— Ei, ce înseamnă, în definitiv ?

Drìvas devenise liric.

— Ce înseamnă ? Înseamnă un glas de femeie printre răgetele şi nechezaturile unei menajerii. O notă de violină într-o dogărie. O turturea în vizuina şacalilor. O stea luminoasă în bezna nopţii. O rochiţă printre... printre atîtea izmene ! Ce înseamnă ? Dă numai o raită prin spital şi ai să vezi ce înseamnă. Bărbierul nu mai avea de lucru

și acum nu mai prididește. Toți bolnavii tremură de grijă ca nu cumva să rămînă nebărbieriți înainte de sosirea ei. Oglinjoare ici, piepteni și perii dincolo. Alarmă ! Ai crede că se pregătesc să întîmpine Primăvara. Nu mai vorbesc de Excelența Sa. Cu ăsta s-a zis... Nu i se mai văd ochii deloc, i s-au închis de-a binelea. Ride ca o lună plină. Iar pintenii îi bat precum clopotele Învierii. Un adevărat miracol.

— Și tu ?

— Eu ? Eu mă și simt îndrăgostit pînă peste urechi. Nu-mi trebuie decît un semn, uite atîtica, și voi îngenunchea la picioarele ei ca să-i ofer o inimă — pe-a mea ! O inimă înflăcărată. Serviți-vă, doamna mea, numai băgați de seamă să nu vă ardeți !.. Dar tu ? Tu ce ești ? îl întrebase pe Vranàs, care zîmbea condescendent. Tartuffe, ori pur și simplu învățător ?

Lui Vranàs îi pierise zîmbetul. Îi răspunsese foarte serios privindu-și verigheta de pe deget, care se lărgea din zi în zi...

— Eu... Cu mine e altceva. Eu... sînt însurat.

Vorbise pe un ton aspru aproape, care tăia orice înclinație spre o discuție glumeață asupra acestei chestiuni.

Era prima dată cînd pomenea despre căsătoria lui. Prima și ultima dată. De atunci, Leonis se ferise să atingă acest subiect, ocolind cu grijă orice vorbă pe care bolnavul ar fi putut-o interpreta ca o indiscreție nesăbuită. Simțise că e foarte sensibil în această privință. Cînd îl vedea trist, în clipele grele, încerca să-i abată gîndurile povestindu-i diferite întîmplări din viața tragi-comică petrecută în perioada de instrucție a Plutonului ofițerilor de rezervă. Povestea cu atîta farmec, încît de multe ori reușea să-l distreze cu adevărat. Vranàs făcea parte din alt pluton. Plutoanele erau întocmite după înălțimea elevilor și Vranàs, numărîndu-se printre cei scunzi, era în secția a treia. Leonis, înalt, era în prima, împreună cu toți tinerii de statura lui.

Din întîmplare, cei mai mulți din învățămînt erau scunzi. Ajunsese ca aproape întreaga secție a treia să fie compusă din niște profesorași pipernicițți și prost hrăniți, majoritatea oameni în vîrstă, tipicari, ursuzi, cu ochelari microscopici de modă veche, cu șiret pe după ureche. Își puneau ca vai de lume boneta aceea albastră a Apărării, ca pe o scufie de noapte, citeau mult, nu cîntau niciodată

și nu petreceau nici duminica, singura zi de învoire în oraș.

Grupul lui Leonis îi poreclise „moșnegii" și porecla prinsese. Pînă și comandantul plutonului strigase într-o zi cînd nu era în toane bune : „Dar mai ridicați și voi o dată capul sus, cei de colo, «moșnegii» !" Cînd se întorceau, după miezul nopții, frînți de oboseala chefului de duminică, Leonis, împreună cu camarazii săi, vedea lumina strecurîndu-se printre crăpăturile barăcii secției a treia. „Moșnegii" mai citeau la lumina lumînărilor de spermanțet. De aceea, la teorie nu-i întrecea nimeni. Banda lui Drivas nu învăța deloc. Își cîștiga însă gradele datorită ținutei zvelte, desăvîrșite, a înfățișării mîndre și ordinelor date cu voce puternică, răsunînd cu impetuozitate militară între pereții de scînduri ai barăcilor, preciziei tragerii la țintă, ce nu se face cu ochelari legați cu șiret și prin aruncarea grenadei, pe care trebuie să fii înalt ca s-o arunci departe. Erau un grup organizat, numai veselie și zarvă, un fel de „trei mușchetari" ai plutonului, care, ca și aceia, erau și ei... patru.

Primul era Dùras. Un ziarist urît, despre care nu știai niciodată cînd vorbea serios și cînd în bătaie de joc. Ticluia cîntece satirice, adoptate și cîntate întîi de tot plutonul, pe urmă de întreaga tabără din Tumba, și, în sfîrșit de toate cabaretele din Salonic. Însă, sub aerul lui sarcastic se ascundea, destul de bine, un suflet duios și sensibil. Avea o manie. Să-și completeze cele două colecții. Una de lulele de artă populară, și alta de grenade de toate tipurile. Printre lulelele lui avea unele mari cît bastoanele, din lemn de cireș și de iasomie. Leonis îi prădase într-o zi lădița și montase cu ele un cort de șapte persoane, înfigîndu-le în pămînt, în loc de pari. Cealaltă colecție, de grenade, de bine ce reușise să și-o completeze, după multe alergături, îndatorări și rugăminți, descoperise că era cu neputință s-o care după el. Cîntărea destule ocale. Cînd terminaseră cu instrucția și trebuiau să se întoarcă la regimente, încercase să găsească la Salonic un amator căruia să i-o dăruiască, ridicîndu-i în slavă importanța ca și truda lui. Dar nu se găsise nimeni care să-i accepte primejdiosul dar. Nemaiavînd încotro, o predase Depozitului de materiale,și se potolise.

Apoi, Minàs. Un voluntar din Capadocia [1]. Grupul îl poreclise „Minàs Capadocianul". Un tînăr Hercule. Porthos al bandei. Avea o statură de gigant şi un chip de fată. Faţa-i era rumenă, iar ochii albaştri şi limpezi ca de fecioară. Părul blond-castaniu era inelat. Dùras îl poreclise „Heruvimul în bufanţi". Minàs era singurul din bandă care nu scria literatură. Nici pe ascuns, nici pe faţă. Era neînchipuit de bun şi de curat la suflet. Nu le permitea să rostească în prezenţa lui vorbe de ocară şi se înroşea pînă în albul ochilor dacă vreo femeie cu privire lacomă îl fixa îndelung. Visul său era ca într-o zi să înfiinţeze în Grecia o ţesătorie de covoare orientale ale căror taine familia lui le cunoştea din tată-n fiu.

Al treilea era Dùcas. „Ducele", cum îi spuneau ceilalţi. Acesta era un intelectual din Aivalì [2], lung cît o lopată de brutar, cu nişte ochi mari, oblici şi simpatici, de faun. Un chip prelung, ca cele ale lui El Greco. Un amestec de misticism, erotism şi modestie. Drìvas îi făcuse caricatura. Un centaur în rasă. Titlul : „Satirul călugărit". Cînd femeile nu se uitau la el le privea înfometat, cu nările fremătînde. De cum întorcea una capul, îşi cobora speriat privirile oblice în vîrful bocancilor. Era esetul recunoscut al bandei. Făcea critică în toate domeniile artei şi scria eseuri interesante, pe caietul de „tactica tranşeelor". Într-o zi i-a chemat pe toţi la mica lor cafenea din Tumba, unde se duceau de obicei, ca să le citească un studiu, ce trebuia să fie un imn al simplităţii în artă. Studiul era intitulat „Simplitatea", şi acest cuvînt revenea la fiecare rînd. Simplitate şi iar simplitate.

— Cum vi se pare ? i-a întrebat după ce terminase de citit, neliniştit oarecum de tăcerea suspectă a celorlalţi.

Toţi s-au privit aiuriţi, descoperind fiecare, cu bucurie reţinută în ochi, că nici ceilalţi nu înţeleseseră nimic. Tăceau deci cu toţii, pînă ce Minàs, cu o naivitate de nedescris, spusese pe un ton de sinceră admiraţie :

— Măi, să fie ! Eu pentru prima dată am auzit de o „simplitate" atît de încurcată !

A izbucnit deodată un rîs detunător care l-a cuprins în cele din urmă şi pe Dùcas. Rîdeau întruna, fără să se mai poată opri. Le dăduseră lacrimile şi se ţineau de şale.

[1] Veche provincie a Asiei (n. tr.).
[2] Localitate de pe coasta Asiei Mici (n. tr.).

Fusese atîta candoare în uimirea lui Minàs şi în scurta lui critică !

Erau nedespărţiţi.

Aveau o casă de cheltuieli comună pe care o ţinea Minàs, dat fiind că, de cele mai multe ori, el o completa. Aveau secrete comune, şi tot comune erau şi învoirile de duminica, a „nopţilor albe cu spectacole". Îi unea veselia, lipsa de griji şi înclinarea literară.

Drìvas povestea bolnavului o mulţime de mici peripeţii ale acestei bande de neuitat, care îi plăceau pentru că îi amintea, dintr-o perspectivă umoristică, viaţa aspră a plutonului.

CAPITOLUL IV

ÎNTR-O DIMINEAŢĂ, DOCTORUL DE serviciu, schimbînd pansamentul lui Vranàs, s-a oprit din lucru, gînditor. A strîns buzele şi apoi a trimis după medicul-şef. A venit şi acesta, a examinat un timp rana deschisă, a vorbit ceva deoparte cu doctorul de serviciu şi după aceea i-au spus rănitului că e necesar un „chiuretaj al osului".

Vranàs l-a privit îngrijorat şi l-a rugat să-i explice ce însemna această nouă operaţie. Medicul şi-a întins buzele subţiri într-un surîs şi i-a luat mîna, foarte binevoitor, ca să-l liniştească.

— O, nu-i nimic. E vorba doar de-o pojghiţă care trebuia înlăturată de pe osul fracturat, pentru că împiedică sudarea. Dacă vreţi, vă putem face această mică intervenţie chiar fără să vă adormim. Doar cu o anestezie locală.

A răspuns pe un ton de mîndrie jignită :

— Nu-i vorba de durere, doctore. Numai să-mi salvez piciorul.

Au tras căruciorul lîngă pat şi l-au luat în sala de operaţii.

Cînd îl scoteau pe uşă, ochii lui mai căutau încă pe cei ai lui Leonìs.

— Hai, cu bine ! îi făcuse el cu mîna, zîmbindu-i în chip de îmbărbătare.

După ce s-a închis ușa, salonul a rămas tare gol. Leonis a simțit o înțepătură dureroasă cînd s-a întors și a văzut patul prietenului său și adîncitura lăsată de corpul acestuia. S-a rezemat de fereastră și s-a simțit îngrozitor de singur. Urechea îi era ciulită spre sala de operații, căutînd, cu oarecare neliniște, să surprindă vreun țipăt de durere, care ar fi venit dintr-acolo, ca un „prezent". S-ar fi mulțumit și cu atît.

Vremea trecea.

Nimic...

Fumase, așteptînd așa, trei țigări.

Cînd îl aduseseră înapoi, Vranàs era verde la față și-și mușca înciudat buza de jos. Nu vorbea. Numai pătura se ridica și cobora grăbit, deasupra pieptului. Drivas n-a îndrăznit să-l întrebe nimic. Într-un tîrziu, bolnavul a adormit. A căzut într-un somn letargic, fără să-i poată descreți, de pe fruntea brobonită de sudoare, dunga care se săpase perpendicular între sprîncenele lui negre și îmbinate.

Leonis s-a dus să discute cu doctorul. Acesta i-a spus că piciorul rănit va rămîne mai scurt. Îi scoseseră o bucată din os și-i curățaseră mușchii dimprejur.

A doua zi rănitul l-a rugat să încerce să-l „descoase" pe doctor, să afle care e situația reală.

— Am și făcut-o, fără să mai aștept să mi-o ceri tu. A trebuit să-ți radă puțin osul ca să sudeze mai ușor coapsa frîntă.

— Coapsa... și ursita [1], spusese el îngîndurat.

Ca să-l abată de la gîndurile lui negre, Drivas îi citise din Papadiamándi [2]. *Stejarul regesc.* Bolnavului îi plăcuse mult. I se aprinsese în ochi o lumină ca un fulger în întuneric.

— Bucuria vigorii și a puterii. Asta e. Și continuase cu entuziasm în glas. Un cîntec al sănătății. Ca un imn de glorie. Stejarul grecesc. Stejarul cel falnic. Își afundă adînc rădăcinile în pămînt și îmbrățișează cerul cu brațele. Dar...

[1] Un joc de cuvinte care în limba greacă sînt aproape omonime, deosebite numai prin ortografie (n. tr.).

[2] Unul dintre cei mai valoroși prozatori greci (1851—1911) (n. tr.).

Încercase să zîmbească, privindu-l pieziș, și-apoi renunțase.

— Dar ce ? întrebase Drivas, bucuros că-l antrenase cu lectura.

— N-ai să rîzi de mine ? îl întrebase stînjenit. Uite... mă gîndeam că soarta copacilor e totuși neînchipuit de tragică. Eu... sînt învățător și niciodată nu mi-a trecut prin minte să fac poezie. Acum însă, cînd îmi citeai bucata aceasta și eu te ascultam, așa nemișcat și înfășat ca un prunc, mi-am dat seama dintr-o dată de acest lucru. E o tragedie amară în existența tuturor copacilor. Toți acești stejari falnici, toți platanii și plopii, toate aceste creații ale naturii, din care se revarsă puterea și sănătatea, să fie condamnate la nemișcare, pe viață. Ia gîndește-te ! Mulți dintre acești copaci trăiesc secole. Și în toate aceste secole, mii de zile și de nopți, rămîn în același loc... Închipuiește-ți, chiar dacă ar lua pădurea foc, în timp ce toate vietățile ei ar alerga din toate puterile să scape... E îngrozitor. Pînă și gîndăcelul cel mai mic, un viermușor, să zicem. Există ceva mai gol decît un viermușor ? Ei bine, chiar acesta nu dă un ban pe sănătatea și puterea „falnicului stejar regesc" al lui Papadiamándi... Iată, asta am vrut să zic, sau cam așa ceva. Există o manifestare a vieții mai vie decît mișcarea ? Nu. Norii, valurile, corăbiile, păsările...

— Ei și ?

— Cum ei și ? se supărase bolnavul. Uite, eu. Ce sînt în clipa asta ? Mai rău ca un sugaci. De nu s-ar îngriji nimeni, aș face pe mine... Ce sînt ? Ar putea și o femeie să mă bată și eu să nu pot face altceva decît să mă văicăresc... Și un nemernic chiar ar putea să vie să mă scuipe în față... Ca și cum aș fi o scuipătoare...

Ochii i se umeziseră și rușinat încercase să zîmbească. Colțul gurii începuse iar să-i tremure, să-i tremure...

A doua zi, s-a întîmplat „marele eveniment" al Excelenței Sale.

Au sosit la Eskì-Sekìr „surorile din Atena". Și Spitalul doi din spatele frontului și-a căpătat-o pe a lui. Decepție generală. Toți bărbații aceia, doctori, infirmieri, bolnavi și răniți, așteptau de zile întregi, cu atîta strîngere de inimă, pe femeia care avea să îndulcească cu farmecul sexului ei înfiorătoarea atmosferă a spitalului militar. Și

acum cînd, în sfîrşit, sosise, erau aproape înfuriaţi pe ea pentru că se întîmplase, biata, să nu fie frumoasă. Erau o mie cinci sute de internaţi, zece medici, doi administratori şi optzeci de infirmieri. În total, o mie cinci sute nouăzeci şi doi de bărbaţi. Toţi aceştia, aşteptînd-o pe „soră", îi zămisliseră, în închipuirea lor, înfăţişarea, fiecare pe gustul lui. Şi acum, cînd venise, erau porniţi toţi împotriva ei, pentru că nu semăna cu nici unul din cele o mie cinci sute nouăzeci şi două de chipuri ! Era o femeie de vreo patruzeci de ani, fără sîni, fără nici o rotunjime, dreaptă din faţă, dreaptă dindărăt, cu o faţă uscată, inexpresivă, cu o umbră de mustăcioară, — singurul lucru de care nu ducea lipsă spitalul — şi cu nişte semne roşietice pe gît, urmele unei vechi operaţii de ganglioni. Încerca să şi le ascundă, purtînd gulere înalte, susţinute de balene, pînă la urechi. Toată cochetăria ei se rezuma la nişte nenorociţi de cîrlionţi, încreţiţi pe hîrtiuţe, care ieşeau ca nişte insecte de sub boneta albastră.

Cu exagerările lui, Leonìs reuşise să-l facă pe Vranàs să rîdă din toată inima. Îl asigura că toţi răniţii îşi cereau foaia de ieşire din spital, ca să scape de prezenţa ei. Şi era, săraca, o infirmieră adevărată. Răbdătoare, pricepută, cuviincioasă şi devotată serviciului. Drìvas se amuza descriind-o şi înfăţişînd-o caricatural.

— Cu cîtă uşurinţă vorbeşti despre femei, îi spusese Vranàs. Se vede că n-ai iubit niciodată.

Leonìs s-a gîndit o clipă, apoi i-a răspuns fără să ezite :

— Niciodată. Pînă acum nu m-am apropiat de femeie ca însetatul de izvor. Nu înţeleg cum poate face cineva o tragedie dintr-un pahar cu apă. Mai cu seamă cînd bunul Dumnezeu orînduieşte izvoare la fiecare pas, dăruindu-le făpturilor sale cu atîta generozitate şi atît de îmbelşugat ! Ba chiar, atunci cînd au lipsit izvoarele, m-am bălăcit şi în noroi, cu faţă cu tot. Aşa cum îţi spun. Cu bucurie porcului care se tăvăleşte şi se mînjeşte. Îţi poţi închipui ?

— Nu vreau.

— Ascultă numai şi ai să vezi. Cu vreo lună înainte de a fi rănit, Corpul trei de armată ne trimisese la Seidì-Gazì [1] un transport „din alea". O încărcătură de marfă în adevăratul înţeles al cuvîntului. Le adusese camionul cel mare al Intendenţei care căra şi vitele de la abator. Să vezi

[1] Localitate din Asia Mică.

cum a fost. Şeful Statului Major al Corpului trei era un colonel din Rùmeli [1], care îşi căra nevasta cu el peste tot. Nu ştiu cum era colonelul din punct de vedere profesional, dar în ceea ce priveşte psihologia soldatului, nu se pricepea nici cît bocancii mei. Într-o seară, o trupă de teatru militar, de diletanţi, dădea o reprezentaţie la care asista şi şeful nostru de Stat Major. Nişte numere din vechi reviste ateniene, cu echivocuri deşănţate. Într-unul din aceste numere, prezentatorul vorbea despre o fată „care venise la Atena, de la ţară. Fără nici un rost sub soare. Fără nici o lăscaie. Cum s-o lase aşa pe drumuri ? Ar fi fost păcat. A adunat-o, a ocrotit-o. I-a deschis şi-o găurică ca să-şi cîştige pîinea singurică". Ha-ha-ha !, toată cătănimea. Şeful, să pleznească de necaz. Cheamă pe artişti, se răsteşte la ei. „Ce înseamnă asta ? O să-mi corupeţi soldaţii !... Ei sînt băieţi cuminţi, de la ţară, care intră în armată nevinovaţi şi voi le băgaţi toate prostiile în cap !" Peste cîteva zile, o crimă. Un asasinat sălbatic. A fost găsit, afară de Seidì-Gazì, un soldat ucis printre spice. Avea capul zdrobit cu o piatră.S-au făcut cercetări şi-a ieşit la iveală un lucru îngrozitor. Fusese omorît de un iubit repudiat. Rumoare în public, aşa-i ? Apoi, alta. La trupa de teatru a unei divizii din acelaşi Corp, aveau un soldat care era foarte reuşit în rolurile feminine. Într-o bună zi, sufleurul trupei, legat cobză fu ridicat pentru că trăsese cu pistolul în... protagonistă.

Aşa că şeful Marelui Stat Major începuse să se ia de gînduri şi, într-o dimineaţă, auzirăm că se aduc la Seidì-Gazì femei pentru armată. Cum de-au prins de veste bărbaţii ? Cum au mirosit ? Cum au simţit ceasul sosirii lor ? Îmi închipui că trebuie să fie ceva asemănător instinctului anumitor insecte, ce zboară kilometri întregi, fără să se abată deloc din drum, ca să-şi întîlnească femela.

Era către amiază. O amiază fierbinte, cînd am zărit, de departe, în peisajul gălbui, camionul care le aducea. Un enorm „Tilor" verde. Se cutremura pămîntul pe unde trecea. Era descoperit şi ele erau toate înăuntru, în picioare, ţinîndu-se de barele de fier ale tendei, hurducăindu-se ca nişte lucruri vechi. Slute, ameţite de soarele ce le dogorea capetele, sulemenite. Veneau într-un nor de praf, care le învăluia ca un nimb şi care se lipea de feţele lor năduşite,

[1] Regiune din partea de nord a Greciei continentale.

amestecîndu-se cu celelalte spoieli. O, primirea aceea de neuitat ! De unde apăruseră atîţia soldaţi ? Parcă ieşiseră din pămînt, ca nişte cîrtiţe. Toate armele, toate uniformele, toate vîrstele. Le aşteptau de ceasuri întregi în arşiţa Frygiei. Flămînzi, murdari, plini de păr şi de păduchi, plini de pămînt. Cînd a apărut camionul, s-au năpustit ca o gură uriaşă. L-au înconjurat din toate părţile, pierzîndu-se în ceaţa norului de praf şi a aburului împuţit de benzină. S-au scufundat în această prăfărie cu voluptate şi au început să alerge alături de camion, după el. Urlau, gemeau, blestemau văitîndu-se, şi scuipau înjurături. Strigau „Înainte !", ca la atacurile cu baioneta, în timp ce năduşeala le curgea din ochi, ca nişte lacrimi de norei. Printre ei erau ofiţeri de rezervă, în vîrstă, părinţi şi, alături de ei, recruţi imberbi. Un spectacol sinistru, fioros, ca un vis urît. Atunci mi-am dat seama ce însemna în trecut o răpire a femeilor, un război de durată între două popoare, pentru cucerirea femelelor. Am văzut pe soldatul şofer abia ajuns, cuprins şi el de delir. Începuse, deodată, să claxoneze şi să urle, schimonosindu-se ca apucat de dureri, cu ochii roşii ieşiţi din orbite.

Ei, bine ! N-ai să mă crezi. M-am dus şi eu la aceste femei. Ţi-ai ucis vreodată inocenţa cu ciudă, cu răutate ?

— Nu, răspunsese Vranàs apăsat. Femeia e ceva mai bun... Nu mai noi nu sîntem vrednici s-o acceptăm întotdeauna aşa cum e ea...

Leonìs s-a oprit, a tăcut un timp, apoi a continuat cu glas scăzut.

— Nu-i exclus să fie şi aşa. De multe ori sînt chiar convins. Ţi-am vorbit de Dùras. Ei bine, am să-ţi povestesc o întîmplare de-a lui. E reversul medaliei pe care ţi-am arătat-o adineaori. Îţi aminteşti, poate, acolo mai jos de Tumba, în partea barăcilor plutonului nostru, era o cafenea mică în aer liber, şi lîngă ea un mic piersic. Îţi aduci aminte de Tumba ? N-am pomenit o tabără într-un ţinut mai uscat şi mai arid, mai însetat. Aşa că Dùras, cînd vroia să ne ducă la cafenea, ne zicea : „Mergem la pădure". Pădurea, mă-nţelegi, era piersicul. Unicul pom în toată regiunea. N-am să uit niciodată piersicul acela mititel. A rămas şi înfloreşte mereu într-un colţişor al sufletului meu. O primăvară întreagă, primăvara aceea petrecută la pluton, am văzut-o venind şi plecînd numai prin acel piersic. Cam pe la sfîrşitul lui martie, înainte de a da

frunze, începuse să-nflorească. Era o minune. Se umpluse de muguri, o mulțime de bobocei, cu vîrfurile roșii, ca niște cărbuni mici aprinși. Apoi bobocei începuseră să plesnească, unul după altul, ca artificiile, în fiecare noapte alții. Fiecare era o erupție trandafirie. Dimineața îi găseam pe cei noi înfloriți și-i număram. Dùras spusese cîndva: „Îmi vine, să-mi petrec noaptea lîngă piersic, să-i aud cum plesnesc în întuneric!" După ce au înflorit toți, piersicul a început să dea și frunzulițe, fragede, verzi.

Dar Dùras nu mergea la „pădure" numai pentru piersicul cel mic. Era și o fată acolo. Peste drum de „pădure". O fetișcană, sîrboaică, micuță, mlădioasă și palidă. Foarte palidă, părea din porțelan străveziu. Cu buzele subțiri, anemice, sînii mici și cruzi, dar cu păr blond minunat. Cu adevărat minunat. Cînd își înfășura cozile în jurul capului, păreau o cunună de aur. Era subțirică și mîndră și nimeni din grupul nostru nu știa cum o cheamă. Locuia împreună cu o mătușă — sau poate bunică, e un lucru pe care nu am reușit să-l lămurim niciodată — căreia noi îi ziceam Maico. Era o femeie în vîrstă, cu părul cărunt, o bătrînică foarte simpatică și foarte curată, care zîmbea mereu. Își deschisese o prăvălioară chiar în casă. Acolo vindea lucrurile cele mai puțin trebuincioase lumii noastre soldățești. Ață de cusut, de diferite culori, cutii de tablă de păstrat cununiile, împodobite cu doi porumbei de tinichea galbenă, care se sărutau cioc în cioc, mirodenii și scufițe multicolore. Maico mai vindea poze, îngerași cu rochițe albastre, atîrnate de bîrnele tavanului.

Fata cosea tot timpul, așezată la fereastră. Fereastra era verde și ea blondă. O țin încă minte, cum apărea în pătratul ferestrei, ca o gravură populară, pusă în ramă. Peste drum de fereastra aceea, ne așezam în șir scaunele, ne tolăneam pe ele, beam cafele și o priveam. „Zi de zi la cafenea, toată ziua beau cafea"... cum grăiește și cîntecul. Avea ochii viorii, pe care foarte rar îi ridica de pe gherghef, și niște mîini mici și străvezii.

— Ce nume să-i punem, s-au întrebat într-o zi cei „Trei mușchetari".

Dùras, ziaristul, a propus, cu voce scăzută, caldă :

— Să-i zicem Contesa. Simplu ! Doar „Contesa !" Cred că i se potrivește.

I se potrivește, au încuviințat cu toții și și-au băut cafeaua în sănătatea Contesei.

Aici, Vranàs ridicase din sprîncene. Apoi ridicase şi capul.

— Contesa ? întrebase zîmbind.

— Da ! Şi te asigur că numele i se potrivea ca o mănuşă. Era ca o palatină ieşind dintr-o miniatură veche.

— Nu-i vorba de-asta, zisese bolnavul, înroşindu-se uşor. Ci de faptul că aceeaşi poreclă i s-a dat şi soţiei mele, acolo în sat, la Megalohòri...

— La Megalohòri ? Ei nu ! se bucurase Drìvas. Eşti învăţător în satul meu şi nu mi-ai zis nimic de cînd sîntem aici !

I-a povestit pe scurt de cele două moşii ale tatălui său ca şi de Castelul de-acolo, unde îşi petrecuse cele mai frumoase vacanţe din copilărie.

— Aşa, deci ! Acum îmi amintesc. Localnicii încă mai vorbesc cu drag de familia voastră. Aşadar, voi sînteţi „castelanii". Sătenii păstrează o amintire bună tatălui tău. Se vede că era iubit de toată lumea. (Întorcînd vorba). Vasăzică, ce-mi povesteai ? Pare-mi-se, am lăsat-o pe Contesă brodînd la fereastra ei !

— Exact. Şi ca să nu mai lungim vorba, într-o bună zi, după-amiaza, la orale două fix, ziaristul Dùras s-a îndrăgostit de Contesă. El singur ne-a precizat ceasul cînd s-a întîmplat acest eveniment. De-atunci, a început s-o privească lung, să-i zîmbească, să o salute discret. Şi, prin reflex, intrase şi Maico în simpatia lui. Ca să se afle în treabă cu ele, începuse să cumpere ce putea. La început, vaselină. Descoperise o cutie de tinichea în prăvălioara ei şi de-atunci l-a apucat mania curăţatului armelor. Tot spunînd, ne-a convins pe toţi să ne facem puştile şi baionetele lună. Vaselina se prelingea din culate, de pe ţevi, pînă şi din cartuşiere. Pentru că treaba asta nu mai putea continua, a început să cumpere îngeraşi de hîrtie şi mărgele albastre, din acelea pe care le poartă ţărăncile, de deochi. Şi ar fi fost în stare să cumpere şi suveicile, dacă Minàs nu i-ar fi atras atenţia, cu delicateţă, că tezaurul lor comun n-ar mai fi rezistat multă vreme acestui ritm de cheltuieli. Nu după multă vreme începuse să-l iubească şi Contesa. De cîte ori îl vedea i se aprindeau obrajii, şi atunci se apleca şi mai mult deasupra gherghefului ei. Apoi a început să se gătească, de dragul lui, şi de la Maico am aflat că o apucase mania să înveţe să citească greceşte. Era ceva cu adevărat emoţionant. Noi, ceilalţi, care pînă

atunci priveam fata ca pe o dragoste a noastră, în tovărăşie, ca şi piersicul, bunăoară, ne-am dat seama că idila avansa. Găseam, deci, cînd unul, cînd altul, un pretext ca să ne retragem din „pădure", pentru a-l lăsa pe Dùras să schimbe în linişte zîmbete şi flori cu Contesa.

— Şi pe urmă ?

— Pe urmă, nimic. Povestea n-a ajuns decît pînă la un sărut. Primul şi ultimul. Lui Dùras, sarcasticului Dùras, îi tremurau buzele cînd ne-a vorbit despre asta. La sfîrşitul perioadei de instrucţie în timp ce ne pregăteam de întoarcere la regimente pentru exerciţii, Dùras se învîrtea, foarte tulburat, de colo-colo. Era în ajunul plecării noastre din Salonic cînd a dat fuga să-şi ia rămas bun, singur, de la Maico şi de la Contesă. Era noapte şi a stat cîteva ceasuri în căsuţa lor. A adus cu el un fular de lînă, două perechi de ciorapi, toate împletite de mînuţele Contesei, şi şase batiste albastre. În colţul fiecăreia era brodată cu mătase trandafirie o floricică. O floricică de piersic. Dùras îi ceruse s-o brodeze în locul oricărei monograme. Iar Ducele (Dùkas) găsise că aşa se cuvenea. Era cel mai potrivit blazon pentru Contesă. Cu toţii am socotit de cuviinţă că-n materie de blazoane un Duce era cel mai îndreptăţit să-şi spună cuvîntul. A trecut o bună bucată de vreme. Între timp fuseserăm numiţi sublocotenenţi şi ne preluasem plutoanele, cînd, într-o bună zi, am primit un bilet de la Dùras. Mi-l trimisese printr-un curier. Îmi amintesc aproape cuvînt cu cuvînt cele ce-mi scria : „Leonìs, vechiul meu prieten ! Îţi mai aduci aminte de Contesa ? Eu nu o puteam uita. Nu mai primeam veşti de la ea, de cînd am plecat din Tumba. Aşa de mult doream s-o revăd, încît am reuşit, săptămîna trecută, să fiu trimis de regiment la Salonic, cu foaie de drum, pentru a cumpăra nişte materiale de care aveau nevoie. Am făcut asta, numai şi numai pentru Contesa. Ştii bine cît îmi iubesc plutonul, nu l-aş fi părăsit aşa de uşor, pentru alt motiv. De la gară am alergat de-a dreptul la Maico. Am găsit-o îmbătrînită, zbîrcită, încovoiată. Cum a putut albi şi ajunge în halul acesta numai în patru luni ? ! O adevărată epavă. «Unde-i Contesa ?» am întrebat-o cu inima tremurîndă. Aveam un pachetel pentru ea. Îi aduceam de pe front cinci batiste de mătase, de la rachete, şi o brăţară de aramă, dintr-o ţeavă de obuz. Maico mă pri-

vea fără să scoată un cuvînt, îndoită din șale și cu mîinile în poală. «Unde-i Contesa ?» am întrebat-o din nou, fiindu-mi frică de răspuns. Ea și-a ridicat degetul spre cer. Dragul meu prieten ! Contesa noastră murise de ftizie galopantă, în două săptămîni. Maico mi-a zis că a murit zîmbind, strîngîndu-mi lîngă obraz fotografia pe care i-o dăruisem. Aceea pe care o făcusem cu toții, la un fotograf ambulant, lîngă micul nostru piersic." Iată, așa se încheia scrisoarea. Și povestea Contesei...

Urmase o scurtă tăcere, apoi Vranàs întrebase cu glasul alterat :

— Și-acum... că nu mai trăiește, Dùras o mai iubește încă ?

— Dùras a fost ucis, după cîteva zile, în atacul de la Skrà. A căzut și Minàs...

CAPITOLUL V

DUPĂ TREI-PATRU ZILE, ÎNTR-UNA din vizite, doctorul a adus cu el din nou pe director și pe un altul, în civil. Un bărbat frumos. Purta o splendidă gabardină cu cordon, și o cruce albastră pe braț. Era un chirurg celebru din Constantinopol, voluntar al „Crucii albastre". Au examinat rana, vorbind în limba germană cu directorul. Vranàs i-a întrerupt brusc, pe un ton necuviincios.

— Vă rog, domnilor, vă rog foarte mult, să-mi spuneți clar ce-i cu piciorul meu. Consider că este umilitor pentru un ofițer grec să vorbiți față de el într-o altă limbă...

Civilul, puternic afectat, și-a cerut scuze. Era o obișnuință profesională. Apoi directorul, fără să se supere de tonul lui, i-a explicat că, după cum evolua rana, chiuretajul s-a dovedit insuficient pentru sudarea osului. Se impunea o nouă intervenție...

Din nou nervul acela subțire a început să-i tremure în colțul buzelor.

— Nu trebuie să vă fie frică, a adăugat directorul, ca și cum ar fi observat, împreună cu Leonis, acea zvîcnire imperceptibilă. Nu vă temeți, nu e nimic grav.

Vorbea cu el și își pipăia catarama centurii cu degetul.

— Nu mă tem, domnule director, a spus sec și tăios Vranàs, privindu-i provocator.

În aceeași zi a fost din nou transportat în sala de operații. Au tras iar căruciorul lîngă pat și l-au luat. Drivas s-a mirat, văzînd cît de ușor era și cît de mult slăbise. Cei doi infirmieri îl ridicaseră ca pe un copil. Cînd îl scoteau pe ușă, Leonis i-a strîns mîna. Rănitul i-a reținut-o o clipă. Și-a ațintit ochii într-ai lui, fără să rostească un cuvînt. Lui Leonis i s-a părut că a citit în privirea lui arzătoare o implorare mută, disperată, ascunsă cu dîrzenie și mîndrie.

L-au luat cu ei. Ușa camerei s-a închis. Auzea roțile căruciorului scîrțîind pe coridor.

„Trebuie unse", și-a auzit rațiunea vorbind.

De data asta operația a durat mult. Lui Drivas i se părea că aude de după ușa închisă a sălii de operații un geamăt prelung care se stingea și iar începea, cu aceeași intensitate. Și-a amintit de sergentul trezit din anestezie în timpul operației. O furnicătură rece îi alerga pe șira spinării și simțea un impuls nestăpînit să se năpustească, să spargă ușa sălii cu cîrjele și să-și salveze prietenul pe care îl sfîrtecau acolo înăuntru, cu cuțitele lor, ca pe o vită.

— Prostii, s-a gîndit imediat după aceea. Ei se trudesc să-i salveze piciorul și eu stau și cîrtesc ca un incult.

În sfîrșit, a auzit cheia sălii de operații răsucindu-se în broască. A alergat și a deschis ușa salonului. Infirmierii tocmai ieșeau, în halatele lor albe. Împingeau cu grijă căruciorul spre salon. În clipa cînd s-a deschis ușa a întrezărit, în sala de operație, pe director în discuție aprinsă cu medicul-ajutor și cu chirurgul civil. Erau și ei în halate albe. Rămăsese cu ei și sora. Un infirmier golea undeva un lighean alb, plin de lichid roșu, pansamente însîngerate și tampoane de vată.

Vranàs era încă în nesimțire, galben ca un mort. Ca și cum i s-ar fi scurs tot sîngele. Leonis privea, cu inima strînsă, căruciorul apropiindu-se încet, mult prea încet, ca o barcă purtătoare de rămășițe pămîntești. Pentru prima oară sprîncenele groase și barba nerasă ale bolnavului i s-au părut foarte negre pe pielea galbenă a obrazului. Și cînd infirmierii au tras cearșaful de pe el, ca să-l ridice și să-l așeze în pat, Leonis a sărit ca ars, de spaima neașteptă-

tată care i-a biciuit pielea. Un strigăt scurt i-a scăpat şi a rămas cu ochii aţintiţi într-acolo.

„Ceea ce" aşezau infirmierii în patul alăturat nu mai era Vranàs. Ci o bucată nenorocită din Vranàs, schilodită, înjumătăţită şi jalnică. Un trunchi inert şi ciuntit, cu un singur picior care se lăsa ridicat ca un lucru vechi. Un singur picior, ieşind negru, galben şi păros, din pantalonul unei pijamele noi. Celălalt crac era tăiat sus de tot, aproape de şold, şi prins în ace mari de siguranţă, în jurul unui ghemotoc foarte gros de bandaje.

În clipa aceea a intrat şi doctorul în salon. A dat cîteva instrucţiuni infirmierilor, apoi văzîndu-l pe Drivas atît de tulburat, l-a bătut uşor pe spate, în chip de consolare.

— Ce i-aţi făcut !.. ce i-aţi făcut ! a izbucnit el deodată, înecat în hohote de plîns.

— Nu s-a putut altfel, a zis directorul clătinîndu-şi gînditor capul îngrijit pieptănat. A fost absolut necesar. Apăruse cangrena...

— Dar n-ar fi trebuit să-i spuneţi ? N-ar fi trebuit să-i cereţi voie ?... Aşa... Fără să ştie... E îngrozitor...

— Liniştiţi-vă, i-a spus domol medicul şef. E un tip dîrz. N-ar fi acceptat. Şi în acest caz moartea ar fi fost sigură. Nu uitaţi că are familie. Cu o proteză bună, mai poate fi încă folositor pentru casa lui şi apt pentru profesiunea lui...

— Ah, e îngrozitor...

— Într-adevăr. Încercaţi să-l încurajaţi. Nu-l lăsaţi să afle nimic pînă ce nu i se va linişti şi întări sistemul nervos care e foarte zdruncinat. Ţine foarte mult la dumneavoastră. Trebuie să vă spun că vă chema pînă şi în somnul adînc al narcozei. Infirmierii au ordine severe în această privinţă. Dar mai mult mă bizui pe dumneavoastră. Feriţi-l cît puteţi de un şoc puternic.

Leonis aproba din cap, nemaifiind în satre să vorbească. Apoi, şi-a luat cîrjele şi a ieşit din salon, ca Vranàs să nu-l surprindă aşa, plîns şi nepregătit, cînd se va trezi de sub narcoză.

În aceeaşi clipă ieşea din sala de operaţii un infirmier. Căra o găleată mare, albă, din care apărea un picior gol, galben, negru şi păros, cu călcîiul în sus. Muşamaua roşcată de deasupra găleţii nu-l acoperea decît pînă la jumă-

tatea pulpei. Cînd a trecut pe lîngă el, Leonis l-a oprit înfiorat şi l-a întrebat printre dinţi :

— Unde-l duci ?...

Ochii îi erau pironiţi pe piciorul acela. Numai într-un coşmar halucinant ar fi putut visa un picior într-o găleată, cu călcîiul în sus. Două din degete erau încălecate şi pe degetul cel mic, deformat de gheată şi turtit lîngă celelalte, avea o bătătură galbenă. A auzit glasul oarecum mirat al infirmierului, răspunzîndu-i ca dintr-o altă lume:

— Unde în altă parte decît în sala mortuară ?

Se chinuia să înţeleagă.

— A... în sala mortuară. Păi, n-o să-l îngropaţi ?

Infirmierul a pus jos găleata.

— Cum să nu ! Desigur. Cu prima înmormîntare. Şi cred că e norocos !

— Crezi că e norocos ?

— Da. În salonul Sfînta Varavara moare unul de la transporturi. Nu cred că mai apucă noaptea asta. Aşa că o să-l pună în sicriul lui. Mai e un picior care aşteaptă de ieri. Din ăla au şi început ciugulitorii...

— „Ciugulitorii ?"

— Aşa le zicem şobolanilor din sala mortuară. Parcă s-au obişnuit să mănînce carne de om şi au prins puteri. Săptămîna trecută, au mîncat nasul şi călcîiul unui artilerist care murise de dezinterie.

Văzînd că Drîvas nu-l mai întreba nimic, a ridicat găleata de jos şi a coborît atent scara.

Leonis privea piciorul coborînd treptele într-un chip atît de neobişnuit, încetul cu încetul, pînă ce a dispărut.

A simţit atunci ca o zguduire ciudată, dureroasă, de care şi-a dat seama că nu era decît o răzvrătire a minţii sale, în faţa celor ce se petreceau sub ochii lui. Prietenul lui dormea acolo, în Salonul Mîntuitorului, în timp ce, o parte din el, jumătate, să zicem, piciorul acesta al lui, de la coapsă în jos, cobora scara, luînd o altă cale. Cobora scara într-o poziţie cu totul nefirească, cu călcîiul în sus. Şi era cu atît mai ciudat, chinuitor de ciudat, cum purta cu el, pe el, toate semnele doveditoare ale vieţii. Bătătura aceea la degetul mic, degetele încălecate, ba poate şi semnul jartierei, dacă te aplecai să vezi... Toate erau ca nişte certificate ale vieţii. Şi totuşi pornea pe scară în jos, ca un alt om, iar Vranàs, celălalt, jumătate de Vranàs, dormea în salonul Mîntuitorului.

Cînd i s-a spus, după un timp — cît timp oare ? — că Vranàs își revenea din narcoză, a înălțat capul, și-a aprins o țigară, ca să-și compună o expresie oarecare. A probat un surîs și a intrat în cameră cu aerul cel mai firesc pe care și-l putuse lua. S-a oprit în ușă schițînd un gest fals de mirare încîntată.

— Bravo !... S-a și terminat ?... Te-ai și trezit din narcoză...

Bolnavul a mai rămas tăcut o vreme. Doar în ochi îi licărea deșteptarea. Stătea așa, cu mîinile nemișcate pe cearșeaf, întocmai cum i le așezaseră infirmierii, fără nici o putere să și le salte... Apoi a vorbit anevoie, obosit, foarte obosit, cu glasul slab, incolor, ca o șoaptă.

— Da... n-a fost nimic... Numai cloroformul ăsta... În clipa cînd îți pierzi simțirile... O agonie de nedescris... Pe urmă îți rămînc o greață... Peste tot... În gură... În stomac... în creier... O greață generală... Îmi vine mereu să vărs... Și sînt atît de obosit... Atît de obosit...

A dormit toată noaptea adînc, foarte adînc, un somn care părea mai mult o letargie. Se vede că visa ceva plăcut, pentru că Leonìs îl auzea aiurînd. Vorbea în șoaptă, o șoaptă slabă, însoțită de un rîs ușor...

— Hai, hai lasă glumele că ne vede lumea...

Cu grija bolnavului, Drìvas a adormit foarte tîrziu. Cînd s-a trezit, era ziuă de-a binelea și soarele inundase salonul. Vranàs se deșteptase de mult și își bea cu poftă laptele ce i se servise. Se simțea încă istovit și n-avea putere să-și miște nici măcar capul într-o parte. Era însă bine dispus. Îl apucase o vorbărie ciudată. Vorbea grăbit, cam nervos, cu glasul acela care părea că se micșorase.

— Mă simt mult mai bine, știi, i-a spus lui Leonìs, care se așezase lîngă patul lui, într-un șezlong. Am răsuflat ușurat, frate, cu operația asta ! Și n-am simțit nimic, știi ? doar cloroformul. Mi-au zis să număr unu, doi, trei... Dar știi la ce mă gîndeam tot timpul ? E nostim. „Ursita"... Ai observat ? Toți, aici, doctori culți, ca și infirmieri analfabeți, pronunță la fel : „Ursita"... Nimeni nu zice „Coapsa", așa cum e corect... Dar de data asta mă simt ușurat.

— Ei, firește...

— Pun rămășag că asta o datorez doctorului din Constantinopol. Știi, bănuiesc că ai noștri nu sînt buni de nimic. Doar „botezat și miruit"...

— Şi mie mi se pare un om de ştiinţă bine pregătit...

— Vezi ? Apoi, ce vrei ? Totul este încrederea. Ea este cea care creează un fluid tămăduitor de la doctor la bolnav. E... desigur şi uniforma care îi face pe ai noştri mai antipatici. Să vezi un maior, cu tresc şi galoane, cu drepturi disciplinare, cu sabie şi pinteni. Cică e „doctor". Ei, doctorul este altceva. Nu poate fi un cîrpaci...

Sub ferestre, de jos, din drum, s-a auzit o cîntare de popă. O psalmodie. Foarte cunoscută.

Drivas s-a înfiorat. El ştia bine pe cine duceau.

— Ascultă ! a zis Vranàs, întrerupîndu-şi vorbăria fără rost. Ascultă ! Altă înmormîntare... Ce mulţi !... Ca muştele .

— Da, nu-i nimic... Ce-mi spuneai ?

— Cum nu-i nimic ? l-a întrebat bolnavul iritat. Stai colea întins şi spui asta ca şi cum s-ar duce să îngroape un cîine. Cu siguranţă că iar e unul din ai noştri. Ia vezi, te rog.

— Ştiu... de-aceea.. e unul de la transporturi, a răspuns Leonìs cu glas schimbat, ducîndu-se la fereastră, chipurile să privească afară.

Pe caldarîmul prost pavat, trecea, tînguitor convoiul înmormîntării, cu sicriul acela neobişnuit. În faţă, popa, cu o cruce de lemn în mînă, mormăia binecuvîntările pe nas, vorbind în acelaşi timp cu un soldat de alături. Leonìs ştia prea bine de ce era sicriul aşa de lat.

Vranàs a rămas tăcut, cu sprînceana ridicată, pînă ce zarva înmormîntării s-a îndepărtat. Apoi a zis deslușit şi răspicat :

— Ai văzut ? În timp ce unul doarme ca un animal şi sforăie, ca să se trezească dimineaţa bine dispus, altul, jos, trage să moară. Viaţă !... Ştii ceva, Leonis ?

— Ia spune.

— E ceva serios... Cînd l-am auzit pe preot, m-am emoţionat, ca o femeie, pentru acela pe care-l duceau. De aceea m-am enervat c-ai vorbit aşa nepăsător, şi te rog să mă scuzi. Ştii, tare aş fi vrut să pot însoţi şi eu înmormîntarea acestui nenorocit de la transporturi.

Drìvas tăcea.

Bolnavul s-a întors deodată, mîniat, către infirmierul care şedea nemişcat într-un colţ al camerei.

— Măi, tu, de ce stai acolo ca o statuie, dacă ţi-ai isprăvit treaba ? Mai du-te de cască gura şi pe-afară !

— Chiar așa, a intervenit Leonis. Am uitat să-ți spun. E în serviciul nostru exclusiv. Ieri noaptea a dormit aici. Și va rămîne tot timpul cu noi, pentru orice nevoie. Ordinul directorului.

Noutatea nu i-a venit bine lui Vranàs.

— Ce ți-e și cu atențiile astea !... De-aceea mi s-a părut toată noaptea că aud sforăieli în somn. Și-mi ziceam, Leonis parcă sforăie. (Apoi hotărît.) Aș dori însă să nu se mai întîmple asta. Să dormi afară, auzi, infirmier ?

Soldatul și-a luat poziția de drepți întrebîndu-l din ochi pe Drivas. Acesta i-a făcut întîi un semn discret, apoi i-a spus :

— Are dreptate domnul sublocotenent. Poți dormi afară. E vară. Acolo, pe coridor, lîngă ușă. Dacă va fi nevoie, te chemăm. Și chiar acum. Poți pleca chiar acum. Preiau eu sarcina să aranjez chestiunea cu domnul director.

Infirmierul a dat să plece.

— Ascultă aici. l-a chemat înapoi Vranàs. Fă-mi plăcerea și adu-mi cizmele de la depozit. Să mi le ștergi bine de praf și să mi le aduci.

Soldatul s-a codit, privindu-l pe Drivas.

— Du-te, ce mai aștepți, dacă ți se ordonă !

După ce a ieșit, Vranàs s-a justificat.

— Nu pot, frate dragă, să înghit toată noaptea răsuflarea unuia și a altuia... E ca și cum aș bea apă începută.

Peste puțin, infirmierul s-a întors cu cizmele lui Vranàs. Era, într-adevăr, o pereche de cizme strașnice, de lac, care luceau în soare.

Bolnavul a surîs mulțumit.

— Așa, bravo ! Ridică-le să le văd pînă jos. Ei ? Ce zici Leonis, nu-s frumoase ?

— Grozave !

— Le-am comandat la Prussa. Știai că la Prussa se fac cizme mai frumoase decît la Atena și la Salonic ?

— Ce să-i faci, e doar centru militar de veacuri !

— Și, știi, nu le-am purtat încă. S-ar zice că sînt norocoase...

— Norocoase ?

— Desigur. După cum văd, le voi încălța acum, în concediul meu de covalescență. Ha ! Ha ! Am să mă duc la nevastă-mea ca un ofițer de operetă. O fi așteptînd să vadă vreun luptător zdrențăros, păros, bărbos și afumat de

praf de puşcă. Cînd colo, va întîmpina un filfizon lăcuit şi scîrţiit... Nu-i caraghios ?

— Adevărat...

— Ce-ai zice, Leonis, dacă aş încerca dreptul, pentru o clipă numai ? Ştii, îmi plac tare mult cizmele astea. Azi-noapte am visat că le purtam...

— Dar eşti nebun de legat, băiete.

— Ei, am glumit, frate, şi eu. Cum să mă-ncalţ cînd sudarea acestei faimoase „coapse" este o chestiune de imobilitate absolută ? Apoi, asta ar face să crape ghipsul... Ei bine, nu-ţi poţi închipui, Leonis, ce senzaţie neplăcută îmi dă ghipsul ăsta ! Parcă mi-ar fi tot piciorul zidit într-un mormînt de marmură. Mă strînge de jos, de la gleznă, pînă la bazin. Numai nevasta aceea, a vestitului meşter al podului de la Arta ţi-ar fi putut spune.

— Şi amanţii doamnelor măritate pe care castelanii geloşi îi zideau de vii în pivniţele lor... Închipuieşte-ţi, zău, ce vremuri !

— La drept vorbind, îi înţeleg, a zis Vranàs serios. Cine iubeşte cu adevărat este în stare de orice.

— Să zideşti un om pentru că ţi-a zăpăcit nevasta ? Aşa, cu sînge rece, încetul cu încetul, cu var şi pietriş ?

— Depinde cum priveşti lucrurile... Dar asta nu mă împiedică să mă şi rad niţel. Uite aici. Aproape că ajung ca preotul Diviziei. Adevărul e că zilei întregi n-am putut suferi briciul. Ziceam că am să mă împrospătez în ziua în care am să cobor din pat. Dar azi... Ah ! Azi am chef ! Un chef ! Dacă n-ar fi faşa asta de ghips, cred că aş da un picior învelitorii şi aş sări să joc... bătuta ! Ia spune ! Îţi aminteşti de camaradul acela al meu, învăţătorul de la Nigrita, care a ieşit la raportul Centrului de instrucţie şi a indicat Direcţiei şcolii să schibăm semnalul de atac din „Înainte" în „elelef" ? [1]

Nu după mult a venit şi bărbierul. Fusese prevenit. Vranàs a continuat şi cu el vorbăria. După ce l-a ras şi l-a pudrat, i-a dat oglinda.

— Ce mai... arăt ca un mire ! a spus Vranàs uşurat.

Apoi şi-a pipăit urechea cu vîrful degetelor, privindu-se în oglindă dintr-o parte şi a zis încet, atît de încet, ca şi cum ar fi fost un gînd care se auzea.

— Cum am slăbit...

[1] Interjecţie folosită în antichitate (n. tr.).

N-a trecut mult și dispoziția lui s-a stins, însă ciudata-i vorbărie a ținut pînă seara. După ce s-a încredințat mai întîi că infirmierul s-a culcat afară, a adormit și el, mai bine-zis a căzut într-o toropeală, pînă dimineața.

A doua zi și-a amintit deodată că de cînd îl aduseseră în spital nu-i tăiaseră unghiile de la picioare. A ordonat să i le taie.

A intervenit iar Drivas.

— Mai întîi, nu se poate să-ți tai unghiile piciorului rănit, de vreme ce e în ghips.

Vranàs s-a arătat foarte mirat.

— Bine, și partea de jos e în ghips ? Pentru ce ?

— Pentru că orice mișcare a degetelor sau a călciiului ți-ar fi pus în mișcare tot sistemul mușchiular, pînă sus, la coapsă.

— Ai dreptate, a spus el, după ce încercase mișcările cu piciorul sănătos. E foarte curios însă cum de-l pot mișca. Simt mai ales cum mă supără unghiile piciorului rănit... Înțeleg. Pesemne că au crescut și întîmpină rezistența ghipsului. Știi, e o senzație enervantă.

— Asta trebuie să fie, fără îndoială. Ai puțină răbdare, pînă ce-ți vor scoate ghipsul.

Vranàs a insistat totuși să i se taie unghiile piciorului drept. A trebuit să i se facă pe plac. A continuat însă să se plîngă că simte o înfiorare neplăcută din pricina „unghiilor celuilalt picior, care ating ghipsul".

Cînd s-a înnoptat, l-a rugat pe Leonis să lase aprinsă lumina electrică în salonul care era luminat în timpul nopții de o candelă.

— Nu mi-e somn în seara asta și vreau lumină. Dar dacă pe tine becul te împiedică să dormi, nu insist.

— Aș... nici mie nu mi-e somn. Hai să stăm nițel de vorbă. Vrei ?

— Da. Citește-mi ceva, dacă nu te obosește.

— Am să-ți citesc ceva care o să-ți placă.

I-a citit din Papadiamándi multă vreme. Vranàs nu scotea nici un cuvînt. Ochii îi erau pe jumătate închiși și Leonis a crezut că aținise.

— Vrei să mă opresc, ca să dormi ? Mi se pare că te-a legănat cititul.

Bolnavul a clipit și a întrebat mirat :

— Cititul ?

— Recunoaşte mai bine că ai tras un pui de somn şi pe mine m-ai lăsat să mă chinui cu Papadiamándi...

— Cu Papa... cu Papadiamándi... Papadiamándi... se căznea parcă să-şi amintească.

— Păi da. Papadiamándi. Chiar el. Nu l-ai recunoscut după stil, după limba lui ?... l-a întrebat Drîvas zăpăcit.

Şi bolnavul a răspuns într-un chip cu totul neaşteptat, cu oarecare şovăială, ţinînd mereu ochii pe jumătate închişi.

— Ce vorbe-s astea ? Sigur că l-am recunoscut. Cum să nu-l recunosc ? De cum a intrat pe uşă, l-am recunoscut. Ce faci ? mă-ntreabă. Ce să fac, îi răspund, aşa şi-aşa. Mă simt mult mai bine. Aştept să mi se sudeze „ursita"... „Ursita ?" mă întreabă. Da, îi răspund eu. Aşa se pronunţă aici, „ursită", în loc de coapsă. N-aţi ştiut ? Pe urmă...

Speriat, Drîvas a lăsat să-i cadă cartea, a sărit din pat şi s-a dus lîngă el. S-a aplecat deasupra lui şi i-a lua mîna. Ardea uşor. Bolnavul şi-a întors privirea spre el. Era pierdută şi ochii îi jucau ciudat, ca şi cum s-ar fi străduit să urmărească un obiect care îşi schimba într-una şi repede locul, în faţa lui.

Leonìs s-a gîndit că era poate şi din cauza luminii ce-i cădea drept în ochi.

— Ai febră, Stratì, i-a spus.

S-a aşezat lîngă el, în şezlong. I-a ţinut mereu mîna caldă într-a lui.

Bolnavul s-a încruntat şi faţa i s-a schimonosit. A făcut un efort ca să-şi adune gîndurile.

— Febră ?... Aş !... Mă simt foarte bine... Chiar mi-e somn... Noapte bună, dragul meu...

Drîvas s-a liniştit oarecum. S-a gîndit că poate a aiurat în toropeala lui. A aprins candela, a stins lumina şi s-a culcat. Abia aţipise, cînd s-a auzit strigat încet: „Leonì !... Leonì ! Atunci şi-a dat seama că în timpul somnului creierul lui stătea de veghe şi îi ţinea auzul treaz şi atent. S-a sculat dintr-o dată, a aprins lumina şi s-a dus lîngă el.

Pe chipul lui Vranàs se citea neliniştea şi teama. Bărbia îi tremura nervos. Ca şi cum trecuse printr-o mare primejdie.

Respira grăbit, gîfîind.

— Vrei ceva ? l-a întrebat Drîvas.

— Nu... ba da, puţină apă, te rog...

A umplut paharul, i-a ridicat uşor capul şi i-a dat să bea.

Şi-a înmuiat numai buzele. Era vădit că ceruse apa într-o doară. A făcut semn cu nu mai vrea. Leonis i-a lăsat încet capul pe pernă şi a pus paharul pe noptieră, acoperindu-l cu o farfurioară. Bolnavul îi urmărea mişcările cu o vie curiozitate. Se străduia să priceapă ceva. După ce Lonis s-a aşezat din nou lîngă el, bolnavul s-a uitat la mîinile lui, pe rînd, plimbîndu-şi ochii de la degete pînă la umeri. Apoi l-a privit drept în ochi, s-a uitat la fruntea lui, la nas, la bărbie, la piept. După aceea şi-a privit pieziş umărul drept, apoi pe cel stîng.

— La ce te uiţi aşa ? l-a întrebat Leonis cu inima strînsă.

Din nou l-a iscodit cu o privire bănuitoare.

— La nimic.

Continua totuşi să-l spioneze pe-ascuns, ferindu-se ; în cele din urmă nu s-a mai putut stăpîni şi l-a întrebat hotărît şi viu interesat :

— Uite ce, Leonì... dar să nu mă înţelegi greşit... Spune-mi...

— Orice, dragul meu, l-a întrerupt el emoţionat.

— Spune-mi, cine a aprins acum lumina ?

— Eu... m-ai văzut. Infirmierul doarme afară, după uşă...

— Ştiu. Dar... tu ? Chiar tu ?... Eşti sigur ?

— Ei, asta-i !

— Curios, a zis îngîndurat. Cu care mînă ?

— Cu asta !

— Cu asta mi-ai dat şi apa ?

— Da, cu dreapta.

— Şi cu care mi-ai ridicat capul ?

— Cu astălaltă.

Bolnavul părea zăpăcit. A strîns buzele şi şi-a încruntat mirat şi îngrozit sprîncenele. Apoi, şoväind :

— Şi... cealaltă ?

— Care cealaltă ? M-ai luat drept Briareu [1] ?

Vranàs l-a privit din nou bănuitor şi i-a zis, încercînd să pară liniştit şi natural ;

[1] Personaj mitologic cu 100 de mîini (n. tr.).

— Nimic... Am glumit. N-ai înțeles ?... Se vede că mi-e somn...

Drîvas i-a mîngîiat fruntea.. Era umedă de transpirație rece.

— Cred că ai temperatură. Liniștește-te. Încearcă să dormi. Închide ochii...

— Pentru ce să închid ochii ? a întrebat repede, neliniștit.

Drîvas și-a dat seama că-i urmărea din nou mișcările, ațintindu-și pentru o clipă ochii pe mîna lui, care îi mîngîia fruntea. Apoi a întins mîna pe furiș și i-a atins umărul. Dîndu-și seama că l-a observat, a încercat să zîmbească.

— Asta trebuie să fie, a zis puțin gînditor. Trebuie că am temperatură. Asta e... Nu stinge lumina, dacă vrei... Și... ușa...

— Ușa ?

— E descuiată ?

— Da.

— Încui-o, te rog. Nu văd de ce să dormim cu ușa descuiată, nu ?

— Desigur.

Drîvas a dormit puțin, iepurește, și cum s-a luminat de ziuă, s-a sculat ca să-l anunțe pe doctor. Vranàs dormea încă. Era foarte palid și în lumina dimineții mîinile lui întinse pe învelitoarea albă se desenau slabe, subțiri, verzui, așa cum ieșeau din mînecile pijamalei albastre.

A stins lumina, a tras perdelele și a ieșit cu precauție pe coridor. Acolo s-a oprit, între cîrje, în fața ferestrei deschise, care dădea în curtea cea mare. Zarva dimineții se ridica de jos și pătrundea prin fereastră odată cu aerul proaspăt.

Infirmierii treceau pe rînd în fața cazanului pentru porția laptelui de dimineață. Erau în halate vărgate de serviciu și bombăneau vesel, găsind concentrația laptelui cam slabă.

Peste puțin s-a deschis cu zgomot și poarta cea mare de fier a curții, lăsînd să intre, în goană și hurducăind ca un car războinic, căruța cea mare a Administrației, plină de vite tăiate și de legume. Miei, cu picioarele tăiate de la genunchi, jupuiți și cu burțile spintecate. De partea cealaltă, spre grajduri, se plimba liniștit un cavalerist cu mîna tăiată. Cu cealaltă își lovea de cizme cravașa sub-

ţire. Mîneca goală era descusută pînă la subsuoară şi acolo sus, lîngă umăr, era prinsă cu un ac de siguranţă, care sclipea ca şi cum ar fi fost de argint. Era foarte îngrijit îmbrăcat, chiar cochet. Nasturii îi luceau, iar epoleţii erau noi, verzi ca iarba fragedă de primăvară. Era un tînăr înalt, cu mijlocul subţire. Se vedea că tratamentul era pe sfîrşite şi se pregătea să-şi ia zborul către patrie. Drîvas a remarcat colţurile argintii de pe braţul sănătos. Măscăriciul dintr-însul s-a întrebat : „Ce se întîmplă oare cu un militar care-şi pierde braţul, pe care regulamentul prevede să fie cusute colţurile indicatoare ale rănilor. Îşi pierde braţul şi, firește, şi mîneca. Unde va trebui să fie cusut semnul distinctiv al rănirii sale ?“ Cavaleristul ieşea pe poarta cea mare, mlădiindu-şi silueta zveltă, în lumina dimineţii. Umbla cu un fel de mîndrie de sine, curioasă, privind lumea de sus, din cauza braţului tăiat. Era tocmai aerul pe care trebuie să-l fi avut ulciorul din legenda myteliană. Se spune că într-o zi, dus la izvor, un ulcior cu buzele ştirbite a început să compătimească ulcioarele întregi ce erau umplute înaintea lui :

Sărăcuţele de ele
Toate ulcioarele-s întregi !

Doctorul de serviciu examina carnea tăiată, supraveghea cîntăritul şi prelua alimentele zilei. Era acelaşi care observase, primul, cangrena lui Vranàs.

Drîvas a coborît încet în curte şi l-a chemat deoparte. I-a povestit despre delirul prietenului său, cu toate amănuntele... Doctorul i-a promis că va raporta imediat directorului şi că vor veni împreună să-l vadă, înainte de a începe vizita.

Într-adevăr, peste puţin timp, au intrat în salonul Mîntuitorului toţi trei. Directorul, doctorul de serviciu şi chirurgul din Constantinopol.

Vranàs se trezise. Zăcea nemişcat şi gînditor. N-avea deloc poftă de mîncare şi Leonis încerca, cu mare greutate, să-l facă să bea două-trei înghiţituri de lapte. Cînd au intrat doctorii, i-a cercetat cu privirea pe fiecare, în felul acela pe care Drîvas îl observase de-cu-seară. Se uita la halatele şi la mîinile lor.

Directorul l-a mîngîiat pe frunte.

— Ei, prietene, cum merge ?

— Bine, foarte bine. Nu mai am nimic... i-a răspuns el, privindu-i atent degetele, ca şi cum i le-ar fi numărat.

— Frumos ! Putem vedea o clipă rana ?

Şi-a încruntat sprîncenele şi ochii i s-au umplut de spaimă.

— Dar rana nu mai are nimic, doctore. Nici nu mai e nevoie s-o vedeţi. Vă spun că merge foarte bine. Lăsaţi să se refacă niţel ţesuturile, să mă scol, să plec odată de-aici...

— O, dar nu-i nici o grabă, domnule sublocotenent, a zis chirurgul cu glas domol, mîngîietor. Bandajele trebuie schimbate din cînd în cînd, ca să vă puteţi scula repede. Azi e ziua de schimb...

Bolnavul şi-a muşcat buzele. S-a codit o clipă, apoi, întorcîndu-şi privirea speriată de la un doctor la altul, a întrebat, dîndu-se învins :

— Dar... n-o să-mi faceţi nici un rău, nu ?

— Ştiţi bine că noi ne străduim numai pentru binele dumneavoastră, i-a zis directorul, pe un ton cît mai blajin, făcînd semn doctorului de serviciu să desfacă bandajele.

Pentru orice eventualitate, au strîns ghem învelitoarea pe pieptul blonavului ca să-l împiedice să vadă. Vranàs gemea, scrîşnind din dinţi. Doi infirmieri stăteau lîngă pat, ţinînd în mîini cîte o cutie lucitoare de nichel, cu vată, bandaje şi pense. Examinarea s-a terminat repede. Directorul a discutat iar ceva, în limba germană, cu chirurgul. Acesta i-a făcut semn şi i-a răspuns, chipurile, confirmînd :

— Desigur, nu-i nimic. Merge perfect.

— Poftim, am şi terminat. Vezi că n-a fost nimic extraordinar ?

L-a sfătuit să încerce să mănînce, să mănînce ce vrea. Să ceară ce-i place. I-a mai prescris un medicament de luat pe cale bucală şi nişte injecţii.

— Cînd am să mă pot da jos din pate, să calc cu el ? a întrebat Vranàs.

— Cu care ? l-a întrebat distrat directorul.

— Cu piciorul meu... i-a răspuns, privindu-l rugător.

Directorul s-a înroşit uşor şi dregîndu-şi glasul :

— Păi... vreo cincisprezece zile încă, trebuie să stai nemişcat. Aşa cum eşti...

— Ştiţi, sînt şi unghiile...

— Unghiile ?

— Da. Cresc în ghips și mă supără îngrozitor. Simt un fior neplăcut din vîrful degetelor, pînă sus...

Doctorii au schimbat între ei o privire grăbită. Chirurgul a adăugat zîmbind :

— În cincisprezece zile, după ce vom sparge ghipsul...

— Cincisprezece zile, a zis Vranàs, încercînd să cuprindă cu mintea intervalul de timp. Apoi a întrebat timid : spuneți-mi, vă rog, în cincisprezece zile am să-mi pot încălța cizmele ?

CAPITOLUL VI

DIN DIMINEAȚA ACEEA A ÎNCEPUT înspăimîntoarea agonie. Drivas o ținea minte, zi cu zi, ceas cu ceas, o revedea în toate amănuntele ei. Și se înfiora încă și acum, după atîta vreme, revăzînd lucrușoarele camaradului mort, înșirate pe masa lui.

Micul portofel negru cu monograma de argint, fotografia femeii, verigheta de aur, schija de obuz și curelușa roasă cu ceasul oprit.

...Chirurgul îi explicase situația bolnavului în aceeași zi.

Vranàs era condamnat. Îi mai rămîneau doar cîteva zile. Cangrena provocase un fel de intoxicare în organismul rănitului. O otravă îngrozitoare pornită din rană și ramificată în tot corpul, atacîndu-i sistemul nervos și centrii creierului. Bolnavul trăia într-o lume închipuită, plăcută sau înfricoșătoare, după cum dictau diferitele centre. Vorbea cu persoane numai de el văzute, auzite și atinse. Răspundea sunetelor percepute numai de urechile lui, convietuia cu ființe fantastice, care veneau și plecau în salonul lung și îngust al spitalului, se tîrau și gemeau între paturile celor doi ofițeri răniți.

Ceea ce făcea chinul mai dureros și situția lui Drivas mai grea era faptul că la început foarte des, și apoi din ce în ce mai rar, prietenul său avea momente cînd creierul lui ținea sub un curios control critic aceste halucinații. S-ar fi zis că rămăsese în el un colț luminos, unde se retrăsese logica. De-acolo se trudea să lumineze, cu

lumînărica ce-i mai rămăsese în mînă, haosul şi monstruoasa confuzie a impresiilor, conduse la creier de nervii lui zdruncinaţi.

Bolnavul îşi dădea seama că în toate acestea exista ceva îngrozitor şi neobişnuit, ceva ireal. Creierul se trudea să împace lumea lui imaginară cu normele logicii pe care le acumulase în tot timpul vieţii. Făcea concesii din ce în ce mai mari ca să nu-şi recunoască decăderea. Se căznea să se sustragă prin ipocrizii şi rezerve şirete. Atunci zbuciumul lui atingea culmea. Cerea ajutor de la Leonìs, a cărui prezenţă nu-i scăpa deseori nici în timpul delirului. La început fără să îndrăznească să-i mărturisească deschis tot ce vedea şi auzea în jurul lui, încerca să se convingă de realitatea lor, aducînd vorba pe departe de acestea. Astfel se trudea să tragă concluzii şi să măsoare realitatea de care judecata lui se îndoia. Şi în toată această trudă, era lupta disperată a raţiunii. Se lupta din răsputeri să nu-şi lase frîul în mîna monştrilor, care luau fiinţă întruna şi se înmulţeau ca viermii în creierul lui otrăvit.

Leonìs, bănuind din prima noapte toată această tragedie nemărturisită, începuse să-şi ia de bună voie rolul îndoielnic în lumea imaginară a bolnavului. Făcea tot ce-i sta în putinţă ca să dea prietenului său o dovadă, sau o fărîmă de dovadă că mintea lui e întreagă şi simţurile lui funcţionează normal. Era un duel continuu de şiretenie şi bănuială, din ambele părţi. Bolnavul îi întindea mereu curse şi foarte rar se calma pe deplin.

Erau clipe cînd infirmierul îl lua şi pe el drept nebun şi Leonìs trebuia să stea să-i explice toate aceste lucruri.

Uneori, pe neaşteptate. Vranàs întorcea privirea spre uşă.

— Auzi ? Ce, n-auzi ?

— Aud, răspundea Leonìs, încercînd să ghicească.

— Dacă auzi, de ce nu te duci să deschizi ? O să spargă uşa, omule, şi tu nici nu te mişti.

Se ducea şi deschidea uşa. Faţa bolnavului se îmbujora de mirare încîntată.

— Ohooo ! ia uite cîte vizite !... Bine aţi venit ! Bine aţi venit ! Mulţumesc, dar voi ce faceţi ? Cum ? Aţi aflat că sîntem răniţi şi aţi pornit spre noi... Bravo ! Asta se cheamă să ai inimă bună. Ştiţi, deunăzi vorbeam de voi. Nu-i aşa, Leonì ?

— Da, desigur.

— „Da, desigur" şi nu te scoli să te ocupi niţel de băieţi ! Şi sînt mai mult prieteni de-ai tăi... Măi, băieţi, iertaţi-ne că n-avem destule scaune... De, ca la spital. Dar tu, Leonìs, ai putea, cred, să-ţi oferi patul ca să şadă Minàs şi Dùras. Dùkas, văd, s-a aranjat destul de bine în şezlong...

— Cum să nu, poftiţi... îi invita Drìvas oferindu-şi patul vizitatorilor închipuiţi.

Între timp, bolnavul intrase în vorbă cu Minàs.

— Bine îmi zicea Leonìs ! Tu ai devenit un adevărat uriaş, băiete ! Să nu-ţi fie de deochi ! Printre noi, eşti ca Guliver în ţara piticilor. Numai să te ţină patul lui Leonìs... Dar, ia stai niţel, Leonìs !

— Ce-i ?

— Nu mi-ai spus tu într-o zi că Minàs şi Dùras au căzut la Skrà ?

— Ţi-am spus eu aşa ceva ?... Adevărat... aşa se zvonise atunci. Dar iată că n-au fost decît vorbe de clacă. După cum vezi, amîndoi sînt sănătoşi tun.

— Ziceam şi eu... Aşadar, Dùras ? Ei, şi tu acum ! Nu mai face faţa asta, frate ! Am aflat de Contesa ta. Hm, aşa-i viaţa asta. Nu poţi face nimic. Şi-apoi, ştii, aproape toate fetele cu părul foarte blond, ochi albaştri şi pielea străvezie ca pòrţelanul sînt predispuse la tuberculoză. Hai, nu mai plînge. Bărbaţii nu plîng. Numai suferă... Dar să-ţi spun ceva curios. Ştii, Dùras, am şi eu Contesa mea. Dar ea nu e nici palidă, nici blondă. Ea... Aaa !

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Leonìs neliniştit.

— Ce vrea să zică „Ce s-a întîmplat ?" răspunse bolnavul speriat. Uneori, dragul meu, eşti de o nepăsare pe care nu ştiu cum să mi-o explic. Cum, au plecat prietenii noştri şi eu nici n-am băgat de seamă ? Cînd au plecat de nu i-am văzut ? Parcă s-a deschis pămîntul şi i-a înghiţit !...

— Da' de unde ! Eu i-am văzut, îl liniştise Leonìs. Ar trebui să plecăm, mi-a zis Minàs în timp ce tu vorbeai cu Dùras. Să plecăm ca să nu se obosească de prea multă vorbă.

— Şi ce dacă vorbesc ? Parcă am ceva la piept ? La coapsă mi-e rana şi nu vorbesc cu ea ca să mă obosesc... Ei, bine, n-ai să mă crezi ! N-am prins de veste cînd au plecat din cameră. Nici văzut, nici auzit.

— E firesc. Doar nu poți întoarce capul și, de altfel, cînd vorbești ești atît de transportat încît nu vezi nimic în jurul tău...

— Asta trebuie să fie... Cu siguranță, asta e... Desigur...

Tăcuse un timp, apoi privise supărat și neliniștit cînd spre pereții camerei, cînd spre Drivas.

Acesta stătea aplecat deasupra cărții.

— Leonì !

— Ce mai e ?

— Dar nu-ți întorci, frate, capul să te uiți niței și pe-alături ? Nu privești în jurul tău ? Nici n-auzi ? Țț, țț, țț ! Ce le mai veni acum să zidească salonul ? Mă, voi ați înnebunit ?... I-auzi ! Ordin, cică, de la director... Beton... Cică vor zidi mai întîi ușa și pe urmă ferestrele... Auzi ce nebunie ! Ca să nu intre microbii și să-mi infecteze piciorul... Cu siguranță că nu se simt bine. Mă, idioților, poate ați înțeles greșit ordinul ! Cum e cu putință ! Și pe urmă aerul ? Și lumina ? Cît timp o să țină oxigenul din cameră ? Poftim ! De pe-acum, chiar, nu mai avem aer să respirăm ! Oh !... Leonì !

— Ce e Stratì ?

— Hai, scoală-te, gonește-i odată pe nemernicii ăștia ! Scoală-te, că tu poți umbla pe picioarele tale... Nu vezi ce îndrăzneală ? Continuă să-și bată ciocanele de mi se clatină creierii... Adică, nici nu ne ia în seamă... Ia scoală și ia-ți biciul, să le arăți tu !... Ce, mă, ți-e frică ? Atunci, dă-mi mie pistolul tău, să le vin eu de hac, de-aici... Măi, fie-vă milă, nu vedeți... Leonì !

Și Leonìs se scula și începea să gesticuleze, să strige și să gonească în dreapta și în stînga, cu cîrja sa.

Bolnavul se potolea încetul cu încetul, respirația îi devenea mai regulată, inima îi bătea mai liniștit. Căuta numai înspăimîntat, cu privirile piezișe, spre ușă și încerca să-și întoarcă fața spre fereastră.

Drivas îi ștergea fruntea transpirată cu o batistă stropită cu apă de colonie. El închidea ochii, sau se făcea că-i închide, îi deschidea iar bănuitor și întreba cu teamă :

— Au plecat afurisiții ?

— Da, s-au cărat !

— Toți, toți ? Ia uită-te și după perdea !

— Nimeni.

— Și după cealaltă ?

— Nici... I-am gonit pe toţi. Cică veniseră din greşeală...

— Trebuie să-i reclamăm. Sînt sigur că erau rău voitori... Ascultă !

— Zi !

— Uită-te, te rog, şi pe sub paturi. Nu poţi să ştii...

Starea lui se înrăutăţea pe zi ce trecea. Nu mai mînca nimic. Slăbea văzînd cu ochii şi pielea i se lipea de oase. Cerea numai apă. Voia să bea... să bea... Intoxicaţia progresa şi doctorii i-au spus clar lui Drîvas că nu e nici o speranţă. Putea să moară în orice clipă. Totul depindea de rezistenţa inimii... Cît va rezista inima ?

Bolnavul continua să-şi trăiască viaţa dublă. Numai că zbuciumul lui creştea, halucinaţiile se îndeseau şi luminiţa minţii se micşora din ce în ce mai mult. Momentele lui de luciditate erau tot mai rare.

Culoarea feţei devenise pămîntie. Trăsăturile i se alterau de la un ceas la altul. Nasul i se subţiase şi părea mai lung, iar în punctul în care începea să se curbeze se distingea un oscior sidefiu sub pielea subţiată ca o hîrtie de pergament. Viaţa i se adunase toată în glas şi în ochii care jucau, jucau necontenit, neobosiţi, în toate direcţiile, speriaţi şi iscoditori. Oboseai urmărindu-i. Pupilele reuşeau să ajungă în punctele cele mai nefireşti ale orbitei. Ameninţa, se ruga, glumea. Încerca să acompanieze cu glasul lui un cîntec numai de el auzit. Şi în întunericul nopţii, glasul i se auzea răguşit şi straniu în îngînarea lui monotonă. Uneori Drîvas era străfulgerat de un fior de spaimă tainică. „Există multe lucruri între cer şi pămînt." Se gîndea unde citise aceasta. Dacă muribanzii, cu simţurile lor sensibilizate, auzeau, vedeau, într-adevăr, o lume necunoscută, pe care ale noastre nu le puteau capta ? În clipele acelea se simţea cuprins de o superstiţie ciudată, neîndrăznind să-şi întoarcă privirea spre icoană.

Către sfîrşit, bolnavul nu mai dormea. Se chinuia toată noaptea cu lumea lui imaginară.

A doua zi îi spuse lui Drîvas :

— Ce ai putut să dormi azi-noapte ! ...Ai dormit mult, băiete dragă, şi n-ai prins de veste ce festă ţi-am jucat. Ştii că am lipsit toată noaptea de-aici ?

— Ai lipsit ?

— Da ! zise triumfător. Am lipsit, dragul meu, şi n-a simţit nimeni nimic. M-am sculat frumuşel, mi-am tras cizmele şi am pornit. Am ieşit din Eskì-Sehìr şi m-am dus pînă la Angora [1]. „Dorylaion“ — parola, „Alexandros“ — contra-parola. Am umblat, am umblat pînă am obosit... Mi-a amorţit piciorul, a început să mă doară tare rana şi n-am mai putut păşi. Cum şedeam aşa, iată că, spre norocul meu, îmi iese în cale un camarad turc. Un căpitan de cavalerie, călare pe un cal alb. M-a salutat, l-am salutat. „Hair olà, îmi zice, ce cauţi aici ?“ Mi-a vorbit chiar la plural. „Ce căutaţi de partea asta, zabit efendi ?“ M-a mirat purtarea lui. Hait ! mi-am zis, am păţit-o. Am nimerit în avangărzile turceşti. Acum o să mă facă prizonier. O să mă potcovească, cum au făcut la Pergam. O să-mi ţintuiască chipiul de frunte cu un cui, bătut drept pe stemă. Şi tremuram... tremuram. Piciorul mă durea îngrozitor. „Afedersin“ — scuzaţi-mă — îi zic, aman, îi zic, domnule căpitan. Sînt grav rănit. „Ursita“, coapsa, vreau să zic. Aşa că, mi-am luat lumea în cap, am fugit din spital. Am pornit încotro am văzut cu ochii şi am înaintat spre avangărzi. Am zis să-mi dezmorţesc picioarele şi să-mi văd şi camarazii. Mi s-a făcut dor de ei. Turcul rîde. Se propteşte în scări şi descalecă de pe calul cel alb. „Eşti tare obosit“ îmi spune. Auzi, tu ? Nemaipomenit ! „Eşti tare obosit, camarade. «Buiurum» — poftim. Urcă pe calul meu şi porneşte. Eu am picioarele mele.“ Şi şi-a bătut coapsele sănătoase cu palmele. Auzi, frate ! Mi-a ajutat chiar să urc în şa şi mi-a dat frîul în mînă. „Aha ! îmi spune, ai o pereche de cizme minunate !“ Da, îi zic, şi eram mîndru că ofiţerul mi le admira. Le-am comandat la Prussa. Prussa e renumită pentru cizmele ei. „Desigur, desigur, zice turcul. Centru militar de veacuri. Dar nu ştii noutăţile.“ Noutăţile ? „Da, îmi spune, pun rămăşag că nu le ştii. S-a semnat pacea.“ Cum ? S-a semnat pacea ? Adică, s-a terminat războiul ? „S-a terminat. Cele două armate au depus armele şi toţi împreună, ofiţeri şi soldaţi, au declarat : Nu mai luptăm. S-o ia fiecare spre casa lui şi să ne despărţim ca nişte buni prieteni. Şi unii şi alţii sîntem neamuri viteze şi am dovedit-o. Aşa că acum stau în afara Angorei fără să se lupte. Dacă vrei, îmi zice, te poţi duce

[1] Vechea denumire a oraşului Ankara. (n. tr.).

şi tu. Intrarea liberă. Şi la Angora sînt multe fructe. Dintre acelea care-ţi plac." O, da ! îi zic eu. Le duc dorul. Mai ales portacalelor. Portocalelor mari, care stau atîrnate pe crengi şi aşteaptă să le înţepi şi să le sugi. Şi strugurilor. O farfurie de struguri brumaţi. „Porneşte, hai !" îmi spune, rîzînd şi îmi face semn cu mîna. Dau şi eu pinteni calului şi, cît ai bate din palme, iată-mă ajuns la porţile Angorei. Lume ! Furnicar. Se face o stradă largă, şi lungă de cîţiva kilometri. De-o parte, ai noştri, de cealaltă, turcii. Armele în piramide, raniţele „depuse", toţi aşezaţi cîte patru, în poziţie de „repaus". Treceam de ceasuri întregi printre cele două armate şi nu mai ajungeam la capăt. Armată, cîtă frunză şi iarbă. Toţi îmi zîmbeau şi mă arătau unul altuia. Se duce la Angora, spuneau, se duce după fructe. Haide, drum bun ! Şi-mi priveau cu admiraţie cizmele. Intru în Angora. Un oraş plin de fructe, Leonì. Ici pepeni, colo smochine, piersici, portocale, struguri. A ! Struguri ! să umbli pe străzi şi să-ţi atîrne deasupra capului, de pe boltele de viţă, ciorchinii. În sfîrşit, mi-am potolit pofta. Imaginează-ţi ! Toate drumurile sînt acoperite cu bolţi de viţă. Întinzi doar mîna şi rupi. Am luat şi cu mine cîţiva. Poţi să te duci să-i iei. I-am lăsat jos în grajd. Acolo am legat şi calul căpitanului... Dar acum sînt foarte obosit. Nu-mi pot mişca nici degetele de oboseală. N-a fost uşor, nu-i aşa ?

— Nu mai vorbi atîta, i-a zis Leonìs, încercînd să-i calmeze excitarea. Te oboseşti şi mai mult...

— Da' de unde ! Cînd vorbesc, nu obosesc... N-avea grijă că ştiu eu ce fac... Şi-apoi, cînd vorbesc, mi-e mai puţin frică.

— Ţi-e frică ?

— Da. În ultimul timp se întîmplă aici, în salon, nişte lucruri ciudate de care n-a prins de veste nici directorul, nici altcineva. Ar trebui denunţate la Comenduire. Sînt chinuit în fel şi chip... Nu le este milă de mine. Cînd ai lipsit din salon, au venit patru indivizi care m-au chinuit îngrozitor. Ei erau patru şi eu numai unul. Ce puteam să le fac ? Şi erau înalţi şi voinici ca nişte hamali, iar eu culcat pe spate şi cu piciorul în ghips. Şi afară de asta, ceea ce m-a înfiorat a fost faptul că nici unul n-avea faţă. Nu-ţi poţi închipui ce înfiorător e acest lucru. Am bănuit numaidecît că au venit să-mi facă rău. Altfel, ar fi avut o faţă ca toţi oamenii. N-aveau faţă ca să nu poată

fi recunoscuți de nimeni, înțelegi ? Au intrat fără să facă nici cel mai mic zgomot. Dar i-am ochit din primul moment. Stăteau în rînd aici, lîngă patul tău. Tremuram tot și m-a trecut o sudoare rece. Dar m-am făcut că nu-i văd. Nici n-am întors capul să mă uit la ei, ca să nu le dau eu, primul, un prilej. Atunci s-au apropiat de mine, la căpătîi, doi de-o parte și doi de cealaltă. Au început să mă zgîlțîie de umeri. „Haide ! mi-au zis, ce te faci că nu ne vezi ? Scoală și joacă bătuta !" Am dat să întorc vorba în glumă. „Bătuta ?", am zis, prefăcîndu-mă că ideea mi se pare foarte hazlie. Dar ei își vedeau de treabă, cîinii. „Nu vedeți, mă, că piciorul stîng mi-e rupt și ca să se lipească osul trebuie să stau absolut nemișcat ?" Ei, nimic. M-au ridicat forțat și m-au pus să sar într-un picior. Tot cu stîngul. Ce durere... Plîngeam. Noroc c-a intrat infirmierul și au șters-o.

— N-am să te mai las singur, l-a asigurat Drivas.

N-a trecut mult și bolnavul l-a chemat din nou.

— Leoni !

— Sînt aici.

— Vino lîngă mine... Mai aproape. Vreau să-mi spui adevărul, cinstit, te rog, jură-mi... pe întoarcerea noastră acasă.

— Îți dau cuvîntul meu.

— Așa... spune-mi sincer. Cum îmi vezi tu piciorul ?

— Cum să-l văd ?

— Ascultă... mi-ai făgăduit... Așa că spune-mi sincer. S-a lungit mult, sau mi se pare ? Abia azi am băgat de seamă acest lucru. Să nu-mi spui că nu e adevărat. Îl simt. E mai lung decît cel sănătos. Simt că iese de două palme din pat. Ia uite ! Ai văzut ? Îmi mișc degetul cel mare în ghips și-l simt afară din pat de două palme. Așa-i sau...

— Sau ?

I s-au umplut ochii de lacrimi. Glasul aproape i s-a stins și buzele îi tremurau.

— Leoni, ascultă-mă... Sînt clipe cînd cred că...

— Dar liniștește-te, parcă ai fi copil !

— Spune-mi, s-a lungit ?

— Ei, desigur. Față de celălalt, s-a lungit nițel. Dar asta n-are importanță. Doctorii consideră acest lucru ca o urmare firească...

— Firească ?... Prima oară aud așa ceva... Cum adică ?

— Păi, ceva, ceva, mi-a explicat doctorul. Nu-mi cere acum să-mi amintesc exact denumirile... Știi doar că doctorii, vorbind de lucruri pe care le cunosc, dar mai ales de cele pe care nu le cunosc, le lipesc cîte o denumire, jumătate elenă, jumătate latină, și-au terminat. Ceea ce am putut înțelege e că acea crăpătură a osului a provocat un fel de dilatare în punctul unde se face sudarea. O dilatare a osului și a țesuturilor dimprejur. Dar asta va trece cu timpul, de îndată ce vei putea mișca piciorul...

Bolnavul a părut că se liniștește. A răsuflat adînc.

— Dacă-i așa, e bine... Desigur că așa trebuie să fie. Altfel nu se explică. Mă speriasem tare, știi ? Mă gîndeam la Omul cu picioroange. Mă gîndeam și-mi ziceam : nu-i cu putință. Ori piciorul nu mi-e la loc, ori... mintea. Am să-ți mai mărturisesc ceva. Iată. Luasem hotărîrea, încă de la a doua operație. Dacă rămîneam șchiop, nu mă mai întorceam acasă, la soția mea... Aș fi isprăvit cu pistolul...

Au trecut două-trei ceasuri de liniște.

Vranàs dormea sau căzuse iar în letargie. Ochii îi erau pe jumătate închiși, dar fără mobilitatea aceea continuă care-i trăda zbuciumul. Și răsuflarea îi era mai regulată. Dar către ziuă, a scos un strigăt care l-a făcut pe Leonìs să sară în sus. De mult nu mai fusese așa vioi glasul prietenului său.

— O ! O ! Leonì ! Dar scoală odată, Leonì !

Se căznea să se ridice dar nu reușea. Fața i se schimonosise, trăsăturile i se întinseseră ca cele ale măștilor antice. Fruntea i se umpluse de broboane de sudoare, mari ca boabele de rouă. Părea cuprins de o grabă nedomolită.

— Ce-i ? a sărit speriat Drivas.

— Dar deschide, odată ! Deschide, îți spun !

Vorbea repede, striga gîfîind, cu ochii ațintiți spre ușă, cu degetele întinse într-acolo, tremurînd.

— Hai, frate, mai repede, n-o auzi că strigă ?

Leonìs s-a dus și-a deschis ușa, apoi a închis-o la loc.

Ochii bolnavului se umpluseră de lacrimi, iar trăsăturile îi erau răvășite de o mare emoție. Își mișca continuu capul pe pernă, rîzînd și plîngînd deodată.

— Tu ! Tu aici Sapho ! Sfîntă Fecioară, ce-i asta ? și tata ? ...Dar ce v-a apucat ! Ce v-a apucat ! Hai, stai cuminte... Știi că nu-mi plac astea în fața lumii.., Leonì !

— Ce-i, Stratì ?

— Iartă-mă, dragul meu, dar, știi, la asta nu m-am așteptat. Asta e chiar nemaipomenit ! Să vă fac cunoștință... Soția mea, da, Contesa. Și tata... Hai, tată, nu te necăji... mai degrabă trebuie să fii mîndru... Acesta e Leonìs, Leonìs Drìvas. Camaradul meu. Și el șchiop, ca și mine. Trebuie să-i mulțumiți. E cel mai bun om, și cel mai bun prieten al meu... Mai mult, mai mult decît prieten... Mai mult decît frate... Nimeni nu știe... Numai eu... Uite, aici înăuntru e ceva... Aici, pentru Leonìs... Dar tu, Sapho, fată dragă, ce nebunie, ce nebunie ! Și tu, tată, cum de-ai lăsat-o ? Să vic o femeie aici, printre sălbatici ? În fundul Anatoliei ?... Printre atîția soldați care sînt în stare să se mănînce ca lupii pentru o femeie. Printre atîția turci... atîția bărbați care s-au sălbăticit, care nu respectă nimic... O, ați făcut foarte rău... Îmi înveninați bucuria asta nebună... O, Doamne... Tu, tată, nu trebuia să-i dai voie... Ea face întotdeauna cum o taie capul... Dar e un copil... Trebuia s-o împiedici... Ce ? Ați adus flanelele și darurile pentru armată ?... Colecta Comunei ?... Bine... Dar nu putea comuna să trimită o delegație de bărbați ?... Au ținut să fie tatăl și soția unui rănit ?... Asta-i bună ! Mare cinste pentru noi ! Dar de unde au aflat ? Eu nu v-am scris... N-am scris nimănui c-am fost rănit... Ziarele ! Tîrfele astea puteau să nu-și bage nasul în spitalele zonei de operații... Hai... Sapho, nu te necăji... Am glumit... Sapho, ia spune-mi, nu vi s-a întîmplat nimic în atîția kilometri de drum ? Nu s-a legat nimeni de voi ? Nimeni ? N-ai auzit vreo vorbă urîtă din spate ?... Bine, bine ! Iartă-mă. Așa am fost mereu, n-am să mă schimb acum. Hai, liniștește-te... Sapho, spune-mi... Copilul ? O, nu. Oricît ar fi în mîini bune, nu trebuia să-l lași singur... Cum ? E bine ?... Nu zău ! Nu zău ! Adevărat ? a început să vorbească ? Vorbește ?... Îl cere pe taică-su... Pe taică-su... Pe taică-su...

Lacrimile începuseră să-i curgă șuvoi pe fața descărnată, prelingîndu-se pe după urechi și udînd perna. Plîngea, plîngea în tăcere și linia neagră a sprîncenelor i se încrețea pe frunte ca o lipitoare groasă care zvîcnește rănită. Pe gîtul lui slab, o arteră subțire bătea grăbit.

Drìvas nu și-a mai putut stăpîni plînsul. S-a așezat lîngă el, plîngea și-i ștergea sudoarea și lacrimile. Bolnavul continua să vorbească cu soția lui. Vorbea repede,

gîfîit, ca după alergătură. Cuvintele i se înecau în hohote de plîns.

— Sfîntă Fecioară ! Sfîntă Fecioară !... Îţi mulţumesc c-ai venit... Mă gîndesc la tine atît de mult... atît de mult... De cînd am plecat... N-ai să poţi înţelege niciodată... Niciodată nu ne-am înţeles... Asta e... Tu ai fost aşa de bună... Iată, şi azi eşti aşa de bună. Şi eu... Crezi că nu ştiu cît te-am făcut să suferi ?... Erau clipe cînd... Uite, că-ţi spun acum, că s-a întîmplat aşa... Altfel niciodată nu ţi-aş fi putut spune... Voiam să mă tîrăsc la picioarele tale, să-ţi sărut mîinile... Dar mă reţinea mîndria ta... Şi a mea... Ea e cea care învenineză totul. Îmi ziceam mereu că, pînă la urmă, nu vom reuşi să găsim calea care duce la inimă... că vom umbla mereu aşa, rătăcind în beznă... Dar tu, vezi, în inima ta erai bună, în taină, erai bună... O, cît de bună... Acum îmi dau seama... Şi hainele astea, colecta... Justificări... Te înţeleg... Justificări pentru mîndria ta... Pentru mine... Era pentru mine. Uite, vezi ? şi eu tot în taină te iubeam. În taină eram atît de bun cu tine... şi atît de rău cu mine. Cred că am plecat voluntar, aşa... ca să se sfîrşească odată... Dar ai să vezi ! Ai să vezi cînd am să mă întorc ! Acum am devenit alt om... M-am gîndit atît de mult la viaţa noastră, în toţi anii aceştia, de cînd am plecat... Îţi scriam scrisori de dragoste şi apoi le rupeam... Mă miram cît de nedrept am putut fi cu tine... Dar cît de mult te iubesc, Sapho. N-am încetat nici o clipă să te iubesc ca un nebun... Aş putea ucide pentru tine... M-am gîndit la asta. Chiar şi pe tine... Sapho ! Îţi mulţumesc... Desigur, asta nu se spune.. nu se spune... nu se spune...

Glasul i se stingea, începuse să vorbească mai repede, numai cu buzele. Faţa îi încremenise cu fălcile încleştate, doar buzele i se mişcau continuu şi din cînd în cînd se căzneau să schiţeze un zîmbet care devenea o strîmbătură mică şi hidoasă. Cînd s-a oprit, îi mai rămăsese acolo, în colţul gurii, acel tremur, micul nerv invizibil, care zvîcnea întruna, obositor...

Cînd a trecut criza, a strîns o dată tare pleoapele, apoi a clipit, gînditor, le-a deschis larg şi l-a privit pe Drîvas.

— Ştii, Leonî ? Azi-dimineaţă am avut vizite neaşteptate... A venit soţia mea să mă vadă... Ai fi crezut ?

— Nu mai spune ? bine a venit...

— Tu n-ai aflat ?

— Am auzit ceva... A adus îmbrăcăminte pentru soldaţi... Daruri din insulă...

— Da ! Adică, asta, să zicem, a fost un pretext ca să poată veni. Desigur, n-a făcut bine şi m-am necăjit tare... Dar acum, a venit şi n-am incotro. Numai, spune-mi, ce să facem ? De cînd îmi sparg capul să găsesc o soluţie care să-i înlesnească şederea aici. Unde o să locuiască, cît o să rămînă ? Seara, se înţelege, nu şi-o poate petrece afară... Sînt atîţia ticăloşi pe-aici... N-aş vrea să-i rog pe doctori să se îngrijească de găzduirea ei. Sînt o mulţime de ofiţeri pe-acolo... Şi asta nu-mi place... De aceea am vrut să te rog... Nu ştiu dacă o să vrei să-mi faci acest serviciu...

— Tot ce vrei...

— E mult ceea ce am să-ţi cer, dar mă gîndesc, mă gîndesc şi nu găsesc altă soluţie... Ai putea să-i dai patul tău ? Ai putea să te aranjezi în alt salon pînă o să plece ? Am să-ţi rămîn dator... Dacă îţi pot fi mai îndatorat decît îţi sînt...

— N-avea grijă, m-am gîndit la asta înaintea ta. Am şi aranjat. Patul meu îţi stă la dispoziţie. Lucrul e aşa de simplu, că nu merită să-i dai asemenea proporţii.

— Îţi mulţumesc. Eşti de nepreţuit... Numai tu poţi fi aşa de bun, în felul acesta simplu... Ei, Leonì ! Mă gîndesc, cîteodată, ce-i lumea asta. Uită-te la noi. Am fost împreună, luni de zile, la plutonul de instrucţie şi eram totuşi străini... Chiar mai mult decît străini. Trebuie să ţi-o spun, de vreme ce a venit vorba. Mă apasă conştiinţa, de cînd sîntem aici împreună. Află deci că... atunci nu-mi erai deloc simpatic. Nici şleahta ta, dar tu chiar deloc... Succesele tale, uşurinţa cu care obţineai notele bune, atitudinea ta în timpul exerciţiilor... Simpatia pe care ţi-o arătau ofiţerii... toate astea. Într-o zi ai trecut prin faţa secţiei noastre. Eu citeam împreună cu nişte camarazi, învăţători. Te-ai proptit în faţa noastră, cu mîinile în buzunarele bufanţilor şi-ai spus : „bună-dimineaţa, băieţi !“ Am ridicat capul şi m-am uitat la tine, aşa înalt deasupra mea, şi mi-am coborît din nou ochii pe carte, fără să-ţi răspund. Am făcut-o dinadins. Ca să te jignesc. Tu n-ai băgat de seamă şi asta m-a umilit şi mai mult. Ai să-mi spui — şi ce-i cu asta ? O nimica toată. Dar iată că mi-am reamintit de întîmplarea asta care mă chinuieşte de cînd ne aflăm aici... Acum, că ţi-am spus-o,

răsuflu uşurat,, ca şi cum aş fi scăpat de o greutate... Aşa că-mi spun : cîţi oameni ca noi nu se întîlnesc în viaţă ! Trec unul pe lîngă altul, se înghioldesc din nebăgare de seamă. „Pardon !“ — „Nu-i nimic“. Şi totuşi oamenii aceştia să fie predestinaţi... Uite, tu... Nimeni nu mi-a arătat în viaţă mai mult devotament. Şi eu care nu nu ţi-am răspuns la bună-ziua...

A început din nou să plîngă. Cu el plîngea şi mîndria învinsă.

Leonìs i-a luat mîna într-ale sale. Era osoasă şi fierbinte.

— Hai, linişteşte-te. Aşa e viaţa. Şi nici n-avem vreo vină pentru toate astea. Noi putem mulţumi războiului care ne-a apropiat atît de mult şi ne-a dat posibilitatea de a ne cunoaşte mai bine. Se vede că fiecare om e o fiinţă minunată, învelită în pielea plină de ţepi a ariciului. Coincidenţa sau un eveniment deosebit, ieşit din comun, cum e războiul, bunăoară, scutură cîteodată ţepii, şi inimile se întîlnesc şi se înţeleg....

— Da, aşa este... Astăzi aş putea să mor pentru tine, Leonì.

A trecut o bucată de timp şi Vranàs vorbea de diferite lucruri foarte lucid.

Pentru o clipă şi-a încruntat sprîncenele, ca şi cum ar fi vrut să-şi amintească ceva.

— Mai vreau să-ţi cer ceva, Leonì.

— Orice vrei.

— Trage lada mea de campanie de sub pat. Ai găsit-o ? Bun... Acum ia cheiţa atîrnată de lanţ, acolo, pe noptieră. Aceea care e împreună cu fluierul meu. Aşa. Deschide-o şi dă-mi portofelul mic, de piele, negru, din tunica mea de vară. În buzunarul de sus... Acesta. Deschide-l... Înăuntru e schija care m-a rănit, fotografia soţiei mele şi un ceas mic de mînă... Da ?

— Da.

— Ceasul s-a oprit la patru şi douăzeci dimineaţa. S-a oprit în clipa cînd a explodat obuzul. În clipa cînd am căzut. Nu vreau să-i mişc arătătoarele. Vreau să-l ţin aşa, pentru totdeauna. O amintire pentru băiatul meu... Ţi-am spus că am un băiat ? Vino încoace... Ia-mi şi verigheta de pe deget... Aşa... Pune-o şi pe ea în portofel şi păstrează totul... Sînt momente cînd mi-e teamă să nu mi le şterpelească vreun infirmier... Pentru ceilalţi

nu semnifică nimic... dar pentru mine sînt singurele lucruri de preţ... Le vei păstra tu, şi i le vei da soţiei mele... Eu — lasă, ascultă-mă — de multe ori mi se întunecă mintea şi uit... E comic... dar... I le vei da, nu ?

— Dar curînd ai să pleci şi tu în concediu...

— Da, desigur... Dar tu vei pleca cu siguranţă peste cîteva zile. Nu asculta ce spun doctorii, Leonì. Eu mai am de mîncat multă pîine în spital... Cum a zis şi Nastratin Hogea... „Eu, stăpîne, aşa cum am căzut, şi în ăst an aici baïram, şi la anul aici paşte." Mai ştii ?... Aşadar, i le vei da ?

— I le voi da.

— Jură-mi, Leonì.

— Jur.

— Ca ofiţer şi ca bărbat ?

— Ca ofiţer şi ca bărbat.

— Bravo... Acum sînt liniştit. Liniştit... Mulţumesc, frate.

Acestea au fost ultimele cuvinte care au mai avut înţeles. După aceea a căzut din nou în delirul lui incoerent.

A urmat lupta cu moartea. Cîteva cuvinte, jumătăţi de cuvinte, fraze zdrenţuite, care abia se distingeau în înspăimîntătoarea lui agonie. „Arma ! Unde mi-e arma ?..." În halucinaţiile lui vedea oameni urcaţi într-un camion, ca cel al pompierilor, lansînd gaze asfixiante împotriva răniţilor. Îşi căuta masca, cerea ajutor cu ochii, care căpătau pe neaşteptate viaţă, alergau speriaţi dintr-o parte într-alta, se rugau, implorau. Răsuflarea îi devenea scurtă, grăbită, întretăiată. Un chin îngrozitor.

Spre seară şi-a dat sufletul.

În clipa cînd soarele asfinţea, de după colinele joase şi gălbui ale lui Eskì, un mănunchi de raze trandafirii au intrat pe fereastra dinspre apus, răsfrîngîndu-se în paharul cu apă al bolnavului. Respiraţia lui grăbită s-a oprit într-un oftat adînc, umflîndu-i pieptul păros şi lăsîndu-l apoi să cadă odihnitor, pentru totdeauna. Ca nişte foale care se goliseră prin însăşi greutatea lor. Atunci, numai, buzele i s-au oprit din jocul acela oribil. Artera de la gît a încetat să mai bată şi sprîncenele i s-au împreunat şi au rămas aşa, ca o mare paranteză închisă.

După cîteva zile, Drìvas nici nu apucase să-şi ia învoirea, evenimentele s-au succedat unul după altul. Dezas-

trul. Măcelul celor nevinovați. Suferințele. Rușinea retragerii dezordonate. Zile și nopți pline de groază. Dar această perioadă a spitalului rămăsese în el ca un cui. Înfipt adînc. Își regăsise amintirea stăpînită de farmecul ei amar, amănuntele chinuitoare cît se poate de limpezi și veninul ei aspru, usturător.

Se mira acum cu cîtă grijă erau păstrate în memoria lui atîtea cuvinte, atîtea gesturi. Cum putea să-i redea închipuirea cu atîta acuitate, una cîte una, mulțimea de nuanțe ale emoțiilor sau ale senzațiilor, care îi trecuseră, cît ai clipi, în zilele acelea stranii, prin suflet. Și se gîndi : „Ce comori acumulează viața în omul ale cărui simțuri sînt mereu treze iar spiritul mereu de veghe". Apoi se rușină dintr-o dată de acest gînd, egoist. Strînse amintirile prietenului său dispărut. Le mai privi o dată, pe rînd, cu duioșie. Retrăi jurămîntul prieteniei lor și sacra solemnitate a clipei cînd îi făgăduise îndeplinirea misiunii cerute. Puse la loc în micul portofel toate acele biete lucrușoare, scoase un plic mare, băgă portofelul în el și scrise pe plic cu un creion albastru : „Amintirile lui Stratis Vranàs".

CAPITOLUL VII

ÎNTR-O DUMINICĂ DE IUNIE, FRAții își încărcară lucrurile în autobuzul de cursă, spre Megalohòri. Un drum de vreo trei ore printre livezi de măslini, pini și smochini. Era încă devreme și greierii țîrîiau de zor. Se prevestea arșiță mare. Lui Drivas îi plăcea căldura. Îl făcea să se bucure mai din plin de țară și de mare. Cu ce emoție se regăsiră în „Castelul" lor. Era doar o veche casă de țară, boierească, cu toată simplitatea ei. Din acelea care se găseau pe țărmurile insulei Lesbos de pe vremea cînd insulele mării Egee erau hărțuite, fără încetare, de corsari. Păreau niște mici cetăți. Poarta era solidă, îmbrăcată în tablă de zinc, cu stîlpii de piatră, ca și bolta, dintr-o bucată. Toată ferecată în plumb topit, în cuie groase, bătute pe nicovală, și legături de fier. Partea de jos a castelului, cu cele două capace zăbrelite, era folosită ca magazie. În vremurile de demult, străbunicii

îngrămădeau acolo grînele, laolaltă cu vitele, încuindu-se pe dinăuntru, de frica corsarilor. Paznicii le ocheau corăbiile în larg şi, în plin miez de noapte, le auzeau deodată bubuitul şi îi vedeau apărînd de după Kavo-Kòraka [1]. Erau îngrozitoarele „Baskine" care pustiiseră satele paşnice de pe ţărmuri. De aceea partea de jos a acestor castele era zidită numai din piatră şi calcar, zid gros, dublu, ca al cetăţilor. Fără ferestre şi fără legături de lemn. Ca să nu se teamă nici de foc, nici de secure. Sus, la o înălţime destul de mare, erau camerele de locuit. Cu tavanale lucrate şi poliţe din lemn sculptat. Balcoanele, în afara trunchiului de piatră al Castelului, atîrnau în aer ca nişte pridvoare mari, dînd casei aspectul unui porumbar. De îndată ce aranjară, cum putură mai bine, două din camere, Leonis se întîlni cu naşul lor şi puseră la cale reparaţiile şi zilele de lucru care mai trebuiau pentru ca întreaga casă să capete o înfăţişare ca lumea.

Intrînd, după atîţia ani, în casa strămoşească, fură cuprinşi de o tristă duioşie. Îi aştepta cu o grămadă de amintiri din anii copilăriei, întorcîndu-i iar la vremurile de odinioară, pline de căldura dragostei părinteşti. Era un căsoi respectabil, solid, de construcţie veche, dar care se ţinea bine. I-a primit blajin şi protector ca un bunic, cu fesul pe-o ureche şi cu şalvarii lui străvechi. Şi-a deschis poarta, luînd în braţe pe micii lui „castelani" şi a început să le povestească o mie şi una de întîmplări din copilăria fără griji, uitate cu totul.

Adriani îşi reaminti deodată de spaima pe care o trăsese cînd era mică de tot, din cauza umbrelei tatălui lor. Se pare că era o umbrelă cu totul deosebită. Neagră, solidă şi largă, ca pentru un uriaş. Aşa îi rămăsese în amintire, neagră şi largă ca bolta unei biserici. Cît timp a stat atîrnată de cîrligul grinzii din perete, acolo, cum intrai, pe dreapta, nu şi-a dat seama ce dihanie era. Atîrna închisă, cu aripile strînse, suspectă. Dar cînd, într-o vară, a deschis-o, ca s-o scuture de praf, ce spaimă, Doamne! Abia atunci a mirosit ce lucru necurat era. Cu totul pe neaşteptate, făcuse „sdup", drept în faţa ei, deschizînd nişte aripi negre, negre. Ca un liliac enorm, care se dezlipise de pe perete şi se năpustise asupra ei. Îngrozită, tremurînd toată, a început să ţipe cît o ţinea gura. Se

[1] Capul Corbului (n. tr.).

temea că o s-o înhaţe sub bolta ei neagră, între membranele ei reci şi că o s-o pişte, o să-i înţepe ochii, cu ghearele de fier de pe marginea aripilor.

Ce nu-i făcuseră ca să-i treacă spaima asta ! Ce nu încercaseră ca s-o împace cu umbrela aceea. Totul a fost în zadar. Se făcea că ascultă, se făcea chiar că rîde, cînd o deschidea în faţa ei. Făcea pe viteaza cît erau cei mari în preajmă. Era sigură că ar fi scăpat-o dacă ar fi fost cazul. Dar, de cum rămîneau singure, ea şi cu umbrela, nimic nu-i mai putea reţine spaima. Ziua, trecea repede-repede, cu spatele lipit de perete, cît putea mai departe de grinda de care atîrna. Noaptea, însă, nu trecea, pentru nimic în lume, singură pe-acolo. Ştia că acest demon negru pîndea nemişcat în întuneric, s-o surprindă singură şi s-o înhaţe.

— Uite, aici atîrna ! zise, şi atinse cu degetul vechiul cîrlig, ce i se păruse atît de înalt în copilărie.

Grinda cu cîrligul erau mereu acolo, pe perete, cum intrai, pe dreapta. Dar umbrela-sperietoare a tatii nu mai era. Şi nici bietul tata. Îl revedea, aplecîndu-şi umerii înalţi ca să iasă pe uşa scundă.

Leonis o luă pe sora lui la etaj, în odaia dinspre miazănoapte. La fiecare pas scara de lemn scîrţîia din toate încheieturile. Aşa scîrţîise întotdeauna. Scara, ca şi ghetele naşului. Îi arătă surorii sale tocurile de nuc ale unei ferestre.

— Îţi aminteşti ?

Îşi amintea... Acolo era răbojul creşterii lor. Pe scîndurile acestea Leonis măsurase şi scrijelise statura lui şi a surorii lui, în fiecare vară, cînd erau aduşi în vacanţă, să se bucure de ţară şi de mare. O rezema pe Adrianì de tocul din stînga, însemnînd cu creionul înălţimea capului. Apoi cresta cu briceagul şi scria pe deasupra : „Nanni, august, o mie nouă sute şi atît". Apoi se lipea el de toc, cît putea mai drept şi-i dădea ei creionul să tragă semnul. Adrianì nu jungea şi el îi spunea, privind-o demn, de sus : „Aşa nu poţi, fetiţo, urcă pe scaun". Pe partea dreaptă erau crestate numai două semne şi notată o singură dată. Se priviră cu emoţie. Erau înălţimile tatei şi a mamei. Într-o zi, Leonis insistase să le însemne şi lor statura. Au rîs, s-au uitat unul la altul şi au stat acolo, iată, parcă ar fi fost ieri. Au trecut, pe rînd, luîndu-l pe Leonis în braţe, aşa cum erau în picioare, în timp ce el trăgea

semnele cu creionul. După aceea tata le-a crestat și a scris și data.

Lui Ariadnì îi dădură lacrimile. Leonìs se făcu că nu vede. O chemă vesel, pe numele ei din copilărie. ca și atunci :

— Nannì ! Reazemă-te, în picioare.

Ea stătu pe vechiul loc, zîmbind printre lacrimi. Își luă aerul ștrengăresc de odinioară. Încerca să se ridice pe vîrfuri, ca să fure doi-trei centimetri. Și Leonìs, ca și atunci, îi apăsă creștetul cu palma. După ce îi însemnă înălțimea, Adrianì îi spuse :

— Lìlo, e rîndul tău !

Leonìs se propti în poziție de drepți, un lungan pînă colo sus, și i se adresă cu vechea lui demnitate protectoare :

— Nu ajungi așa, fetițo ! Urcă mai bine pe... masă, ca să-ți poți face treaba.

Noile semne fură crestate cu grijă, la mare distanță de cele vechi. Leonìs crestă alături și noua dată. Și fata privea aschiile care cădeau pe podea. Ca și atunci. El o observă și o mîngîie pe creștet.

— De la semnul acesta pornește o nouă viață pentru noi. Să fie norocos punctul de plecare, pentru amîndoi !...

— Să fie ! zise ea încet.

Încă din prima zi, Leonìs a aflat de la nașul lor, care îi întîmpinase în stație ca să le dea o mînă de ajutor, că văduva lui Vranàs fusese numită învățătoare la școala primară a satului, de cînd se aflase de moartea soțului ei. Tatăl lui Vranàs murise și el, ceva mai tîrziu, de inimă rea. Domnul Spanòs i-a mai spus că directorul școlii și toți colegii noii învățătoare nu vorbeau decît de sîrguința și bunăvoința ei. Lucrul ăsta îi făcu plăcere. Simți o stimă pentru femeia necunoscută care intrase cu atîta curaj în luptă cu viața, imediat după pierderea unicului ei sprijin. Alta ar fi rămas cu mîinile atîrnate, zdrobită de lovitură. Și-ar fi făcut o profesie din rolul „victimei de război", și ar fi așteptat să-și întrețină casa și copilul dintr-o biată pensie și din donațiile organizațiilor de binefacere.

Își pusese de mai multe ori în gînd să-i facă vizita de condoleanțe și să-și termine ultima misiune. Dar de fiecare dată ezitase și amînase. De două ori ajunsese chiar peste drum de casa ei, însă făcuse calea întoarsă. Era o

casă cărămizie, care privea marea, cu o poartă aproape pătrată, vopsită în ulei verde. Pe zidurile curții se revărsa iedera. În mai multe rînduri luase portofelul negru în buzunar și-și spusese : „De data asta, s-a isprăvit, am să bat". Dar la vederea belciugelor de fier care atîrnau pe poarta cea verde, i se urca un nod în gît și trecea mai departe.

Într-una din zile se trezi în fața învățătoarei cu totul pe neașteptate. Urca să viziteze cetatea genoveză, aflată sus, pe culmea satului, nepotrivită și severă, ca o coroană medievală pe capul unui lucrător pașnic. Acolo, cotind pe una din ulițele întortocheate care urcau, auzi deodată glasuri de copii, ieșind de după niște ferestre mari, larg deschise.

Simți bătîndu-i inima și întrebă pe o bătrînă care torcea pe pragul casei ei.

— Mă rog, ție, mătușă, ce-i aici ?

Femeia se ridică în picioare, și-i răspunse binevoitoare :

— Oi fi străin, maică. Aici e școala noastră primară...

— Nu cumva știi dacă doamna Vranàs e învățătoare aici ?

Bătrîna clătină de mai multe ori din cap.

— De doamna Sapho oi fi spunînd, maică, a lu' răposatu Strati învățătorul, care a fost omorît, ofițer, în război ?

— Da, de dînsa...

— Aici, e măiculiță, de n-ar mai fi fost, oropsita ! Asta de peste drum e clasa ei. Poarta e pe dincolo... Vai, maică dragă, ce-i fu dat, nenorocitului băiat...

Îi mulțumi, întrerupîndu-i văicăreala și se îndreptă hotărît spre școală. Intră pe poarta de fier, trecu fără grabă prin curtea cea mare și ajunse în fața clasei. Dinăuntru se auzea ciripitul copiilor și o voce feminină. Se mai codi o clipă, apoi bătu. Dintr-o dată zarva copiilor se potoli și vocea feminină răspunse cu vioiciune.

— Intră !

Apăsă pe clanță și intră, scoțîndu-și pălăria. Copilașii, vreo cincisprezece la număr, se ridicară cu zgomot, luînd poziția de drepți, în fața băncilor. Salutară milităreste și rămaseră așa, neclintiți, privindu-l, cu degetele reglementar lipite de frunte. Făceau acest gest cu vădită plăcere,

învățați, fără îndoială, cu alte prilejuri. Pentru ei era un joc deosebit de plăcut. Unii îl priveau strengărește, cu ochii zîmbitori, iar alții, care luau lucrul în serios, își strîngeau buzele uitîndu-se drept în față, cu ochii zgîiți.

Puțin uluit de această primire neobișnuită, se înclină și făcu cîțiva pași. Nu a lipsit mult ca să răspundă și el salutînd milităreste și să le ordone „pe loc repaus", din obișnuința, greu de dezbărat, a trecutului.

— Ședeți, le spuse, văzîndu-i rămași încremeniți, în aceeași poziție, probabil în așteptarea acestui ordin.

Copiii se așezară, din nou cu zgomot, foarte satisfăcuți. Apoi se lăsă deodată o mare liniște, și în timp ce învățătoarea cobora de la catedră ca să-l întîmpine, simți toți ochișorii aceia ațintiți cu încordată curiozitate asupra lui.

Îi întinse mîna.

— Îmi permiteți, doamnă. Drivas. Leonis Drivas, sublocotenent în rezervă. Stratis Vranas mi-a fost un foarte bun prieten și camarad... Și, am venit...

— Luați loc, vă rog, îl invită ea arătîndu-i un scaun aproape de primele bănci.

Era un scaun găurit. Împletitura de pai era roasă și înlocuită cu plasă de sfoară. Se așeză dintr-o dată, stingherit oarecum că-l poftise să „ia loc", și continuînd să o privească. Ea, în picioare, ținea în mîna stîngă un abecedar închis, cu arătătorul între pagini. Simți că e învăluit de un miros de iasomie.

— I-ați fost prieten ?...

Avea un glas limpede, melodios și sigur.

Încercă să-și-l facă și pe al lui mai ferm.

— Da... E o misiune tristă pe care mi-a încredințat-o răposatul. Și acum că m-am întors acasă și am venit aici cu familia, știți, avem aici o casă și moșia...

— Știu, îl întrerupse. Castelul lui Drivas... Jos, la mare... „Castelanii"...

Surîse, punînd cu grijă cartea pe catedră. Se lăsă o scurtă tăcere în cursul căreia ea continuă să-l privească.

— Întocmai, reluă el. „Castelanii" care s-au reîntors după atîția ani. Numai că jumătate din ei lipsesc... Sînt numai cu sora mea...

— Am aflat, spuse ea clătinînd din cap... Mama dumneavoastră a murit de curînd. Erau foarte iubiți de toți de-aici... îi așteptau în fiecare an...

— Da... Vă mulțumesc foarte mult... Dar acum nu e vorba despre asta. Sînt trei zile de cînd am sosit și am vrut din prima clipă să vin să vă văd... Dar cu treburile casei, reparațiile, meșterii... Apoi, trebuie să vă mărturisesc, ezitam puțin, gîndindu-mă că vă voi pricinui o nouă amărăciune...

— O nouă amărăciune ?

Deschise ochii neliniștiți și el simți o senzație neplăcută sub lumina cu care-l învăluia.

— Da. Sînt niște amintiri pe care mi le-a predat răposatul să vi le aduc... Mi le-a încredințat în ultimile lui clipe... Și eu am făgăduit... Așa că...

Băgă mîna în buzunarul interior al hainei.

— Ce anume ? se arătă ea interesată.

— Un portofel cu niște...

Se simțea ridicol, cît se poate de ridicol. În buzunar nu era nici un portofel. Și-a dat seama de cum băgase mîna în el. Îl lăsase în cealaltă haină. Și cu toate astea, continua să caute, stupid, cu cît o vedea așteptînd cu o vădită emoție. Ca și cum scotoceala asta absurdă putea să schimbe situația sau haina. Privirea îi căzu pe o farfurioară cu floricele de iasomie, așezată pe catedră.

— E că... mi-am schimbat haina, explică în sfîrșit, rușinat la culme. Știți, am intrat aici cu totul întîmplător. Urcam la cetate și am auzit glasurile copiilor... Ieri încă, îl aveam la mine... Mă gîndeam să vi-l aduc acasă.

— Nu-i nimic, îl liniști ea amabilă. E chiar mai bine. Veniți acasă, după-amiază... Voi fi acolo după orele patru... O să vă aștept... Numai să nu vă fie greu s-o găsiți.

— O, nu ! O știu. O casă cărămizie cu poarta verde, nu ?

— Exact... Vă mulțumesc foarte mult și vă aștept.

Se ridică de pe oribilul scaun cu adevărată ușurare. Ea îi strînse mîna și-l conduse pînă la poartă. Copiii repetară prompt salutul milităresc.

Ajuns pe drum, simți aerul răcoros în urechi. Își dădu seama cît de ridicol de roșii trebuie să fi fost, ca și cum l-ar fi tras cineva zdravăn de ele. Îi pierise orice chef să viziteze cetatea. Vroia să se întoarcă, să se retragă undeva, în apropiere, să-și adune gîndurile. Dădu să coteasca în jos, spre țărmul mării, cînd, aruncîndu-și ochii spre ferestrele școlii, o văzu pe învățătoare privindu-l de sus, în timp ce dicta ceva. Atunci se întoarse și o luă, cu

paşi mari, pe drumul pietruit care urca de-a dreptul spre vechea cetate.

Fără să acorde atenţie nici unuia din ascunzişurile ce-l chemau cu glasul vechilor amintiri, se aşează gîfîind într-un colţ umbrit, pe un parapet pe jumătate dărîmat. Îşi lăsă privirea să zboare, ca rîndunica, în depărtare, deasupra priveliştii satului şi a mării albastră-argintie, care se juca cu soarele. Vedea casele de pe coasta dealului căţărîndu-se spre cetate, obosite în arşiţă, îngenuncheate de trudă. Şi gîndul îi era la această întîlnire din senin şi atît de ridicolă. Simţea că mocneşte în el o mînie pentru tot ce se întîmplase, dar mai ales contra lui însuşi. Era mînios pe bătrîna cu furca, pe ţîncii care salutaseră milităreşte. Un salut tragicomic. Un militarism mizerabil, cultivat copiilor de o cabotină a războiului. Tocmai de ea, care gustase din grozăvia şi amărăciunea lui mai mult decît toţi. Mai era şi scaunul acela cu împletitura de sfoară. Şi cum de a rămas aşezat pe el, ca un măgar, în timp ce învăţătoarea stătea în picioare, în faţa lui ? Ca să-i vorbească, el trebuise să ridice capul precum găina cînd bea apă. Apoi scotoceala aceea ridicolă în buzunare. „Ştiţi, mi-am schimbat haina !" Ca şi cum femeia aştepta s-o informeze că şi-a schimbat haina sau altceva... Şi încă... Gestul acela spontan, pe care abia apucase să şi-l stăpînească, de a întoarce copiilor salutul milităresc şi de a le comanda „pe loc repaus !". Nu putea să uite cum se făcuse de rîs, cam tot aşa, în prima zi cînd se îmbrăcase civil. Se dusese la poştă şi în clipa cînd îşi întorsese capul de la ghişeul de Postrestant, cu o scrisoare în mînă, văzuse un maior al gărzii. Şi atunci, din acelaşi reflex, făcuse întoarcerea reglementară, bătuse călcîiele şi ridicase mîna spre cap, unde degetele reglementar lipite s-au împiedicat de borul pălăriei. Stacojiu de ruşine, se prefăcuse că-şi aranjează pălăria şi plecase grăbit. Apucase totuşi să vadă zîmbetul batjocoritor al maiorului care scoţîndu-şi chipiul şi prinzîndu-l de calotă salutase şi el, anapoda, ca şi cum ar fi purtat pălărie. Pînă a ieşit din clădirea poştei a simţit privirea batjocoritoare a maiorului, lipită ca o palmă.

— Cum pot fi uneori atît de ridicol ! se gîndi cu glas tare şi smulse un smoc de muşeţel din crăpăturile zidului.

Desigur. Şi încă atîtea altele. Era nevoie să stea să vorbească de meşteri şi de reparaţiile casei ? Apoi cuvîn-

tul acela : „Răposatul !“ Întotdeauna îi făcuse o impresie comică şi-l folosise de fiecare dată doar în ironie. „Răposatul !“ De ce, adică, răsposatul ? Cu toate astea, îl spusese şi îl repetase, de două ori, vorbind de Vranàs. „Mi le-a predat răposatul !“ Şi cînd o revăzuse pe învăţătoare la fereastră, impulsul acela de a coborî spre mare care sfîrşise prin urcarea aproape în fugă, în panică, a dealului cetăţii ? Şi asta o făcuse contra voinţei lui. Numai şi numai pentru că îi spusese că urcînd spre cetate dăduse din întîmplare peste şcoala ei. Şi cînd colo, ea îl văzuse gata să cotească spre ţărm. S-o fi gîndit că a minţit-o. Privirea ei îi spunea : „Ai greşit, băiete ! Ai pornit spre cetate. Ia-o deci în sus, pe deal, şi lasă şiretlicurile“. Iar el i-a ascultat ordinul ca un hipnotizat, aşa cum îl prinsese cu mîţa în sac... Cîte umilinţe...

Aprinse o ţigară aproape fără să-şi dea seama şi nu o aruncă decît cînd îi arse unghiile.

Şi acum se gîndea dacă toată această tulburare şi enervare a lui nu se datora cumva şi altor cauze. Dacă nu era o reacţie faţă de dezminţirea imaginaţiei lui egoiste. Descoperi, de pildă, cu uimire, că avea deja pregătită în închipuire întreaga scenă a întîlnirii sale cu soţia camaradului dispărut. O scenă studiată pînă în cele mai mici amănunte, care s-ar fi jucat în casa ei. Descoperi că îşi formulase — încă de-acasă sau, poate, chiar de pe front — toate frazele cu care ar fi trebuit să însoţească predarea portofelului. Pînă şi gesturile îi erau orînduite cu grijă. Gesturi simple, reţinute, aşa cum se cuvine unei asemenea reprezentaţii impresionante. Şi expresia feţei, serioasă, plină de sinceră emoţie. (Oare cum se poate reuşi expresia unei „sincere emoţii“ ?). Un uşor tremur al inimii. „Doamnă, îmi permiteţi, să mă recomand. Sînt cutare. Sublocotenent în rezervă, din infanterie. Un foarte bun prieten al lui Vranàs. Am fost lîngă el în ultimele lui clipe... Mi-a zis : «Jură-mi că vei da aceste lucruri soţiei mele». Şi am jurat.“ Astea şi altele de felul acesta. Totul pus la punct şi în toate amănuntele. Şi ea ascultîndu-l înecată de plîns. Şi-o închipuia ca o fată de la ţară, îmbrăcată în rochia ei de doliu, prost cusută, provincială, macabră şi lipsită de orice graţie. O femeie oarecare, mai curînd urîţică, cu o gură mare. Ţinînd în poală preţioasele amintiri ale mortului şi udîndu-le cu lacrimi, încercînd să-şi stăpînească durerea cu dinţii, de faţă cu un străin...

„Să mă scuzați, doamnă (sau coniță, dacă era chiar țărăncuță) că vă răscolesc iar rana... Vă las singură cu durerea dumneavoastră. Plînsul e o datorie sfîntă față de soțul dumneavoastră. Vă iubea cu înflăcărare. Chipul dumneavoastră îl urmărea în adîncurile Anatoliei."

Depăna toate acestea cu mirare, descoperindu-le abia acum, pentru prima oară, și constata cu dezgust că nu putea să scape de această frazeologie care apărea în el ca un animal bălos, în fiecare clipă, pînă și în cele mai sfinte ale vieții lui. Stă și dă o formă tuturor emoțiilor sale bucurîndu-se de ele în chip „artistic", cu o nesimțire egoistă... Și surprinde acum bestia filologică, așteptînd, de luni de zile, această întîlnire, lingîndu-și sadic buzele pentru emoția pe care i-ar fi dat-o durerea sfîșietoare a soției prietenului mort.

Un gînd, care îi trecu pe neașteptate prin minte, îl făcu să se înspăimînte : Nu cumva și la spital fusese același cabotin care simțea o plăcere nesănătoasă ? Socotea drept „achiziții" pînă și fiorii provocați de halucinațiile dantești ale delirului prietenului său ?

Se simțea cuprins de o mînie usturătoare și de rușine pentru această bănuială, constatînd că nu era chiar deplin neîntemeiată.

Se ridică de pe pietre și plecă, așa cum pleacă cineva care nu vrea să-și audă infamiile. Coborî mai tîrziu spre casă, tăind drumul prin ogoare. Își spuse că ar fi fost mai bine să trimită învățătoarei portofelul prin altcineva. Prin sora lui, de pildă. Da, așa ar fi fost mai bine.

Ajunse jos abia la amiază și Adrianî îi făcea semn de departe cu mîna, de la fereastră.

— E gata mîncarea, îi strigă bucuroasă, cînd se apropie. Să pun masa ? Avem fasole verde care-ți place ție.

Mîncă fără poftă și bombăni fără motiv pe cei doi lucrători care mai aveau încă de tencuit. Îl priviră mirați și mormăiră, cam în batjocură, ceva printre dinți. Asta îl indispuse și mai mult. Se retrase în camera lui, se încuie, se dezbrăcă în pielea goală și se întinse pe pat cu o carte. Simți cu plăcere răcoarea cearșafului proaspăt pe piele. Ajuns la pagina a treia, își dădu seama că citește mecanic și că trebuie să reia lectura. Mintea nu-l ajuta.

Auzi afară greierii care, atîțați de arșița amiezii, țîrîiau cu toții marșul monoton al verii. Odată cu larma lor

polifonă, intra în cameră și boarea sărată a mării. Pătrundea în nări, proaspătă ca o răsuflare ieșită din adîncurile ei verzi. Fără îndoială, cel mai bun lucru era să trimită portofelul prin sora lui. Astfel, ar fi pus capăt acestei povești anoste, care începuse să-l indispună de-a binelea.

Încercă să-și amintească fizionomia învățătoarei, s-o reconstituie din ce-i mai rămăsese în minte de la întîlnire și din trăsăturile micii fotografii. Își dădu repede seama că nu exista nimic comun între ele. Dar nici nu reuși să conceapă o imagine precisă. Rămăsese doar cu impresia unei siluete suple și bine legate și cu o senzație, nedefinită, a unor ochi mari, adînc umbriți. Gura, mai curînd mare, cu buzele bine conturate și vopsite într-un roșu aprins. Lucru nepotrivit pentru o învățătoare, mai cu seamă văduvă, cu atît mai mult cînd era la școală. Ar fi trebuit să i se atragă atenția... Își curmă la timp avîntul moralizator, trezind în el pe Măscărici. Dar ce statură mîndră ! Era convins că numai astfel nu și-o închipuise pe soția lui Vranàs. Dintre toate dezmințirile, aceasta era cea mai bătătoare la ochi. În locul țărăncuței, găsise o doamnă cochetă, o fată zveltă și impunătoare, care-l făcuse să se înroșească pînă în vîrful urechilor. Poate, însă, că-i rămăsese această impresie pentru că o văzuse de pe scaunul acela scund pe care se așezase, fiind silit să ridice bărbia ca să-i vorbească. Adevărul e că n-ar fi putut spune dacă avea ochii negri sau căprui. La urma urmelor, toate acestea nu mai aveau nici o importanță. Nu era treaba lui să stea să foarfece o femeie lovită de soartă, în fața căreia îl adusese numai o datorie sfîntă și un jurămînt dat unui camarad dispărut. Și-apoi, lucrul era hotărît. Treaba asta o va descurca Adriani.

Fumase mai multe țigări, aprinzîndu-le una de la alta. Deodată, privirea îi căzu pe cartea care zăcea deschisă lîngă el. Îi dădu impresia unui interlocutor indiscret, ce insista să-l îndemne la vorbă, cu toate că el n-avea nici un chef să-l asculte. O închise cu zgomot, răzbunător. Apoi se supără, sau simulă că se supără — ca să fie împăcat cu propria-i conștiință : se surprinsese ridicîndu-și capul de pe pernă, ca să vadă deșteptătorul, care-și depăna mătăniile clipelor în fața lui, pe masă. Era a treia oară că se ridica să se uite. Pîndea orele patru după-amiază. Asta era ! Și ora se apropia. Abia am timp să mă îmbrac, se

gîndi. Sări din pat, se bărbieri, se împrospătă cu apă răcoroasă de la fîntînă.

Ieşind din casă, se mai căută o dată în buzunarul dinăuntru al hainei, ca să se asigure că de data asta portofelul lui Vranàs era acolo, şi îşi spuse :

— Am o treabă de făcut, şi trebuie s-o fac şi să scap de grija ei.

Şi porni spre casa învăţătoarei.

CAPITOLUL VIII

BĂTU CU BELCIUGUL ÎN POARTA şi peste puţin îi deschise o femeie în vîrstă, de vreo cincizeci de ani, înaltă şi cu capul îmbrobodit într-un testemel negru.

— Doamna Vranàs ? întrebă.

Femeia făcu semn „da" cu capul şi „poftiţi, intraţi", cu mîinile. Îl impresionă această figură serioasă şi tăcută, cu ochii arzători, aproape sălbatici.

Trecură printr-o curte lunguiaţă, pavată cu dale văruite pe margini. La dreapta şi la stînga, cîte un şir de ghivece cu flori de casă şi plante mirositoare. De-o parte şi de alta a uşii de intrare, doi plopi verzi, ca doi lachei veseli, îşi fluturau frunzele răcoroase. O iasomie se cătăra pe perete, plină de neaua florilor deschise. Îşi aminti de aroma ei din clasa şcolii. În fundul curţii, un vişin mare. Domnea o atmosferă de curăţenie gospodărească, dătătoare de viaţă. Cu toate astea, în tăcerea aceea răcoroasă simţi că-l învăluie un suflu de tainică tristeţe. Poate din cauza femeii cernite, se gîndi. Senzaţia apăsătoare de tăcere se datora faptului că a vorbit numai prin semne, fără să deschidă deloc gura. Trebuie că era mută, fără îndoială.

Femeia îl introduse într-un salon spaţios, mobilat într-un stil de un pitoresc provincial.

În fundul camerei, învăţătoarea şedea pe o canapea foarte lungă, care ţinea, dintr-un capăt într-altul, tot peretele dinspre mare.

— Bine aţi venit la noi !

Îşi puse lucrul într-un coşuleţ de trestie şi se ridică să-l întîmpine. Îl invită să se aşeze pe canapea. Prin cele

două ferestre de pe acel perete se vedea marea de sus și, în depărtare, coastele Asiei Mici. Învățătoarea se așează în fața lui, pe un scaun larg, cu coatele rezemate pe brațe, și spuse femeii să pregătească dulceață și cafele. Așa cum întorsese capul, îi văzu genele de culoare închisă, dese și întoarse.

Părea liniștită și fără griji și el se gîndi cum o să primească tristul mesaj și pachețelul ce i-l aducea. Îl privea deschis în față, și în privirea ei limpede se citea o așteptare răbdătoare.

Scoase stînjenit portofelul, se ridică de pe canapea și se apropie de ea.

— Iată, spuse, astea sînt, și se simți cuprins deodată de o emoție la care nu se aștepta. Începu să-i dea, una cîte una, amintirile soțului ei. Fotografia dumneavoastră...

Fără să vrea, observă din nou că nu-i semăna deloc. O luă tăcută. Îi dădu apoi verigheta. După aceea schija de obuz, pe care ea o atinse cu vădită repulsie, și la urmă, ceasul.

— Ceasul, îi zise ascultîndu-și atent glasul grav, s-a oprit în clipa cînd s-a produs explozia. De-atunci arată clipa aceea. Vranàs (n-a mai spus „răposatul") a zis că vrea să rămînă așa pentru totdeauna. Ca să-l găsească copilul lui cînd o să crească...

Își simți trupul cutremurat de un fior. Îi dădu și portofelul și se așeză din nou.

Femeia privi o clipă ceasul, apoi își ridică ochii spre el. Spuse, punînd, unul cîte unul, toate lucrurile în portofel :

— Da... E un ceas ieftin... Nu costă cine știe ce. Oricum, vă mulțumesc foarte mult pentru tot... pentru osteneala de a le păstra, apoi de a mi le aduce... Ați fost foarte amabil. Dar lada lui, care mi-a fost predată de Serviciul succesiunilor, a fost jefuită...

Glasul ei era rece. Jignitor sau pur și simplu stupid ?

Se simți ca și cum ar fi primit două palme. Înțelese deodată cît de ridicolă îi era situația, ca și a celui mort. Toată emoția i se transformă într-o mînie ascunsă și în dezgust.

— El „însă", vă iubea foarte mult, doamnă, îi spuse, în cele din urmă, cu mîhnită severitate. Vă chema mereu... În delirul lui vă vedea lîngă el...

În timp ce-i vorbea se gîndea că acel „însă" ar fi putut lipsi. Nu era treaba lui să caracterizeze chestiuni care nu-l priveau personal.

Învăţătoarea remarcă desigur această schimbare a tonului pentru că se înroşi şi-şi înălţă uşor sprîncenele arcuite. Îşi coborî ochii pe portofel. Vorbi rar, pe un ton rece, explicativ :

— Mă iubea... E adevărat... Şi eu am făcut tot ce-am putut ca să-l fac fericit... A fost un om nenorocos...

Şovăi puţin, apoi ridică ochii şi adăugă, subliniind :

— Sînt mulţi oameni nenorocoşi, domnule...

Femeia cernită intră din nou cu tava cu dulceaţă şi cu două ceşti de cafea. Învăţătoarea se ridică, puse portofelul negru într-un sertar, îl închise şi luă tava din mîinile femeii. O aşeză pe o măsuţă scundă şi servi. Mişcările îi erau sigure şi graţioase. Mîinile ei palide, atent îngrijite. Drîvas nu-şi putea încă reveni. Era plin de proteste, pe care nu avea dreptul să şi le exprime şi de nedumeriri pe care nu putea să le lămurească.

— Vă recomand dulceaţa, zise ea cu vădită mîndrie. E făcută de mine din vişinul din curte... Şi s-a legat perfect...

Îl privea şi aştepta cu un aer ciudat de naiv (sau ironic ?) să-i spună părerea despre dulceaţă.

În clipa aceea, se auziră, din fundul curţii, nişte ţipete sălbatice. Era un urlet, strident şi tragic, despre care nu ştiai dacă iese dintr-un gîtlej omenesc sau din acela al unei fiare chinuite.

Drîvas îşi întoarse capul speriat. Învăţătoarea, vădit tulburată, făcu un semn din ochi femeii care o privea cu înţeles. Ea se retrase cu spatele, tăcută şi mohorîtă, fără să facă zgomot. Urletul slăbi treptat, pînă ce se potoli. Ca şi atunci, la spital, cu răniţii. Urmă o tăcere penibilă, pe care Drîvas o întrerupse, întrebînd pe neaşteptate :

— Femeia asta nu vorbeşte ?

Învăţătoarea reluă convorbirea cu oarecare uşurare şi îi spuse povestea ei.

Nu, nu vorbea. Era din Asia Mică. Cetele turceşti îi tăiaseră limba. Găsiseră în casa ei un steag grecesc. Era de la Papazlî. O legaseră de un stîlp, aşternură steagul pe jos şi pe el îi siluiseră cele două fete. Pe urmă le măcelăriseră cu satîrul din bucătărie. Ea se zvîrcolea, se ruga şi îl blestema pe Mahomed. Atunci i-au deschis gura, i-au

tras afară limba cu cleştele şi i-au tăiat-o. Cînd a venit de acolo era pe jumătate nebună de durere. Sapho a adăpostit-o în casă şi de-atunci trăia lîngă ea. Are grijă de casă cînd ea e la şcoală, îngrijeşte şi de copil...

Tresări.

— De copil ?

Vroia să întrebe : „Unde e copilul lui Vranàs ?"

Îi văzu din nou pe faţă acel val fugitiv de roşeaţă. Ea înghiţi în sec, ca şi cum i-ar fi părut rău că-i scăpase vorba. Răspunse scurt :

— De copil... Dar, ştiţi, e bolnav... Să nu mai discutăm...

Începu să-l întrebe de casa lor, de sora lui, de viaţa din sat, de la Megalohòri. Într-adevăr, acolo putea să moară cineva de plictiseală. Nu-i aşa ? El protestă energic. Asta, nu ! Lui îi plăcea foarte mult. Dimpotrivă. Din clipa cînd şi-a afundat picioarele în nisipul plajei şi s-a scufundat în frunzişul viei a început să trăiască cu adevărat.

— Să nu înţelegem lucrurile greşit, spuse învăţătoarea, zîmbind oarecum ironic. Pentru dumneavoastră viaţa asta e o mică paranteză. Un popas, o schimbare. Dar pentru noi, care trăim şi lîncezim în sat de ani de zile, o schimbare odihnitoare s-ar realiza numai cu o evadare în oraş. Asta e... Fiecare vede lucrurile din colţul lui...

Aşa era. Drivas îşi mărturisi că avea perfectă dreptate şi se gîndi că în această simplă reflecţie se află poate toată filosofia vieţii. Simţea totuşi o ciudă nepotolită care clocotea în el, izvorînd mereu din vechea înscenare nereuşită a închipuirii lui, privind această întîlnire. Cîte dezmînţiri ! Ar fi vrut tare mult să-i povestească despre prietenul lui şi nu ştia cum să întoarcă vorba.

În cele din urmă, văzu sub oglindă o fotografie, de mărimea unei cărţi poştale, pusă într-o ramă neagră, ieftină. Dedesubt, în aceeaşi ramă, atîrna o medalie. Se ridică şi se apropie. Era Vranàs fotografiat în uniforma lui nouă ; prima, probabil, pe care şi-o făcuse cînd fusese numit ofiţer. Pe mînecă se vedeau înşirate distincţiile de pe front. Era clar că poza fusese luată astfel încît ele să iasă bine în fotografie. Era încins cu sabia şi o ţinea aşa cum îşi ţin învăţătorii provinciali bastonul. Dedesubt se afla crucea de război. O trimiseseră văduvei celui de la Regiment. Asta i-a spus-o pe un ton care vădea o oarecare mîndrie. Îi mai arătă şi un act al Diviziei, bătut la maşină

și ștampilat. I se scrisese că trebuie să fie foarte mîndră de moartea lui glorioasă.

Se întoarse și o privi. Se vedea limpede că era mîndră, cel puțin așa arăta. Simți cum crește în el un val nestăpînit de antipatie față de această femeie.

Ea păru stînjenită de privirea lui cenușie și se întoarse spre fereastra deschisă. Întinse mîna spre mare, într-o mișcare largă și liberă a întregului braț.

— Priviți, îi spuse. Întotdeauna la ora asta începe să bată vîntul. Asta se întîmplă în fiecare după-amiază, la aceeași oră, aproape după ceas. Vedeți dunga aceea albastră care brăzdează marea aproape de Asia Mică ? Peste puțin, toată marea o să fie la fel. Datorită strîmtorilor care scot apele de dincolo.

Stătea pe jumătate aplecată spre fereastră și el nu putu să nu admire grația fiecărei mișcări a corpului ei bine legat și în același timp mlădios, amintind de încîntătoarea suplețe a felinelor. Părul bogat, greu, de o culoare caldă, castanie, cu reflexe arămii, dădea impresia unui coif, ca al zeiței Atena. Își ținea capul drept, ușor aplecat pe spate, aproape provocator, pe grumazul mîndru. Își reaminti de vorbele lui Vranàs. Femeile din sat îi ziceau „Contesa".

Înțelegea acum că acest belșug de viață care se revărsa din ființa ei i-o făcea și mai antipatică. În fața ochilor îi apăru deodată, vie, amintirea unui trup chinuit, pe care îl văzuse topindu-se ca o lumînare și a cărui ultimă licărire de viață fusese un strigăt de dragoste pentru această femeie. Acum, trupul ciuntit al lui Vranàs trebuie că era și mai ros de descompunere și ea se bucura de viață, ca un trandafir deschis. Era bine înfiptă în pielea ei minunată și solidă. Mînca, desigur, perfect, avea și flori de iasomie în farfurioară, ca să-i miroasă frumos. Arăta marea, poate ca să-și arate brațul și vorbea de vîntul care face ca marea să devie și mai albastră. Folosea expresiile marinărești. „Strîmtorile care scot apa de dincolo". Pentru Vranàs, strîmtorile nu mai „scot" apele de dincolo. Pentru el nu mai există nici mare brăzdată de vînt, nici femeia aceasta plină de vioiciune, sănătate și frumusețe. Dar Vranàs o adora, fusese a lui cîndva... Cîndva ? De ce „cîndva" ? Era, și este, și va fi întotdeauna femeia lui. Puterea dragostei sale era atît de mare, încît îi adusese imaginea pînă în adîncurile Anatoliei, ca să fie lîngă el.

N-ar fi putut oare aceeaşi putere să facă azi contrariul ? Să aducă lîngă ea imaginea lui Vranàs ? S-ar fi bucurat, răzbunător, să-şi poată mărturisi gîndul, aşa, numai ca s-o vadă îngălbenindu-se de spaimă... Afară de asta, dorea grozav s-o întrebe de copilul lui Vranàs, dar nu îndrăznea. Simţea că i-ar fi fost foarte greu să vorbească ; îşi închipuia vreo boală de care ar fi fost îngrozitor să amintească cineva unei mame. Îi veni deodată în gînd că putea să fie un copilaş orb sau nebun.

Îi vorbea cu glasul ei melodios despre lucruri care în fond n-o interesau. El îi răspundea scurt şi convenţional, în timp ce îşi rumega gîndurile rele.

— Aş dori tare mult s-o cunosc pe sora dumneavoastră, îi spuse, am auzit că este un adevărat înger.

— Asta aşa e, confirmă el simplu. Să veniţi la Castel s-o cunoaşteţi. Prinsă cu dereticatul n-a avut încă timp să iasă din casă. E desigur şi doliul care o împiedică. Sper ca poimîine să termin şi cu lucrătorii. Poftiţi pe la noi, dacă vă face plăcere.

— Voi veni neapărat. Anul acesta, din cauza rechiziţionărilor clădirii şcolii, pentru militari şi refugiaţi, am fost nevoiţi să prelungim pentru un timp cursurile. Dar cînd se vor închide şcolile, am să pot să-i ţin des de urît, bineînţeles, dacă îi va face plăcere.

„Cîte convenţionalisme searbăde şi inutile", îşi spunea el mereu. „Amîndoi jucăm o comedie dezgustătoare".

Ajungînd la poartă, auzi din nou urletele acelea fioroase. Ieşeau dintr-o căsuţă scundă, ca un adaus al casei, care era în fundul curţii. Îl fulgeră gîndul că acolo trebuie să fie închis copilul anormal al lui Vranàs, păzit de refugiata înaltă, cu limba tăiată. Se simţea copleşit de senzaţiile cele mai contradictorii.

Se îndreptă spre plaje. Respira adînc aerul curat. Soarele atinsese marea ca o tipsie enormă înroşită în foc. Ai fi crezut că în aceeaşi clipă s-ar fi auzit apa sfîrîind şi clocotind în jurul aramei încinse. Pe ape sclipeau reflexe aurii şi viorii şi în depărtare munţii Anatoliei aveau o culoare de fragă proaspătă, catifelată ca o piele de copil.

Printre cafenelele de pe ţărm, în apropierea portului, văzu una care strălucea de curăţenie şi lumini. Avea şi o foarte frumoasă estradă, care înainta în mare. Se aşeză acolo şi comandă o „drojdie".

CAPITOLUL IX

NU TRECU MULT ŞI ESTRADA SE umplu de lume şi de gălăgie. Drivas deveni centrul unei mari sindrofii care îl înconjurase şi de care nu era chip să se eschiveze. Era acolo şi „naşul", domnul Spanòs, căruia toţi îi spuneau, după funcţia lui : „domnul primar". Mai era şi directorul şcolii cu încă doi învăţători, directorul Vămii, şi domnul Daphnìs, „familia bună" a satului. Fabricant de ulei şi săpun. Şi uzina electrică era tot a lui. Naşul vorbi mult de tatăl lui Leonìs şi lucrul acesta îi făcu mare plăcere. Cel care flecărea în chip obositor era vameşul, domnul Filippas. Un om de vîrstă mijlocie, surd şi gătit ca un mire. Totdeauna proaspăt bărbierit, pudrat şi vorbind întruna de el însuşi. Cînd reuşea să prindă vreun ascultător, îl izolă povestindu-i ceasuri întregi o mulţime de mărunţişuri din viaţa lui, oprindu-se din cînd în cînd, ca să-şi întrebe victima „auzi" ? Era din Atena, firește, ca toţi funcţionarii din Vechiul regat, care, în general, începeau prin a fi numiţi în regiunile noilor provincii. „Colea, ceva mai jos de Atena." Avea niște ochi mici şi zbîrciţi ca stafidele şi vroia să reprezinte la Megalohòri şicul atenian. Un burlac care se ţinea bine şi avea fericita certitudine că fiecare femeie din Megalohòri era uşor, sau iremediabil, amorezată de el.

Plăcindu-i ca tip, Leonìs începu să-i aţîţe flecăreala.

— Aşadar, domnule Filippas ?

Şi domnul Filippas se aplecă entuziasmat şi îi povesti, pe tonul acela confidenţial, pe care îl pun în glasul lor surzii :

— Şi, aşa cum vă spuneam, domnule Drivas, aici clima noastră e plăcută, dar nu strică şi niţică pază. Ei — auziţi ? — am acest pardesiu uşor de vară, şi mi-l arunc întotdeauna pe umeri, dimineaţa, cînd mă scol, şi seara, cînd începe să se răcorească. De asemenea sînt foarte atent la regimul meu, bun şi hrănitor. Dimineaţa, puţin unt proaspăt, un pesmete şi ceai. Se găseşte şi o miere minunată, aici sus, în sate. Şi peştii — auziţi ? — pe care îi găsim aici vii, şi atît de ieftini, nu lipsesc de la masă. Fosforul, aşa-i ? Carnea o evit pe cît cu putinţă... Nu sînt, desigur, împotriva alimentării cu carne... dar, în fine, noua dietetică.

— Înțeleg, de-aceea sînteți atît de viguros și înfloritor.

— Cum ați spus, mă rog ?

— Înfloritor, repetă Leonis tare.

— Bine, nu strigați așa de tare, vă rog. Viguros ? Sigur. E o chestiune de bună întreținere.

— Da... Și după cum am aflat, acest lucru l-au remarcat destule femei din Megalohòri.

Domnul Filippas zîmbi satisfăcut și își mușcă degetul privind în jur.

— Sșșș... Ne aude lumea... Vasăzică, nici n-ați venit bine că au și început să vorbească... Ce ți-e cu provinciile astea ! Să nu credeți nimic, domnule Drivas. Exagerări... exagerări. Fără îndoială, sînt și aici cîteva fete cumsecade, de lume, care nu sînt lipsite de gust, dar asta nu înseamnă... nu înseamnă...

Domnul Daphnis îl întrebă pe Leonis despre profesia lui. Arăta un interes protector.

— Cum ? Pictor ? Și ce randament credea că ar fi avut de pe urma profesiei sale ?... Da, evident, arta... În altă parte lumea știe să prețuiască un tablou frumos. Dar în Grecia... Oricum, el avea multă stimă pentru artiști.

Nașul se ridicase să plece. Urma să-l viziteze într-una din zile la Castel, cu familia. Nașa dorea tare mult să revadă pe micii ei „castelani", de care și-a amintit mereu în toți anii aceștia, în care i-au lipsit. Peste puțin se ridică și Leonis, să pornească spre casă. Împreună cu el se ridică și unul dintre cei doi învățători. Cel mai tînăr. Se numea Xynéllis. Patrocle Xynéllis. Cu o înfățișare foarte antipatică. Purta niște haine de culoarea scorțișoarei, ca și culoarea părului său, care atîrnau pe el ca pe umeraș. Avea ochii bulbucați, mereu uluiți, foarte miopi și înarmați cu lentile groase. Dar atît de ieșiți în afară, încît aveai impresia că bulbii, ca să-l ajute să-și apropie obiectele de ei, ieșeau de sub pleoape, ca ochii melcului. Xynéllis se arătă deosebit de entuziasmat de cunoștința lui cu Leonis. Căuta cu tot dinadinsul să-i surprindă privirea în lentilele lui, cînd îi vorbea se apleca foarte aproape de el, se agăța de buzele lui Drivas cînd îl auzea povestind ceva, și se prăpădea de rîs la cea mai mică glumă a sa. Încerca, pe orice cale, să-i arate că el era intelectualul satului, neglijat și neînțeles.

— Vă voi conduce puțin spre Castel, dacă doriți, îi zise. Mi-ar face o mare plăcere să fac o plimbare pe plaja dumneavoastră în seara asta atît de frumoasă.

— Și mie.

Urară noapte bună celorlalți și porniră împreună.

— Simpatic tip, vameșul dumneavoastră, observă Leonis, ca să zică ceva.

— Da. Strașnic. I-a intrat în cap că-l adoră toate fetele. E slăbiciunea lui cea mai mare.

— Ei... fiecare dintre noi le avem pe ale noastre.

— Fără îndoială. Apoi, domnul Filippas e inofensiv, zise învățătorul, oarecum șovăitor.

— Inofensiv ?

— Da... Adică se spune că nu se însoară, pentru că nu îndrăznește. Nu are încredere în puterile sale. Îi place însă tare mult să pară nițel cam libertin... E bucuria lui.

— Asta-i bună !

— Se pare că e ceva normal pentru acești tipi.

— Poate. Adevărul e că fiecare își caută eliberarea erotică în felul lui.

— Fără îndoială. Domnul Filippas și-o găsește în zvonurile pe care le pune el singur în circulație, sau alții, ca să facă haz. Dar sînt sigur că, pînă la urmă, le crede și el și își creează fericirea din aceste iluzii fanteziste. De pildă, în ultimul timp, își închipuie că și învățătoarea noastră îi face ochi dulci. I-a șoptit-o cineva și el a luat-o în serios... E fericit de noua lui victimă.

Leonis ciuli urechea.

— Care ? Doamna Vranàs ? întrebă cu un interes care nu-i scăpă lui Xynéllis.

— Da. O știți ?

— Da. Adică, am cunoscut-o azi. M-am dus ca să-i predau niște lucruri de-ale soțului ei.

— Un portofel cu niște amintiri ?

Drîvas se opri. Se opri și învățătorul, și pentru o clipă nu se mai auzi decît freamătul valurilor.

— De unde știți de portofel ? întrebă mirat. V-a spus doamna Vranàs ?

Învățătorul rîse.

— Păi tot satul știe, dragul meu ! Nu se vorbește decît despre asta.

Leonis era din ce în ce mai uluit.

— Dar de unde s-a aflat ?

— Doamne sfinte ! De la copilaşii din clasa doamnei Sapho.

Adevărat ! Era foarte simplu şi lui nu-i trecuse deloc prin gînd.

— Şi ce are „tot satul" cu această poveste care e o chestiune strict personală ? îl întrebă în cele din urmă pe învăţător, vădit nemulţumit.

Acesta înţelesese că în „tot satul" era şi el inclus. Răspunse, mişcîndu-şi mîinile în semoibscuritate, ca şi cum s-ar fi apărat.

— Dar e foarte firesc, dragul meu ! (Repeta acest „dragul meu" cu o insistenţă enervantă.) E cît se poate de firesc. Într-un sat, micile poveşti constituie evenimentele. Despre ce aţi fi vrut să se vorbească aici ? Despre noua piesă de teatru, despre ultimul roman apărut, sau despre ultimul film ? Copiii au povestit acasă despre vizita dumneavoastră, despre portofelul pe care l-aţi uitat în cealaltă haină, despre invitaţia pe care doamna Sapho v-a făcut-o la ea acasă. Şi în aceeaşi după-amiază, lumea din Megalohòri, bîndu-şi cafeaua, a vorbit numai despre asta. Sînt sigur chiar că mai multe perechi de ochi, de prin vecini, au pîndit vizita dumneavoastră de după obloanele închise. He-he, ştiţi, aici toate cele se fac după obloanele închise...

Leonìs simţea cum creşte în el un val de mînie.

— Urît, foarte urît, zise.

Xynéllis se înclină şi silueta lui slabă, toată numai unghiuri, coate şi genunchi, se îndoi ca un briceag, care era pe cale să se închidă şi s-a răzgîndit. Spuse liniştit cu vocea lui neplăcută :

— Se prea poate să aveţi dreptate calificînd astfel acest lucru. Desigur... mai curînd aşa e. Dar asta nu-l împiedică totuşi să fie foarte firesc. Cred că fiecare lucru trebuie judecat în funcţie de mediul înconjurător şi de limita relativităţilor sale. Este ?

— Frumos. Atunci daţi-mi voie să vă întreb pe dumneavoastră — pe domnul învăţător Xynéllis — cum judecaţi aceste lucruri dezgustătoare în mediul dumneavoastră înconjurător şi în limita relativităţilor dumneavoastră ?

Auzi din nou rîsul scurt şi rece al învăţătorului.

— O, dragul meu ! Desigur că eu condamn toată această flecăreală a satului despre chestiunile personale ale unuia sau altuia. De altfel, doamna Vranàs mi-e o co-

legă dragă și nu-mi este permis să spun împotriva ei nimic din cele ce clămpănesc dușmanii ei.

— Și ce clămpănesc dușmanii ei, dacă este permis ?

— Eh ! Prostii. Că moartea lui Vranàs, care e desigur un titlu de onoare pentru sat, n-a costat-o deloc și că, dimpotrivă, a primit-o ca o descătușare...

Drìvas spuse cu răutate :

— Îmi închipui ce încercare dureroasă ar fi pentru lumea din Megalohòri dacă ziarele ar aduce mîine la Club vestea că Vranàs n-a murit. Că trăiește, de pildă, ca prizonier și cară în spinare șine de cale ferată. Și-ar pierde, dintr-o dată, unicul ofițer ucis din Panteonul panelen. Ce decepție, nu ?

— Desigur ! rîse Xynéllis. Iată o dilemă grozavă pentru Megalohòri ! Ce ridicoli sîntem noi, oamenii...

— Și ce se mai vorbește despre doamna Vranàs ?

— Că își urăște copilul schilod.

— Dar ce are copilul ei ? întrebă Drìvas, lăsîndu-se tîrît de o neînfrînată curiozitate.

— A, nu v-a spus nimic ? E o făptură monstruoasă, pe care nimeni din sat n-a văzut-o încă. E un copil anormal, desfigurat, pe care îl îngrijește o refugiată. O femeie pe jumătate nebună, cu limba tăiată, pe care se spune că a ales-o ca să nu poată scoate o vorbă. Ea îl hrănește și îl curăță...

— Dar ce are ? întrebă încă o dată Drìvas.

Învățătorul își înfundă mîinile în buzunarele pantalonului și se rezemă pe celălalt picior, mulțumit că poate vorbi.

— V-am spus. E un copil schilod, din naștere. Se spune că are un cap mare, disproporționat, cu fruntea umflată și ochii sașii. Are trei ani și nu se poate ține încă pe picioare, nici să rostească vreo vorbă. Membrele îi sînt atrofiate și moi și are un fel de lăcomie care îl face să urle ca o fiară. Îl țin izolat într-o încăpere separată. Țipă întruna pînă ce i se dă de mîncare. Mănîncă continuu și se scapă pe el. Și dacă nu ajung la timp, își mănîncă murdăriile. După cum se vede, e îngrozitor.

— Dacă este așa, spuse Drìvas îngîndurat, înseamnă că e o femeie nenorocită.

— Hm, făcu învățătorul cu îndoială. Cred că cineva nu e atît de nenorocit pe cît ne închipuim că e, ci pe cît e singur capabil să fie.

— Credeți, oare, că doamna Vranàs nu e conștientă de nenorocirea ei ?

— Adică, așa se vorbește. Eu nu știu nimic. Se spune că ar lăsa copilul să moară de foame dacă n-ar fi să piardă cu el și surplusul de pensie respectiv, ca orfan de război... Se mai spune, de asemenea, că o pune pe mută să-l bată cu nuiele de măslin sălbatic, ca să-i fie frică, să nu mai urle...

— După cîte îmi dau seama, sînt de-a dreptul ponegriri, spuse Drìvas apăsat. Dacă femeia asta era atît de ticăloasă, n-avea nevoie să muncească pentru a trăi... Dimpotrivă, mie mi-a făcut impresia unei ființe foarte mîndre...

— Și eu cred la fel, zise Xynéllis, repetînd mișcarea briceagului pe jumătate închis. Și în afară de asta, mi-e o colegă dragă... Nu mi-e permis, desigur, să spun nimic pe seama ei.

— Adevărat, iată ceva pe care-l uitasem cu totul.

Drìvas salută brusc, făcîndu-se că nu vede, în noaptea luminoasă, mîna pe care i-o întindea învățătorul.

Castelul se afla afară din sat, la vreo sută de metri depărtare de ultima casă, înspre țărm. Era izolat într-o vie de toată frumusețea, înconjurată de fel de fel de pomi fructiferi. Moșia aceasta, ca și cealaltă, livada cu măslini, care erau dintre cele mai îngrijite din regiune, fuseseră pasiunea răposatului Drìvas și domnul Spanòs le-a purtat cu adevărat de grijă și le-a lucrat ca un om de-al lor și ca moșier priceput. Via își tîra coardele roșcate pînă la plajă. O plajă minunată ce se întindea pînă la țărm, în partea de jos a moșiei. Din Castel ieșeai de-a dreptul pe nisip, pe o poartă mare de lemn, pe unde putea să intre și carul cel mare, în timpul culesului. Tot satul îi spunea „Portara", și de-aici și numele întregului țărm.

Leonìs înainta singur în noaptea albastră, de-a lungul valului care se dezmierda ca o pisică pe nisip. Îi plăcea să umble, răscolind cu ghetele netezimea plajei linse. Își simțea capul amețit de toate aceste impresii și descoperiri.

Se grăbea să rămînă singur, să se retragă în el însuși, să dea de un capăt în toate cîte aflase.

Își revedea cu o ciudată melancolie vechea înscenare : o țărăncuță cu inima zdrobită de crunta lovitură a morții, retrasă în propria-i durere, așa cum numai în pro-

vincie știe lumea s-o facă. Iar lîngă ea, vlăstarul dragostei, copilul celui dispărut. O floare pe un mormînt. Și-acum, toată această înscenare romantică s-a zguduit, s-a surpat, ca o zdravănă lovitură de măciucă primită în cap. Rătăcea și se zbătea printre decorurile răsturnate, amețit și demn de milă. Și se întreba, nu cumva această înscenare a lui era aceea pe care o mai apăra încă, adineaori, cu atîta patimă comică ? Era egoist sau cavaler ? Măscărici sau Don Quijote ?

Povesti lui Adrianì în cuvinte puține și evazive despre vizita făcută soției camaradului său și despre predarea amintirilor. Adăugă că învățătoarea dorește foarte mult s-o cunoască și că în acest scop va veni într-una din zile la Castel.

— Cred că i-ai frînt inima cînd i-ai dat lucrurile soțului ei, spuse sora lui compătimind-o.

Surîse sarcastic.

— Nu prea. Vezi, de cîte ori ne gîndim la alții, sîntem subiectivi. În majoritatea cazurilor nu facem decît să ne imaginăm pe noi înșine în situațiile altora. Și asta duce la cele mai caraghioase ipostaze... S-ar putea ca asta să fie o consecință a educației noastre romantice.

Toată noaptea gîndurile i s-au învîrtit în jurul impresiilor zilei și în zori, cînd l-a furat somnul, mai continuau încîlcite cu fanteziile visului.

Văzu un copil anormal, cu capul cît un butoiaș de bere, umblînd de-a bușilea pe cele patru extremități ale lui, care erau moi ca aluatul, subțiri și lungi. Mîinile și picioarele erau lipite de capul monstruos. Genunchii îi erau groși ca niște noduri de odgoane și monstrul acesta umbla pe podea, ca un păianjen uriaș. Înainta spre patul lui și cînd a ajuns foarte aproape, i-a văzut chipul lat, ca o mască supranaturală. Chipul unui copil bătrîn, cu pielea obrajilor ca de cîrpă și fruntea umflată, plină de o puzderie de zbîrcituri, ca o mătase încrețită. Ochii îi erau bulbucați ca cei ai lui Xynéllis. Se învîrteau în orbitele lor ca niște găoace. Observîndu-le mișcarea, a văzut că unul din ochi avea în loc de pupilă un ceas. Unde am văzut eu ceasul ăsta, se gîndea, l-am văzut undeva... Și se făcea că arătătoarele lui se învîrteau întruna, fără să se oprească, îl dureau ochii de oboseală, urmărindu-le. Dar înțelegea că, acuși-acuși, trebuia să se oprească, nu se putea, trebuia să se oprească. Aștepta cu înfrigurare

şi deodată, hop ! s-a oprit. Exact la orele patru şi douăzeci. „Patru şi douzeci !“ s-a gîndit răsuflînd uşurat, aproape cu voluptate. Acesta era. Ceasul lui Vranàs ! Şi, în sfîrşit, se linişti, rămînînd doar în ascultare; numai în ascultare... şi se auzea susurul dulce al valului pe plaje, dar care nu mai era al valului, ci al lui Vranàs, al lui Vranàs care murmura în delirul lui pe patul de spital. Era gura lui Vranàs care aiura şi rîdea şi tremura, tremura acolo în colţ, pe un chip neînsufleţit.

A doua zi s-a trezit foarte tîrziu. Mîncă un strugure şi o rugă pe Adriani să coboare împreună la mare. S-au îmbrăcat cu costumele de baie şi înfăşuraţi în halate au trecut prin vie şi au ieşit la Portara. Se apropia de amiază şi razele soarelui străpungeau apa liniştită ca nişte săbii de argint. Plaja le deschidea braţele ei răcoroase. Tălpile de sfoară ale sandalelor înşirau gropiţe în nisipul lucios. În urma lor, limbile valurilor le lingeau fără zgomot ştergîndu-le.

Fraţii îşi aruncară halatele şi se avîntară în mare cu chiote de bucurie. Apa le biciuia picioarele şi mîinile în timp ce alergau să dea de adîncime. Adriani nu îndrăznea să înainteze prea mult. Înota mai mult lîngă mal. De cum vedea adîncul întunecîndu-se sub ea, se înfiora. Dar Leonìs, pentru care înotul era una din marile bucurii ale vieţii, lăsă fata în urmă şi se îndreptă spre larg. Îl îmbăta imensitatea apei, prin care soarele străbătea ca printr-un cristal albastru.

Se juca cu marea ca şi cu o femeie.

O mîngîia, o provoca, o chinuia. Se întindea pe ea ca pe o fiară enormă, plină de vigoarea neînfrîntă a tinereţii. O împingea cu umerii lui vînjoşi, ca să-i dezmierde spinarea, să-i încolăcească grumazul şi să-i murmure pe după urechi. O făcea să spumege între genunchii lui robuşti, o sorbea, o scotea din gură şi pe nări şi o pălmuia. Ţipa, ca un copil, de bucuria nebună a acestui joc, care îi dădea puternica senzaţie a propriei lui tinereţi. Acum se bucura de viaţă, aşa cum ar fi savurat un vin aspru şi spumos. Şi-o trăia, în toată puterea cuvîntului, cu toate simţurile treze, lacome, fără saţ, pentru că în toţi acei ani trăiţi sub umbra grea a morţii se convinsese de valoarea ei.

Cînd se sătura de luptat cu marea, potolită sub el ca un armăsar neastîmpărat, i se preda de bunăvoie. Se întorcea pe spate, închidea ochii zîmbind şi îşi întindea leneş braţele, lăsîndu-se dus, uşor, ca o algă, în voia ei. Soarele îi trecea palmele arzătoare pe faţă şi marea îl purta pe pieptul ei nemărginit, legănîndu-l ca şi cum ar fi respirat sub el. Mişcarea leneşă a apei îi dădea impresia şoldurilor feminine, conduse de ritmul creator. Sub pleoapele închise, soarele îi aprindea focuri de artificii verzi şi portocalii, care înfloreau în cerc, fîlfîiau şi se destrămau într-un curcubeu de culori superbe, la cea mai mică mişcare a bulbilor. Şi apa îl sărută, îi gîdila nările cu stropii ei sărați, îi mîngîia răcoros urechile şi i se strecura printre degetele picioarelor.

Se simţea nespus de fericit, asimilat voluptos cu firea, creatoarea întregului univers. Îşi simţea trupul contopindu-se cu apa albastră, limpede şi neîntinată, cu sărutul soarelui. Nu mai avea greutate, nu mai avea membre. Nu mai avea nici un gînd, gîndul care este viermele neadormit în fructul cel frumos... Plutea într-o încîtare albastră, sinilie. Totul era pace, bucurie molcomă şi blîndeţe moleşitoare. Nu mai exista ca materie. Era doar o idee fericită care plutea uşor. O frunză de platan pe Marea Egee...: Cînd s-a îndreptat spre mal, înotînd leneş pe spate, marea, ştrengara, îi făcuse o cărare de toată frumuseţea în mijlocul capului.

O găsi pe Adrianî întinsă la soare, pe halatul ei. Se trînti alături rîzînd din toată inima.

Sora sa îşi ridică gluga pe care şi-o trăsese pînă la nas, şi îl întrebă ce are.

Răspunse bine dispus :

— Eu ? Nimic. Rid, aşa. De plăcere. De sănătate. Minunat lucru sănătatea. Atît de minunat, încît nici nu ne dăm seama cînd e lîngă noi. Numai cînd ne părăseşte ne dăm seama de existenţa ei... retroactiv. Nu-i ciudat ?

— Adevărat...

— M-am gîndit mult la lucrul acesta după ce am fost rănit. De cum mi-a străpuns glonţul coapsa, mi-am descoperit dintr-o dată unul din picioare. Ei bine, niciodată, pînă în ziua cînd am căzut la pat, nu m-am gîndit : „Sînt sănătos. Braţele, picioarele îmi sînt ca nişte aripi. Nu-mi simt greutatea corpului. Mă mişc în aer ca şi cum aş fi şi eu aer. Asta se cheamă sănătate !“ Te-ai gîndit vreo-

dată în felul acesta ? Adică, ai fost vreodată în mod conștient sănătoasă ?

— Nu.

— Vezi ? De-atunci însă... Ah, simțul vieții mi-e atît de arzător ! Iată, acesta este singurul bun pe care îl lasă războiul celor scăpați din ghearele lui, vii și nevătămați. Le dă conștiința valorii vieții... Și cînd te gîndești că mulți dintre cei care au murit nu și-au dat seama că trăiseră atîția ani, sănătoși ! sănătoși ! sănătoși !

Zvîrli un pumn de nisip în apă și ascultă susurul grăunțelor împrăștiate.

Adriani îl privi gînditoare.

— Mi se pare că te lași dus de simțul puternic al vieții... Te corupe.

El rîse.

— O ! mă corupe !

— Da ! Te face egoist. Uiți pe cei morți. Pe cei care nu se vor mai bucura niciodată de aceste daruri ale vieții. Și mulți dintre ei au făcut-o din dragoste...

Leonis nu răspunse imediat. Apoi spuse cu glas opac, din care dispăruse dintr-o dată bucuria.

— Nu-i uit. Nu-i uit nici o clipă... Deși cred că asta... nu le schimbă cu nimic starea...

— Desigur, zise încet Adriani. O schimbă însă pe a noastră. Ne face mai puțin oameni.

Leonis nu replică. Sora lui își exprima pur și simplu ideile. Obrazul i se odihnea pe nisipul cald și printre genele întredeschise vedea toată plaja aburind. Aburii se ridicau tremurînd, străvezii, unduind aerul în fața ochilor lui ca un cristal lichid în continuă vibrație. Își auzea o arteră, acolo, lîngă urechea strivită de nisip. Îi asculta zgomotul și ritmul regulat ca al unei mașini solide din cala unui vapor călător. „Dup-dup, dup-dup !"... Închise ochii din nou și revăzu fața galbenă a lui Vranàs. Sprîncenele-i dese, îmbinate pe fruntea ca de ceară, ca o trăsătură groasă de pensulă cu cerneală neagră, de tipar. Revăzu gîtu-i slab, ascuțit, gura cu buzele decolorate, închise cu cjudă. Și ochii, pe jumătate închiși, care sticleau de groaza vedeniilor. Vranàs nu va mai putea niciodată să vadă marea biciuită de nuielele argintii ale soarelui. Nu va mai vedea niciodată cerul cu stelele oglindite în apă, nici strugurii, nici femeile... Femeile !...

Chipul lui Sapho trecu ca un fulger cald printr-însul. Ce frumoasă era cu pielea ei de culoarea mierei ! Cu genele grele şi catifelate ce-i umbreau ochii. Sînii tineri şi rotunzi ca de fată şi ochii în care lucea o culoare... o culoare...

Sări în picioare şi îşi scutură nisipul de pe trup şi de pe braţe.

— Ştii, zise tare, e o bestie şi jumătate.

— Cine ? îl întrebă mirată sora lui.

— Cine ! Ea. Doamna Vranàs. Închipuieşte-ţi că a atîrnat pe perete crucea de fier pe care i-au trimis-o în locul bărbatului ei. A pus-o în ramă şi o admiră... Şi un act al Diviziei : „Puteţi fi mîndră de moartea eroică a soţului dumneavoastră. A căzut ca ofiţer grec !"

Şi în sinea lui se hotărî să nu mai calce niciodată în casa ei.

CAPITOLUL X

A DOUA ZI VENI NAŞUL CU FAMIlia, să le facă vizita protocolară de bun-venit. Pe Leonìs l-au găsit la Portara, în faţa şevaletului, pictînd. Lîngă el era şi băieţelul femeii de serviciu, tare mîndru că-i căra uneltele de lucru în excursiile lui artistice. Familia Spanòs l-a înconjurat deodată cu zarva ei veselă, cu bucuria revederii. Coana Eftyhia — măi ! măi ! măi ! — a alergat lîngă el, cu sărituri mici, ca o minge de gumă trandafirie. Şi-a închis umbreluţa roşie şi l-a sărutat pe amîndoi obrajii, ridicată pe vîrfuri, ca să-l ajungă. Era mică de statură, durdulie şi cu o piele roză ca de prunc nou-născut. Avea nişte ochişori mici şi albaştri, care o făceau tare simpatică şi care se umpleau de lacrimi din nimica toată. De aceea şi domnul Spanòs trebuia să-i reamintească deseori de recomandaţia doctorilor :

— Inima, Eftyhia dragă...

Căci coana Eftyhia suferea de inimă. Lucrul ăsta îl descoperise din întîmplare, la Atena, în tinereţe, cînd se duseseră la Jocurile Olimpice. A fost o călătorie istorică, rămasă în viaţa ei ca o etapă cronologică. Pentru că, de-atunci, coana Eftyhia socotea anii după Olimpiade. Ca şi

cei din antichitate. Aşadar, cu ocazia aceea, se dusese să se caute la un doctor renumit, era chiar profesor universitar. Nu se duce cineva la Atena în fiecare zi ! La început nu i-a găsit nimic, dar ea a insistat. I-a spus că o obosesc scările, că i se taie răsuflarea. Atunci doctorul a pus-o să alerge pe loc, un-doi, un-doi, apoi i-a numărat bătăile inimii. Asta e ! S-a ridicat bucuros : „Insuficienţă cardiacă dreaptă — uşoară «disistolie». Să nu se necăjească, să nu se obosească." Înapoierea lor din capitală fusese un adevărat triumf. Îl văzuseră pe rege, văzuseră evzonii, îl văzuseră şi pe Luis [1], care îi învinsese pe francezi la fugă, şi se întorseseră în insulă cu o „insuficienţă cardiacă dreaptă", care era şi continua să fie celebră. Nimeni altul din Megalohòri n-avea aşa ceva, nici măcar ceva s-aducă pe departe cu o „uşoară disistolie". D-aia trebuia să se ferească de emoţii. Altfel, ar fi uitat de ea. Noroc însă că biata naşă se emoţiona aşa de uşor ! Aşa şi-acum. L-a mîngîiat, l-a sărutat ; îi scutura mîna, i-o bătea uşurel între palmele ei mici şi moi.

— Măi, măi, băiatul nostru, măi, măi, Lìlo al nostru ! Ptiu, ptiu, ptiu, ce voinic te-ai mai făcut, să nu-ţi fie de deochi ! Eu sînt cea care te ţineam în braţe ? Eu sînt cea care te urcam pe umerii fetelor cînd călcau strugurii ? Ah, băiatul meu, de-ar fi trăit şi răposaţii...

Amintindu-şi de părinţii lui o podidiră din nou lacrimile. Îşi ştergea întruna ochişorii cei blînzi cu o batistuţă, şi ea tot roză.

— Ajunge, Eftyhia, lasă-l să ne cunoască şi fetele ! că de-atîţia ani, de cînd nu s-au mai văzut, le-o fi uitat... Şi ele tot aşa...

Leonìs strînse mîna lui Lulu şi a Aspasiei, care erau cu cîţiva ani mai mici decît el. „Cum i se păreau ?" S-au schimbat desigur. S-au schimbat mult. Fetele se schimbă doar de la o zi la alta. „Băiatul cînd a răsărit — fata cînd se împlineşte."

Lulu şi Aspasia rîdeau din toată inima. Nici vorbă. Nu l-ar fi cunoscut dacă nu li s-ar fi spus că-i el. Dar ce înalt e !

— Statura lui taică-său, zise domnul Spanòs.

[1] Spiros Luis, învingătorul cursei de la Marathon, la prima Olimpiadă din Atena, în 1896 (n. tr.).

Lulu era cea mai mare. Cu ochii mari, căprui și mîini frumoase. În schimb, un sîn ! Așa cum mergea pe nisipul moale, niței aplecată în față, lui Drivas i se păru că e trasă în jos de greutatea sînului. Aspasia era mai nostimă. S-ar fi putut spune, chiar foarte nostimă. Avea gropițe în obraji și dinții mici, foarte albi. Din cauza asta rîdea des, fără motiv, lucru care o făcea să pară cam prostuță.

Leonis făcu semn copilului să-i strîngă uneltele și luă de pe șevalet cartonul pe care-l picta, ca să-l închidă într-un dosar gros, unde își păstra hîrtiile de lucru.

— A ! exclamă domnul Spanos, ridicînd sprîncenele, odată cu mîna. Nu înțeleg să te deranjăm de la lucru. O să ne ducem la Adriani și cînd termini, vii și tu.

— Nici vorbă ! rîse Leonis. Peisajul nu fuge din loc... Lulu îl rugă să-i arate ce picta.

— E doar o schiță, spuse Leonis. Un copil în fața mării. Poftim. Mai degrabă un studiu al luminii puternice...

Era băiatul ars de soare al femeii de serviciu, cu brațele și picioarele de culoarea ciocolatei, stînd în fața unei mări albastre, vesele...

Coana Eftyhia compară din ochi modelul cu pictura și pe fața ei rotundă i se citi tot efortul binevoitor de a găsi o asemănare. Se străduia cu o insistență emoționantă.

Aspasia se aplecă pe carton și descoperi că băiatul n-are ochi ! Izbucni în rîs cu toți dinții și cu cele două gropițe. Lulu, mai cuminte, deduse politicos că Leonis n-a apucat să-i picteze. Se vede că n-a terminat încă tabloul.

Și Leonis, obișnuit cu asemenea critici ale sătenilor, și femeilor care se foiau pe lîngă el cînd picta în aer liber, ascultă, rîse binevoitor și încercă să le explice. În acest studiu îl interesa în primul rînd soarele puternic, reflexul plajei și al mării. Lumina asta dură e cea care face să dispară, înghite toate detaliile neimportante pentru tema lui.

Nașul aprobă „sigur, sigur". La fel și coana Eftyhia, care făcu un gest că nu putea să fie decît așa cum spusese Leonis. Lulu își ridică răbdătoare sînul și tăcu. Numai Aspasia rîse din nou într-un chip care vroia să spună „ia mai lăsați astea de-o parte că pe mine n-o să mă faceți să cred că într-o pictură ochii sînt un detaliu fără importanță și că soarele și reflexul lui — i-auzi vorbă ! — înghit ochii copilului !"

În cele din urmă se îndreptară toți spre casa și, în vie, Aspasia ciuguli în treacăt, de ici, de colo, boabe de strugure.

Noi manifestări de bucurie cu Adrianì. Fetele o găseau foarte frumoasă. Îi mîngîiară părul auriu și îi admirară tenul ca de atlaz, mustrînd-o că și-l expune la soare.

— S-a schimbat lumea, fără doar și poate, zise coana Eftyhia. Pe vremea ei, fetele își legau mărțișor la mînă și se îmbrobodeau ca turcoaicele, să nu le vadă soarele. Și-acum... Oricum ar fi, e păcat de Dumnezeu să se pîrlească pielea ca laptele a lui Adrianì.

Lulu îi rezervă un reproș amar lui Leonìs. De vreme ce a vrut să viziteze o casă din Megalohòri, casa asta ar fi trebuit să fie a lor, a nașului, nu a învățătoarei.

— Și eu cred că așa se cuvenea, confirmă nașa, mișcîndu-și dojenitor capul.

Leonìs încercă, oarecum stînjenit, să explice că nu fusese vorba de o vizită, ci de o datorie sfîntă pe care fusese obligat s-o îndeplinească.

Și-așa au ajuns să discute despre Sapho.

Nașa fu de părere că e o fată nefericită care, de cînd a rămas văduvă, trăia retrasă. Doar școală, casă și plimbări singuratice. O adevărată călugăriță. Și cinstită, orice s-ar spune. „Nu-i așa, Spiro ?"

Domnul Spanòs confirmă din sprîncene. „Așa e !"

Lulu mărturisi, candidă, că doamna Sapho e cea mai frumoasă fată din Megalohòri, ba chiar din toate satele din împrejurimi. Asta se vedea chiar din prima clipă. Și nu era numai frumoasă, ci și dulce. E ceea ce se spune: „are pe vino încoace".

Aspasia rîse, rîse și spuse că doamna Sapho nu e decît o încrezută. I s-a urcat la cap că e frumoasă și face pe mironosița ca să se mărite cît mai repede. O știe doar toată lumea cît e de mîndră și cu nasul pe sus. „Contesa !" D-apoi fardul acela, femeie văduvă ? Haide, să nu mai vorbim !

Primarul își dojeni fata cu blîndețe. Astea sînt clevetiri, zise, și nimeni nu are dreptul să dispună ce să facă și ce să nu facă unul sau altul. E bine că nu deranjează pe nimeni și nu face lucruri nelalocul lor. Nu-i așa ?

— Așa zic și eu, răspunse Leonìs. În ce mă privește, nu văd în ea decît pe soția unui camarad ucis, care o adora. Aș fi foarte mulțumit dacă i-aș putea fi de folos

cu ceva. Te rog chiar şi pe dumneata, naşule, ca primar, s-o ocroteşti şi să ai grijă de ea ca un tată.

— O fac, pe cît pot, şi am s-o fac întotdeauna, îl asigură cu emfază domnul Spanòs. E chiar şi de datoria noastră. Văduvele şi orfanii de război sînt sub ocrotirea întregii naţiuni, şi ca primar reprezint o mică parte a naţiunii... cred !

Coana Eftyhia, care îşi admira nespus de mult bărbatul pentru calitatea lui oficială, confirmă de mai multe ori „da, da" din guşa ei grăsuţă, mîndrindu-se de fraza reuşită. Cum ştie să le ticluiască... cum ştie ! Şi lăcrimă din nou.

Aspasia nu se dădu totuşi bătută. Zîmbi şi muşcă dintr-o bomboană de ciocolată.

— Ar fi putut însă să facă mai puţine plimbări romatice şi să stea mai mult pe-acasă, lîngă copilul ei, în loc să-l lase pe mîini străine...

Leonis îşi reaminti de urletul sălbatic, de femeia cu faţa posomorîtă, de vorbele lui Xynéllis.

— Nimeni, spuse, nu poate şti ce e în inima celuilalt.

— Just ! aprobă şi naşa, care nu suporta să audă vorbindu-se de copii schilozi.

Aspasia se enervă că nu-i ţine nimeni partea şi spuse cu răutate :

— Se vorbeşte că vameşul o s-o ceară în căsătorie.

Alta acum ! Era prima dată cînd auzeau de-aşa ceva. Fără îndoială că era o scorneală de-a Aspasiei. Lulu o privi sincer mirată. Pe Lulu o interesa foarte mult cine se căsătoreşte şi cine se logodeşte. Îi sosise timpul şi începuse s-o preocupe problema căsătoriei, cu toată certitudinea pe care i-o dădea zestrea bună.

— E adevărat ? întrebă, ştiind-o pe sora ei cu limba ascuţită.

— Aşa am auzit, răspunse Aspasia. Se spune că şi domnului Filippas au început să-i placă plimbările singuratice. Şi, într-o seară, la Club, se pare că a făcut o aluzie în acest sens, cu privire la doamna Sapho...

— Ei ! Niciodată n-am auzit asemenea lucru ! rîse domnul Spanòs. Doar dacă mătăluţă ştii mai bine decît noi ce se spune şi ce nu se spune la Club...

— Măcar de ar fi adevărat, spuse sincer şi coana Eftyhia care, ca o mamă ce se respectă, nu se gîndise

niciodată la un ginere din Vechiul regat, om al geamantanului. Şi-ar găsi un sprijin, săraca !

— N-aveţi grijă că nu catadicseşte „Contesa“ să se uite la el, zise ironic Aspasia.

Pe Leonis începu să-l plictisească această flecăreală şi tare ar fi vrut s-o şteargă, dacă ar fi putut. Sufletul îl îndemna să-i ia apărarea învăţătoarei, aşa cum făcea ori de cîte ori socotea că se face o nedreptate.

— Aspasia, i se adresă cu blîndeţe fetei. Eşti atît de frumoasă şi atît de fericită printre ai tăi... Şi tot pe-atît de bună, după cîte ştiu. Doar te prefaci că eşti rea. De ce oare ?

— Rea ? întrebă Aspasia roşindu-se.

— Da. Sînt sigur că, în fond, şi tu stimezi pe femeia asta care munceşte ca să trăiască, care e singură pe lume şi care mai are pe deasupra şi nenorocirea unui copil schilod.

Adriani fu cît pe ci să-şi piardă cumpătul. Îşi aminti de caracterizarea odioasă a fratelui ei la adresa învăţătoarei, pe plaje, după baie, şi-acum...

— În sfîrşit, dumneavoastră aţi cunoscut-o, zise Aspasia. Aţi cunoscut-o de aproape, nu-i aşa ? Ei bine ! Spuneţi-ne cum vi s-a părut ? Sînt tare curioasă.

Îl privea provocător cu ochii ei ştrengari, clipind din gene, cu acelaşi aer nitel batjocoritor.

— Cum mi s-a părut ? răspunse îngîndurat, ca şi cum şi-ar fi pus lui însuşi întrebarea. Se uită în jur şi îi văzu pe toţi, şi pe Adriani, împreună cu ei, aşteptîndu-i cu vădit interes răspunsul. Cum să mi se pară... Am văzut-o atît de puţin... Şi eram atît de tulburat de penibila misiune ce aveam de îndeplinit... Parcă pot să ştiu ? Mi s-a părut o fată foarte cumsecade...

— Şi frumoasă ? întrebă cu o oarecare nervozitate Aspasia. Nu-i frumoasă ? Cea mai frumoasă dintre toate, aşa se spune.

Rîse fericit că găsise o scăpare.

— Ei bine, vă asigur că nu mi-am putut forma încă o părere. Mai întîi pentru că n-am avut timp, nici dispoziţie s-o privesc ca femeie şi în al doilea pentru că... în afară de cele prezente n-am văzut încă pe celelalte frumoase ale ţinutului vostru.

Îşi întoarse privirea spre Lulu, ca să-şi împartă în mod drept complimentul. Abia atunci îşi dădu seama că

fata îl privea tăcută, cu ochii ei dulci şi buni, ochi de cîine credincios în căutarea unui stăpîn căruia să i se devoteze. Ea surîse grăbit şi îşi întoarse faţa într-altă parte.

Cînd se ridicară să plece, fraţii îi conduseră pînă la marginea plajei. Şi în timp ce Leonis vedea silueta lui Lulu legănîndu-se pe tocuri, ca să-şi găsească echilibrul, pe nisipul care se afunda, se gîndea la pachetul greu al sînului pe care trebuia, biata de ea, să-l poarte, vrînd-nevrînd, toată viaţa, oriunde s-ar duce...

CAPITOLUL XI

ERA DUMINICĂ ŞI DIS-DE-DIMIneaţă clopotele tuturor bisericilor din Megalohòri băteau jalnic. Uniunea regională a rezerviştilor făcea un mare parastas pentru morţii din Megalohòri căzuţi pe front. Slujba la biserica din vale, cu mitropolitul provinciei şi toată preoţimea regiunii. Optzeci şi doi de tineri ucişi, numai din Megalohòri. În jurul cenotafului ridicat în centrul bisericii fuseseră înşirate, în cerc, optzeci şi două de farfurii cu colivă. În mijloc, o tavă mare, a Uniunii rezerviştilor, pentru mamele şi copiii şi pentru prizonierii martiri în sclavie. Sus pe cenotaf, o cască de război, încununată cu lauri.

Leonis era membru al Comisiei centrale executive şi fusese invitat oficial. Uniunea îi rezervase o stranã de onoare lîngă cenotaf. Lîngă el stăteau cei de la preşedenţia organizaţiei locale, şi portdrapelul, cu flamura de mătase. Albă cu marginea neagră.

Ceremonia atrăsese lume multă. Biserica era ticsită. Oamenii se îmbulzeau, furnicar, în tindă, în curtea bisericii, şi chiar afară, pe drum. Înăuntru erau rezerviştii, femeile îndurerate, copii îmbrăcaţi în negru şi refugiatele cu basmalele cernite.

Leonis o văzu pe învăţătoare, într-o strană lîngă masa cu lumînări, alături de primar, împreună cu ceilalţi învăţători. Îl văzu şi ea şi se salutară spontan cu un gest imperceptibil. Parastasul s-a încheiat într-o linişte adîncă, tulburată numai de hohote de plîns. Poezia amară a troparelor jalnice plutea, însoţită de norii fumului de tămîie,

deasupra capetelor plecate ale mulțimii, ca o ceață grea, amețitoare. După terminarea parastasului s-a făcut „apelul dispăruților". Președintele striga numele rezerviștilor uciși și secretarul răspundea, numind poziția militară unde căzuse sau dispăruse fiecare.

Era foarte cald și atmosfera din biserică devenise înecăcioasă de fumul lumînărilor și al tămîiei și de răsuflarea oamenilor. Din cînd în cînd, la auzul unui nume, din rîndul femeilor răspundea un țipăt sfîșietor. Toți își întorceau privirile într-acolo și un murmur prelung de compătimire umplea biserica urcînd pînă la bolțile ce îl amplificau. Ca o mare liniștită care se tulbură pe neașteptate, saltă învolburată și iar se molcomește. Scoaseră pe brațe două-trei femei leșinate.

Cînd apelul se apropie de sfîrșit, învățătorul Xynéllis, aflat lîngă dascălul din stînga, coborî din strană și înaintă spre tronul episcopal. În clipa cînd episcopul încheia cu cîteva cuvinte formale și searbăde, Xynéllis ajunsese lîngă Drivas. Îi strînse mîna cu înțeles și îi șopti :

— Știți... Am fost însărcinat de Uniune să vorbesc...

Leonis îi spuse din ochi „bravo !" și-atunci învățătorul se apropie și mai mult, făcîndu-i semn să se aplece.

— Vedeți farfuria aceea cu marginea aurită și cu lumînarea legată cu panglică albastră ? E coliva lui Vranàs.

Drivas întoarse capul.

Era o farfurie de colivă deosebit de îngrijită, presărată cu zahăr praf, ca un con de zăpadă. În mijlocul ei ardea o lumînare de ceară albă, care în locul panglicii de doliu avea una în culorile naționale. Pe albul zahărului erau desenate cu stafidă neagră, mărunță, și cu drageuri de migdale amare, cuvintele : „Odată moare cineva".

Simți din nou cum crește în el valul de mînie împotriva acestei femei. Să fi fost oare lipsă de sensibilitate psihică, sau învățătură spontană prost înțeleasă ? Migdalele aurite străluceau ca niște galoane de ofițer printre celelalte colive sărace ale soldaților, versul era o bătaie de joc grosolană, iar făclia cu panglica ei dovedea un patriotism ieftin. Își reaminti de decorația atîrnată pe perete și de înștiințarea oficială a morții lui Vranàs, pusă în ramă. Se întoarse, fără voia lui, spre masa de lumînări, dar nu putu s-o vadă. Nașul, aplecîndu-se ca să-l audă mai bine pe episcop, îi ascundea toată fața. Nu-i văzu decît mîna lunguiață, cu degetele subțiri, care

se desprindea albă pe rochia cernită. Deodată simți dorința să fie lîngă ea, să o pîndească, să se uite, ca într-o fîntînă, să vadă cam cum ar arăta umbra care ar trece prin ei în clipa cînd va fi strigat numele lui Vranàs și lupta în care fusese lovit.

Între timp, Xynéllis, urcat pe prima treaptă a tronului episcopal, își începuse discursul. Erau cîteva pagini scrise de mînă. Citea și mîna îi tremura. Devenise îngrozitor de palid, doar pe bărbie coșurile i se distingeau și mai roșii. Se opri de vreo două ori ca să-și șteargă de abur și năduşeală lentilele groase ale ochelarilor.

Xynéllis mulțumea rezerviștilor pentru onoarea ce-i făcuseră, însărcinîndu-l să salute, din partea lor, camarazii morți. În clipa aceea, deasupra micilor lumînări tremurătoare ale colivelor sufletele lor pluteau neîntinate. Mici făclii de aur, aprinse de dragostea lor, pe veci nestinsă, pentru camarazii morți, tovarăși ai luptei, ai victoriei și ai urgiei. Faptul că putea purta și el titlul de rezervist era considerat de Xynéllis ca onoarea cea mai mare, calitatea lui cea mai sacră. (Drìvas știa că-l obținuse la Centrul de recrutare, pînă să fie eliberat ca „scutit", din cauza toracelui strîmt.) Astea și cîte altele. Și în numele luptătorilor în viață, ca și a celor uciși, exprimă o rugăminte și formulă o urare. Rugămintea : ca patria să nu lase pe drumuri orfanii și văduvele celor căzuți, și nici pe cei care s-au întors cu sufletele la gură. Urarea : cîndva, cînd va veni vremea, să se dea celor uciși izbăvirea răzbunării...

La început Drìvas ascultă, fără să plece prea mult urechea. Ba chiar făcea haz de emoția de care fusese cuprins învățătorul, de la primele cuvinte rostite. Dar încetul cu încetul, pe măsură ce-l auzea, simțea cum crește în el un șuvoi de dezgust și de mînie nestăvilită. Și de îndată ce Xynéllis coborî, galben și leoarcă de sudoare, de la tribuna lui, Leonìs se avîntă și, fără să ceară voie nimănui, se urcă pe treapta tronului. Un murmur de uimire, dar și de simpatie, se împrăștie în jur.

Să-l scuze, zîse, camarazii din Megalohòri, că s-a urcat să vorbească fără voia lor. Să-l ierte și mitropolitul și Uniunea rezerviștilor. Dar, după părerea lui, „camaradul" care vorbise pînă acum nu putuse să exprime îndeajuns cele ce vroia să spună în această împrejurare emoționantă. Credea, de asemenea, că în templul lui Dum-

nezeu, al Adevărului și al Iubirii, n-au loc decît cuvintele Adevărului și ale Iubirii. Și în fața celor optzeci și două de făclii, reprezentînd pe cei optzeci și doi de camarazi uciși, numai Adevărul și Iubirea își au cuvîntul. E timpul, deci, să căutăm în spatele cuvintelor, dacă vrem să găsim Adevărul și Iubirea. Ce este această „Patrie", care e rugată să nu lase orfanii și familiile rezerviștilor în viață să moară de foame ? Sînt toți cei care au avut norocul să nu pătimească de pe urma războiului. Sînt mai ales cei care conduc țara. Le spunem, așadar : Nu e o rugăminte ceea ce a formulat mai înainte „camaradul". E o pretenție. E o cerere a dreptății, care trebuie rezolvată prin legi pozitive, nu prin rugăminți și cerșetorie sau filantropii romantice. Al doilea : E o greșeală, o mare greșeală, să credem că cei uciși își cer izbăvirea prin noi măceluri, noi crime, noi necinstiri de femei, noi monstruozități... Nu... Morții se află în esența divinității. Fără patimi și fără fanatisme. Odată cu materia s-au dezbrăcat și de toate bestialitățile ei. Morții nu beau sînge. Cu atît mai mult, nu beau sîngele camarazilor lor. Fiecare nou război nu se face ca să aducă o achitare. Deschide doar noi porți spre achitare. Dacă morții noștri ar putea în clipa asta să vorbească, buzele lor palide ar rosti numai marele cuvînt : „Iubiți-vă..." Ar spune : „Sînteți cei mulți. Faceți din iubire lege și puneți-o să vă cîrmuiască. Destul să vreți și pe loc se va face".

Era frumos, în timp ce vorbea. Ochii îi străluceau de patimă. Gesticula larg și în mișcările lui năvalnice părul îi cădea pe frunte. Se albise ca ceara și glasul îi vibra grav și cald.

Cînd a coborît, făcîndu-și loc prin mulțime, se și căia de gestul lui și de faptul că nu și-l putuse stăpîni. Din toate părțile, mîinile se întindeau să i le strîngă pe ale sale și ochii pe care îi întîlnea erau înlăcrimați.

Ieșind din biserică, acolo, lîngă tejgheaua cu lumînări, aproape că se împiedică de învățătoare. Simți că-l privește și că ochii îi erau imenși, plini de umbre și de mirare.

Pe drum se gîndi : Te pomenești că o să creadă că am vrut să-i dau o lecție.

Adriană se întoarse ceva mai tîrziu acasă. Îi strînse mîinile, emoționată încă.

— Ai făcut o faptă bună, îi zise.

— Mi-am pierdut cumpătul. Dar n-am putut suporta nedreptatea. Nu-ți poți închipui cît de vrednici de milă sînt soldații. Știi, Adrianì, ce sînt soldații ? Trebuie să faci războiul ca să afli. Acolo am aflat și eu. Soldații, soră, sînt un neam aparte, floarea neamului omenesc, pe care toate semințiile pămîntului i-au pus să se omoare. Îi înșală pînă cînd îi omoară și după ce i-au omorît îi defăimează. E o infamie...

Adrianì abia îndrăzni să-l întrebe :

— Dar dacă ceea ce fac și ce spun e de bună credință ?

— Nu, replică iritat. În fond nu e decît egoism. Un egoism idiot al celor rămași în spatele frontului, care ajung pînă la punctul de a-și face propria reclamă pe seamă celor uciși, Iau atitudini peste cadavre, ale căror răni au putrezit... Nu o vezi pe văduva lui Vranàs ?

Și îi vorbi de crucea de război, de versul de pe colivă, de drageurile aurite, de lumînarea și culorile naționale...

Adrianì era foarte mirată.

— Și totuși i-ai luat partea cu atîta însuflețire cînd a fost nașul la noi !

Vru să-i răspundă, că asta n-avea nici o legătură, că atunci apăra pe soția prietenului dispărut. Dar o privi numai și tăcu.

În aceeași seară, la cafeneaua de pe malul mării, Drìvas găsi un mare grup. I se păru că, de cum l-a zărit, au schimbat discuția. Cînd se apropie, în aer mai zburau parcă vorbele cu privire la el. Erau și cucoane acolo. Primarul cu fetele lui, fabricantul, domnul Daphnis, cu soția lui. De asemenea, vameșul și învățătorii toți, afară de Sapho. Era și doctorul cel nou al satului. Un filfizon elegant, cu trăsături bine desenate, frumos ca un tenor de operetă. Cu ochii și sprîncenele negre și obrăjorul rumen. Abia venise de la Paris, „proaspăt descins", cum scriau ziarele din oraș, cu o bogată colecție de cravate, despre care începuse să se vorbească în partea locului. Vameșul plesnea de necaz din cauza noului reprezentant al eleganței. Asta mirosea a Paris, nu mai era vorba de „șicul atenian" și de alte fleacuri. Cînd, la un moment dat, Filippas deschisese gura să apere gustul atenian, doctorul i-a tăiat repede avîntul spunînd, cu ifosul acela calm, plin de siguranță și de încredere în sine :

— Atena ? Ca o provincie franceză, desigur. Şi încă, destul de demodată...

Drivas salută toată „adunarea", înarmat cu dispoziţia lui zeflemistă.

Primarul îl prezentă noilor veniţi prin părţile locului. De cum îl văzu, Xynéllis se ridică şi îi trase foarte grijuliu un scaun lîngă el.

— M-aţi pus într-o situaţie cam dificilă azi-dimineaţă, îi zise, zîmbind ca şi cum ar fi vrut să-i spună : „să mă scuzaţi că v-am făcut să mă puneţi într-o situaţie dificilă". Dar aţi vorbit admirabil, dragul meu ! Aţi vorbit admirabil ! Un adevărat triumf ! Aţi făcut o impresie extraordinară, ştiţi ? Bravo ! Nu vă port pică...

— Într-adevăr... într-adevăr, confirmă cu entuziasm Aspasia. A fost atît de neaşteptat şi de frumos !

— Şi... puţin cam îndrăzneţ, nu-i aşa ? zîmbi protector şi doctorul, ridicîndu-şi sprîncenele încondeiate cu înţeles, oarecum rezervat.

Leonis privi în jur zîmbind şi îşi opri ochii asupra lui Xynéllis.

— Iertaţi-mă dacă am afirmat alte lucruri decît cele pe care le credeţi. Nu mă îndoiesc că există şi alţii (şi privi spre doctor) care nu sînt de aceeaşi părere cu mine. Vă asigur că mi-a părut rău că nu m-am putut abţine să vorbesc. Dar am considerat acest lucru ca o necesitate şi ca o datorie...

— Eu sînt cu totul de acord cu ideile dumneavoastră, zise Aspasia zîmbind cu toţi dinţii care străluceau sub becul electric al terasei.

Doctorul luă notă de acest zîmbet. Îşi bătu cu un gest elegant o ţigară de unghie şi explică. Vorba lui era voit domoală. Sublinia fiecare cuvînt, chiar şi pe cel mai neînsemnat.

— Nu încape îndoială că patria are obligaţii faţă de luptători şi, în genere, faţă de orice victimă a războiului. Dar cred că trebuie să facem o distincţie. Una e datoria totalităţii faţă de rezervişti şi refugiaţi, şi alta „pretenţiile" rezerviştilor şi ale refugiaţilor. Asta apare ca o lipsă de disciplină socială. Miroase a anarhie...

Lulu tăcea. Îşi plimba ochii galeşi de la doctor la Leonis şi de la acesta la doctor, aidoma copiilor care încearcă să aleagă între cei doi pumnişori închişi pe cel cu pietricica „căpitanului".

De la ăla
pîn-la ăla
parcă tot
mai bun e ăla !

Leonis era foarte dispus să-şi descarce sufletul. Îi luă peste picior cu aerul cel mai amabil şi mai serios din lume. Acest joc părea s-o amuze pe Aspasia.

— Nu trebuie să ne fie teamă, zise Drivas, de pretenţiile victimelor de război, dacă sînt drepte. Numai vinovaţilor le e teamă de dreptate. Iar vinovaţii războiului sînt de toate felurile. În armată, în politică, în spatele frontului. Printre noi însă, nu există, din fericire, asemenea oameni, prin urmare, nu-şi are locul nici o rezervă.

— Desigur, spuse domnul Daphnis, care se cam înroşise. Aici toţi ne-am făcut datoria. Cît a durat războiul, şi după aceea. Listele colectelor au fost publicate în ziare. Lucrul e limpede ca lumina zilei. Şi Comuna şi-a făcut, de asemenea, datoria. Nu-i aşa ? Cantină pentru refugiaţi, ajutoare pentru rezerviştii lăsaţi la vatră... Consiliul comunal a aprobat patruzeci de mii pentru monumentul celor căzuţi... Va fi sculptat la Atena.

— Vedeţi ? întrebă Leonis. Ce vă spuneam eu ?...

Xynéllis interveni :

— Eu, domnule Drivas, vreau să vă felicit, mai ales pentru partea literară a discursului dumneavoastră. Aţi vorbit cu totul nepregătit, bănuiesc, şi cu toate acestea, aţi vorbit admirabil.

— Nu chiar, zise Leonis, mă simt totuşi măgulit de exagerările dumneavoastră. Cuvintele pe care le-am rostit le-am învăţat ani întregi. Din '17 pînă-n '22. Exact cinci ani.

— Bine... Puteţi glumi cît poftiţi, spuse zîmbind învăţătorul. Eu n-am să încetez să afirm, să repet, că discursul dumneavoastră a fost un admirabil poem liric... Ca om, hm, care se cam interesează de literatură, nu pot nega că m-a entuziasmat. A fost o adevărată operă literară asupra războiului...

Drivas îl bătu uşurel pe spate.

— Sînteţi nespus de bun, afară doar dacă n-aveţi mari pretenţii de la literatură.

Doctorul interveni calm, dar ferm :

— Vă recomand ziarul „*Ellinismos*“ [1]. În el o să găsiți o adevărată operă literară referitoare la război. E un foileton scris de un ofițer de artilerie în retragere. Este, într-adevăr, o lectură admirabilă. Într-o epocă de fobie a înfrîngerii, ca aceea prin care trecem, este o baie regeneratoare. Omul acesta nu și-a lăsat în Asia Mică nici patriotismul, nici bravura.

— E-adevărat, confirmă Drîvas. Din cele ce scrie, pare un erou. A luat parte la toate luptele și a luptat ca un titan. Cum au făcut, de altfel toți soldații. Cînd se întîmpla să cadă un obuz în bateria lui, stăteau drepți și salutau reglementar. După aceea... am fost învinși. L-au luat și prizonier și a îndurat toate umilințele turcilor. Și-a jertfit amorul propriu și nu s-a sinucis. De dragul istoriei. Ca să-și scrie foiletonul. Altfel, noi am fi pierdut baia regeneratoare iar statul, cîteva miare.

— Statul ?

— Da ! Nu știați ? Omul plătește niște daune tezaurului public pentru o mică neregularitate invită la preluarea materialului de război... Iată, dragă domnule Xynéllis, ăsta, de pildă, e un subiect de proză asupra războiului...

— Dar sînteți extraordinar ! zise învățătorul, chipurile entuziasmat. Sînteți în formă în seara asta !

— Parcă-l aud pe taică-său, spuse primarul blajin. Așa se aprindea și el cînd vedea o nedreptate.

Doctorul își pipăi nodul cravatei, se asigură că e la locul lui și cu un ifos care se vedea cît de colo că-l socotea savant, se adresă lui Leonis.

— Știți ce se întîmplă în cazul dumneavoastră, domnule Drîvas ? E ceva foarte firesc. Ați rămas încă în psihologia oamenilor care se întorc dintr-un dezastru înfricoșător.

Rîse fals binevoitor.

— Iată încă o observație foarte justă, zise Drîvas. Și e, desigur, tot pe-atît de nefiresc, să fi preferat să mă aflu și eu în cazul și în psihologia oamenilor care nu se întorc dintr-un dezastru înfricoșător.

În clipa aceea se apropiară de masa lor două fetițe. Două mici refugiate, desculțe, care stăteau în partea umbrită a estradei, ca ca să nu le vadă cafegiul și să le go-

[1] Elinismul (n. tr.).

nească. Se îndemnau una pe alta, prin semne, ca să se apropie de grup. În cele din urmă, cea mai mică îşi luă inima-n dinţi, veni mai aproape şi arătă, din ochi şi din bărbie, gustările prisosite şi celelalte rămăşiţe.

— Pot să le iau ?

Doamna Daphnis zise foarte binevoitoare. „Cum nu, cum nu !". Se sculă chiar de pe scaun şi îi dădu o mulţime de resturi. Atunci prinse curaj şi cea mai mare şi se apropie. Începură să mănînce grăbit şi lacom, iar cea mai mică îşi înfundă mutrişoara în coaja de pepene. O rodea cu dinţii şi îi curgea zeama pe bărbie.

Domnul Filippas îşi arătă printr-o strîmbătură oroarea pentru această dovadă de rea creştere. Fabricantul le dădu cîte o drahmă şi le spuse să se ducă acasă, pentru că, la ora aceea, copiii cuminţi nu umblă pe afară. Lulu nu găsi mărunţiş în gentuţa ei şi le dădu o monedă de cinci. Doctorul băgă mîna în buzunarul interior al hainei, dar apucă să vadă privirea zîmbitoare a lui Leonis care îi urmărea mîna. Se opri nemulţumit şi degetele schimbară direcţia, urcîndu-se spre rever ca să fixeze floarea de la butonieră. Aspasiei nu-i scăpă privirea lui Drîvas.

După plecarea fetiţelor se aşternu o tăcere stînjenitoare. Cînd, deodată, sări vameşul :

— Aţi văzut însă ce mutrişoare drăgălaşe aveau ? Inteligente şi expresive. Cum le luceau ochii ? Rasa elenă...

— Şi ce fete frumoase se vor face peste cîţiva ani ! îi strigă Leonis.

Domnul Filippas îşi încreţi buzele cu admiraţie anticipată, ca omul care se pricepe în acest domeniu.

— Frumoase !... Cea măricică promite mult !

— Păcat că între timp... o să îmbătrînim, zise Drîvas cuprins de dezgust şi de plictiseală.

— Sînteţi răutăcios în seara asta, i se adresă Xynéllis, şi-l bătu uşurel pe genunchi.

Sindrofia începu să se destrame.

Semnalul îl dădu primarul cu fratele lui. Se ridicară numaidecît toţi.

Urîndu-i noapte-bună, Aspasia îi spuse lui Leonis că într-una din seri îl vor aştepta, neapărat, la ei acasă, împreună cu Adrianî.

Pe estradă n-au rămas decît Leonis şi Xynéllis.

Își traseră scaunele pînă la grilajul din margine și își aprinseră cîte o țigară. Era lună nouă și cerul strălucea de lumina stelelor. Leonis rugă pe cafegiu să stingă lumina electrică. Marea păru dintr-o dată că se apropie. Fură învăluiți prietenos de noaptea albastră și de cerul înstelat. Sub podeaua de scînduri, valul clipocea și în apa întunecată stelele urcau și coborau, jucîndu-se de-a baba oarba. Cînd se stingeau, cînd se aprindeau.

— Ce frumos e, suspină Drivas.

Învățătorul își azvîrli țigara în mare, care se stinse sfîrîind.

— La început, zise, nu mi-am dat seama că vă bateți joc. Vorbeați atît de serios !

— Să nu mai discutăm despre asta, lăsați, îi răspunse Leonis plictisit.

— Nu, insistă învățătorul. Mă iertați că vi-o spun. Vă admir atît de mult. Apreciez mult spiritul...

— Și literatura, completă Leonis, aplecat peste apă.

— Vreți să mă necăjiți, dar n-are importanță. Am fost foarte mulțumit în seara asta. I-ați pus atît de frumos pe toți la punct ! Mai ales doctorul era demn de plîns. L-ați umilit în fața fetelor primarului. N-o să vi-o ierte niciodată. Să țineți minte. De altfel, domnișoara Aspasia v-a arătat cît se poate de limpede simpatia ei.

— Nu cumva sînteți îndrăgostit de ea ? întrebă într-o doară Drivas.

— Eu ? Rîsul scurt și rece al învățătorului răsună neplăcut peste freamătul apei. Eu ? Da' de unde ! Cum v-a venit ideea asta...

— Am zis așa...: Mi s-a părut că o priveați mai altfel. Adică de ce ar fi curios ? E o fată bine făcută și picantă. Poate place oricărui bărbat.

— Da, n-am ce zice, înghiți în sec Xynéllis. Gropițele acelea, sînul acela...

— Atunci ?

— Să vă explic, dragul meu. Desigur, dacă ar fi fost vorba să mă însor cu o femeie nostimă și cu zestre bună, fără îndoială că aș fi dat cu căciula după domnișoara Aspasia. Adică, dacă am presupune că s-ar putea întîmpla așa ceva cu un biet învățător. Dar...

— Dar ?

— Nu. Nu e femeia care să mă poată stăpîni. Nu e, să zicem, doamna Sapho.

Drîvas își ridică privirea. Văzu lentilele groase ale învățătorului care sticleau de reflexul apei.

— Vă place mult doamna Sapho ? îl întrebă cu indiferență.

— Place tuturor ! răspunse încet, cu glas cald, Xynéllis. Asta, da. E femeie, Este „femeia". Se deosebește dintre toate, nu-i așa ?

— Chestiune de gust...

— A, nu. Să nu spuneți asta. N-o credeți nici dumneavoastră. Doamna Sapho este femeia pe care o visează toți bărbații din Megalohòri. Toți, m-auziți ? Însurați sau nu, tineri și bătrîni...

— Cred și eu. Dacă toți o bîrfesc...

— Aveți dreptate. Fiindcă nu se uită la nici unul.

— E, cum s-ar spune, o Penelopă care nu țese la război și al cărei Ulise nu va veni niciodată ! Iar toți bărbații din Megalohòri reprezentați „pețitorii".

— Nu. E doar un armăsar nesupus și mîndru. N-o cunoașteți. E „Contesa". Nu vă puteți închipui. Trebuie să se găsească acela care o va putea stăpîni, care o va supune... Ar fi extraordinar.

Se lăsă tăcere. O tăcere plină de prezența învățătoarei.

— Dumneavoastră nu ați încercat ? îl întrebă pe neașteptate Leonis.

Învățătorul înghiți în sec. Vorbi umil.

— Eu, zise, nu am calitățile necesare. Nu sînt nici frumos, nici îndrăzneț. Sînt om cu judecată, fără aptitudini pentru asemenea succese...

— O iubiți însă...

— Asta... adică, nu chiar, doar dacă socotiți că aici toți o iubesc. Dar o admir. Aș fi făcut orice pentru ea dacă ar fi vrut. Nu găsiți că merită ?

— Depinde... Ea știe că o iubiți ?

— Cine poate să știe ? E un sfinx...

Răsuflă, se codi nițel, apoi adăugă :

— Cîndva i-am scris patru cîntece...

— A ? !

— Aveți dreptate să vă bateți joc de mine...

— Cîtuși de puțin. Mi-ar face chiar plăcere, dacă mi le-ați citi într-o zi.

— Va fi o onoare pentru mine și pentru ele, se învioră învățătorul. De altfel, le-am publicat într-o revistă din Atena, pe care știu că o cumpără.

— Și nu le-a remarcat ?

— Mă-ndoiesc... Deși erau cu tîlc... Sînt sigur că nu le-a remarcat. Pentru că într-o seară, astă-iarnă, cînd am fost invitați la o reuniune familială, acasă la primar, și s-a jucat „poșta", eu am răspuns cu un catren. Și ea a întrebat mirată : „Vasăzică, ticluiți și versuri, domnule Xynéllis ?" Așa a spus...

Leonis se îndreptă din mijloc întinzînd brațele.

— Nu plecăm și noi ? zise și se ridică. Așadar, într-o zi o să-mi citiți poeziile dumneavoastră. De acord ?

Îi dădu mîna și se grăbi să-i ureze noapte-bună, ca să-i evite compania. Și Xynéllis îi răspunse, profund emoționat.

Leonis se îndreptă încet spre casă. Își asculta pașii pe nisipul curat. De-a lungul plajei, marea își tîra cîntecul dulce și tînguitor. Cîntecul ei nocturn. În larg se legăna o barcă cu felinarul aprins. Flacăra, cînd se ascundea după bord, cînd lucea roșie. Reflexul ei desfășura o panglică vișinie pe ape și silueta pescărului se contura într-o pîclă luminoasă, trandafirie. Prin minte îi trecură versurile lui Palamas [1] :

Noaptea se-aprinde, noaptea tot umblă
afară și-afară din liman,
noaptea se stinge în apele adînci
Fanalul ca de sînge al bărcii de pescar.

Se opri și se bucură de priveliște, apoi înaintă iar. Se gîndi la toți acești tipi. Îi răsfoi ca pe niște cărți, mai mult sau mai puțin interesante. În întunericul nopții văzu ochelarii cu lentilele groase ale învățătorului, care bîrfea o femeie fiindcă jinduia după ea. Și își spuse iar : „Fiecare își găsește eliberarea erotică în felul său". Își aminti de vocea caldă și scăzută a lui Xynéllis, povestind despre dorința care mocnea în toți masculii satului. O dorință care nu era decît tăcere și cruzime, care o învăluia înăbușitor, în mii de feluri, pe Sapho. Pe „Contesa".

[1] Kostis Palamas, unul dintre cei mai mari și mai însemnați poeți greci (1859—1943) (n. tr.).

Toţi, fie însuraţi sau nu, rîvnesc la ea. E tînără, e frumoasă, e văduvă. E singură. E Penelopa fără Ulise. Şi nici nu ţese la război. Aşa că fiecare îşi întinde pofta asupra ei. O vor toţi, o înconjoară cu răsuflările lor arzătoare, o turmă întreagă. Le tulbură visele. Ca un ghimpe în carne. Şi toţi se prefac neştiutori. Fiecare ghiceşte gîndul celuilalt, dar nimeni nu îndrăzneşte să-şi privească în faţă focul care îl arde şi să-i spună pe nume. Numai acest caraghios de Xynéllis. Ceilalţi îşi ascund cu grijă jindul. Îi dau o altă înfăţişare ; flecăreală, critică socială, pînă şi patriotism, numai ca să şi-l plimbe pe drum. Şi ea, „Contesa", trece neatinsă prin turma de ţapi. Miroase a iasomie şi se îndoaie ca o creangă înflorită de măr. Cum spusese compatrioata ei din antichitate ? „Ce mult te aseamăn cu o fragedă mlădiţă !" Aşa i-ar fi spus Psapha [1], dacă ar fi întîlnit-o plimbîndu-se pe ţărmul mării.

Şi asta era soţia lui Vranàs ! Tare ar fi vrut să se fi putut întoarce, într-o zi, nenorocitul acela. Să-i răsară pe neaşteptate în faţă, în cizmele lui de lac. Aşa, ca ofiţer de operetă. Cizmele acelea straşnice, care pînă la urmă le-a luat cu el. Una din ele, goală. Piciorul i-l luase cu el cel care murise de pneumonie. Şi ce mult dorea Vranàs să-şi conducă piciorul pînă la cimitir ! În schimb luase cu el vreo mînă, două, care prisoseau...

Noaptea, în pat, se mai gîndea încă, făcînd haz de o închipuire : Valea lui Iosafat. Cînd trîmbiţa Judecăţii de Apoi va suna înfricoşetoarea deşteptare, şi din toate mormintele morţii vor da iureş pentru marele „prezent". Prăpădul pămîntului ! Şi cînd morţii spitalului de zonă interioară se vor scula din cimitirul de la Eskì-Sehìr şi vor fi buimăciţi. Vranàs o să-şi ţină cizma în mînă, neştiind ce să pună în ea. O să mai vadă încă o mînă lîngă el, şi o să-şi spună, ca atunci cînd aiura : „Iată, deci, că aveam dreptate. Am trei mîini !" Iar celălalt, cu pneumonia, care o să găsească, împreună cu ale lui şi piciorul lui Vranàs, o să se căznească să-şi aducă aminte — după atîtea mii de ani — „Ia stai, frate. Oare cîte picioare aveam eu cînd trăiam ?"

[1] Numele poetei Sapho, în dialectul insulei (n. tr.).

Într-un tîrziu a adormit, legănat de freamătul depărtat al mării. Ca un fîşîit pe care l-ar fi făcut paşii uşori ai umbrelor pornite din Valea biblică. Mulţime, milioane, venind de departe, de foarte departe. Şi nu mai erau valurile, ci tropăitul surd al morţilor care se auzea pe plaja moale a Portarei. Ca un foşnet prelung, uşor. Ca şi cum nenumărate picioare desculţe ar fi călcat pe frunze uscate de platan.

CAPITOLUL XII

ÎN ZILELE ACELEA SE TERMINA şi anul şcolar. După închiderea şcolilor, primarul, după cum obişnuia în fiecare an, dădu o masă întregului personal didactic. Erau invitaţi şi Drivas cu sora lui, doctorul şi un oarecare Sismanoglu, cu asociatul lui, domnul Scaliotis, cu soţia sa. Acest Sismanoglu era un om de afaceri din Smirna, care, împreună cu Scaliotis, cumpăraseră materialele unui vapor austriac, eşuat lîngă un ţărm stîncos, undeva, în apropiere. Veniseră din capitala insulei şi se instalaseră cu toţii la micul hotel al portului. Rămîneau în Megalohòri pînă la terminarea demontării vaporului naufragiat. Urma să vină şi un scafandru. Fuseseră recomandaţi primarului şi îi propuseseră chiar să intre şi el în societate. Smirniotul îi prezentase cîştigul în cifre foarte ademenitoare. Domnul Spanòs, om al afacerilor sigure, îl refuzase. Dar îi invitase în seara aceea la el acasă. La masă era şi un văr de-al primarului. Îl cunoşteau toţi pe numele cel mic. Kir Iannaki. Un bătrîn holtei sfrijit, numai piele şi os, care-şi dădea toată silinţa să pară cît mai dichisit în hainele purtate ale domnului Spanòs. De fapt, era un pierde-vară nepricopsit, pe care primarul îl ţinea pentru treburile lui şi cumpărăturile casei. Un aşa-zis administrator. Asta ca să-i justifice banii de buzunar şi ca să-l hrănească fără ca să pară că-şi face pomană cu el. Avea un glăscior subţire, ca de femeie, şi orice i-ai fi spus, deschidea nişte ochi mici şi spălăciţi, extaziat, zicînd pe un ton plîngăreţ : „Foarte curios !“ Chiar să-i fi vorbit de lucrul cel mai firesc din lume, el tot l-ar fi găsit „foarte curios !“. Kir Iannaki era cast. Asta

o știa toată lumea. Îi plăcea totuși să facă ochi dulci tuturor fetișcanelor care însă făceau haz de el. Știa și ceva carte și era un cititor maniac al foiletoanelor enciclopedice, de tot felul. Astfel, cu timpul, ajunsese să se creadă o minte luminată, un înțelept ignorat. Născocea fel de fel de teorii, pe care le dezvolta cu pasiune de cum punea mîna pe vreun ascultător binevoitor. Un zevzec.

Masa era așternută într-un pridvor mare și răcoros. Rachiu de drojdie cu diverse gustări, pești, păsări și fructe de sezon. Adrianì nu avea nici un chef să participe la toată zarva asta, dar fetele primarului insistaseră. Era o reuniune pestriță și fără nici o legătură, ca în jurul unei mese pe un vapor. Coana Eftyhia, rotunjoară și proaspătă, sub lumina bogată, era rumenă ca o pătlăgică roșie, coaptă, dar bine conservată. Ai fi zis că la cea mai ușoară atingere a pielei cu unghia ar fi curs bulion în loc de sînge. Foarte atentă cu toți, cu acea insistență obositoare, și mereu în căutarea pretextelor de lăcrimare duioasă. Prilejul nu se lăsă mult așteptat. Primarul, mai în glumă, mai în serios, ticlui cîteva cuvinte, închinînd paharul pentru învățători. Le mulțumea din partea satului pentru munca depusă în timpul anului, pentru luminarea copiilor. Ură o bună revedere directorului și unuia dintre învățători, care erau din alt sat și plecau a doua zi să-și petreacă vacanța acasă. Directorul răspunse foarte mișcat, iar coana Eftyhia fericită putu să-și dea drumul lacrimilor.

Xynéllis își rodea frîul — ce n-ar fi dat să ție și el o cuvîntare. Se foia pe scaunul lui, ca și cum l-ar fi înțepat cu ace pe dedesubt. Întîlni, însă, privirea batjocoritoare a lui Leonìs, ațintită asupra lui, surîse dezarmat și se potoli.

Leonìs petrecea în felul lui. Urmărea pe fiecare, căutînd să-i găsească trăsăturile definitorii atît în înfățișare cît și în expresia psihologică. Îi plăcea să potrivească descoperirile psihologului cu observațiile pictorului. Acel trio, de pildă, al întreprinderii vaporului austriac, avea mult haz. Sismanoglu era un adevărat tip de smirniot. Vorbăreț, curtenitor, superficial, bonom, chefliu și afacerist. Rîdea triumfător, cu toată gura, cu toți dinții, cu toată fața. Așa cum rîd toți oamenii care trăiesc bine, fără griji, fără îndoieli, și bine așezați într-un costum de haine ce le vine ca turnat. Xynéllis, de exemplu, era tocmai con-

trariul. Funcționar public, din creștet pînă-n tălpi. Lung, slăbănog, prost hrănit, plin de linii frînte, numai coate și genunchi. Nimic pe el care să-l facă să se simtă în largul lui. Tot timpul își aranja ochelarii. Cea mai mică mișcare deplasa raza vizuală din centrul lentilelor, obligîndu-l să privească prin marginea lor, lucru care-l stingherea teribil. Se schimonosea, își ridica sprîncenele pînă la rădăcina părului, și își strîmba gura în partea dreaptă. Mai era și costumul care trăda toată trista și enervanta poveste a unicului rînd de haine, ce începe să se uzeze iremediabil, fără speranța unei succesiuni. Cum să fie omul acesta tînăr ! Mai ales gulerul și mînecile mărturiseau în gura mare ce pătimiseră pînă acum de pe urma benzinei. De altfel, mînecile îi erau foarte scurte, așa că manșetele ieșeau afară de vreo patru degete. Firește că manșetele erau curate. Dar Leonis observă că erau din acele duble, care pot fi întoarse pe dos. Și astea erau întoarse pe dos.

Domnul Scaliotis se mișca, în mod vădit supus, în jurul asociatului său. Material și, desigur, și moral. Lucrul apărea limpede. Mai întîi, nu avea acea libertate în mișcări pe care i-o oferea lui Sismanoglu eleganța îmbrăcăminții, ca și a oricărui alt amănunt. Nu se putea, deci, ca așteptările lor să fi fost egale în societate. Apoi, era întotdeauna de acord cu cele ce spunea smirniotul. Se vedea bine că păstra în el confirmările anticipate pentru oricare din ideile acestuia. Rîdea demonstrativ la cea mai mică glumă a smirniotului. Tipul satelitului. Mărunțel, cu gîtul scurt și cu burticica rotundă. Omul acesta, atît de supus și de reverențios, ar fi devenit dintr-o dată dur și arogant dacă s-ar fi întîmplat să se răstoarne cîndva fracția vieții și din numitor ce se afla să încalece ca numărător. Asta era concluzia lui Leonis.

Nevasta lui putea trece drept o femeiușcă elegantă. Micuță și bine făcută, cu o vioiciune de zvîrlugă și cu ochi migdalați și senzuali. Avea picioare provocatoare, grozav de expresive și de nervoase. Mesteca viguros, vorbea mai mult cu ochii și picioarele decît cu gura. Își umezea tot timpul buzele uscate.

Leonis se căznea să-și explice de ce chiar de cînd i-a fost prezentată a rămas cu impresia că femeia asta își va părăsi bărbatul la un moment dat. Mai tîrziu și-a amintit că numele ei era Nora. Nume predestinat.

Doctorul era tipul „proaspătului sosit", ai cărui ochi au văzut cîte și mai cîte, dar suportă totuși, cu simpatică condescendență, mediul provincial. Își controla des nodul cravatei și cu atîta grijă, încît puteai crede că era vorba de axa globului pămîntesc. Să se fi deplasat un pic ? Se vor scufunda sate și orașe. Costumul, parizian, nou-nouț, și cu margaretă mare la butonieră — mă iubește-nu mă iubește. Și asta tot pe-atît de albă și de imaculată ca și gulerul proaspăt călcat și scrobit. Floarea era atît de demonstrativ instalată în butonieră, încît Leonis se gîndi că, dacă margareta asta ar fi avut un pic de imaginație, ar fi trebuit, fără doar și poate, să creadă că doctorul era un vas de flori pe care Dumnezeu îl crease numai și numai ca să-l folosească dumneaei !

Doctorul făcea ochi dulci și Aspasiei și lui Lulu în același timp. Lulu era visătoare. Cînd nu visa, își plimba privirea de la Drivas la doctor și de la acesta la Sismanoglu, cîntărindu-i din ochi. Cu aerul negustorului care alege vitele la iarmaroc. Aspasia se uita galeș la Leonis, împărțindu-și tuturor celorlalți gropițele și dinții strălucitori. Xynéllis încasa recunoscător orice privire feminină, de oriunde i-ar fi venit. Dar cînd vorbea cu învățătoarea era cu adevărat tulburat. Kir Iannaki găsea „foarte curios" orișice, chiar și cît de bine reușise maioneza coanei Eftyhia ! Pe fața lui încrețită, mulțimea ridurilor mărunte se întîlneau, se împerecheau în îmbinările cele mai neînchipuite, ca să redea diferite senzații.

Doamna Scaliotis surprinse, de vreo două ori, privirea pătimașă a lui Sismanoglu, uitată asupra lui Adriani. Încercă să-i atragă atenția, privindu-l insistent. Dar Sismanoglu era pe altă lume. Văzînd că nu-i nimic de făcut, își coborî ochii, enervată, în farfurie. Acolo, privirile-i dezolate întîlniră un apetisant picior de curcă friptă. Apucă disperată cuțitul și prinse să-l desfacă de pe os cu resemnare.

Cea pe care Drivas nu încetase nici o clipă s-o observe, chiar atunci cînd îi studia pe ceilalți, era Sapho.

Învățătoarea purta o rochiță simplă de mătase, de culoare închisă, cu un guleraș alb. O îmbrăcăminte modestă, dar în același timp cochetă, care îi cădea turnată pe corp, ca o apă, punînd în evidență linia lui admirabilă. Uneori, părea un șarpe viguros, care se arcuia și sălta numai ca să se bucure de suplețea sa, ca să se joace cu propria lui

grație. Părul bogat și ondulat al învățătoarei era numai umbre și licăriri metalice. Cînd înclină capul ca să-l audă mai bine pe primar, apărură după ureche două buclișoare, lucioase ca niște inelușe mătăsoase care îi accentuau sănătatea și prospețimea pielei. Inelușele astea le observase și doctorul. La un moment dat, ca și cum privirile bărbaților s-ar fi materializat gîdilînd-o, femeia își duse involuntar mîna la rădăcina urechii și își trecu vîrfurile degetelor sub lob.

Adrianì își trase scaunul lîngă al învățătoarei și începură să vorbească, încet, aproape izolate de ceilalți. Se vede că venise vorba și despre el, fiindcă le întîlni privirea de cîteva ori. În lumina puternică ce le scălda capetele, genele dese ale învățătoarei clipeau ca aripile unui fluture. Pe bărbia rotundă, buza de jos forma un cuibuleț umbros. Cînd, pentru o clipă, își înălță privirea spre globul puternic care îi lumină ochii, Leonìs putu să le deslușească, pentru prima dată, coloritul ciudat. Erau de un căprui deschis iar la lumină deveniseră aurii, cu totul aurii, parcă ar fi fost ai unui idol. Idolul unei divinități păgîne. Îi aminteau de ochii unei fiare frumoase, poate ale unei feline, luminați pe neașteptate de farul unui camion, într-o noapte în peisajul sălbatic al Anatoliei. Era o femeie cu ochii de aur ! Și ochii aceștia, ori de cîte ori îi întîlneau pe ai lui, îl priveau liniștit, o privire tristă și meditativă. Atunci, egoista subiectivitate a observatorului din el dispărea, făcînd loc unei vagi și stînjenitoare tulburări. Bău un pahar de vin și zîmbi prostește. În aceeași clipă, învățătoarea își luă privirea de la el. Răsuflă ușurat.

Doctorul făcea tot ce-i era în putință ca să joace un rol important. Își povestea impresiile de război, așa cum îl văzuse într-un spital din Paris, unde-și făcuse serviciul ca „intern". (Încercă să-i facă pe cei din jur să priceapă ce lucru mare era acest „intern"). Era pe vremea cînd nemții bombardau cu Berta. Un obuz căzuse în apropierea spitalului. Era ca un corp ceresc, gros și misterios. Se prăbușise pe neașteptate, din norii cenușii, fără să se audă bubuitura tunului. Răniții s-au speriat, au fost cuprinși de panică, iar un englez mic, cu ambele picioare tăiate de la genunchi, a început să strige : „Dați-mi ghetele să plec ! Dați-mi ghetele să plec !"

Toți erau impresionați. Coana Eftyhia își ștergea obrajii uzi. Leonis se întoarse și se uită la sora lui și la Sapho. Amîndouă tăcute, cu ochii ațintiți la doctor. Acesta își culegea succesul cu o naturalețe studiată și explica, aparte, niște amănunte Aspasiei. Drivas se gîndi că, dacă ar fi vrut, ar fi putut s-o facă pe învățătoare să-și piardă cumpătul. Ehei ! Știa el o altă poveste despre un picior și niște cizme... Dar ar fi fost dezgustător să-nceapă să-l concureze pe acest individ ridicol. Nu, n-o să-și spună povestea. Niciodată ! Hotărîrea luată i se păru de un eroism extraordinar.

Apoi, Sismanoglu povesti cum, la retragerea din Asia Mică, s-a nimerit într-un tren care căra, în grabă mare, bolnavii și răniții unui spital grecesc din fundul Anatoliei. Sismanoglu era furnizorul armatei și fusese cît p-aci să rămînă înăuntru. Trenul era ticsit de răniți și bolnavi de tifos. Domina o duhoare insuportabilă de la rănile putrezite sub bandajele neschimbate de zile întregi, pline de praf și puroi. Se murdăreau pe ei, se văicăreau, țipau, cereau apă și apă nici un strop. Trenul fluiera și alerga, cuprins parcă și el de panica înfrîngerii. În urma lui tîra, coadă, ecoul tînguitor al fluieratului prelung și al urletelor, în văile și în cîmpiile pustii. Ca un cal deshămat, care alerga orbește, gîfiind de groază. Soarele ardea și rănile duhneau. Muștele, puzderie, bîzîiau și se lipeau de piele. Mulți răniți, sau bolnavi, mureau, așa cum erau îndoiți din șale, în murdăriile lor. Atunci, ceilalți din jur, se ridicau anevoie și îi tîrau, calzi încă, pînă la ușa vagonului prin care îi aruncau afară. Astfel mai scăpau de putoarea lor și se făcea mai mult loc pentru cei rămași. Cadavrele cădeau alături sau chiar pe șinele încinse. Roțile treceau peste ele, le tăiau sau le împingeau brusc ca și cum le-ar fi dat încă un picior. Dacă se întîmpla să fie o vale, morții începeau să se rostogolească în jos, cu fața în mărăcini, cu picioarele desfăcute și cu pîntecele dezgolit.

Și trenul alerga, alerga și fluiera, alerga și urla. În sfîrșit, au ajuns la capăt. La ultima stație de cale ferată. De-acolo se pleca mai departe cu mașina sau pe jos. Răniții au început să coboare, împingîndu-se și lovindu-se, grăbiți să coboare primii. Văzuseră șirul de camioane încărcate cu soldați, femei și copii și se grăbeau să găsească un loc, un loc în viață. Cei cu picioarele lovite se rugau să-i susțină, să-i ridice sau să-i omoare. În cele

din urmă umblau în brînci, tîrîndu-şi trupul ca reptilele. Mulţi dintre ei se prăvăleau din vagon cu capul în jos. Un sergent de la geniu, în tunică nouă şi cu galoane, a reuşit să-şi scoată baioneta, a închis ochii şi şi-a înfipt-o, încetul cu încetul, în piept, strîngînd din dinţi. Era întins cu faţa în sus, pe o brancardă, cu burta sfîrtecată de o schijă. Se goliseră toate vagoanele. De pretutindeni se auzea ţîrîitul greierilor amestecat cu vaietele răniţilor, de credeai că toate ieşeau din mărăcini. Plîngea pămîntul.

Atunci s-a întîmplat ceva nemaipomenit.

O echipă de militari de la geniu a coborît din tren şi a întors şinele pînă la marginea unei prăpăstii adînci, de nu-i puteai vedea fundul. Apoi a urcat pe locomotivă numai unul dintre ei. Un subofiţer mic, de la geniu. Negricios şi uscăţiv. A pus-o rapid în mişcare şi trenul s-a avîntat dintr-o dată în abis. Micul adjutant a condus calm pînă la margine şi, în ultimul moment, a sărit ca o pisică. În aceeaşi clipă, vagoanele, tot şirul vagoanelor, legate unul de altul, s-au năpustit în haos, prăbuşindu-se cu un zgomot înspăimîntător, al cărui ecou a răsunat, hăt departe, pînă dincolo de munţi.

Locomotiva a mai urlat puţin, lătratul ei se potolea treptat, pînă ce a amuţit de tot şi s-a aşternut liniştea.

Cînd Sismanoglu şi-a încheiat înfricoşătoarea povestire, toată lumea tăcea. Şi tăcerea asta în jurul mesei încărcate cu fructe, mîncăruri şi sticle, părea un ecou al îngrozitoarei tăceri care umpluse valea, după tragedia trenului.

Coana Eftyhia plîngea fericită. Plîngea abundent, cu toate deliciile unei probabile „disistole". Dar domnul Spanòs se întoarse şi se uită la ea cu gîndul aiurea, fără să-i atragă atenţia: „Inima, Eftyhia dragă!" Prin ochii tuturor defilau umbrele uriaşe ale vagoanelor care urlau şi se prăvăleau în prăpastie. Pe neaşteptate, în tăcerea generală, Kir Iannaki suspină şi zise cu glăsciorul lui feminin:

— Foarte curios!

Pe Leonìs, care în clipa aceea golea încă un pahar de vin, l-a apucat deodată un rîs nebun. Se lupta să-şi stăpînească această izbuncire nervoasă şi nu izbutea. Rîdea din ce în ce mai mult, se ţinea de şale, simţea că-l doare pieptul şi nu se putea opri, rîdea întruna... Adrianì îl privea neliniştită.

— Dar e îngrozitor, spuse înspăimîntat Kynéllis, așezîndu-și brațele groase ale ochelarilor pe după urechi.

— Ce e îngrozitor ? întrebă Leonis, interesat, oprindu-se din rîs.

— Iată... asta.

— Asta ? Care adică ?

— Războiul, zise mirat învățătorul. (Pronunță încet cuvîntul.) Războiul...

Drivas simți vinul zvîcnindu-i în tîmple. Zise înciudat :

— A, războiul ! Războiul ! Așa, spuneți-i, în sfîrșit, pe nume, ca să ne obișnuim cu el. Care va să zică e un lucru „îngrozitor" ? Dar nu-i vorba despre asta în mod special. Războiul, ce să facă ? Așa e el de felul lui. Îngrozitor și necinstit. Noi, însă ? Noi care facem din el profesie, comerț și reclamă ? Care-l cîntăm, care punem pe Dumnezeu să-l patroneze ? Noi care-l justificăm ca factor al vieții ? Care facem impresie cu bestialitatea lui ? Care vorbim de un nou război, abia ieșiți din primul ? La asta vreau să-mi răspunzi. Noi cum sîntem ?

Vorbea cu adevărat surescitat. Cu toate astea, în sinea lui se gîndea tot timpul : „Ce retorism ieftin !"

Se uită la Xynéllis care se zăpăcise, se uită la doctor, la Sismanoglu. Apoi se uită la învățătoare. Îndelung. Într-un mod voit injurios. Își umplu paharul și-l ridică. Rise amețit.

— Glumesc. Toate astea au trecut și s-au uitat. Ce să mai vorbim de ele ? Ne strică digestia fără nici un folos. Hai, mai bine, să bem un pahar în sănătatea bunei și ospitalierei familii a nașului. Vivat !

— Vivat ! strigară toți ușurați.

Simțea că-l aprinde băutura și-l copleșește o pornire nemaipomenită spre răutate. Zise vesel :

— Să-l rugăm acum pe domnul Xynéllis să ne recite o poezie de a domniei sale. Vi-l dezvălui. Este un literat care onorează satul și care, cu siguranță, va onora Grecia.

— Da ! Da ! o poezie ! aprobară toți, uitîndu-se mirați la învățător.

— Vă rog... vă rog... zise dînsul roșind pînă-n albul ochilor. Domnul Drivas glumește, ca totdeauna. Eu nu... nu fac versuri...

— Cum ! se miră liniștit Sapho. Eu știu că scrieți. Haideți, nu fiți atît de modest. Îmi amintesc chiar de cîteva...

Xynéllis o privi speriat şi se îngălbeni la faţă. Ochii îi jucau năuciţi de după lentile.

— Ştiţi ?

— Desigur, răspunse calm învăţătoarea, uitîndu-i-se drept în ochi. Unele chiar au fost publicate în *Antologia familiei.* Şi nu sînt deloc rele.

Dorule, care cu cît mă mistui,
cu atît mai mult te-ascund în mine...

Învăţătorii exclamară cu toţii „A !" şi aplaudară.

— Văzut-ai ? Sub rogojină...

— Îşi ascunde versurile... adăugă doctorul.

Xynéllis se emoţionase. Drîvas se bucură în sinea lui văzîndu-l cum se înroşeşte ca un rac fiert, cum îi joacă ochii bulbucaţi, căutînd parcă un ascunziş să se strecoare, indiferent unde.

— Vă rog, abia mai putuse îngăima năucit.

Aruncă priviri grăbite, piezişe lui Sapho, frămîntînd între degete un cocoloş de pîine.

— ...Vă asigur, nu-mi amintesc de nimic... Eu...

— Nu se poate, trebuie să ne spuneţi ceva, îl rugă şi Aspasia, căreia îi plăceau poeziile lui Polemis [1].

Învăţătorul îşi întoarse lentilele spre Drîvas. De după sticlele groase, doi ochi bulbucaţi, tare miopi, implorau milă. Drîvas se prefăcu a nu înţelege rugămintea.

— Nu-i nimic, îi spuse. Nu vrem să vă lezăm modestia. Poate fi şi altceva. Două fete atît de frumoase v-au rugat personal... Nu se cade... Spuneţi-ne, de exemplu, ceva din Griparis [2]. *Zorile sufletelor,* bunăoară, care e şi... de actualitate.

Xynéllis îşi revenise oarecum.

— Cu plăcere, spuse. De vreme ce adunarea stăruie...

Şi începu să declame. Destul de bine. Vocea i se modula expresiv. Nuanţa frumos, fără emfază. Leonis se uita atent la învăţătoare. Se lăsă tîrît cu voluptate de josnicia care punea stăpînire pe el. În poezie era vorba despre cîmpul de luptă. Se crăpa de ziuă şi întreg locul era acoperit de leşuri. Un gornist rănit se scula înnebunit, puse trîmbiţa la gură şi sună „deşteptarea". Sunetele ieşeau sfîşiate, sălbatice şi distonante. Deşteparea !

[1] Polemis Ioannis — poet grec (1862—1924) (n. tr.).
[2] Griparis Ioannis — poet grec (1870—1942), (n. tr.).

— „Dar, nu se scoală nici un mort, cînd sună deșteptarea"...

Vocea lui Xynéllis se întinse scăzută, aproape speriată. Drivas se uita mereu atent la învățătoare. Ea îi simți privirea dușmănoasă. Pleoapele îi jucară neliniștite ; apoi îl privi și ea. Ochii lui Drivas erau duri, iscoditori, plini de un sarcasm supărător. Mai mult, plini de o curiozitate jignitoare. Sublinie ritmic versul.

— „Dar nu se scoală nici un mort cînd sună deșteptarea"...

Îl privi nedumerită. Aproape cu spaimă. Ochii i se deschiseră larg, se făcură tot mai mari, enormi. Două picături mari aurii, care-i umpleau toată fața, tot peretele din față, apoi toată camera. O lume întreagă de aur, cu totul și cu totul de aur, o lume de basm, nemaivăzută, care își învîrtește roata într-o boare galbenă-aurie.

„Mi se pare că m-am ametit de-a binelea" se gîndi Drivas, și-și întoarse ochii spre învățător, să-l elogieze și să-l aplaude. Îi era rușine dar și necaz. Se sculă de pe scaun și se așeză foarte aproape de învățător.

Xynéllis fu cu adevărat fericit de felicitările exagerate ale pictorului. Îi strînse mîna, i-o scutură cu efuziune, nici gînd să-i dea drumul.

— Vă mulțumesc, îi spuse, și vocea îi pornea din inimă. E cea mai mare cinste pe care puteam... Vă mulțumesc... Dacă ați ști cît de mult vă admir...

Se opri, privi pieziș și adăugă confidențial :

— Vă asigur că mi-ați prilejuit cea mai mare bucurie... La început am crezut că vă bateți joc de mine, că vreți să mă expuneți...

— Cum ați putut ! îi reproșă cu aceeași exagerare Leonis.

— Uite, așa mi s-a părut. Că ați vrut să mă faceți de rîs în ochii ei.

Leonis rîse bătîndu-l ușurel pe spatele îngust. În același timp se gîndea la ultima vorbă a lui Xynéllis : „în ochii ei". Poate că a zis-o așa, la întîmplare, dar poate să-și fi avut rostul ei. Așadar, i-a văzut și Xynéllis ochii de aur ?

Se uită din nou la învățător, cu o curiozitate asemănătoare celei a entomologului care privește un gîndac. Se uită la ochii lui urîți, cu ochelarii convecși și cu ramele groase de bagă. Semănau cu ochii unei sepii enorme. Se

uită la urechile lui blegi, care căpeau palide, moi, de parcă ar fi fost din foi de plăcintă. Își spuse că Dumnezeu i le-a dat numai ca să-și agațe de ele brațele ochelarilor. Și simți o poftă diabolică să întindă mîna și să-l tragă de ele, să tragă tare, să încerce cît sînt de moi și cam cît de elastice. Surîse și-i mîngîie din nou spatele. Îi recită în șoaptă la ureche :

— „Dar nu se scoală nici un mort cînd sună deșteptarea. Nici un mort"...

— Ați văzut, zise învățătorul. Parcă toată poezia e făcută să reiasă acest vers...

— Chiar așa e, confirmă Drivas.

Îi făcu șiret cu ochiul și adăugă :

— Ați remarcat ? Versurile acelea ale dumneavoastră nu s-au dus pe apa sîmbetei.

— Da... zise îngîndurat Xynéllis.

Își ridică ochii, îl privi întrebător și adăugă :

— Da... Și-a amintit și două dintre ele...

— Sînteți mulțumit ?

Învățătorul ridică din umeri. Nici el nu știa. Pînă acum credea că l-ar fi bucurat mult să le fi remarcat, și-acum iată că regreta că le trimisese spre publicare. Îi era teamă să nu fi rîs de el.

Leonis se aplecă la urechea lui, aproape îmbrățișîndu-l, și îi spuse : „O iubiți ?" Apoi se uită prin lentile la ochii lui neliniștiți, de foarte aproape.

Xynéllis speriat, șovăi, apoi răspunse cu sfială :

— Și dumneavoastră ?

Drivas nu se așteptase la o asemenea întrebare. Izbucni în rîs, un rîs gîlgîitor, în hohote prelungite.

— Frumos ! Singuri vă spuneți glumele și rîdeți singuri de ele ! protestă Aspasia. Asta nu-i frumos din partea dumneavoastră.

— Domnul Xynéllis... arătă Leonis rîzînd mereu. Dînsul !

Învățătorul păli și simți cum inima îi coboară în călcîie. Drivas jubila cu cruzime de panica lui. Continua să rîdă.

— Dar bine, ce spune domnul Xynéllis ? întrebă Aspasia.

— Spune... Ah ! îmi vorbește... despre o teorie a lui Kir Iannaki !

Învățătorul înghiți în sec, simțind că-i vine inima la loc. Rîse stîngaci.

— He-he...

Kir Iannaki îşi întinse gîtul slab, viu interesat. Ridurile feţei îi formară la repezeală expresia : „întreb şi aştept".

— Îi spuneam despre teoria reproducerii pe cale chimică, explică cu uşurare învăţătorul şi rîse din nou : He-he...

— Da... Închipuiţi-vă... despre reproducerea chimică ! repetă Drîvas, izbucnind într-un nou hohot de rîs.

— Mă rog ! Vi se pare atît de neserioasă teoria mea ? scînci glăsciorul lui Kir Iannaki. Vi se pare neserioasă ? Foarte curios !

Şi dădu să-nceapă să-şi explice punctele de vedere asupra reproducerii speciei umane în viitor, fără să aibă ceva de-a face cu amorul sau căsătoria.

— Ei, frate, mai lăsaţi prostiile astea deoparte ! zise, roşie ca focul, coana Eftyhia, socotind nepotrivit ca fetele s-audă toate neroziile zevzecului.

Dar Kir Iannaki nu înţelegea să se dea bătut şi să piardă atît de uşor ocazia. Îşi trase scaunul lîngă doctor. Numai el, ca om de ştiinţă ce era, îl putea înţelege. Şi începu să-şi dezvolte teoria, cu voce scăzută. Era foarte simplu. Fără dureri, fără bătaie de cap şi zarvă, fără sarcini şi alte belele. Amorul va fi ambalat în fiole sterilizate şi va călători ca un colet poştal. Astfel, va putea face cineva copii cu orice femeie, din orice ţară, sau neam, chiar dacă n-a văzut-o niciodată.

— Grozav ! exclamă doctorul zîmbind discret. E un sistem foarte modern, foarte practic şi foarte decent. Rezolvă şi problema înnobilării speciei...

— Nu zău, spuneţi-mi, nu-i aşa ? spuse tare Kir Iannaki, privind triumfător în jur, cu tainica speranţă de a provoca vreo discuţie.

Dar nimeni nu-l luă în seamă, pentru că teoria lui era arhicunoscută. Toţi îl ascultau pe primar care vorbea despre afacerea vaporului austriac.

— Da, desigur, e o afacere bună. Teoretic, beneficiul e sigur şi important. Numai că nimeni nu ştie în ce stare va fi materialul, după ce a zăcut atîta vreme în mare...

— Aş, de unde ! asigură domnul Scaliotis. Au studiat ei bine chestiunea şi-apoi au pornit la lucru. Păi cum ! Doar aşa ? A coborît un scafandru specializat şi a văzut corabia. Au fost toate bine cercetate şi cîntărite, una cîte

una. Lucru solid, cîştig cinci sute la sută. L-au luat de la societatea de asigurare pe-o bucată de pîine.

Gesticula viu în timp ce vorbea, iar pe gîtu-i scurt se umfla o venă, strivită de gulerul tare.

Smirniotul mai spuse şi el că în felul acesta vor da de lucru cîtorva barcagii şi la vreo zece lucrători localnici. În afară de scafandru care va fi adus în mod special.

— E un lucru foarte bun, zise şi coana Eftyhia, într-un avînt de generozitate. Vor putea lucra şi cîţiva săraci care n-au ce mînca.

Cam pe la miezul nopţii se ridicară toţi să plece. Adrianì propuse s-o conducă ei pe învăţătoare pînă acasă, dar aceasta refuză. Oricum, învăţătorii, avînd acelaşi drum, o vor conduce pînă la poartă. Mai vorbi un timp cu Adrianì, înainte de a se despărţi şi îi făgădui chiar că îi va face o vizită, la Castel.

Fraţii merseră o bucată de vreme fără să-şi vorbească. Apoi, deodată, Adrianì zise :

— Ştii că te-ai purtat urît astă-seară cu doamna Sapho ?

— Ştiu, răspunse el. Am fost aproape hidos cu ea. Ce „aproape"... Cred că eram şi nitel ameţit.

— S-ar zice că o urăşti...

Ezită un timp pînă să-i răspundă.

— Poate că o şi urăsc, zise gînditor. Îmi sînt încîlcite în minte o mulţime de gînduri despre ea...

Adrianì declară entuziasmată :

— Mie mi-a fost dragă încă din prima seară cînd am cunoscut-o. Mi se pare o fiinţă excepţională, aici... Un om pur şi veritabil.

Leonìs nu mai spuse nimic.

CAPITOLUL XIII

ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ, ÎNVĂŢĂtoarea s-a dus la Castel s-o vadă pe Adrianì, aşa cum îi promisese. Leonìs lipsea. Convorbirea dintre cele două tinere deveni repede foarte prietenoasă. Pentru amîndouă întîlnirea lor era o descoperire îmbucurătoare. Îşi deschiseră cu încredere inima, vorbind ca nişte prietene vechi. Nu după mult timp, se întoarse şi Leonìs. Urca leneş trep-

tele care scîrţîiau. Ţinea în mîini panamaua plină de smochine proaspete. Pe umăr îi atîrna costumul de baie, ud.

Adrianì alergă în întîmpinarea lui ca să-l ajute.

— A ! exclamă el văzînd-o pe Sapho, şi o salută prietenos, urîndu-i bun-venit.

— Îmi pare atît de bine că am cunoscut-o pe sora dumneavoastră, îi zise ea cu vioiciune. Voi fi foarte fericită cît timp mă voi putea bucura de tovărăşia ei.

— Şi eu la fel, zise simplu Adrianì. Din seara cînd ne-am întîlnit la naşul nostru, am ştiut că ne vom înţelege de minune.

— Bravo, atunci vă felicit pe amîndouă, spuse Leonìs vesel. Dar, nu cumva... vă deranjez ?

— Dimpotrivă, răspunse Adrianì, aşezînd în piramidă smochinele brune, într-o strachină roşie de pămînt. De fapt, vorbeam de tine.

— De mine !

— Da. Vorbeam de incidentul de la parastas. Doamna Sapho îmi spunea că vorbele tale i-au stîrnit o mulţime de nedumeriri...

— O ! exclamă el pe un ton oarecum ironic. Nu cumva le-aş putea auzi şi eu ?

Învăţătoarea îi explică pe îndelete cît de penibil a fost parastasul acela pentru ea. A trecut prin clipe critice. Cît a vorbit Xynéllis, i s-a părut just şi logic tot ce spunea. După aceea, cînd a vorbit Leonìs şi-a dat seama, cu uimire, că, în realitate, ce spunea el era just şi logic. A fost o descoperire pe care a primit-o cu bucurie. Cum ai primi pe cineva de-al tău, pe care-l aştepţi să vină de departe. Nu-l cunoşti, nu l-ai văzut niciodată, dar îl aştepţi. Şi cînd vine, simţi o mare bucurie...

Drìvas îi asculta curios vocea expresivă.

— Vă mulţumesc, îi spuse, că v-am putut cîştiga dintr-o dată acordul. Cu toate astea, ştiam că despre unele lucruri aveaţi aceleaşi idei cu ale domnului Xynéllis.

— De unde ştiaţi ?

— Păi... La şcoală, copiii pe care i-aţi învăţat să salute milităreşte... Apoi, acasă la dumneavoastră... Decoraţia pusă în ramă... Actul Diviziei... Pe urmă la biserică... Versul de pe colivă...

Începuse să lunece pe un ton uşor ironic, şi cînd o văzu înroşindu-se de parcă ar fi pălmuit-o, îi fu ruşine de laşitatea lui.

— Ascultați-mă, îi spuse serios. Vă rog să mă scuzați că am gîndit cu glas tare. Vedeți, e o obișnuință din armată. Dar trebuie să-mi permiteți să fiu sincer cu dumneavoastră. E necesar... În viață ți se dezvăluiesc, uneori, lucruri atît de serioase! Și-atunci, orice efort de a acoperi adevărul prin convenționalism, de a te abate... devine un act neonorabil...

— Vă rog, zise ea cu elan. Sinceritatea dumneavoastră va fi pentru mine o dovadă a stimei dumneavoastră. Îmi e necesară... și tot pe-atît de prețioasă ca și sinceritatea lui Adrianì...

— Bun. Atunci trebuie să vă spun că toate acestea pe care le-am văzut la dumneavoastră m-au îngrozit.

Ea își ridică privirea, speriată de cuvintele lui.

Leonìs încercă să-i explice, să o facă să înțeleagă cît de mult îl coboară războiul pe om, cît de neînchipuit de mult îl coboară, și că numai educația sistematică și pervertită a atîtor secole îl mai poate întreține, ca un mijloc pentru fericirea omului. Vorbea cu patimă. Aproape violent. Învățătoarea îl asculta și îl privea atentă. De la fereastră, lumina îi cădea direct pe față. Ochii ei păreau iar ca de aur, ca două picături de untdelemn limpede.

— Aveți dreptate, îi spuse, după o scurtă tăcere. Nu m-am putut gîndi niciodată singură la aceste lucruri... Mi-e rușine...

Pictorul o privi grav, ca pe un bărbat pe care ar fi început să-l stimeze.

— Nu e un motiv ca să vă fie rușine. Eu însumi m-am dus să lupt ca voluntar. Credeam în război și în morala lui. Și de vreme ce credeam în morala lui, credeam și în „dreptatea" lui. Împușcarea soldaților lipsiți de curaj... incendierea satelor... pe toate le justificam. Pentru că nu iubeam. Iată, de aceea nu vedeam războiul. E nevoie de iubire, ea deschide ochii omului...

— Iubire... șopti învățătoarea. Care iubire?

— Iubirea. Pentru un om sau în general, pentru om. Aceea care dispare din inima noastră de îndată ce ne supunem unui sistem oarecare. Aceea pe care n-a avut-o, de pildă, mama spartană care a spus fiului ei: „Pe scut sau sub scut".

O privi drept în ochi, aproape cu asprime și adăugă:

— Aceea pe care n-ați avut-o nici dumneavoastră. Nu v-ați iubit bărbatul. De aceea ați pus versul pe colivă și

culorile naționale pe lumînarea lui... De aceea n-ați putut vedea războiul...

— Nu l-am iubit, mărturisi curajoasă învățătoarea, și un val purpuriu i se întinse pe toată fața, pînă-n vîrful urechilor.

Era o mărturisire atît de neașteptată, rostită aproape cu necaz, încît frații se priviră. Ea le urmări liniștită această privire. Își coborî apoi ochii la mîinile ei, pe care le ținea între genunchi, cu palmele unite. Ședea așa, în poziția asta decentă, modestă, și vorbea domol, cu glasul scăzut.

— Cred, adăugă, că pot vorbi cu dumneavoastră în felul acesta. Acum înțeleg că trebuie să vă vorbesc. Simt nevoia și nu vreau să mă disprețuiți voi doi... Iată. Peste patru luni împlinesc douăzeci și doi de ani. Ei bine, în acești douăzeci și doi de ani, e prima oară că-mi deschid sufletul unui om. Trebuie să vă spun totul de la început. Va fi o ușurare pentru mine. Cînd mi-am pierdut mama, aveam doisprezece ani. M-a luat lîngă ea o mătușă bătrînă, care mă și botezase. Nu mai aveam pe nimeni altcineva pe lume, decît pe dînsa. Bună femeie, Dumnezeu s-o ierte. Fostă învățătoare. Ea m-a trimis la oraș să termin cursul superior. După ce m-am întors, n-a mai trăit mult. Bolnavă, jumătate om. Cu un picior în groapă, dorința ei era să mă mărite, cum-necum, înainte de a muri. Atunci m-a cerut în căsătorie învățătorul Vranàs. Am zis „da", ca și cum m-aș fi jucat de-a „cumetrele"... Nu știam... N-aveam decît șaptesprezece ani cînd m-a luat, și el douăzeci și șase. M-a iubit. Adevărat. Era un fel de dragoste apăsătoare. Aproape primitivă. Mă zdrobea ca o stîncă. Pentru el iubirea era ca o boală. M-am străduit să-l iubesc și eu. M-am luptat din toată inima. Parcă crescusem peste noapte. Într-un an, numai, sufletul îmi îmbătrînise. Mă rugam Maicii Domnului să mă ajute să-l iubesc. Am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să-i dau o fărîmă de fericire... Dar n-am reușit... Simțea tot timpul că nu-l iubesc... Că nu-l vreau... Cînd punea mîna pe mine mi se încrețea pielea... Asta îl scotea din sărite. Încercam, mă străduiam. Dar simțeam o repulsie pe care nu mi-o puteam stăpîni. Era o dragoste cu care îmi îndopa organismul cu sila și acesta o respingea. Atunci a devenit gelos. Se purta aspru cu mine, chiar brutal. Într-o zi a ridicat mîna asupra mea.

Drîvas asculta uimit.

— A făcut asta ?

— Da... Mă bătea... Pe urmă îi părea rău... Plîngea ca un copil, el care prefera să moară decît să se umilească. Îmi căuta locurile unde mă lovise ca să le sărute. Îmi îmbrăţişa picioarele şi mă mîngîia... Şi după un timp scurt reîncepea. M-am retras, nu mai vedeam pe nimeni, pentru că era gelos pe toată lumea, şi îi bănuia pe toţi. Am închis ferestrele şi n-am mai ieşit din casă. Mă străduiam să ghicesc de unde se putea isca o neînţelegere ca s-o previn. Dar cu asta n-am rezolvat nimic. El era acelaşi. Suferea şi mai mult dacă nu găsea ce să-mi reproşeze. Nu-mi ierta nici tristeţea. „Acest rol de victimă !", zicea. Duceam o viaţă îngrozitoare. Ajunsesem să mă gîndesc la sinucidere. Cu mangal... Marea. Tot acolo mi-era gîndul... Apoi am rămas însărcinată şi am răsuflat uşurată. Un copil !... Odată cu el mi-au dispărut gîndurile negre. Nu mai trăiam decît pentru copil... Am început să simt un fel de recunoştinţă pentru bărbatul meu pentru că mi-l dăduse. Doamne, îmi spuneam, poate că mai tîrziu acest eveniment va deveni iubire... Şi a venit copilul, de nu l-aş mai fi avut !... Un copil schilod... Niciodată nu l-am iubit cît ar fi trebuit, Dumnezeu să mă pedepsească pentru vorba mare pe care o rostesc. Mai tîrziu am aflat, cu totul întîmplător, că socrul meu avusese în tinereţe o boală rea. De-atunci, îl privesc şi pe acest nenorocit ca un rău de care m-am lepădat. Ca o molimă străină, de care am scăpat şi m-am curăţat... Îmi zic : Ce-i de vină copilul ? Şi-apoi : Dar eu cu ce sînt vinovată ? Mi-e milă de el... Numai eu ştiu cum mi se sfîşie inima cînd îl aud... Dar nu-l iubesc... Aşa mi-era milă şi de taică-său. Niciodată nu l-am iubit... Iată, aşa stau lucrurile... Poate chiar nu trebuia... Aşa...

Începu să plîngă liniştit, fără hohote. Doar lacrimile îi curgeau pe obraji.

Adrianî plîngea împreună cu ea şi îi mîngîia mîinile.

— Iartă-ne, o ruga.

— Vă rog foarte mult să mă scuzaţi, zise şi Leonis, ruşinat. Sînt un necioplit.

Îşi simţi inima plină de tristeţe şi se gîndi cît de ridicole îi fuseseră ieşirile faţă de această nenorocire de neînchipuit.

— Dimpotrivă... Eu trebuie să vă mulțumesc. Nu știți cît de ușurată mă simt... Gîndiți-vă, numai... Niciodată n-am scos un cuvînt nimănui... Și sînt atîția ani... Nimeni nu știe nimic... E prima dată... Ce ușurare pentru mine... Fie chiar numai pentru asta și vă voi fi recunoscătoare toată viața. Aici, toți mă privesc atît de curios. Ah ! cum am învățat să citesc în ochii lor ! Ori îmi fac o curte idioată, ori mă privesc cu ură. Cale de mijloc nu există. Priviri injurioase, pe care le simt pe mine ca niște atingeri murdare... Iar altele, care mă acuză că eu sînt răspunzătoare de moartea bărbatului meu, eu sînt vinovată că a ieșit copilul însemnat de boala familiei lui...

Își șterse ochii și strînse batista micuță în mînă.

— Asta de multe ori nu-mi dădea pace, mă făcea să disper. Noaptea auzeam copilul țipînd. Închideam ușile și ferestrele... Nimic... Țipa ca și cum m-ar fi urmărit pentru o crimă pe care am comis-o fără să știu... Cîteodată, cînd mă culc, mă hotărăsc să las totul baltă... Casa, copilul... Să-mi iau lumea în cap, să plec, să fug, departe, unde să nu mă mai poată ajunge ura oamenilor, nici țipetele copilului, a oamenilor cărora nu le-am făcut nimic. Ale copilului față de care n-am nici o vină. Și cînd se face iar ziuă, mă închin și pornesc la lucru. Dar de cei de aici — în afară de primar — mi-e scîrbă și îi urăsc. Mă jignesc continuu cu privirile și vorbele lor, rostite pe jumătate și pline de subînțelesuri. Iar eu fac tot ce pot ca să le arăt că-mi sînt respingători.

— Contesa... rosti, fără să vrea, Drivas.

Ea își ridică ochii.

— Așadar, știți și dumneavoastră ?

— Da, știu, și-mi place.

— Într-o zi, l-am auzit pe domnul Xynéllis acuzînd femeile că se rujează. De-atunci, mă rujez și eu. Scandal ! La școală, acasă la ei... La clubul lor... Iar eu mă rujez și mai tare...

— Acum nu v-ați rujat, observă Leonis.

— M-am rujat pînă în dimineața aceea. A parastasului. Și cînd ați venit acasă, pentru portofel, așteptîndu-vă, m-am rujat și mai tare. Fiindcă și pe dumneavoastră vă vedeam la fel... Alt judecător, și ăsta, îmi ziceam... Cesulețul, schija, fotografia... Ce să fac eu cu ele în cumplita mea nenorocire ? Ia să vedem, ziceam, vine și ăsta în chip de Romeo sau de procuror ? La început,

la şcoală, mi-aţi părut ca primul. După aceea, acasă, ca al doilea. Aveaţi aerul unui judecător cînd îmi dădeaţi lucrurile, unul cîte unul. Ceasul, clipa cînd a fost lovit, schija... Mi s-a părut că citeam acelaşi lucru în ochii dumneavoastră : „Ucigaşo, tu eşti de vină, tu l-ai trimis la moarte". Mă gîndeam ce-aş fi putut spune ca să-mi vărs necazul. Pentru că la fel mă chinuiesc şi ceilalţi. Cinstirile aduse lui Vranàs, de faţă cu mine, nu sînt decît împunsături la adresa mea. Aşa că şi eu atîrn decoraţia, împodobesc coliva şi cu asta îi atît... „Poftim, le spun, sînt soţia gloriosului vostru erou. Vreţi, nu vreţi, sînt doamna Vranàs"... Pe urmă, după parastas mi-am dat seama că v-am nedreptăţit. Am cugetat mult. Şi la masa primarului...

— La masa primarului m-am purtat cu dumneavoastră ca un măgar. Vă rog foarte mult să-mi scuzaţi toate necuviinţele... Lasă că eram aproape beat...

CAPITOLUL XIV

ERA O DIMINEAŢĂ ÎNCÎNTĂTOARE. Soarele încă nu răsărise, cînd Leonis fu deşteptat de hărmălaia păsărilor adunate pe migdalul din faţa ferestrei. Ciripeau şi ţiuiau tare — discuţie agitată — flecăreala lor intrase pe fereastra deschisă şi-l trezise. Sări voios din pat şi se rezemă de zăbrelele ferestrei. Păsările zburaseră, ducîndu-şi cu ele discuţia, mai departe, într-un rodiu, la marginea viei. Văzu însă în pom o veveriţă care-şi ronţăia migdalele proaspete, de dimineaţă. Dezastrul recoltei de migdale, din fiecare an. Călcînd încet, îşi luă pistolul. O ochi. Dar drăgălaşul animal prinse de veste. Se opri din ronţăit, îşi frecă botişorul cu lăbuţele din faţă, de parcă şi le-ar fi şters, şi-l privi nemişcat, gata s-o tulească.

— Habar n-ai despre „caracterul sacru al proprietăţii", zîmbi Drivas, coborîndu-şi arma.

Veveriţa dădu să-şi continue micul dejun, dar se opri din nou, privind bănuitoare spre fereastră. Părea că şi ea gîndea la fel pe seama lui. „De unde a mai răsărit şi ţăranul ăsta, care ţine să deranjeze lumea dis-de-dimineaţă ?"

Ca s-o sperie, Leonis ridică pistolul, ochi un smoc plin de migdale din vîrf şi trase.

Crenguţa se frînse, alte cîteva se desfrunziră, iar veveriţa sări deodată şi se făcu nevăzută, de spaimă. Apucă să-i vadă doar moţul stufos al cozii. Pocnetul pistolului îi făcu plăcere. Era vesel ca de Paşti. Ar fi vrut să-şi salute fiecare început de zi printr-o pocnitură de pistol, ca o nouă bucurie. Adrianì dormea aşa de profund, încît n-a auzit nimic.

Cînd a coborît, femeia şi băiatul ei se apucaseră de treabă. Băiatul scotea apă din fîntînă şi coana Hristina curăţa nişte peşti. Scorpenii roşi aduşi, vii încă, de Letas Mosconisiotis, pescarul. Întinse mîna spre peşti.

— Nu ! strigă femeia, speriată. Nu te-atinge, lovesc rău şi ghimpii lor sînt otrăvitori.

— Şi eu care voiam să-i pictez... zise Leonis, trăgîndu-şi mîna.

Coana Hristina dădu necăjită din cap.

— Ştiu, ca data trecută, cu barbunii aceia, de care încă mă mai seacă la inimă. Ai să-i iei şi ai să mi-i aduci înapoi împuţiţi.

Leonis îşi confecţionă un aer important.

— Ştii, însă, coană Hristino, că dacă vindem tabloul lor, pe banii luaţi putem cumpăra un barcaz de peşti...

Femeia îl privi uluită. Apoi zîmbi.

— O să ia o oca de peşti pictaţi şi-o să ne dea un barcaz de peşti adevăraţi ! Mă necăjeşti, kir Leonis. Văd eu că-ţi place să glumeşti. Lasă mai bine să-i pregătesc eu aşa cum ştiu. Şi la prînz, o să vă dau o supă de peşte, să mă pomeniţi.

Leonis rîse din toată inima.

— Nimeni nu te poate păcăli pe tine, coană-Hristino !

Femeia clătină mulţumită din cap şi îşi reluă curăţatul. Apoi se opri o clipă, şovăi şi întrebă, încercînd un compromis :

— Kir Leonì !

— Zi !

— Nu se poate, la o adică, să-i pictezi gătiţi ? Mie nu-mi trebuie decît zeama lor. Nu-i tot aia ?

— Nu chiar, coană Hirstino, zise Leonis rîzînd iar ca un copil.

Îşi luă bastonul de excursii şi spuse băiatului să vină peste un ceas la Portara, cu un coş. Pînă atunci el va

înota puțin și pe urmă se va duce la moșie, după fructe. Să-i spună lui Adrianì, cînd s-o trezi, ca să știe. Se vor întoarce la prînz, la supa de scorpeni.

Pe țărm, ziua înflorea ca un crin. Marea era liniștită, netedă ca untdelemnul. Apa abia răsufla, o boare doar, acolo jos, în marginea nisipului, și soarele se ridica la orizont, rumen și proaspăt ca un trandafir.

Leonìs se dezbrăcă la iuțeală și stătu așa în fața soarelui care-și dezvelea, puțin cîte puțin, chipul. Stătea gol în fața mării, în fața cerului și a soarelui, cu picioarele înfundate în nisipul răcoros. Păsările, abia ieșite din cuiburile lor, ciripeau în tufișurile dese care împrejmuiau via, ciugulind merele coapte. De pe ogoare veneau mii de glasuri line. Micul orășel de vizavi se deștepta mahmur în ceața dimineții.

De undeva, se auzi mugetul prelung și tînguitor al unui bou. Avea în el un ton atît de grav și de patetic, ca de instrument religios, încît îl mișcă, ca o rugăciune.

Soarele se înălța treptat, tot mai sus. Și-a întins în jur privirile trandafirii și marea s-a umplut cu flori de piersic. Adîncit în reculegere, Leonìs asculta înduioșat murmurul polifonic de adorație, care se înălța de pretutindeni, spre divinitatea infinită. Trupul lui tînăr vibra. Simți trezindu-se în el dansul frenetic al primilor oameni, care sărbătoreau în fiecare dimineață întoarcerea soarelui înfricoșător, în timp ce răsărea ținîndu-și scutul roșu. Ar fi vrut să aibă și el acum o tobă răsunătoare, o tobă orientală de război, din piele de măgar, s-o bată a sărbătoare. Își dorea un tovarăș ca și el, îmbrăcat doar în goliciunea lui, cu care să-și măsoare puterile, lovindu-și scuturile grele, să răsune stîncile și apele de zăngănitul lor și întregul ținut să se umple de tumultul și strigătele lor glorioase.

Rămase așa, în extaz și entuziasmat în fața astrului nou-răsărit, pînă ce ochii nu-i mai putură susține strălucirea. Apoi se avîntă în apa rece și înviorătoare care îi biciuia carnea.

Înaintă în larg, înotînd cu mișcări puternice, înaintă plin de vioiciune spre răsărit.

Ca și cum ar fi plecat să se întîlnească cu soarele!

Pînă la Anerraghì, făcură, el și băiatul, cam o jumătate de oră. Anerraghì era o moșie de toată frumusețea,

întinsă pe povîrnişurile unei văi umbroase şi despărţită de-a lungul de rîul Oriax care uda măslinii şi grădinile de zarzavat ale satului. O livadă de măslini cu fel de fel de pomi fructiferi şi legume. De-a lungul rîului, tatăl lui Leonis plantase plopi. Adică vreo cinci sute de puieţi de plop, crenguţe fragede, care n-aveau nevoie de altceva decît să fie înfipte în pămîntul umed ca să prindă rădăcini şi să se înalţe. Astfel că Anerraghi avea acum şi cinci sute de plopi, înalţi cît catargele celei mai înalte corăbii. Copaci drepţi ca nişte lumînări arătoase, falnice şi argintate. Frunzişul lor fraged foşnea ca mătasea, la cea mai mică adiere. Nu există copac mai vesel şi mai jucăuş. Un zbor de fluture şi-i tremură frunza pudrată de colbul de argint luminos, iar soarele îi picură stropii, ca o ploaie, din frunză în frunză. Rîuleţul curgea ascuns între lauri şi hăţişuri. Nu se auzea decît apa fleçărind din umbrişurile întunecoase cu păsările nevăzute. În timpul iernii, tatăl lui întindea, altădată, laţuri de păr de coadă de cal şi prindea mierle.

Leonis şi băiatul se întinseseră obosiţi la umbra unui nuc bătrîn, care era „salonul" moşiei cînd veneau în excursie. Au mîncat pîine cu smochine proaspete, reci încă de bruma nopţii. A coborît şi grădinarul din coliba lui. Îl angajase naşul, cu ani în urmă, ca să aibă grijă de moşie şi s-o păzească de stricăciuni. Vara pentru fructe şi legume şi iarna pentru măslini. Le-a adus castraveţi proaspeţi şi nişte piersici mari cît gutuile.

După aceea, Leonis a urcat să revadă coliba de care îşi amintea de cînd era copil. O căsuţă cu o terasă de pămînt în loc de acoperiş. Înăuntru era un cotlon mare care servea la gătitul mîncării pentru muncitorii şi pentru culegătoarele de măslini. Pe terasă întindeau smochinele în timpul verii. Le uscau pe un strat de cimbru care le dădea o aromă pipărată

Leonis cercetă toate colţurile vechi. Revăzu tavanul înnegrit de fumul anilor, încercă din nou marele zăvor de lemn, care fereca uşa. Retrăi aceeaşi impresie ciudată ca şi atunci cînd revăzuse pentru prima dată Castelul. Şi acela îi rămăsese în închipuire colosal, ca o cetate, şi Portara largă, ca poarta lui Adrian. Şi le-a regăsit pe toate atît de mici ! Cerdacul şi-l amintea mare, cît o arie. Sigur că da. Dacă se jucau cu mingea şi se fugăreau acolo sus cu Adrianì. Acum, cînd l-a măsurat, cu picioarele

crescute, a găsit că nu era mai lung de trei paşi largi şi ceva. La fel şi coliba moşiei. S-a urcat pe terasă şi-a găsit-o cît o palmă. Şi o ştia mare cît Piaţa Syntagma [1]. Îşi aminti că odată, de Paşti, se urcaseră acolo de au mîncat mielul. Crescuse pe ea muşeţelul, tufe dese şi înalte pîn-la brîu. Puteai să-ţi faci o idee de cum arătau grădinile suspendate ale Babilonului.

Grădinarul le umplu coşul cu fructe şi împleti deasupra crenguţe subţiri de răchită cu flori albăstrii. Băiatul şi-l petrecu pe braţ şi plecară.

O luară de-a dreptul la vale, înspre mare. Leonis sărea „treptele" ca o capră. Trepte le ziceau ţăranii fîşiilor care despart ogoarele, aşezate în amfiteatru, ca să ţină pămîntul în jurul măslinilor şi-a pomilor fructiferi. Altfel l-ar fi luat şuvoaiele de apă, la vale. Le propteau cu bolovani, cărora le dădeau numele arhaic de „podome" [2]. Tot coborînd, au ajuns de partea stîngă a malului mării, dinspre sat. Portara era de cea dreaptă. În partea asta nu era nici plajă, nici măcar o palmă de cîmp. Era doar o colină rotundă. Vigla. Înaltă, numai prăpăstii. Ţărmul ei era o aşezare în cerc, de stînci sălbatice. „Rîpele Viglei." Aşa li se spunea. Stătu pe buza prăpăstiei. Drivas îşi amintea, de cînd era copil, de potecuţa care cobora, de-acolo de sus, pînă la mare. Un drum de capre, suspendat şi anevoios, printre stîncile roase de apele mării. Iarna, cînd se înteţea „tramundana" (vîntul din nord), valurile săltau pînă acolo sus şi mîncau rîpele cu sarea lor deschizînd văgăuni. Pe vreme de furtună, stîncile împroşcau apa din gurile astea uriaşe, ca şi cum ar fi scuipat mînioase marea. Se bucura regăsind cărările ascunse, împodobite cu plevaiţe galbene-argintii şi anason verde. Mama îl culegea pentru murături. Simţea o caldă înduioşare călcînd din nou pe urmele paşilor lui de copil. Văzu adînciturile de pietre dezrădăcinate. Îşi aminti de jocul copilăriei. „Ciclopul." Ca în vremurile de odinioară, îşi rezemă spatele, se opinti şi desţeleni cu piciorul un pietroi, apoi îi dădu una ca s-o ia la vale. Piatra se rostogoli pînă la o margine abruptă, de-acolo făcu un salt uriaş, sărind pe o altă stîncă. Şovăi timp de-o clipă, într-un tufiş, apoi îşi reluă cursa nebună cu mare tărăboi, se avîntă pînă-n margine şi de-acolo

[1] Piaţa Constituţiei din Atena (n. tr.).
[2] Haturi (n. tr.).

făcu o săritură frumoasă în mare. Asemenea stîncilor pe care le arunca Ciclopul după corabia lui Ulise. Apa spumegă, se ridică și-o înghiți. Ecoul Viglei reluă, tărăgănînd grav, geamătul mării lovite.

În aceeași clipă, se auzi de jos un strigăt înspăimîntat. Un strigăt de femeie.

— Ah !

Leonis îngheță. Băiatul îl privi speriat, tremurînd tot.

— Dedesubt erau oameni, zise încet, și se pregăti s-o ia la picior, cățărîndu-se de-a-ndărătelea.

Leonis îl opri cu un gest.

De jos se auzi din nou glasul.

— Băgați de seamă !

Răsuflă ușurat.

Începuseră să coboare încet și atenți, să nu rostogolească pietrele. Din loc în loc se vedea marea, jos, limpede pînă-n fund, cu pietrele înfășurate în alge și cu vegetația ei verde. Apoi iar se ascundea. Dar țărmul nu se vedea. Nu l-au văzut decît cînd au coborît și au călcat pe pietrișul curat.

Leonis înlemni.

În fața lui stătea Sapho, învățătoarea. Mai era speriată deși surîdea, ca să nu arate. Leonis făcu semn băiatului să-și continue drumul spre Castel. Se apropie de ea buimăcit.

— Cît p-aci să vă omor, zise îngrozit.

I-ar fi întins mîna, dar ea ținea, cu amîndouă mîinile, umbrelușa și nu schiță nici o mișcare.

— Vă rog să mă iertați, îi mai spuse. Era să fac o ispravă nemaipomenită.

Ea zîmbi, parcă numai din ochii ei aurii.

— Nu vă mai necăjiți. N-am fost în pericol. Vin des aici și m-am obișnuit. Știți, coboară destul de des... asemenea surprize de-acolo, de sus. Nu numai de la copiii care se distrează, ca și dumneavoastră, prăvălind pietre. Sînt și caprele care fac mereu acrobații printre tufele de anason. Așa că-mi iau și eu măsurile de apărare. Cînd nu înot, mă vîr colo înăuntru și nu mi-e teamă.

Îi arătă o adîncitură, ca o firidă, într-o stîncă roșcată, roasă de apă ca un burete. Leonis cunoștea bine acest ascunziș.

— În „gura guvidului", zise, ceva mai liniștit. Într-adevăr, e un adăpost bun.

— Nu știam că i se spune „gura guvidului".

— Adică, așa îi zicem noi. Eu și cu Adrianì, și fetele nașului... Cînd eram mici. Dar, închipuiți-vă, să se fi întîmplat o nenorocire din prostia mea...

Învățătoarea zîmbi din nou.

— Nu există nici un motiv ca să-mi închipui așa ceva. Și-apoi... de ce ți-e scris, nu scapi. Știți, anul trecut s-a întîmplat ceva foarte ciudat. Un frizer, acela care are prăvălia lîngă Club, avea un fiu pe front. Un adevărat erou. A luat parte la atîtea lupte și la urmă a fost lovit de o grenadă. Patruzeci de răni. Cînd a ieșit din spital, i-au dat o permisie. Ca să facă o surpriză plăcută părinților a venit noaptea pe-ascuns. Soarta a făcut ca în vecinătatea casei lui să se construiască o clădire. Uzina electrică a domnului Daphnis. Alături de drum, săpaseră o groapă care era plină cu var stins. S-a împiedicat, a căzut în ea și dimineața, cînd l-au găsit, abia dacă au mai putut să-l recunoască. Așa i-a fost scris.

— Sînteți o fatalistă...

Ea nu răspunse imediat. Se așeză pe o piatră și începu să scormonească pietrișul cu umbreluța. Ridică din umeri și zise grav :

— Toată viața mi-a fost un șir de întîmplări fatale. Toate fără voia mea și independent de visurile mele... Sînt gata să primesc orișice, fără să mă mai mir... Și fără să mă opun.

Respiră adînc, dar nu-ți puteai da seama dacă era o aspirare avidă de boare sărată sau un oftat.

Drivas nu știa ce să spună. Lovea pămîntul cu vîrful de fier al bastonului. Avea multe de spus, de aceea nu vorbea.

— Mergem, zise învățătoarea și se ridică. Cred că e amiază.

Își deschise umbreluța și trecu înainte. În jurul Viglei, fîșia țărmului era foarte îngustă. O cărare de pietre rotunjite. Se mergea anevoios.

Drivas venea în urmă, admirînd armonia care emana din fiecare mișcare a corpului ei. Se mira, cum putea femeia asta, atît de tînără încă, să cugete ca un om în vîrstă, încercat de lunga experiență a vieții. Călca aproape pe urmele pașilor ei. Soarele cădea drept în creștetul capului și stîncile ardeau ca un metal încins. Anasonul strivit de bastonul lui Leonis răspîndea mirosul lui piperat. Pe mal

lumina țesea și destrăma fără încetare o plasă de pai aurit, diafan. Era umbra apei.

Învățătoarea se opri o clipă pe o stîncă mică, izolată, care lui Drivas îi apăru deodată ca un soclu de statuie.

— Priviți, îi spuse ea, întinzînd mîna spre un banc de peștișori.

Erau niște pui de chefal, mici de tot, care treceau, puzderie, aproape de mal. Parcă deșertase cineva o ladă cu ținte noi, ca cele folosite de cizmari, și care, prinzînd viață, alergau toate, cu căpșorul lor albăstrui, în aceeași direcție. Un semnal al conducătorului lor și puhoiul s-a întors dintr-o dată, pe jumătate înclinat spre stînga, împins parcă de un resort comun.

Porniră din nou. Soarele cădea ca o ploaie de flăcări pe umbreluță, se revărsa pe umerii ei bine legați, și-apoi pe șoldurile a căror unduire îl amețea, ca ritmul mării. Avea picioarele lungi și bine făcute. Mersul ei i se păru ca un dans oriental. O adevărată plăcere oferită privirii, care depășea pe cea a simțurilor, ajungînd la izvoarele pur spirituale ale artistului. Ce mult ar fi dorit să închege această armonie a mișcării într-o sinteză picturală, care îi apăru deodată ca marea operă a vieții sale.

„Salomeea care nu dansează." O Salomee goală, în fața unei mări grele, nemișcate, fără valuri. O mare din apă de argint. Îmbrăcată numai în soarele amiezii, a cărui văpaie să încingă totul în jurul ei, făcîndu-l să pară fosforescent și învăluit într-o lumină sulfurie. O Salomee nemișcată, dar cu tot trupul încordat, gata să se avînte în vîltoarea dansului ei. Întreaga ei ființă, membrele și încheieturile ei să strige, pînă la ultima lor fibră, pînă la nervul lor cel mai ascuns, că aparțin unei dansatoare pasionate. La fel să fie și marea care se va întinde în fața ei, grea ca o cățea gata să fete. Sub pojghița închegată a apei, își va pîndi treaz clipa, duhul năvalnic al furtunii și galopul talazurilor.

— Vă plac „Rîpele Viglei ?" o întrebă, ca să se abată de la gîndurile sale.

— Da, răspunse ea, fără să se întoarcă. Vin regulat aici. Îmi iau o carte și stau ceasuri întregi.

— Și cînd e arșiță ?

— Desigur. Îmi place soarele puternic, mai ales... cînd stau la umbră, adăugă imediat, rîzînd. Acolo, în firida aceea mă cuibăresc ca un crab. E mereu umbră și răcoare.

Uneori îmi iau ceva de împletit, sau vreo carte. Dar niciodată n-am făcut nimic. Stau acolo, mă uit la valuri și mă gîndesc. Cîteodată, chiar nu mă gîndesc la nimic. Dar privesc, ascult, respir...

— Înotați ?

— Mult ! zise ea cu vioiciune.

În glasul ei recunoscu tonurile înotătorului pătimaș.

— De cum îmi găsesc o tovarășă, venim împreună. Acolo, în spate, sînt niște stînci, adevărate cabine naturale.

„Asta-i. Are și ea boala mea. Lascivitate marină", se gîndi Leonis. Îi plăcu termenul care îi venise pe moment.

Ajunseră la capătul „Rîpelor Viglei" care-i acoperiseră pînă atunci. De-acolo țărmul se desfăcea larg, sub casele satului.

Drivas se opri o clipă, șovăitor.

— N-ar fi mai bine, poate, să rămîn în urmă și să înaintați singură ?

— Pentru ce ? se întoarse și-l privi.

Arătă cu vîrful bastonului satul.

— Pentru oameni. Am aflat că discută și vă urmăresc toate mișcările, toate relațiile, că mă așteptau chiar și pe mine după obloane, cînd am venit acasă la dumneavoastră...

Ridică din umeri.

— Cred că este așa după cum ați auzit. De cînd am rămas văduvă, i-a apucat mania să descopere un bărbat în viața mea. Asta o simt continuu în jurul meu. E un adevărat spionaj, neobosit. Dar se vede că n-au găsit încă nimănui destule indicii pentru a-i pune pe seamă acest rol. Eu îmi văd de treabă și sînt convențională cu toți. Cred că asta îi face să turbeze. Le lipsește tare mult un „amant" pentru femeia lui Vranàs.

Rîse și adăugă :

— Ar trebui, poate, pînă la urmă, așa, măcar din filantropie, să le azvîrl pe cineva... drept pradă.

— Iată un rol îngrozitor, zise rîzînd și Leonis. Nu cred că s-ar simți cineva tare bine între dinții consătenilor dumneavoastră.

— O, vă pot asigura de acest lucru, din experiență. Dar mi s-ar părea o lașitate să ne despărțim acum. Asta ar fi chiar ca o recunoaștere a vinovăției. Nu-i așa ?

— Fără îndoială ! răspunse Drivas cu ușurare. Dacă am spus-o, e pentru că n-aș vrea să fiu cauza unui nou necaz pentru dumneavoastră.

Ea începu să înainteze și îi spuse :

— În ceea ce vă privește, nu cred că vor îndrăzni. Vă respectă prea mult. Cît despre mine, vă asigur că o nouă calomnie n-ar modifica cu nimic situația. Îi disprețuiesc și îi detest... O să mă credeți ? Uneori nu-i iubesc nici pe copiii lor, care-mi sînt elevi. Mi-e rușine s-o spun. M-au jignit, mi-au umplut inima de amărăciune, această inimă care era gata să iubească pe toată lumea...

Mergeau unul lîngă altul, foarte aproape de malul mării.

— Nu cred că-i bine să-i întărîtați.

— Chiar și atunci cînd mă simt nevinovată și nedreptățită ?

— Chiar și atunci, poate. E primejdios să provoci bestia turmei sociale. E teribil de puternică. Te poate strivi sub talpă ca pe o furnică...

Dar în sinea lui era sigur că într-o asemenea situație ar fi reacționat și el cu aceeași sau cu mai mare insolență.

Înaintau, vorbeau și în minte i se învîrteau mereu vorbele pe care le spusese la ei acasă despre bărbații din sat ; de atitudinea lor față de ea... de „Romeo ori de procuror". Cînd au ajuns la bifurcarea drumului, în clipa despărțirii îi zise pe neașteptate :

— Doamnă Sapho... Simt nevoia să clarific ceva față de dumneavoastră. Vă rog. Mereu, cînd va fi vorba de mine, mereu să vă amintiți că nu voi înceta nici o clipă să fiu pentru dumneavoastră camaradul devotat al omului atît de nenorocit care a fost soțul dumneavoastră. Și că, de asemenea, nu voi înceta să văd în dumneavoastră numai pe văduva sublocotenentului Vranàs. O femeie pe care o respect și o prețuiesc ca și pe sora mea.

Clipa i se părea sacră, ca și cum ar fi fost de față și camaradul lui chinuit. Ea îl asculta tăcută, cu privirea pierdută în depărtare. Apoi își ridică ochii de la mare, părînd că și-i sprijină de el.

Îi întinse mîna.

— Vă mulțumesc, îi zise, înroșindu-se... Vă mulțumesc...

Cînd ajunse la Castel, masa era pusă. Coana Hristina apăru peste puțin, purtînd triumfătoare vechiul castron

de supă, cu înfloriturile albastre. Îl ţinea sus, cu amîndouă mîinile, şi înainta încet şi ceremonios.

— Supa de scorpeni ! strigă entuziasmat, bătînd din palme ca un copil.

CAPITOLUL XV

ZILELE TRECEAU FERICITE ŞI Leonis le trăia din plin. Se pusese pe lucru cu rîvnă şi asta îl bucura. Sufletul lui bolnav îşi găsi curînd lecuire acolo, în lumina, în verdele şi în albastrul care-l înconjurau. Impresiile lui erau proaspete, ca şi cînd şi-ar fi deschis pentru prima oară ochii, neprihănit, în faţa priveliştii lumii. O lume nemaivăzută, încărcată de prospeţime, de frumuseţe şi tristeţe.

Oscila între elanuri şi decepţii. Rămînea mereu asprul tiran al artei sale, şi, deseori, Măscăriciul care-i sălăşluia în suflet îi împingea critica pînă la caricaturizare. Dar şi-l iubea pe acest Măscărici, care-l scotea din exaltările lui şi-l readucea la realitate mai turnîndu-i apă în vin, de cum se lăsa tîrît de entuziasm. Astfel devenea din ce în ce mai pretenţios cu lucrul lui. Aproape dur. Şi era sigur că cele cinci tablouri pe care le alesese, din ultima lui creaţie, ca să le trimită la Atena, erau o ofertă pozitivă. Le expediase unui prieten, ziarist, pentru expoziţia „Artiştilor liberi", organizată în zilele acelea, la Zappeion [1], de un grup de pictori. Cei mai mulţi dintre ei erau tineri, abia întorşi de pe front, ca şi el, animaţi, de asemenea, şi de un spirit de polemică, împotriva stilului academic al profesorilor Politehnicii, dinainte de război.

La Atena, această expoziţie era aşteptată cu nerăbdare. Nu numai ca eveniment artistic, ci şi ca un semn al păcii, al lumii spirituale a ţării, după zece ani de război aproape continuu. Publicitatea ei reuşi de minune şi chiar de pe-acum ziarele erau pline de reportaje şi mici dezvăluiri excitante, despre o artă şocantă, despre talente impetuoase şi multe altele.

[1] Sală de expoziţii din Atena (n. tr.).

Toate astea i le comunica ziaristul într-o scrisoare flecară, plină de admiraţii exagerate pentru lucrările lui şi de tăieturi din ziare şi reviste.

Plicul voluminos i-l aduseseră din Atena nişte studenţi din Megalohòri, veniţi să-şi petreacă vacanţa de vară în sat.

Unul din ei era Mènos, fiul unic al fabricantului Daphnis. Studiase şase ani dreptul şi în loc de licenţă îi adusese o logodnică. Studentă, tot la drept, destul de nostimă şi demonstrativ modernă.

Împreună cu ei venise un student de la medicină, văr cu Mènos, şi un altul de la chimie. Cu toţii formau un grup gălăgios care începuse să scandalizeze şi să irite „moravurile pure" ale satului. Pentru săteni, informaţiile aduse din Capitală erau uluitoare şi scopul studenţilor părea mai curînd acela de a zăpăci lumea. Pe scurt, se proiecta, şi chiar pentru foarte curînd — „să zicem că mai ţine un an regimul" — să se desfiinţeze multe lucruri.

La început, părinţii lui Mènos îi făcură acestuia mare scandal pentru fata pe care le-o adusese pe nepusă masă. Încercară să aranjeze oarecum situaţia, trimiţînd-o să doarmă, cîtă vreme va rămîne în sat, la nişte rude. Atunci, Mènos, fără vorbă multă, a declarat că, ori fata rămîne la ei acasă, ori el îşi ia lumea-n cap şi n-or să-l mai vadă niciodată. Doamna Daphnis, auzind una ca asta, numai că n-a lovit-o apoplexia. Băiat singur la părinţi, vezi bine. Şi, odată ce mama a înghiţit hapul, din partea domnului Daphnis treaba putea fi socotită ca rezolvată. Astfel, Mina — aşa se numea mica studentă — s-a instalat de-a binelea în casă, ca noră. Vrînd-nevrînd, lucrurile s-au liniştit şi părinţii au considerat-o ca atare. Chiar din aceeaşi zi, mama lui Mènos a început să vorbească, în chipul cel mai firesc, despre „noua generaţie", care nu mai seamănă, „din fericire", întru nimic cu generaţia cea veche, mucegăită, a lor. O gutuie putredă, care abia se mai ţine într-un fir. A venit uraganul războiului, a scuturat pomul şi gutuia cea putredă a căzut. Iaca, asta era! Azi-mîine, lucrurile se vor schimba din temelii. Biata de ea, repeta frazele copiilor şi treptat începea să le accepte, aşa cum acceptase în casă şi pe întreţinuta necunoscută a fiului ei. La fel şi domnul Daphnis. Şi-a mai pus şi el apă în vin. Ca să nu pară constrîns, începuse chiar să facă, în mod sistematic, pe progresistul, în serile cînd se ducea la Club să joace cărţi.

— Tinereţea, dragul meu ! Tinereţea ! Are şi ea, vezi bine, drepturile ei. Păi dar ! Roata lumii se-nvîrteşte. Cine poate s-o oprească !

Şi i se strîngea inima, lua ţigara din cutia întinsă de Mènos sub nas, suflîndu-i fumul în faţă, care era, cum s-ar spune, faţa regimului.

Grupul studenţilor făcea totul ca să şocheze provincia. Începutul l-au făcut cu baia mixtă. Studenţii înotau împreună cu Mina, chiar acolo, în faţa satului, la zece paşi de estrada cafenelei. Fetişcana nu purta decît un nimic sau, mai bine-zis, două nimicuri. Băieţii se îmbrăţişau, toţi trei, şi Mina se căţăra, ca o pisicuţă, pe umerii lor. Ca un trofeu. Şi trofeul înainta aşa în apă, pînă ce stricau dintr-o dată piramida şi fata plonja în strigătele şi uralele lor asurzitoare, de parcă ar fi fost sfîrşitul lumii.

La început s-a dus vestea-n sat despre asta şi o mulţime de oameni s-a adunat la mal, privindu-i cu sprîncenele încruntate, de departe. Haimanalele făceau, în gura mare, anatomia studentei. Bătrînele se cruceau.

— De pe urma firoscoşilor o să piară lumea...

Iar o refugiată ridicase mîna spre mare, unde grupul îşi făcea demonstraţiile plastice.

Curînd însă, indignarea s-a potolit. Dar niciodată, ce-i drept, nu s-a manifestat în faţa domnului Daphnis, care avea scris „în catastifele lui" tot satul. Pe urmă lucrul a devenit atît de obişnuit, încît faimosul „trofeu" nu mai aduna nici măcar spectatori. Ştiau de-acum toţi, pe de rost, anatomia Minei şi aluniţa pe care o avea pe coapsă. Apoi surveni şi o „aderare". Aspasia, fata domnului Spanòs, s-a dus şi ea cu grupul. Nu se căţăra, desigur, pe spinarea studenţilor, dar înota cu ei. Lulu a găsit că nu era cuviincios. Poate şi sînul ei revărsat să fi tras mai greu în cumpăna acestei rezerve doveditoare de cumineţenie. Coana Eftyhia bombănise, cum era şi firesc şi atît cît îi permitea „uşoara disistolie" a inimii sale. Dar Aspasia bombănise mai tare şi învinsese. Domnului Spanòs, se înţelege, nu-i plăceau deloc lucrurile astea dar mai mult îl supărau bombănenile în casa lui. El îşi apăra liniştea. De fapt, niciodată nu izbutise pînă acum — c-a îmbătrînit, ce mai... — să se supere cu adevărat. Aşa că a lăsat femeile să se descurce singure.

Coana Eftyhia a pus chestiunea practic.

— Iese nume rău fetii, cu deşănţările astea !

Dar Aspasia i-a închis gura foarte logic :

— Am zestrea mea. Cine mă place, bine. Cine nu mă place, să-şi ia valea.

Domnul Spanòs s-a uitat la coana Eftyhia şi aceasta la el, aşa cum s-ar fi uitat la Columb cum îşi pune oul în echilibru. Argumentul era cît se poate de simplu şi le linişti dintr-o dată principiile morale ce le stricau cheful, făcîndu-le sînge rău degeaba. Au vorbit chiar şi cu doctorul, care o trata pe coana Eftyhia cu mult devotament.

Doctorul, se înţelege, era absolut de acord şi cu Lulu şi cu Aspasia. Părea că nutreşte gînduri serioase cu privire la fetele primarului, urmînd să se hotărască pentru una dintre ele, oricare s-ar fi nimerit. Ar fi fost chiar foarte dispus să adere şi el la grupul zănaticilor, dacă n-ar fi fost la mijloc demnitatea lui profesională. Ştia foarte bine că i-ar fi venit destul de greu cuiva din sat să-şi încredinţeze pneumonia unui om care umblă gol, printre alge, în faţa lumii. Nu te uita la Drìvas. Pentru un artist, aceste indecenţe par mai mult sau mai puţin fireşti.

— Pictorii sînt, într-un fel, ca artiştii de teatru, sau ca muzicanţii, spusese cîndva, cu mîna mereu la cravată.

Într-o zi, în timp ce Drìvas înota în faţa Portarei, grupul studenţilor a pornit din celălalt capăt şi-a venit înotînd într-acolo. I-a primit cu sinceră bucurie. S-au întins cu toţii în cerc pe nisip, iar băiatul femeii de serviciu le-a adus trei pepeni mari. I-au crăpat şi au început să mănînce lacom, cu faţa-n coajă, fără cuţit.

Leonìs îi privea mulţumit. Erau tineri şi drăguţi şi vorbeau cu uşurinţă despre orice. Despre artă, despre politică înaltă, despre societate. Aveau aerul acela încrezut, al tinerilor, care descoperă şi ei, la rîndul lor, întrebările de veacuri ale omenirii. I-au dezvăluit în mod confidenţial că aparţin unei organizaţii studenţeşti comuniste. Mènos făcea chiar şi cronica în „Studentul roşu", care apărea săptămînal şi circula la Universitate.

— Vroiam să vă vorbim în particular, îi spuse lui Drìvas, după ce-şi termină felia, schimbînd o privire cu ceilalţi.

— În particular ? zîmbi Leonìs.

— Da, confirmă studentul, serios. Dădu îngrijorat din cap şi-şi roti privirea semnificativ spre ţărm. Există pretutindeni trădători, adăugă, gata să te denunţe.

— Hafićle [1], zise Mina tristă.

Își plecă genele în semn de confirmare, așa cum stătea întinsă cu fața în jos, sprijinindu-și bărbia îi mîini. Leonis își întoarse capul spre ea și, fără să vrea, privirea i se strecură sub costumul de baie care abia susținea, pe jumătate captivi, doi sîni tineri, striviți fără milă pe nisip. Mina primi cu plăcere privirea lui cenușie, care o atingea și o furnica. Și nu ascunse acest lucru, din dispreț față de falsele pudori burgheze. O văzu însă și Mènos. și-atunci eroul grec al „dramelor de onoare" întinse, ca din întîmplare, genunchiul, ascunzînd sectorul primejdios. Leonis zîmbi din nou.

— Ei, dă-i drumul, îi zise. Aici nu sîntem decît noi, marea și peștii, de a căror tăcere sîntem asigurați.

Și-atunci Mènos îi comunică următoarele: la Atena, partidul a aflat că el a vorbit despre rezerviștii căzuți pe front într-un mod care i-a iritat pe burghezi — pe taică-său și pe ceilalți. Așadar, primiseră instrucțiuni să-l întrebe dacă, și în ce măsură, ar fi vrut să participe în mod activ la luptă. Treaba lui ar fi fost să lucreze în Uniunea rezerviștilor, astfel încît să iasă un Comitet Executiv alcătuit din comuniști camuflați. După aceea, ar fi survenit „aderarea" organizației din insulă la o organizație corespunzătoare de rezerviști comuniști din Atena.

Drivas îl întrerupse. Toate astea ar fi fost bune, zise, cu condiția să fi fost comunist. Din păcate, nu era.

— Dar de ce ? îl întrebă Mina, cu sinceră părere de rău, iar ceilalți îl priviră la fel. Așadar, puteți fi cu regimul ?

Văzîndu-i așa de dezamăgiți, Leonis pufni în rîs. Încercă, pe cît îi era cu putință, să le explice că vedea, tot pe-atît de bine ca dînșii, defectele capitalismului și-i condamna cruzimea și nedreptățile. Înțelegea, desigur, prea bine, entuziasmul vîrstei lor pentru idealul la care aspiră întreaga omenire și al cărui idol încîntător le apare pe ultimul plan al imaginii. Și el, dacă ar avea douăzeci de ani... Acum însă, nu putea închide ochii în fața a o mie și una de întrebări și necesități intermediare — teribile — care ar fi survenit, cu privire la un rezultat salvator. Trebuie ca fiecare să-și cîștige adevărurile, așa cum își cîș-

[1] Expresie de origine turcă, folosită pentru agenții secreți, pentru denunțători (n. tr.).

tigă pîinea. Singur. Şi să-şi asume toate răspunderile pe care fiecare din aceste adevăruri le duce cu sine. Le-a explicat că numai cu experienţa vieţii îşi cucereşte cineva conţinutul moral al sufletului, îmbogăţindu-şi, bob cu bob, conştiinţa, cu încercări şi cu dezamăgiri. Căci nici un sistem de gîndire şi nici o conjunctură filosofică nu are valoare pentru omul spiritual dacă nu suie, el singur, tot urcuşul, călcînd, pas cu pas, pe urmele lăsate de sufletul primului creator al acestui sistem, sau al acestei filosofii. Războiul, de pildă. A fost o realitate de care s-a izbit de aproape şi a sîngerat pe ea, ca să-şi cîştige dreptul refuzului. Al refuzului faţă de orice aspect dominator al lui.

— Cînd aţi vorbit înainte, aţi folosit o comparaţie din arta dumneavoastră, spunînd că vedem în imagine numai figura ultimului plan, zise studentul de la medicină. Şi eu aş dori să vă întreb în termenii mei. Credeţi că o naştere poate avea loc fără sînge ?

Leonis zîmbi.

— Cred că pentru a trăi şi mama şi copilul, acesta fiind scopul naşterii, naşterea trebuie să fie fiziologică. Fără incizie cezariană...

Mina ridică ochii zîmbind batjocoritor.

— Domnul Drivas crede că oligarhia banului care guvernează îşi va oferi fortăreţele, privilegiile şi bunurile de la sine. „Poftiţi, vă rog, să vă încercaţi sistemele."

Rîseră cu toţi aprobator. Rîse şi Leonis.

— Nu întocmai. Cred însă că această oligarhie îşi va preda fortăreţele cînd le va găsi fără gărzile lor. Trebuie mai întîi să ne îngrijim ca poporul să capete conştiinţa dreptăţii lui.

În clipa aceea zăriră de departe pe învăţătoare îndreptîndu-se spre Castel. Silueta ei neagră înainta pe plaja trandafirie, înaltă, zveltă.

— Iată o femeie cu adevărat frumoasă, zise cu admiraţie chimistul.

Studenta aruncă o privire iscoditoare spre Mènos.

— Hm ! exclamă el cuminte. Nu chiar să-ţi pierzi minţile !

— A, nu, spuse celălalt de la medicină. E o femeie care ar face pe mulţi să-şi întoarcă capul după ea, pe strada Stadiu [1].

[1] Una din arterele principale din Atena (n. tr.).

Învățătoarea trecu foarte aproape de gard. Salută de departe și întrebă dacă Adriani era acasă.

— Da, e la vie.

Leonis se sculă cu o mișcare elastică, și se apropie de ea scuturîndu-se de nisip. Simți din nou parfumul acela de iasomie, răspîndit de corpul ei tînăr în soare, curat și sănătos.

— E un grup de studenți, îi zise. N-ați vrea să-i cunoașteți ?

Surîse și trecu mai departe.

— Nu, altă dată, vă mulțumesc.

Leonis se întoarse și oferi tuturor țigări. Studenta luă, prima, o bătu pe unghie ca un vechi fumător, apoi spuse cu mărinimie :

— E o femeie foarte distinsă. Ce-i drept, e drept.

— Știți, aici i se spune „Contesa", zise Leonis cu un fel de mîndrie de care se miră singur, mai tîrziu.

— Bine spus ! aprobară într-un singur glas băieții.

— Ascultați, băieți, le zise zîmbind binevoitor. Diferențele ideologice nu ne vor împiedica, desigur, să fim prieteni. Nu-i așa ? „Credința — credință — și arta, artă." Eu și cu Castelul meu vom fi mereu la dispoziția voastră.

— Am înțeles, vreți să vă duceți înăuntru, spuse studentul de la medicină, arătînd șiret din sprînceană Portara, pe care abia păsise învățătoarea.

Leonis îl privi cîteva clipe.

— Nu. E sora mea acasă ca s-o primească pe doamna Vranàs. Eu vă propun ceva. Să intrăm în apă și să înotăm cu țigara în gură.

— Și cui o să i-o stingă marea ? întrebă Mina.

Se sculă și își bătu coapsele tari, ca să scuture nisipul și semințele de pepene lipite de ele. Pe locul unde își odihnise pieptul, plaja păstra două gropițe mici ca niște cupe.

— Cui i se va stinge țigara, o să facă cinste, zise Mènos.

CAPITOLUL XVI

ÎNTR-O ZI DRÌVAS ÎȘI INSTALĂ șevaletul într-o străveche uliță a satului și s-apucă de lucru. Se apropia de amiază. Arșița își vărsa lava pe caldarîmul în pantă. De pe olanele încinse curgea văpaia ca

apa din igheaburi. Căsuţele văruite reflectau puternic lumina soarelui şi din mahalaua vecină unduia ritmic ţîrîitul greierilor. Drumul era pustiu şi de pe boltele de viţă frunzele atîrnau nemişcate. Nişte bărzăuni galbeni-negri îşi vîrau lacomi capul în boabele seci de strugure. Soarele de august bătea, ca pe nicovală, pietrele de marmură albastră, făcîndu-le să miroasă de parcă erau pisate cu ciocanul.

Dar singurătatea asta pe care Leonis o căutase pentru tabloul lui nu ţinu mult. O mică haimana care-l văzuse a dat alarma. Astfel încît, în scurt timp, pictorul nu mai putu să lucreze de droaia de copii şi femeiuşte răsărită din curţi şi din pridvoare.

I se mai întîmplase şi altă dată şi ştia că singura scăpare era fuga, fie ea şi ruşinoasă. Îşi strînse, aşadar, uneltele şi i le dădu băiatului să i le ducă acasă. El coborî la cafeneaua de pe malul mării. Pe estrada de scînduri, sub tinda cea mare, îl văzu pe Xynéllis jucînd table cu Mènos. Învăţătorul chemă chelnerul ciocănind cu pulul şi se grăbi să se lase bătut, ca să se termine partida.

— Nu v-am mai văzut de cîteva zile, îi reproşă lui Drivas. Unde aţi fost ?

Acesta îi arătă cu un gest circular munţii şi marea.

— Umblu. Lucrez mult, citesc puţin, înot, vîslesc şi mă caţăr în copaci. Dumneavoastră ?

Învăţătorul zîmbi umil. Cîte o lecţie particulară unui corijent, şi în restul timpului, ziare, reviste, table.

Drivas văzu o carte care-i ieşea pe jumătate din buzunar. Întinse mîna :

— Permiteţi ?

— Cum să nu !

Era o broşură de propagandă comunistă. Aruncă o privire şi i-o înapoie.

— Sînteţi comunist ?

Învăţătorul se uită speriat în jurul lui.

— Aş, de unde. Doar aşa, ca să mă cultiv. E a domnului Mènos. Unui funcţionar nu-i este permis să fie altceva decît funcţionar.

Mènos fluiera legănîndu-se pe scaun.

— Eu cred că în primul rînd trebuie să fie un om integru, spuse Drivas. Asta îi va da simţul echilibrului şi-l va feri de orice anomalie psihică şi spirituală.

Apăru și doctorul, îndreptîndu-se spre estradă. Scrobit, scos ca din cutie, în ciuda arșiții.

— Schimbați vorba, zise Mènos. Ăsta-i tipul hafielei, capabil de orice... Eu am plecat...

Se ridică și porni alene, cu mîinile în buzunar.

Doctorul salută și se așeză.

— Așadar, întrebă Drivas, ca și cum ar fi continuat discuția. Vă place poezia, domnule Xynéllis ?

Învățătorul îi răspunse mieros :

— Foarte mult. Poetul este un privilegiat, nu-i așa ? Dar dumneavoastră ? Vă plac poeziile ?

— Eu, zise Drivas, iubesc poezia și detest poeziile. Cred că e timpul să nu se mai scrie poezii, ca să-și poată găsi și poezia liniștea.

Xynéllis căscă ochii mari de după ochelari, ca să-și dea seama dacă Leonis vorbește în bătaie de joc.

Doctorul înfipse scobitoarea în felioara de roșie, din aperitivul adus cu uzo [1].

— Întocmai, zise, ca englezoaica aceea a lui Roidis, căreia îi plăcea scordaleaua (mujdeiul) fără usturoi.

— Chiar așa, confirmă Drivas, sărind în aceeași clipă de pe scaun.

Începu să strige și să facă semne unui pescar, care trecea în depărtare, ca să se apropie. Era Letas, năvodarul de la Moshonisi, care-i împrumuta deseori barca și uneltele de pescuit. Îl cinsti cu un rachiu, în picioare, și îi luă „Rîndunica", o luntre mică, ușoară și sprintenă, vopsită în roșu și galben.

Luă cu el lopețile, cangea și țeapa pentru aricii de mare.

— Mă duc după arici. Veniți cu mine, domnule Xynéllis ? O să și înotăm. Pe doctor nu-l invit pentru că mi-e milă de costumul lui...

Învățătorul îi mulțumi foarte mult, dar șovăi. Pe arșița asta ! O să amețească. O să-l apuce durerea de cap. Apoi, el nu intră în apă decît la „hamam" (baia de aburi). N-a intrat niciodată.

Leonis rîse tare, se dezbrăcă de cămașă și se îndreptă spre larg. Rîse imaginîndu-și un poet care își amintește

[1] Rachiu de anason (n. tr.).

de hamam în faţa mării ! Se gîndi că învăţătorul ar fi în stare chiar să le împerecheze într-o rimă. Şi-l mai închipui pe Xynéllis în pielea goală, în soare şi în apă. Cu pulpele lui gălbui înfiorate, cu coatele ascuţite, cu urechile clăpăuge şi cu coşurile iritate pe bărbie.

Vîslea în picioare, înălţîndu-se şi lăsîndu-se pe lopeţi şi întorcîndu-se din cînd în cînd să vadă dîra lăsată de pupa. Ajuns mai în larg, îşi azvîrli şi restul de îmbrăcăminte de pe el şi rămase-n costumul de baie. Vîntul îi mîngîia plăcut subsuorile. Marea era ca sticla. Compactă, verde-albastră. Soarele adîncea pîlnii în ea. Lopeţile fluturau, fulgerînd argintii de fiecare dată cînd ieşeau din apă. Picurau lumină şi iar se afundau, răsucind gropiţe desfăşurate în cerc, ca nişte serpentine albastre. Marea zîmbea cu gropiţe. „Zîmbetul necontenit al mării." Aşa, ca o fată. Şi Aspasia zîmbea la fel. Vru să cînte o melodie voioasă, triumfătoare şi-i veni pe buze un cîntec cu care pescarii îşi candenţează lopeţile.

Ei, ióo-ió
ió, Marió !
Ei, iáa-iá
Băieţi aşa
Ei, móla-ió
ió Marió

Îl cînta aşa cum îl auzise de la năvodarii din Ceşmé [1], fericit. Barca alerga chicotind şi lopeţile o acompaniau cu ritmul lor.

Se îndreptă spre „Rîpele Viglei", unde marea e plină de stînci îmbrăcate în alge şi în care mişună aricii de mare. Numai să ai răbdare să-i aduni.

Apele începură să scadă sub barcă. Trecu mai întîi fundul nisipos verde-azuriu, apoi stratul întunecat al algelor. De-aici începea ţărmul stîncos al Viglei. Numai piatră stearpă, mîncată de apă. Stînci prăvălite din Vigla cu mii de ani în urmă. Din acelea care mai rămîn încă peafară, cumplită aşezare, ca nişte vechi cetăţi războinice. Multe, fierăstruite pe dedesubt, cu temeliile roase de nesăţiosul sărut al mării. Sub ele, apa este într-un continuu

[1] Localitate din Asia Mică, vizavi de insula Lesbos (n. tr.).

du-te vino gîlgîind în sec. Marea le sărută şi le suge. Sărută şi distruge, ca femeia nesătulă.

Marea mănîncă munţii, şi munţii pui de lei
Şi fetele frumoase mănîncă pe flăcăi...

dîndu-şi pentru prima dată seama de înţelesul înfiorător al cîntecului popular.

Aricii, puzderie, stăteau îngrămădiţi, ghemotoace, în grupuri sau singurei în crăpăturile stîncilor. Păşteau muşchiul fraged al pietrei, cu nenumăraţii lor dinţişori circulari. Cei mai aproape de mal se distingeau, negri, sub apa limpede, şi soarele le albăstrea ghimpii care se resfirau în mii de raze mişcătoare, ca să umble. Dădu drumul lopeţilor şi întinse cangea. Îi dezlipi cu cîrligul adunîndu-i în plasa zdrenţuită. Mai mare beleaua să-i descurci, decît să-i ridici. Adună repede o grămadă. Înainta şi aduna. Aduna cîntînd

Şi fetele frumoase, mănîncă pe flăcăi...

De ce îşi amintea acum de faţa galbenă a lui Stratis Vranàs ?

Şi, deodată, pleosc ! — o piatră. Chiar în faţa lui. Tresări speriat. Se ridică în picioare, înjurînd ca la armată.

Îşi puse mîna streaşină la ochi şi privi în sus, la Vigla, să descopere haimanaua care i-a făcut gluma asta nesărată. Nu văzu pe nimeni şi se pregăti să se aplece din nou, cînd fu întrerupt de un hohot de rîs cristalin, venind dinspre „gura guvidului". Se întoarse şi văzu două capete ivindu-se de după stîncă, pînă la bărbie. Unul blond şi celălalt brun. Adrianì rîdea din toată inima. Învăţătoarea zîmbea doar cu ochii.

— Mi-aţi făcut-o ! strigă ameninţînd cu degetul. Şi eu care credeam că-i vreun ştrengar...

— Sîntem aici, zise capul blond şi protestăm pentru cîntecul tău. Noi nu mîncăm flăcăi. Chiar nu mai putem de pofta lor ! Dar arici de mare...

— N-aveţi nici un drept să vă supăraţi. Cîntecul vorbeşte despre „fetele frumoase".

— Galant ca un ofiţer de infanterie, zise Adrianì, ieşind din ascunzişul ei.

Costumul de baie şi boneta, negre, îi evidenţiau rozaliul goliciunii. Părea un trandafir proaspăt. Îi strigă :

— Ai să înoţi ?

— Dacă Sirenele Viglei îmi dau voie, nu-mi rămîne decît să sar.

Fata întrebă ceva pe Sapho şi aceasta ridică din umeri. Apoi strigă pe un ton solemn :

— Sirenele Viglei îngăduie insolentului Triton să înoate pe ţărmul lor !

Leonìs afundă cangea şi ridică din proră o cochilie mare, răsucită şi găurită. Pictorul, compunîndu-şi o poză corespunzătoare, declară :

— Da. Un Triton, dar un Triton bine crescut. Iată şi cochilia din care suflă de veacuri. Vesteşte Sirenelor Viglei că, atunci cînd cochilia o să vuiască de trei ori, se va arunca în valuri. Cui i-e frică...

Ridică ghiocul la gură şi suflă de trei ori.

Vuu, vuu, vuu !

La cel de al treilea vuiet se auziră ţipetele şi zgomotul făcut de fetele care se aruncară în apă ca doi peşti mari.

Sapho trăgea înainte, îndreptîndu-se spre larg, cu mişcări lungi, graţioase. Capul îi cădea şi se ridica ritmic iar marea, de cîte ori se lăsa pe ea, îi săruta obrazul. I se vedeau gîtul şi spatele, ca sculptate în marmură palidă, şi braţul care se afunda şi se ridica moale din apă.

Adrianì o urmă pînă într-un punct, dar curînd făcu stînga-mprejur, gîfîind.

— Eu... am să păzesc aricii, zise. Voi sînteţi în stare să înotaţi pînă în Anatolia.

Leonìs rîse înaintînd spre larg. Îl apucă din nou acea nebunie albastră a mării. Înota paralel, la vreo zece metri depărtare de învăţătoare. Din cînd în cînd o întreba :

— Încă ?

Ea îl privea, culcată pe apă. Mişcările îi erau odihnitoare şi surîdea.

— Încă !

Se uita la ea cum surîdea cu ochii pe jumătate închiși, cu obrazul culcat drăgăstos pe apă. Știa că surîde mării. Lascivitatea mării. Asta era !

— O să obosiți la întoarcere, îi strigase. Am înaintat foarte mult.

— O ! Pot înota ceasuri întregi așa !

Glasul îi era liniștit. Nici gînd de oboseală. Se gîndea totuși că se prea putea ca mîndria și ambiția s-o împingă dincolo de puterile ei.

— Să ne întoarcem, vă rog. Adriani o să se îngrijoreze.

— Aveți dreptate, îi răspunse, și dintr-o mișcare suplă și sprintenă se întoarse.

Se întoarse și Drìvas, înotînd domol și ritmic spre barcă. Învățătoarea se îndreptă spre Adrianì, care plutea pe lîngă „gura guvidului", avînd grijă să nu-și depășească nivelul înălțimii. Își scoase casca și soarele îi aprinse scîntei în părul blond de parcă ar fi fost presărat cu paiete aurii.

Într-o clipă se întoarse cu fața în sus. Înotă pe spate, mișcînd doar mîinile, ca două lopeți repezi. Din vîrful degetelor se ridicară mici vălurele care se întinseră pînă la subsuorile ei întunecate și zburdară în jurul sînilor răsăriți tari din apă, ca fructele pîrguite. Costumul i se lipise de trupul sănătos.

Leonìs își ridică tulburat ochii în sus, iscodind atent verdele buchet al Viglei. Ca și cum i-ar fi fost frică să nu-l fi văzut cineva privind-o sau ca și cum ar fi simțit magnetul unei alte priviri, agățînd-o pe a lui, ca o undiță, de acolo de sus. I se păru chiar că a surprins o oarecare mișcare. Un tufiș de mastic dat parcă în grabă la o parte, ceva alb care se întrezărea.

— Voi stați la soare, acolo unde v-ați dezbrăcat, le strigă fetelor. Eu am să mă usuc în barcă și cînd am să mă îmbrac, o să vă sun chemarea.

— Ești un Triton foarte cumsecade, îi zise Adrianì. Un Triton-domn.

Leonìs ieși, se încălță și începu să urce pe colină ferindu-se să facă vreun zgomot. Și-acolo, undeva, dădu peste un omuleț. Stătea culcat pe spate, sub un smochin, cu mîinile împreunate drept căpătîi. Sforăia sub pălăria care-i acoperea fața.

Leonis se apropie și-i smulse pălăria. De dedesubt apăru mutrișoara lui Kir Iannaki. Se prefăcu că mai sforăie și apoi că abia s-a trezit din cauza gestului brusc. Deschise mai întîi un ochi spălăcit, apoi celălalt. Nenumăratele-i zbîrcituri i se mobilizară toate în semn de alarmă, care, dacă ar fi fost să-l descifreze cineva i-ar fi dat următorul înțeles : „mă mir și-s consternat". Căscă și zise somnoros :

— Aaa ! Ce ? Dumneavoastră, domnule Drîvas ! De unde ați apărut ? M-ați speriat nițel, știți ?...

Leonis îi zvîrli pălăria în față și îi îngînă vocea :

— Eu sînt, după cum se vede. Nu-i foarte curios ?

Bătrînul își prinse din zbor pălăria și se așează rîzînd forțat. Încercă să-ntoarcă vorba :

— Am dat de nițică umbră aici și se vede că m-a furat somnul.

— Ca să vezi ! Și eu care credeam că ai urcat aici pentru studii experimentale de reproducție pe cale chimică !

Kir Iannaki nu mai știu ce să zică și se căzni să-și compună o expresie cît mai firească. Scoase o tabacheră de tablă, cu tutun de contrabandă și ridurile feței încercară să exprime : „răsucesc o țigară". Dar mutrișoara-i era atît de răvășită, încît se încurcară ițele și nu ieși decît : „mi se pare c-am sfeclit-o". Drîvas simți că-i trece dintr-o dată supărarea și că-l umflă rîsul. Abia și-l putu stăpîni.

— Știi ceva, îi zise, dînd să plece. Umbra smochinului e grea. Mai ales pentru vîrsta dumitale. N-ai mai auzit ? Da, ascultă-mă pe mine. Să nu te mai culci aici sus, pentru binele dumitale.

Coborî din nou în barcă, se descălță și se întinse la soare cu fața în jos, la pupa. Îi simți limba învăpăiată plimbîndu-i-se pe spinarea goală, pe picioare și pe brațe. Îi simți degetele fierbinți în părul ud. Îi vîjîia o ureche. I-o fi rămas apă în ea. Luă o pietricică uscată, ca în copilărie, o duse la ureche — era caldă ! — și o bătu ușor, dedesubt, cu o altă piatră. Se întinse din nou cu brațele sub bărbie. Mai simțise, încă, dulcea tulburare care-i circula în sînge. Imaginea lui Sapho înotînd pe spate. A văzut-o și după aceea, cînd s-a apropiat de țărm, recunoștea

că o pîndise să iasă, a văzut-o în picioare, sărind de pe o stîncă pe cealaltă cu sărituri mici. Un trup înaripat, scăldat de mare şi de soare. Curat şi neted ca pietrele ude de pe ţărm. Auzi aricii scîrţîind încet din ghimpii lor încîlciţi. Îşi lăsă un picior să atîrne deasupra apei. Marea îl atingea cu răsuflarea ei. Îi gîdila călcîiul şi se retrăgea iar. În apa joasă se oglindeau brîiele colorate ale bărcii. Săltau ca nişte şerpi de apă, care se hîrjonesc sau se îmbrăţişează, se încolăcesc unduind. Era stăpînit de o nemulţumire stingheritoare. Aceea de a-şi fi îngăduit s-o vadă pe Sapho aproape goală. De fapt „nu şi-a îngăduit", ci — de asta era sigur — a pîndit, cu tot dinadinsul, clipa ieşirii ei din apă. Era nemulţumit şi pentru gestul lui spontan de a urca pe Vigla, ca să-l facă pe Kir Iannaki de rîs. Oare pentru care din cele două femei fusese această „intervenţie" de ţăran gelos ? Mocneau în el mizarabilele rămăşiţe ale haremului ? Un „Kizlar-agà" [1] al familiei burgheze, care-şi păzeşte femeile de ochii străinilor. Onoarea fratelui şi celelalte ? Şi Sapho ? Era şi ea dintre „ale lui" ? De ce nu ? Era soţia lui Vranàs, a prietenului său mort. Şi era cu adevărat o femeie tînără, de douăzeci şi doi de ani, fără seamăn de frumoasă. Asta o ştia şi o simţea cu toată fiinţa lui. O văzuse ieşind din apă, în toată apoteoza frumuseţii ei, scăldată de mare şi de soare.

Culorile vesele ale bărcii se jucau întruna cu lumina şi cu legănarea apei, unduindu-şi fîşiile de meandre moi, într-un ritm neobosit.

Trebuie că era ceva deosebit în conformaţia acestei femei ca mersul să-i fie atît de mlădios. Ba era mlădioasă şi atunci cînd şedea. Se căznea, chipurile, să găsească o explicaţie anatomică. Era foarte probabil ca şira spinării să-i fie alcătuită într-un anume fel. Se putea ca secretul să se ascundă în vertebrele mijlocului, acolo, deasupra şoldurilor. De-aici pornea supleţea aceea care dădea trunchiului mlădierea crengii de măr. „Ce mult te-asemăn..." Şi n-ar fi fost deloc curios ca din această suplete excepţională a uneia sau a două vertebre să fi emanat toată puterea sa de atracţie, atmosfera de dorinţă care ardea ca o

[1] Şeful eunucilor care păzea haremul (n. tr.).

vîlvătaie în jurul ei. O chestiune de detaliu al scheletului, deci ? Fleacuri. Ce rost aveau toate astea ? Importantă era atmosfera arzătoare care o învăluia ca un astru care se naşte.

Făcu o mişcare ca să-şi schimbe poziţia. Văzu un crab mic, umblînd pe cleştişoarele lui, pe pietrele ude de la marginea apei. Se mişca atent şi caraghios de parcă ar fi umblat pe tocuri înalte. Se urcă pe o pietricică îmbrăcată în muşchi şi se înfruptă cu cele două furculiţe ale lui din puful verde şi fraged. La un moment dat, carena bărcii se tîri cu zgomot pe pietricelele de pe fund şi crabul, speriat, o luă la picior dispărînd sub apă.

...Dar era cu adevărat uluitor... Cum a putut să cadă dintr-un asemenea crin un vierme urîcios ca băiatul lui Vranàs ? Un pîntec înfometat, pe patru extremităţi atrofiate, ca să se tîrîie în excrementele lui. Şi o gură, ca să urle şi să-nghită. Cum ?... Cum ?... Iar în jurul acestei mame nenorocite, o pîclă încropită de răsuflări lascive. Îi trecură prin minte toţi masculii din Megalohòri, îndurînd supliciul lui Tantal, torturaţi de lipsa fructului feminin. Un zeu nedrept a semănat totuşi această foame cumplită în oasele lor, ca un blestem. Trebuia să se însoare, să-ntemeieze o familie ca să muşte din mărul oprit. Dar asta ar face-o numai sub ameninţarea pumnalului. Îşi închipui toată gloata aşezată în cerc, în jurul ei. Cu ochii roşii, neliniştiţi ca cei ai lui Xynéllis, cu mîinile asudate. Turbaţi de dorinţă dar neîndrăznind să şi-o mărturisească nici lor înşile decît în vise. Să-i zvîrle în faţă dorinţa ca pe o înjurătură. Înţelese deodată duşmănia ei împotriva lor. Îi dădu dreptate pentru răzbunarea pe care şi-o lua vînturîndu-şi sub nasul lor inaccesibila-i frumuseţe şi feminitate, ca flamura roşie a întărîtării. Şi-o închipui trecînd încărcată de fructele ei proaspete şi răcoritoare, prin faţa buzelor lor arse, strîmbate de spasmul foamei şi făcînd să tremure pe arcul lor săgeata vorbei învenintate. Dar pe Sapho o scălda marea şi soarele, şi mirosea ca smochina cea vînătă, coaptă şi plină de miere.

Bun. Dar el ? Care era rolul lui în toată această tragică comedie a „Penelopei care nu ţesea" ? Nu cumva nici el nu era altceva decît un număr în hoarda peţitorilor satului ? Nu cumva devenise şi el un instrument maniac

al atmosferei erotice a insulei și al foamei erotice provinciale ? „Fiecare își găsește eliberarea erotică în felul său." Așa îi spusese cîndva Xynéllis. Acesta își manifestase dorințele prin bîrfă și versuri, așa cum Kir Iannaki își manifesta păsul prin „teorii științifice". Nu cumva era și el un Kir Iannaki, un satir torturat în taină, un satir care se preface creștinește dar pîndește tîrîndu-se cu ochiul excitat, ieșit din orbită ca al melcului ? Pîndește ca să poată atinge, de departe, fructul oprit, cu antena lui optică ? Ce-l deosebea, în realitate, pe el de bătrînul satir ? Cu puțin înainte privirile lor s-au împerecheat, frățește și camaraderește, pe sfîrcurile învățătoarei, cînd înota pe spate. Simți un anume dispreț pentru sine însuși, un fel de durere care-i sfredelea carnea. Era acolo, cu Kir Iannaki, ca două „vase comunicante", două vase murdare. Un suflet în două trupuri. Și se înfățișau, chipurile, ca fermecați de priveliștea acestui „vis pe valuri". Dezgust și rușine... Și... „vis pe valuri" ! Amintirea îi făcu din nou un salt în timp și spațiu, îmbinînd uimitor amănuntele. Își aminti că era titlul unei bucăți din Papadiamándi, pe care i-o citise lui Vranàs, înainte ca mintea acestuia să i se tulbure.

— Pe Padadiamándi ? întrebase rănitul, jucîndu-și ochii aceia neliniștiți. Cum să nu-l știu ! Chiar acum a fost aici. Ce mai faci, îmi spune... Ce să fac, îi spun... „Coapsa" (ursita). Nu mai are de gînd să se sudeze „coapsa" (ursita)...

Din clipa aceea Vranàs își pierduse cunoștința. După puțin timp a murit. Ochii au înțepenit, buza și-a încetat tremurul ca și mica arteră de la gît. Atunci au venit de-au scos tăblița care atîrna pe patul lui. Nimeni nu mai urmărea linia frîntă a temperaturii urcînd și coborînd nebunește treptele diagramei liniate. Rămăsese doar paharul lui pe noptieră, cu trei degete de apă, pe care n-apucase s-o bea. Apoi intrase soarele pe fereastră și umpluse paharul de lumină. Vranàs nu mai era în cameră. Patul lui era gol, îl îngropaseră, și totuși restul de apă mai rămînea acolo în pahar. Impresia ciudată de-atunci abia acum i se limpezea în amintire. Durerea morții, singurătatea camerei, absența prietenului mort, ieșeau acum din nou, cu o

crudă intensitate, din paharul acela cu trei degete de apă. Trei degete de apă.

Glasul voios al lui Adrianì îl făcu să tresară.

— Ei, ce s-aude de la „Rîndunica" ? Ce a devenit pîrlitul acela de Triton ? A adormit sau l-or fi mîncat aricii ?

În acelaşi timp se auzi şi rîsul lui Sapho.

Gîlgîitor ca al pietricelelor luate de valul ce se retrăgea.

— M-a ameţit soarele, răspunse, şi sări în picioare.

Într-adevăr, îşi simţea capul greu, de parcă ar fi băut. Îşi trase la repezeală cămaşa şi pantalonii, scoase cangea din apă şi acostă barca înspre „gura guvidului". Luă cochilia şi suflă de trei ori.

Fetele apărură îmbrăcate.

— Sapho o să mănînce cu noi, zise Adrianì. Am convins-o să vină cu noi...

— Straşnic, spuse el. Hai, săriţi în barcă.

Agăţă cangea într-o scobitură a stîncii. Prima sări Adrianì şi se aşează la pupa. După ea, învăţătoarea. Barca se mai clătina încă din săritura lui Adrianì şi Sapho, ca să nu cadă, se sprijini speriată de spatele lui Leonìs, prinzîndu-se de cămaşa lui. Îi simţi unghiile agăţate pentru o clipă de el, ca şi cum şi-ar fi pus pecetea pe carnea lui. Aşa cum era aplecat, rochia ei îi mîngîia faţa. Pe obrazul lui învăpăiat se tîrî răcoroasă mătasea tivului. Piciorul ei, aproape de pulpă, îi atinse părul, deasupra urechii. Simţi în nări mirosul corpului tînăr, odată cu adierea aceea de iasomie. Era ca un suflu de foc care a trecut grăbit peste dînsul.

Vîslea încet, cu adevărat ameţit, copleşit de gîndurile lui triste.

— Nu mai cînţi ? îl întrebă Adrianì ridicîndu-şi capul în afara bărcii ca să poată atinge apa cu mîna. Ai o faţă ! Parcă ai fi înghiţit... un arici cu ţepi cu tot !

— Soarele e de vină, se justifică el. Am stat mult la soare fără să-mì acopăr capul. Cam ce-ai vrea să-ţi cînt ?

— Orice-ţi place. Un cîntec de pe aici. Ştii, i se adresă lui Sapho, are o colecţie bogată de cîntece din insulă.

— Adevărat, mărturisi pictorul. O colecţie importantă, fără glumă. Text şi muzică. În cîntecul popular,

muzica și versul sînt trup și suflet, cum s-ar zice. Nu înțeleg cum de nu și-a dat seama de acest lucru Politis.

— Cîntă unul pentru mine, Leonì.

Îi zîmbi surorii lui, se gîndi puțin și-apoi îi cîntă cu vocea lui gravă de bas :

Cîntă-n crîng privighetoarea, pentru tine draga mea,
Cu obrajii de răsură și cu ochi de vișorea
Mîndruliță bălăioară
Cu sprînceana săbioară

— Formidabil ! Acum cîntă unul și pentru Sapho.

— Pentru doamna Sapho... nu știu ce i s-ar potrivi. Repertoriul meu nu cuprinde un cîntec pentru ochii aurii.

— Spuneți-mi și dumneavoastră pe nume, simplu Sapho, ca și Adrianì, îi ceru învățătoarea, plecîndu-și pleoapele cu gene lungi. Apoi adăugă : Dacă nu vă vine greu. Pe mine m-ar onora.

— Vă mulțumesc, zise Drìvas. Și ca dovadă, iată și un cîntec pentru dumneavoastră.

Cîntă pe aceeași melodie. O melodie tînguitoare, erotică, așa cum sînt toate melodiile insulei.

Jos cînd îți cobori privirea, rău mă doare, mă rănești
Galeș de te uiți la mine, mintea-mi pierd, mă zăpăcești
Închizi geana mătăsoasă,
Să trec drumul nu mă lasă.

— Vă mulțumesc, spuse învățătoarea și-i zîmbi cu ochii ei aurii, cu ochii aceia fermecători.

El și-i întoarse pe ai lui speriat.

Își petrecură toată după-amiaza împreună. Dar după plecarea lui Sapho, Leonìs simți un mare gol în jurul lui. Era ceva nedefinit, ca o melancolie ce-ți rămîne după un vis frumos de care, cînd te trezești, te străduì să-ți amintești și nu mai poți. Plecase pe înserat, cînd umbrele viei se îmbinau cu rochia-i neagră. Parcă ar fi fost Ziua care pleca din casă și de pe țărm, luîndu-i și spiritul și dispoziția, toată acea vioiciune deosebită pe care o simțea cînd era lîngă ea.

Se retrase singur și începu să-și cîntărească gîndurile migălos. Își puse, cu obișnuita lui asprime, întrebarea stînjenitoare : „Nu cumva o iubești" ? Apoi ceva mai indulgent : „Nu cumva ai început s-o iubești" ? Și drept răspuns izbucni din nou într-însul nemilosul hohot de rîs al Măscăriciului, un rîs mușcător.

Nu-i pusese aceeași întrebare și Xynéllis în casa primarului ? Și-atunci răspunsese cu același hohot de rîs. Numai că ăsta nu era un răspuns. Era chiar demn de notat cum de putuse învățătorul să-i pună întrebarea cu mult înainte de a fi îndrăznit să și-o pună singur. Ba era chiar de rîs. Așadar, Xynéllis luase rolul conștiinței lui ? Sau conștiința lui vorbise prin gura lui Xynéllis ca să-i spună totul pe șleau ? O coană-Conștiință cu ochelari groși și cu ochii bulbucați, care-și lungea, își lungea gîtul slab, ca un furtun de pompier, își aduce botul drept în fața lui privindu-l sarcastic de după lentile.

— Nu cumva... și dumneavoastră ?

Pînă la urmă frămîntarea asta începu să-l enerveze. Încotro se îndrepta ? Urmărea oare, cu adevărat, s-o cucerească — fie chiar sufletește — pe această femeie ? Pe nevasta lui Vranàs ? Ar fi fost îngrozitor și dezgustător. Nu s-ar mai fi încumetat să se privească în oglindă. Drìvas era un om care se respecta pe sine și acest respect îi era un adevărat sprijin în viață.

Își frecă puternic fruntea cu palma.

A ! Putea fi liniștit. El singur își clarificase atitudinea față de Sapho, acolo jos, pe țărmul Viglei. „Niciodată nu voi fi altceva pentru dumneavoastră decît prietenul soțului dumneavoastră." Era un strigăt curat pornit din inimă. Ea îl privise cu încredere și cu bucurie. Îi mulțumise, mișcată. Cu puțin înainte îi vorbise, scîrbită, de bărbații din Megalohòri. Cu atîta dispreț ! Așa bravo ! Teama de ridicol este cel mai bun paznic al demnității noastre. Deci? Nimic. Purtarea lui era cum nu se poate mai firească. Orice bărbat se înarmează cu toate calitățile lui în fața unei femei tinere. Ba uneori își exagerează și defectele. Tot ca să fie remarcat. La fel se întîmplă și cu femeile cînd se află în fața bărbaților. Ceva cu totul firesc și spontan, fără o importanță deosebită.

Se așeză pe priciul camerei lui înalte. Se prinse de gratiile de lemn și privi în depărtare. Marea se așternea aurie. Peste ea mai dăinuia toată splendoarea asfințitului. Două luntri de pescari ieșeau încet-încet din port, amestecînd cu lopețile lor acest aur topit și întunecat.

Se gîndi : Parcă și-ar fi deschis privirea aurie peste întreaga fire.

— Frățioare ?

Intrase Adrianì. Se apropie și se lipi de el. Îi simți brațul răcoros pe ceafă și-i făcu plăcere.

— Mîncarea-i gata, îi zise, dacă vrei putem mînca mai devreme.

— N-ar fi rău. Putem să ne plimbăm după aceea cu barca. Marea o să fie plină de stele. Un poet de seamă ar putea să-și arunce plasa și s-o scoată plină de ele.

Adrianì îl mustră. Dacă vroaia să se plimbe cu barca ar fi putut s-o spună mai devreme, ca s-o ia cu ei și pe Sapho.

Îi răspunse aproape mînios :

— Pe Sapho ! Putem, cred, să facem o plimbare și fără Sapho !

Adrianì încercă să-i deslușească expresia feții în întunericul serii, apoi îl întrebă foarte mirată :

— Ce-i cu tine ? S-ar zice că și tu ai ceva împotriva acestei fete care, pînă la urmă, n-are nici o vină că ne-am războit cu turcii și că a fost ucis prietenul tău.

Leonìs îi mîngîie mîna de pe umărul lui.

— N-am nimic cu ea, îi răspunse liniștit.

— Și nici nu trebuie ! zise apăsat Adrianì. E o ființă deosebită, te asigur. Și foarte nenorocită. Gîndește-te numai ! O viață distrusă mai înainte de a o începe.

— Nu chiar atît de tragic, o reteză Drìvas. Poate foarte bine să se recăsătorească.

— Și copilul ? Uiți de chinul acesta viu ? Cine o să vrea...

— Nu spune asta, spuse el ironic. E foarte frumoasă și bărbații, în general, sînt tare proști în fața femeilor frumoase.

— Nu-i așa că e frumoasă ? zise entuziasmată Adriani. E toată o minune. Ai văzut-o în costumul de baie ?

— Am văzut-o ! O adevărată Afrodită ieșind din mare. Imaginația mi-a lucrat totuși în jurul unei compoziții biblice...

Îi vorbi de tabolul Salomeei, nemișcată, dar vibrînd toată de dans, pînă-n ultima ei fibră. Va fi în picioare, gata să se avînte, ca un șarpe înălțat în plină amiază, cu ochii de aur, magnetici. În fața ei o mare mută, grea, sub apele căreia să mocnească furtunile năpraznice, gata să se dezlănțuie și să șuiere. În jurul ei o atmosferă gălbuie, înveninată, ca și cum în aer ar arde pucioasă...

Cînd s-a dus la culcare, noaptea tîrziu, se mai gîndea încă.

„Nu cumva n-ar mai trebui s-o văd ?"

Înlătură energic acest gînd. Ar fi fost o lașitate din partea lui, și-apoi asta ar fi echivalat cu o mărturisire că o iubește și că se simte în pericol. Și tocmai de așa ceva nu era vorba. Avea încredere în mîndria lui de bărbat și își încercase puterea moralei sale asupra ritmului vieții lui. Amant al soției lui Vranàs ! Haidà-de ! Nu era el nemernicul indicat pentru o asemenea infamie.

Dormi prost. În zori avu un vis. Poate că era și o închipuire de-a lui, atît de intensă, încît i se păruse aievea. Rămase multă vreme tulburat, chiar după ce coborîse din pat.

Se făcea că era la „Rîpele Viglei". Sapho înota fără grijă. Nu știa că era cineva ascuns acolo și o pîndea, plimbîndu-și privirea pe trupul ei. Era goală și Drìvas se mira cum de cunoștea cu atîta precizie toate amănuntele ascunse ale acelui corp minunat. Se juca pe țărm. Arunca pietricele și sărea de pe o piatră pe cealaltă. El, ghemuit pe după o stîncă, o privea. Se simțea rușinat atît pentru fapta cît și pentru nesațul privirii lui. Pe urmă se făcea că rămăsese nemișcată și totul lua înfățișarea unui tablou mare, terminat. Era Sapho însăși, în toată splendoarea nudității ei, care se înălța primejdioasă ca un șarpe cu ochii ei teribili. Era Salomeea, nemișcată, în așteptare, și în fața

ei marea cea de plumb, cu valurile mocnind înăbuşit. Aerul era galben şi cald, înveninat de miasma pucioasei. Era ea, Salomeea şi ţinea capul lui Iohanan dar Drîvas îşi simţea toată atenţia îndreptată spre acest cap. Dar unde l-am văzut ? se gîndea, unde l-am văzut ?... Deodată răcnise de groază simţind un suflu subţire şi îngheţat pătrunzîndu-i în măruntaie. Iohanan avea o faţă palidă, pielea lui era galbenă ca hîrtia ceruită. Străvezie. Sub ea lucea un oscior subţire, acolo, sub nas. Avea sprîncenele dese, ca o trăsătură groasă de pensulă, cu cerneală tipografică, care ajungea pînă-n capătul frunţii. Iohanan deschisese încet un ochi, numai un ochi. Drîvas înţelegea prea bine că asta o face ca să-i arate pupila, negară, ca o picătură de smoală. S-o vadă bine, s-o cunoască. Şi-atunci, în timp ce toată faţa rămăsese imobilă, acolo, în colţul gurii, începuse să tremure un nerv mic, să tremure, repede, repede, ca şi cum sub pielea subţire ar fi zvîcnit un arătător de secunde.

CAPITOLUL XVII

SOCIETATEA VAPORULUI NAUFRAgiat era pe cale să înceapă exploatarea lui. Toată activitatea pregătitoare se terminase şi Sismanoglu vroia să sărbătorească inaugurarea. Invită, deci, pe toţi cei aflaţi în seara aceea la masa primarului şi încă vreo două-trei persoane oficiale şi necesare. Pe vameş, pe subofiţerul jandarmeriei ca şi pe fabricantul Daphnis cu „familia". Bărcile urmau să aştepte, dis-de-dimineaţă, la estrada cafenelei şi să-i transporte spre ţărmul unde eşuase vaporul. Întîi va sfinţi apele, ca să meargă bine întreprinderea, apoi va urma prima explozie. Pe scurt, o mică excursie interesantă, menită să aducă o oarecare variaţie în monotonia provincială a vieţii lor.

Încă înainte de răsăritul soarelui cei mai mulţi dintre invitaţi erau jos, pe estradă, şi îşi beau cafeau.

Zarvă multă.

Bărcile, patru bărci mari, așternute curat și împodobite, așteptau lîngă estradă, legănîndu-se voioase.

Smirniotul pusese barcagii să înalțe pe catarge cîte un steag și banderole albastre. Culorile naționale îl emoționau din cale afară. Îi aminteau de zilele glorioase, cînd vasele de război ancoraseră într-o zi în fața cheiului Smirnei și evzonii și soldățeii se năpustiseră sub salvele de foc ale turcilor. Mărețiile trecutului. Desigur. Dar parcă ar fi fost ieri. Să-ți amintești acum, după rușinea îndurată, de ele și să te înjunghie la inimă. Dar de neuitat. Infanteriștii debarcau cîte patru. Și din ziua aceea n-au încetat să iasă, întruna. Oameni, vite, materiale. Și tot din ziua aceea Sismanoglu și-a început noul „alișveriș". Aprovizionarea. Eliberatorii erau mulți. Cu miile. Îi aplauda, îi aclama, plîngea de bucurie. Păi, dar ! Năzuințe și taine de veacuri. Visuri și năluciri. Dar în același timp număra „cu aproximație" și capetele. Erau o clientelă sigură. Și-a suflecat deci mînecile. A urcat treptele la cartierele generale, la comandamente, a vorbit cu comandanții de divizii și de corpuri de armată, a văzut pe cine trebuia să vadă, a dat mese, a făgăduit, berea a curs gîrlă însoțind cum se cuvine faimoasele mezelicuri din Smirna. După om. Mese amatorilor de bucătărie gustoasă, băutură bețivanilor, sindrofii de cucoane seducătorilor, cîte o mică atenție, pe ici, pe colo. A prins clenciul. Astfel că, în scurt timp, a început o afacere mare cu Aprovizionările, cu Corpurile de armată, cu Organizațiile, cu Magazinele și cu Serviciile. Cît ai clipi, a învățat toate regulamentele, toate formele și toate căile Legislației elene, ticluite de grecii cei mai iscusiți în materie, din Vechiul regat, în așa fel, încît să poți ieși din orice încurcătură.

Marea lui lovitură fusese o partidă de pește uscat (bacaliar) alterat. Cum — necum, s-a aranjat cu intendența, astfel, c-a putut să i-l paseze, din mînă-n mînă, plătit pești. Tone întregi. Un depozit imens de pește care putea de la o sută de metri. Să-l mănînce soldații ? Ar fi însemnat să-i omoare mai înainte ca s-o facă turcii. Atunci s-a întocmit un Comitet sanitar care a declarat marfa stricată. Un alt Comitet care să distrugă marfa, de față cu el, pentru ca să semneze procesul verbal. Și-atunci, „este indicat,

prin licitație, antreprenorul care va distruge materialul inutilizabil". Tot depozitul trebuia cărat și încărcat pe bacuri și apoi scufundat în largul mării. S-a făcut o pseudolicitație, de formă. Antreprenor, Sismanoglu. Așa că a fost plătit din nou, de data asta ca să azvîrle în mare tot muntele acela de pește putred. Ei, aici a fost o lucrătură de maestru. Ofițerii care alcătuiau „Comisia de supraveghere a distrugerii" au fost conduși la localul Clonaridis, „pînă ce lucrătorii terminau scufundarea". Bere și mîncare. În felul acesta a fost aruncată numai o jumătate din marfă în mare. Cealaltă jumătate a fost revîndută Intendenței. De astea și cîte altele ! A făcut parale. Și ce parale ! Milioane întregi. Pachetele voluminoase de bancnote care veneau de la Atena luau drumul casei lui de bani. Ei ! după accea, au venit, desigur, și anii proști. Regaliștii au distrus Grecia și afacerile lui. Munți de marfă i-au rămas la Kiutahaia, la Eskì, în mîinile turcilor. Și încă, fără nici o hîrtie la mînă. De unde să fi știut cineva să-și ia măsurile de prevedere din timp ! Ce să-i faci ? Te poți împotrivi voinței lui Dumnezeu ? Așa-i viața. Roata lumii se-nvîrtește. Azi ești sus, mîine jos. Și popoarele și oamenii. Totul e să nu-ți pierzi echilibrul și cheful de viață. Și un smirniot nu-și pierde ușor cheful de viață. Așa-i născut. Petrecăreț, inimă largă și afacerist.

Scaliotis și cu doamna Nora făceau pe gazdele la cafenea, pînă să se strîngă toți. „Praful să se potolească, turma să ne-o numărăm." Cinsteau pe cei sosiți, se duceau de la unul la altul, strîngeau mîini, surîzători și plini de atenție. Ochii Norei picurau miere, iar picioarele ei frumoase n-aveau astîmpăr. Aproape că gesticulau, vorbind tuturor bărbaților prin mimica lor expresivă. Limba orbilor. Ba chiar și a surzilor. Domnul Filippas, de pildă, le „auzea" și le înțelegea de minune.

Venise scos ca din cutie, de parcă mergea la nuntă, și-l ustură la inimă cînd îl văzu pe doctor sosind într-un costum de flanelă moale. Curea de piele, fără vestă, cămașă sport și un mic aparat fotografic, petrecut de-a curmezișul. Vameșul a înțeles că de-acum înainte s-a terminat, nu mai putea vorbi de eleganță. Șicul atenian era trimis la plimbare. Parisul îl băgase de-a binelea în sac. S-a apropiat de

doctor zîmbind, cu aerul acela blajin pe care-l au de obicei surzii şi i-a spus-o direct : „E o nebunie costumaşul dumnevoastră, doctore ! Ce mai calea, valea, aerul străinătăţii... Asta se vede de la o poştă !“ Doctorul primi admiraţia domnului Filippas cît se poate de firesc, cu un surîs condescendent, ca pe un tribut ce i se cuvenea. De ! Franţa.

La şapte, ora fixată pentru îmbarcare, numărul excursioniştilor se lămurise, în sfîrşit. Coborîseră toţi, afară de Adrianì care trimisese vorbă că nu se simte foarte bine, de coana Eftyhia, căreia îi era teamă să-şi expună „disistolia“ emoţiilor unei explozii cu dinamită, şi de perechea Daphnis. În schimb venise Mènos cu fata şi prietenii lui, care s-au socotit de la sine invitaţi, de vreme ce fusese invitată familia Daphnis. Mai erau acolò, primarul, cu o pălărie largă de pai, Lulu, care se tot învîrtea de colo pînă colo, cărîndu-şi comorile sînului, cu mersul acela de raţă. Apoi, Aspasia, proaspătă ca o piersică. Doctorul întreba pe fetele primarului o mulţime de amănunte cu privire la sănătatea doamnei Eftyhia şi dacă-i urmează întocmai recomandaţiile. Drìvas şi-a dat seama că doctorul se ocupa cu grijă şi în mod sistematic de faimoasa inimă a coanei Eftyhia. Trebuie că se ducea foarte des la primar acasă. Lucrul era vădit şi din tonul folosit acum, cînd vorbea cu fetele şi din anumite mici gesturi atente faţă de ele şi în chip demonstrativ, ca nişte „drepturi dobîndite“.

Se îmbarcară.

Leonìs, Sapho, Xynéllis şi tînărul Daphnis cu Mina, în aceeaşi barcă. Se iscă o hărmălaie veselă, veselă dar şi necuviincioasă, cu Popa Paisie, care mai de care nevrînd să-l ia în barca lui, fiindu-le frică tuturor, chipurile, de piază-rea. El nu se arăta necăjit. Zîmbea umil, ca omul nevoiaş căruia îi picase o zi bună de lucru. Îl luă, protector, Sismanoglu în barca lui, zicînd chiar că nu l-ar fi lăsat în nici un caz în altă barcă. Între timp mustra, plin de voie bună, tineretul pentru lipsa de respect faţă de religie. Glumă-glumă, dar nici aşa... Nu se cade... Împreună cu ei erau primarul, vameşul şi jandarmul. Toate autorităţile. Domnul Filippas se aşezase lîngă Nora, Kir Iannaki, vîrît aproape între picioarele unei slujnice mătăhăloase, pe care o trimisese coana Eftyha că să-nsoţească fetele. Sapho, neliniştită de indispoziţia lui Adrianì, îl tot întreba pe

Leonis, pînă ce acesta fu nevoit să-i mărturisească discret că era vorba de o indispoziție diplomatică. Lui Adriani nu-i plăceau reuniunile zgomotoase. Dar, mai ales, nu-i era pe plac acel trio al vaporului austriac.

Bărcile înaintau pe rînd. Una după alta. În frunte, a lui Sismanoglu.

— Ați văzut ce rol ridicol joacă religia ? întrebă Mènos. Dumnezeu amestecat cu întreprinderea vaporului austriac.

— Există roluri și mai ridicole, răspunse naiv Drìvas.

Tinerii se priviră.

— „Religia este opiul poporului", afirmă sentențios Xynéllis, sigur de interesul pe care avea să-l stîrnească informația lui.

Se miră puțin văzînd că fraza lui nu face impresie.

— Spuneți-mi, dar sincer, se adresă Mènos lui Drìvas. Dumneavoastră ce sînteți ? Panteist ?

— Sincer. Sînt momente cînd sînt ateu și altele cînd sînt copleșit de superstiții. Uneori sînt revoluționar și alteori creștin. Cîteodată încetez de a mai fi adorator panteist al naturii și mă scufund cu voluptate într-o neagră metafizică din cele mai greu de închipuit. Apreciez viața materială ca nimeni altul, și-mi scot pălăria în fața legilor mecanice de care e condusă, în multe din manifestările ei capitale. Recunosc locul individului în ansamblu și influența ansamblului social asupra individului. Și uneori simt că această neînsemnată și neputincioasă ființă a mea este inima întregului univers, de vreme ce acesta va înceta să existe empiric, de îndată ce eu nu voi mai fi. Iată, asta sînt. Și cred că așa sîntem toți. Cu diferite gradații în ceea ce privește sinceritatea, ezitările, nuanțele...

— Așa cred și eu, spuse încet Sapho. E clar că, de la o clipă la alta, nu mai sîntem la fel.

— Adică, explică rîzînd Xynéllis, în fiecare clipă sîntem mai bătrîni decît în cea precedentă.

— Dimpotrivă, corectă Drìvas. În fiecare clipă sîntem mai tineri. Îmbătrînit e ceea ce a trecut. Nou e ceea ce vine, care abia a venit, proaspăt, nedepășit încă. Așadar...

— Mereu îmi răsturnați ideile, zise învățătorul, fără a-mi pune în picioare altele în locul lor...

— Dar asta nu-i treaba mea, dragul meu amic !

Bărcile înaintau încet. Vîntuleţul dimineţii era atît de slab, încît nu avea putere să umfle nici o pînză. Barcagiii vîsleau leneş. Soarele care răsărise între timp îi lovea în faţă. Femeile îşi deschiseră umbreluţele. Ţărmul se desfăşura în voie, limpede. Era o adevărată plăcere să-ţi plimbi privirea pe fundul mării, urmărindu-i variaţiile. Treceau deasupra unor adîncuri atît de limpezi, încît puteai zice că apa e la o înălţime de om. Nisipul lor, de culoare verde-albăstrie, compactă, parcă ar fi fost ales grăunte cu grăunte.

— Cum se formează fîşiile astea ondulate de pe fundul mării ? întrebă Mină, aplecată peste bord.

— Din mişcarea apei, răspunse Mènos.

— Sînt vălurelele de la suprafaţă, care apar cioplite pe nisip, zise Xynéllis.

— Nimic din toate astea, zîmbi Leonis. Doar că ies noaptea Stăpînele mării, cînd e lună plină, îi adună razele mănunchi, le fac măturici de argint şi mătură cu ele adîncul. Alea pe care le vedeţi rînduri-rînduri sînt dîrele lăsate de măturicile de argint.

— Frumos, aprobă Xynéllis.

Peştişorii ghimpaţi ai ţărmului fac nişte grămăjoare de nisip pe fundul apei, ca nişte muşuroaie de furnici. Stelele de mare, întărîtate, îşi întind necontenit tentaculele, ca brîiele tîrîte a gîlceavă. Lucesc galben-roşii, ca galoanele noi ale caporalilor de infanterie. Mici grupuri de peştişori trec sub carnea bărcii. Singurul care se deosebeşte printre ei e chefalul. Se duce şi vine, în pijamaua lui tărcată, ca de mătase, în culori strălucitoare.

Ocoliră un promontoriu. Se auziră strigăte din prima barcă.

— Eeeiii ! Am ajuns !

Într-adevăr, de cum cotiră, se zări vaporul. Adică cele trei catarge care ieşeau din apă aproape verticale. Mijlociul, înalt, neatins, bompresorul şi artimonul, mai scunde şi cam ciuntite. Era un vas mare, a cărui siluetă se distingea tulbure în adîncuri. Bărcile făcură un ocol deasupra mormîntului lui. Legate de catargul mijlociu, se legănau

două luntri verzi cu lucrătorii și cu scafandrul. Acesta își isprăvise treaba, sub apă. Pusese în cală materiile explozive. „Amalgamele", cum le numeau în limba meseriei lor. Din ele pornea un fitil lung, care ieșea din apă, legat cu o sîrmă de catargul mare. Sismanoglu explica amănunțit toată operația. În jurul lui se îngrămădiseră toate bărcile și excursioniștii ascultau detaliile tehnice. Pe urmă, popa și-a petrecut patrafirul și a citit binecuvîntările deasupra unui castron alb, cu aghiasmă, într-o tăcere desăvîrșită. A stropit marea, bărcile și pe toți excursioniștii și lucrătorii, cu un mănunchi de busuioc pe care-l ținea în mînă împreună cu crucea lui de argint. După ce-a terminat și treaba asta, a strîns mîna lui Sismanoglu, a lui Scaliotis și a doamnei Nora, urîndu-le noroc și cîștig bun. Odată cu strîngerea de mînă, smirniotul i-a pus în palmă o bancnotă, iar popa, fără să se uite la ea, a strecurat-o în buzunarul antiriului, cu o privire plină de recunoștință care strălucea printre micile lui zîmbete umile.

Sismanoglu bătu din palme.

— Acum toți pe uscat ! strigă. A sosit ceasul fitilului !

Bărcile porniră spre țărm cu zarvă. A rămas numai smirniotul cu un lucrător, într-o luntre, ca să dea foc ! A ! striga din cînd în cînd, în glumă, ca și cum ar fi aprins, mai înainte ca lumea să coboare din bărci. Femeile țipau speriate printre rîsetele lor, întorcîndu-și privirile spre locul unde era pus fitilul, în emoția, voluptuoasă parcă, a așteptării, ca și cum în clipa aceea ar fi urmat explozia. Iar el rîdea, cu rîsul acela larg.

— Liniștiți-vă. Furnalul o să ia foc șapte minute după ce aprind fitilul. Nu era nici un pericol, de vreme ce el însuși se afla pe vulcan !

Țărmul era stîncos, fără pic de vegetație. Bărcile se rezemaseră de pietrele aspre și excursioniștii săreau afară plini de voie bună. Doctorul întinse mîna Aspasiei, care rîdea fără nici un motiv, în picioare, pe o stîncă mică. Apoi se-ntoarse s-o ajute pe Lulu, care-și pierdea mereu echilibrul, în picioare, pe pupa, și întreba :

— Care picior să scoat mai întîi ?

— Scoateți-le pe amîndouă... mai întîi, spuse Leonis, dînd Aspasiei un motiv pentru rîsul ei.

Studenta se descălță, își sumese fustele pînă la coapse și ieși umblînd prin apa care-i trecea deasupra genunchilor.

Xynéllis aștepta s-o ajute pe învățătoare. Ea îi mulțumi și sări zveltă și suplă.

Domnul Filippas întinse brațele s-o „vămuiască", cum a spus, pe doamna Nora, care făcea mofturi cu fusta ridicată atît cît trebuia ca să simtă furnicîndu-i pe pulpe privirile bărbaților.

— Care va să zică, domnule Filippas, azi nu sînteți vameș, îl mustră Leonis, cu degetul aproape de nasul lui.

— D-apăi, ce sînt ? întrebă bonom funcționarul.

— Sînteți... Fariseu ! îi strigă în ureche.

Și el începu să rîdă înroșindu-se în gulerul lui scrobit.

Kir Iannaki nu se auzea deloc, foarte ocupat cu slujnicuța primarului. Îi spunea, îi tot spunea, cine știe ce. Ea îl asculta și se hlizea.

Peste puțin toți se aflau pe uscat, cu ochii ațintiți la mîinile lui Sismanoglu și la luntrea lui, care se tot clătina în jurul catargului. . .

— Nu cumva e periculos aici unde ne aflăm ? întrebă serios jandarmul pe domnul Scaliotis.

Acesta zîmbi liniștitor.

— Nu, nu ! Absolut nici un pericol. Distanța... Apoi mai e și rezistența apei care apasă tone întregi... Fiți liniștit...

— Eu sînt liniștit, zise oarecum contrariat subofițerul, privindu-l cu sprînceana ridicată. Dar sînt și femei aici. Am o răspundere... Mă-nțelegeți, presupun...

— Dar pot să vă declar pe propria-mi răspundere, spuse Scaliotis, de data asta în calitate de membru al societății, că nu e decît un spectacol frumos... Nimic altceva. Un spectacol frumos...

Deodată se lăsă tăcere. Sismanoglu apucă lopețile cu putere și strigă „atenție !" În aceeași clipă, lucrătorul își atinse țigara aprinsă de capătul fitilului care începu să fumege.

— Trageți ! zise lucrătorul.

Și Sismanoglu începu să vîslească cu nădejde, îndreptîndu-se grăbit spre larg.

Inima tuturor bătea, bătea. Femeile clipeau nervos. Își astupaseră urechile cu degetele. Odată cu ele și domnul Filippas care era surd. Lulu cu Aspasia se ascunseseră după o stîncă, de după care abia își arătau vîrful nasului, din cînd în cînd. Fitilul fumega întruna. Era un fitil cu ardere înceată, special pentru apă. Drivas stătea pe un loc relativ neted. În fața lui, ceva mai aproape de mare, era Sapho. Își ațintise ochii îngrijorați spre catargul cu fitilul. Leonis îi ghici nările svîcnind nervos și inima palpitînd nerăbdătoare. Era și ea nițel palidă, ca și ceilalți. Voluptatea neliniștii. Deodată o bubuitură zgudui marea din adîncuri. Ca un monstru uriaș care s-a zbătut pe fundul ei, rănit de moarte. Apa făcu o bulboană mare, apoi țîșni în sus, înalt, ca un arbore fantastic răsărit și înghițit din nou. Femeile țipară isteric, cu pumnii strînși. Catargul s-a cutremurat ca și cum ar fi sărit pe loc, și-apoi s-a înclinat demn, căzînd cu zgomot. În aceeași clipă, aerul fu sfîșiat de o șuierătură ce se îndrepta fulgerător spre uscat. Totul s-a petrecut simultan.

Din instinct, Drivas se aruncă la pămînt, trăgînd după el și pe învățătoare. Șuierătura trecu deasupra lor și o bucată de fier lovi cu mînie pămîntul.

Se ridică de jos și o ajută și pe ea. Inima îi bătea tare, dar zîmbea ca să-i dea curaj.

— Haideți, nu-i nimic...

Fata se ridică ametită. Era galbenă ca lămîia și buzele îi tremurau. Își simțea genunchii moi. Se lăsă pe o piatră și fu cuprinsă de un rîs nervos.

Toți alergară spre ei speriați. Îi întrebau, strigau fără noimă, fiecare avea ceva de spus. Doctorul, și mai tulburat decît Sapho, îi punea întrebări absurde cu rapiditatea dobîndită din obișnuința profesională. Numai Nora, mai practică decît toți, s-a dus și a scos din barcă o sticlă de șampanie, destupînd-o cu o dexteritate care dovedea o experiență demnă de apreciat. Cînd a pocnit dopul, Kir Iannaki a mai sărit o dată în sus, speriat și văzînd pe studenți rîzînd, a întors-o în glumă, zicîndu-le că a făcut-o dinadins ca să le readucă voia bună.

Sapho bău o înghițitură, mulțumind din ochi. Fetele primarului îi mîngîiau mîinile care mai tremurau încă.

Tot atunci, sări din luntre și Sismanoglu. Alergă speriat înspre ei.

— Din fericire ! Din fericire ! îl liniști de departe Scaliotis. Nu-i nimic. Numai doamna Sapho s-a speriat niţeluș.

— De ce mi-a fost frică n-am scăpat, zise jandarmul lui Scaliotis, cu satisfacţie prost camuflată. Totul este să fie cineva prevăzător. De aceea v-am spus...

— Dar nu s-a întîmplat, cred, nimic.

— Nu s-a întîmplat, pentru că a ajutat-o sfîntul ei protector. Dacă nu era domnul Drîvas s-o culce cu faţa la pămînt, acum ne-am fi întors cu un mort...

Cuvîntul rostit îi înfiorară pe toţi.

Subofiţerul îl felicită pe Leonis cu un aer solemn, iar primarul îl sărută cu afecţiune părintească. Toţi crezură că trebuie să facă la fel, unul după altul, pe rînd. Leonis se înroșise de necaz. Treaba începuse să ia aspectul unei ceremonii, și-acum, cînd emoţia trecuse, toată parada asta în faţa mîinii lui i se părea cît se poate de ridicolă.

— Vă mulţumesc, le zise, dar trebuie să vă stric cea mai romantică parte a întîmplării. Vă asigur că am aruncat-o jos pe doamna Sapho fără să vreau. Pur și simplu am tras-o după mine cînd am căzut.

Făcu o plecăciune comică spre Sapho.

— Doamnă, vă rog să mă scuzaţi că v-am răsturnat, din neatenţie.

Sapho îl privi, încercînd să surîdă.

Toţi rîseră și Kir Iannaki începu să aplaude. Doamna Nora își încruntă sprîncenele și spuse destul de tare încît s-o audă Leonis :

— Ah ! Ce drăguţ e băiatul ăsta.

Popa Paisie se uită semnificativ la Sismanoglu

— Dumnezeu și-a pus mîna... Dumnezeu...

Doctorul comentă serios.

— Asta e ! Cîteodată te salvează doar întîmplarea. Dacă nu se speria domnul Drîvas, să cadă și s-o ia cu sine pe doamna Sapho...

Își opri vorba la jumătate. Învăţătoarea se uita la el crunt.

Kir Iannaki ţinea bucata de fier în mînă şi o examina.

— Foarte curios...

Atunci domnul Filippas se apropie, o atinse cu degetul şi-i spuse lui Kir Iannaki cu vocea lui discretă :

— Cum şuiera în treacăt, nu ? Aţi auzit cum şuiera ?

Apăru şi doamna Nora, urmată de slujnica primarului şi de bărbatul ei, încărcaţi cu sticle de şampanie şi cu pahare. Împărţea paharele, destupa triumfătoare sticlele şi umplea paharele strigînd şi rîzînd.

Toţi beau în sănătatea lui Sismanoglu şi Nora răspundea, fără înconjur, în numele lui.

— Mulţumim, mulţumim !

Drivas se gîndi că femeiuşca asta cu ochii dulci şi înfometaţi constituia partea lui Scaliotis în „capitalul depus" al societăţii. Nu era exclus să fie chiar unica lui depunere.

Doamna Nora îi umplu paharul. Era al doilea rînd. Şi-l umplu şi pe-al ei şi ciocniră.

— În sănătatea ta, voinicule !

I-o spuse încet privindu-l insistent. Închise un ochi, chipurile din cauza acidităţii şampaniei care îi înţepa năsucul.

— Noroc, Stăpînă a Mării ! îi răspunse şi el zîmbindu-i cu înţeles.

Apoi îi dădu înapoi paharul gol, îi mulţumi şi rîse ca un copil..

Sapho fusese înconjurată de grupul de studenţi, de fetele primarului şi de doctor. Îşi revenise. Doctorul îi spunea ceva şi ea îl aproba din cap distrată, fără să-l audă. Privirea ei se opri pentru o clipă asupra lui Drivas şi a Norei care-şi zîmbeau. Buzele le erau umede de vin şi privirile îmbinate.

Leonis era vesel. Se bucura de toate, fără nici un motiv. De tinereţea lui, de frumuseţea zilei, de ochii femeilor şi de marea cea sinilie. Nu vroia să mărturisească : „de incident". Şampania începuse să cînte într-însul.

Soarele dogorea ţărmul sterp. Nici pic de umbră. Se urcară din nou în bărci, gălăgioşi, şi porniră. Rămăsese la

lucru numai Sismanoglu, Scaliotis și muncitorii. Înainte ca bărcile să cotească, după promontoriu, îi salutaseră toți cu batistele și cu umbreluțele.

Drivas, cu primarul și cu fetele lui, cu Sapho și cu Nora, erau în aceeași barcă. Împreună cu ei și Mènos cu prietena lui. Pictorul începu un cîntec de-al insulei iar ceilalți îl reluară în cor.

De-o fi să mor de vin și băutură
La cîrciumă să mă-ngropați în bătătură
Cîrciumărița să pășească peste ea
Și fata cea frumoasă care mă cinstea.

Nora îl privea într-altfel. Îl atingea cu ochii. Se așezase lîngă el. Sapho nu cînta. Privirea ei se pierdea în depărtare. Înspre munții Anatolici, peste marea care strălucea și scînteia. Trupul ei mlădios sălta în ritmul bărcii. Profilul își contura liniile pure pe mătasea neagră a umbreluței.

Drivas, care era în fața ei, de cealaltă parte a bordului, se aplecă în afară. Își afundă privirea în albăstreala apei și în verdeața proaspătă care trecea pe dedesubt. Acolo, în fund, era o veritabilă grădină de zarzavaturi, salată creață și ceapă proaspătă. Își suflecă mîneca pînă la subsuoară și își afundă brațul în apă.

— Marea e încropită... Adevărat, îi zise Norei care se aplecă alături de el. Asta nu mai e mare e... ciorbă de pește!

Nora rîse afundîndu-și și ea brațul gol în apă.

Barca alerga și apa le gîdila mîinile.

Pentru o clipă, mîna plinuță a femeii, trasă, chipurile, de curentul apei, o atinse pe-a lui și-apoi se retrase. Drivas simți un fior plăcut la această atingere neașteptată și rapidă, sub apă. Vru să-și tragă mîna dar se răzgîndi. Așteptă. Nu prea mult. Mîna plinuță reveni, își mîngîie ușor dosul palmei de palma lui și iar plecă. Și foarte curînd se reîntoarse, se reîntoarse acum ca într-un loc cunoscut, altoindu-și degețelele pe ale lui. Le prinse pentru o clipă, strîngîndu-le încheieturile, apoi le dădu drumul și ele scăpară și fugiră că niște peștișori speriați.

În acest timp, Nora își ținuse fața întoarsă spre barcă vorbind cît se poate de firesc. Conversase cu primarul despre lucrătorii care pregătesc „amalgamele". Aceste amalgame sînt compuse din salpetru și alte materii explozive. Întreprinderea închiriase de la Comună o casă goală, turcească, pentru atelierul unde erau pregătite și pentru depozitul de materiale ale societății. Nora susținea că le ceruse o chirie foarte mare. Primarul trebuia să recunoască, prețul era cam pipărat pentru o dărăpănătură, ce mai...

— Nu e mare, spusese domnul Spanòs. Oricum, asta a fost decizia Consiliului Comunal, el n-avea nici un cuvînt... De altfel, chiria era folosită pentru cantina refugiaților.

Mîna plinuță se mîngîia acum încet, cuibărită în palma lată a lui Drìvas.

— Pentru cantină ? Era un amănunt pe care, desigur, Nora nu-l știa. Ei, păi dacă e așa, să le fie de bine !... Asta e cu totul altceva.

Cînd debarcară, Drìvas le propuse să treacă pe la Castel. Sapho refuză. Trebuia să se ducă imediat acasă. Se lovise puțin la genunchi. Abia atunci observară că șchiopăta și că pe ciorap se prelinsese o dîră umedă.

— Da' bine fată dragă, tu sîngerezi, îi spuse îngrijorat domnul Spanòs.

Necăjită că iar a devenit centrul atenției, tînăra regretă că a vorbit.

— Nu-i nimìc, nu merită osteneală, zise. Puțin iod, asta-i tot.

Se amestecă și doctorul propunînd să treacă pe la farmacie. Xynéllis aprobă : „păi desigur, desigur, are dreptate doctorul, se prea poate să facă o infecție. Streptococi, tetanos..."

Învățătoarea izbucni în rîs, mulțumi din suflet tuturor și-l asigură pe Xynéllis că nu e decît o zgîrietură neînsemnată la picior și măcar de s-ar lecui așa de ușor și... picioarele versurilor.

Studenții aplaudară entuziasmați, învățătorul se înroși iar Aspasia rîse, fără să priceapă. Atunci doctorul, care o privea în clipa aceea în ochi. rîse și el, ca prin reflex.

Înainte de a se despărți, Sapho întinse mîna lui Drivas, fără să i se uite în ochi și-i spuse grăbită „mulțumesc".

Drivas povesti surorii despre incidentul excursiei, adică despre explozie. Atunci Adriani îi mărturisi că avusese o presimțire rea. Mai cu seamă cînd văzuse bărcile împodobite trecînd, i se strînsese și mai tare inima. Așteptase cu adevărat îngrijorată pînă să le vadă întorcîndu-se încet-încet, fără grabă. Nu-i spusese nimic pentru ca să nu rîdă de dînsa.

— N-aș fi rîs, zise Leonis.

— Dar tu nu crezi în astea.

Îi bătu ușurel mîna, îngîndurat.

— Cred în toate, Adriani. Mai mult în cele de necrezut. Se vede că uneori căutăm adevărul, așa cum unii își caută ochelarii și-apoi descoperă că-i au pe nas.

După discuție Adriani alergă acasă la învățătoare. Zdrelitura de la genunchi era destul de lată, dar superficială. Lui Sapho nu-i trecuse încă tulburarea de pe urma spaimei trase. Mișcările îi erau nervoase și vorbele fără șir. Întreaga-i stare trăda un zbucium ascuns.

În timp ce ședeau de vorbă, intră femeia mută și făcu un semn lui Sapho. Odată cu ea intrară și tînguirile copilului schilod. Femeia stătea și aștepta, înaltă și cernită, lîngă ușă. Adriani simțea că i se strînge inima în fața acestei femei îmbrobodite, cu ochii întunecați. Învățătoarea se ridică. Un val de roșeață îi trecu pe față.

— Scuză-mă, trebuie să mă reped cîteva clipe la copil...

— Dar șchiopătezi, îi zise Adriani. Vin cu tine să te ajut...

Ochii învățătoarei o priviră speriați

— Nu ! spuse, întinzîndu-și mîinile ca s-o oprească. Șezi aici... Nu stau mult...

Femeia o urmă. Adriani se gîndi cît de penibil i-ar fi fost dacă Sapho ar fi crezut, chiar și o secundă, că în propunerea de a o însoți fusese mînată de o curiozitate josnică. Se așeză necăjită pe canapea și deschise mașinal un coșuleț rotund de lucru, în care o văzuse pe Sapho așe-

zîndu-şi împletitura, în clipa cînd intrase. Înăuntru era un ghem de lînă gri şi o împletitură destul de avansată. O luă în mînă. La început o privi distrată. Apoi cu mirare. Era ceva rotund, ca un sac, ca un coş... Şi deodată înţelese. Era o căciulă uriaşă, în care putea încape o tigvă. „Asta e o scufie de copil", se gîndi îngrozită. O puse repede la loc şi închise capacul coşuleţului.

Se ridică şi umblă de colo-colo prin cameră. Încercă să nu se mai gîndească la monstruosul cap de copil care ar fi încăput într-o asemenea căciulă. Se opri în faţa mesei de nuc, rezemată de perete. Învăţătoarea o folosea ca birou. O călimară veche de bronz, două şiruri de cărţi alese cu gust, reviste şi un pahar mare cu grozame galbene. Mirosul lor dulce îl simţi pînă şi pe limbă. Florile erau aşezate în faţa unei fotografii. Un ofiţer, mic de statură, cu sprîncenele îmbinate şi cu mustaţă neagră, tăiată scurt. Se sprijinea pe sabie, iar pe braţ se vedeau, albe, însemnele triunghiulare. O fotografie de prost gust, mult retuşată. Dar fizionomia rămînea totuşi voluntară, dîrză. Dedesubt era scrisă o dedicaţie. Litere tăioase, numai colţuri : „Sînt în fiecare clipă, cu tot sufletul, lîngă tine. Gîndul meu te urmăreşte zi şi noapte. S. P. 906". În clipa aceea intră Sapho.

Avea ochii roşii. Se strădui să-şi compună un zîmbet ce părea studiat de mai înainte. Dar nu izbuti şi se lăsă păgubaşă.

Adriani se apropie de ea. Vroia s-o determine să-şi deschidă inima.

— Sapho, te rog...

Ea o privi şi ochii i se umplură de lacrimi. Îşi muşcă buza care tremura. Adriani îşi deschise braţele şi învăţătoarea căzu la pieptul ei. Îi simţi genele zbătîndu-se pe pielea gîtului. O aşeză pe canapea, aproape de fereastra deschisă.

— Să nu-mi iei în nume de rău, Adriani, îi zise printre hohote. Dar sînt atît de nenorocită... atît de... Sînt momente cînd paharul se revarsă... Mă-ntreb de ce, şi nu primesc nici un răspuns... Cred că dacă m-ar face cineva să înţeleg, mi-ar lua o piatră de pe inimă.

Vorbea așa, cuibărită la pieptul ei, ca și cum ar fi căutat ocrotire. Cuvintele i se înecau, ieșeau pe jumătate, sau se revărsau deodată grăbite. De parcă i-ar fi fost ferecate în suflet de ani de zile și-acum găseau poarta descuiată și năvăleau îngrămădindu-se, încurcate, una peste alta...

Adriani o mîngîia pe păr.

— Liniștește-te, îi zise și ochii i se aburiră. Ești încă un copil... Cu timpul toate se vor schimba în mai bine... Ai să vezi...

Învățătoarea îi asculta vocea dulce care de pe-acum avea tonuri materne. Îi luă mîna ce o mîngîia și o acoperi de sărutări și de lacrimi. Se străduia să găsească cuvintele potrivite pentru a-i exprima marele „mulțumesc" care-i umfla pieptul, pentru această afecțiune. Pentru această inimă caldă și blajină, deschisă pe neașteptate în fața nenorocirii ei, ca un trandafir luminos. Și nu putea oferi nimic altceva decît lacrimi duioase și jumătăți de cuvinte.

Adriani o lăsă așa, să i se mai potolească criza. Apoi îi dădu deoparte șuvița de păr care-i acoperise fruntea pînă la linia arcuită a sprîncenelor. O sărută acolo, pe fruntea luminoasă și-i zise :

— Sapho, mi-ar părea foarte rău dacă te-am făcut să crezi, fie chiar și numai pentru o clipă, că am fost mînată de altceva decît de dragoste, cînd am vrut să vin cu tine la copil...

Învățătoarea se uită cu duioșie în ochii ei viorii.

— Dac-ai ști ce ochi curați ai. Sînt ca marea în timp de vară. Citești în ei ca într-o carte... Pentru tine nu există riscul de-a fi răstălmăcită vreodată de cineva...

Își întoarse fața spre fereastră, spre mare și zise :

— Tu trebuie să mă ierți că m-am opus în felul acesta... Dar e ceva care mă umple de tristețe și de rușine... De aceea... Copilul acesta e pedeapsa mea cea mai grea. De ce s-a născut ? Sînt nopți cînd plîng din dragoste pentru el... Mă duc și mă închid ceasuri întregi cu el... Aici, îmi zic, trebuie să te prăbușești și tu. Ești mama lui... Mă duc să-l mîngîi, să-l dădăcesc... Mă duc să-i cînt cîntece de leagăn... Și alteori, îl privesc ca un instrument de tortură, mut și fără simțuri... E îngrozitor, Adriani. Nu are minte. N-are nici măcar un chip. De ce e pedepsit în felul

acesta ?... Şi eu ?... Şi amîndoi sîntem nevinovaţi... Nevinovaţi... Unde-i dreptatea lui Dumnezeu, Adrianì ?

Tăcu un timp trecîndu-şi degetele prin păr. Îşi şterse apoi ochii şi o flacără aurie trecu prin pupilele lor mari. În sfîrşit zise înciudată :

- — Uneori îl simt ca o batjocură... Ascultă, Adrianì. Să nu te dai niciodată unui bărbat pe care nu-l iubeşti. Într-o căsătorie trebuie ca cel puţin trupurile să se iubească şi să se potrivească. Eu nu m-am gîndit niciodată la asta. Mai tîrziu, cînd mi-am dat seama, m-am îngrozit. Îmi lăsam corpul în mîinile lui cum ai lăsa o haină. Şi în sinea mea plîngeam de scîrbă... El înţelegea şi nu mă ierta... Pentru că mă iubea... Ca şi cum eu aş fi fost de vină pentru tot ce se întîmpla... Nici el nu era de vină, îmi spun acum... Odată m-a împins. Mi-am lovit capul de colţul mesei. Acolo... Am ameţit şi am rămas aşa multă vreme. Îmi curgea sîngele pe după ureche. N-am scos un cuvînt ca să nu mă audă vecinii. A venit lîngă mine, a îngenunchеat şi-mi săruta mîinile...

Se uită la fotografie. Acela era omul care o făcuse femeie şi mamă. Bărbatul ei, primul şi unicul ei iubit. Tatăl copilului. Nevinovatul, şi responsabilul.

— Îi pui mereu flori ? o întrebă Adrianì şovăitoare.

Învăţătoarea îşi coborî privirea asupra paharului cu grozame.

— Da, îi răspunse gînditoare. Mi-e milă de el. Îi plîngeam de milă şi atunci cînd mă lovea. Mă iubea mult şi eram singura femeie din viaţa lui. Apoi... Sînt nişte lucruri atît de ciudate ! Cît timp trăiam împreună, ne despărţea un întreg haos. Ca şi cum el era de o parte a prăpastiei, iar eu de cealaltă. Strigam şi nu ne auzeam. Acum, după ce a murit, parcă s-a apropiat mai mult de mine. Ieri noapte l-am visat. Venea de departe, zîmbea şi-mi flutura o batistă roşie...

Tăcu şi după un timp adăugă îngîndurată :

— Mi-am reamintit de vis azi-dimineaţă, în excursie...

În drum spre casă Adrianì îşi simţea inima copleşită. Îşi făgădui s-o iubească mai mult pe învăţătoare.

La masă Leonis încercă s-o tragă de limbă. Îi povesti toate impresiile ei. El o privea atent. Sufletul lui sorbea orice amănunt din viața lui Sapho, aidoma pămîntului însetat prima ploaie.

— Nu mai are pe perete crucea de război și actul Diviziei ?

— Nu. Numai o fotografie de-a lui și cîteva flori într-un pahar.

Vestea îi dădu o ciudată satisfacție. Era conștient de înrîurirea lui în toate astea.

Noaptea, în timp ce-și chinuia din nou creierul cu privire la învățătoare, îl străfulgeră deodată un gînd curios.

„Altădată nu punea flori în fața fotografiei lui. Acum de ce ? Și de ce l-a visat pe Vranàs ? Nu cumva avea și ea motive să se simtă vinovată față de dispărut ?... Erau oare remușcări pe care căuta să le înăbușe cu florile de cîmp ? Și pentru care motiv ar fi avut — să presupunem — aceste remușcări ? Nu cumva..."

CAPITOLUL XVIII

SIMȚEA — ȘI DIN ZI ÎN ZI MAI intens — că prezența lui Sapho îi devenea tot mai necesară. De multe ori o ocolea și se chinuia pe sine, pierzînd prilejul de-a fi lîngă ea. De cum se aflau împreună, apropierea ei îl amețea. Devenea vesel sau trist reacționînd exagerat la fiecare impresie și sufletul îi trăia într-o exaltare lăuntrică extrem de subtilă. În clipele acelea pierdea orice încredere în voința sa bărbătească, lăsîndu-se chiar pradă acestei lașități cu o voluptate feminină, voluptatea înfrîngerii. Alteori, înarmat cu dîrzenia lui de a se expune în mod provocator farmecului ei, se apropia de ea căutînd să-și ofere lui însuși o biruință. Atunci se străduia să vadă în Sapho numai pe soția lui Vranàs și mama unei făpturi anormale. Pentru obținerea acestor victorii, folosea de multe ori mijloacele nedemne de un bărbat. Începea să-i

povestească amănunte despre moartea lui, el, care socotea ca o impietate să vorbească despre întîmplări ale războiului. Simțea o plăcere ciudată să-i urmărească groaza din priviri. Împletea cu răbdare bolnăvicioasă în jurul ei, ca o plasă neagră, marea și tainica dragoste a mortului. O dragoste dură și exclusivă, bătută cu ciocanul, ca pe nicovală, în inima închisă și tăcută a lui Vranàs, ascunsă cu sălbatică gelozie și îndîrjire. Lucra cu ciudată sîrguință în această strădanie a lui. O făcea să simtă, mai sfinte și mai indestructibile, legăturile ei cu mortul. Se silea să țină mereu aprinsă, în sufletul lui, candela prietenului ucis, ca să împrăștie cu flacăra ei sfîntă nerușinatele vedenii erotice care mocneau în subconștientul său ca un ghem de viermi goi.

Această necontenită atașare a lui de anii războiului îi întețea coșmarurile care-i torturau somnul. Se trezea din visurile fioroase cu palpitații, leoarcă de sudoare de groaza măcelului și a morții lente, subterane din tranșee.

Pe plaja Portarei răsăreau niște crini sălbatici cu un miros dulce și îmbătător. Îi plăceau de cînd era mic și umplea întotdeauna cu ei vasele de pămînt din sufragerie.

Într-o zi culese un buchet mare și i-l oferi lui Sapho.

— Vă rog să-l puneți lîngă fotografia lui.

Începu să facă regulat acest lucru. I le dădea el său o ruga pe Adriani să i le ducă. Mortul li se alăturase, trăia acum printre ei, tot mai intens.

Îi spunea insistent, atît de insistent, încît învățătoarea îl privea mirată :

— Știți, Sapho, Vranàs vă iubea mult. În felul lui, desigur. Fiecare are un fel al lui de a iubi, așa cum are o fizionomie, un timbru specific al vocii. Vranàs era un fanatic și un ascet. Acesta era felul lui...

— Asta nu împiedică totuși pe celălalt să prefere un anumit fel, așa cum preferă o fizionomie, replica ea. Și eu nu pot accepta că e dragoste un sentiment care se manifestă, în primul rînd, printr-un egoism feroce. Eu cred că dragostea este un elan spontan de-a face fericit pe cel pe care-l iubești. La nevoie, cu jertfă și umilire. Dragostea este o dăruire, nu o posesie.

— Nimeni nu cunoaşte esenţa dragostei. Există dragoste care te încolţeşte ca o fiară şi te sfîşie, după cum există dragoste care se dăruieşte. Iată, o asemenea dragoste a fost a lui Vranàs. Sălbatică şi mare... Ar fi putut chiar ucide pentru dragostea lui şi mi-a şi spus-o, ştiţi...

Într-o zi i-a repetat acest lucru, cînd a venit iar vorba. Erau pe plajă, în faţa Portarei.

— Vranàs ar fi putut ucide un om din dragoste pentru dumneavoastră... Chiar şi pe dumneavoastră...

— Ştiţi, zise îngîndurată Sapho. De ficcare dată cînd îmi spuneţi asta îmi vine să vă vorbesc de o senzaţie ciudată pe care am avut-o în ziua aceea, şi tot mă abţin...

— Cînd ?

— În ziua aceea cînd m-aţi salvat... În excursie...

— O ! V-am salvat.

— Da, da ! M-ar fi omorît sau m-ar fi schilodit dacă nu m-aş fi aflat lîngă dumneavoastră...

Rîse sofisticînd :

— Păi dacă n-aţi fi fost lîngă mine, n-aţi fi fost pe locul unde a căzut bucata de fier. Deci...

— Deci, nu o lăsi să termine, interveni Adriani.

— Iată, dar. Această primejdie care a trecut atît de aproape de mine — n-aveţi decît să rîdeţi dacă vreţi — mi s-a părut ca o răzbunare...

— Răzbunare !... Din partea cui ?... întrebă şovăind foarte emoţionat în aşteptarea răspunsului.

Învăţătoarea îl privi într-und mod ciudat. Îi văzu şi ea răspunsul în ochi. I se puse un nod în gît, dar răspunse :

— Da.

— Eşti plină de superstiţii şi de prejudecăţi copilăreşti, îi spuse Adriani.

— Da. Impresia asta mi-a venit aşa, deodată, cum am simţit primejdia. Apoi, cînd am văzut bucata de fier pe jos, mi-am amintit de visul din noaptea dinainte. Venea de departe şi-mi flutura o batistă roşie. Şi am avut din nou aceeaşi senzaţie. Că el aruncase bucata de fier după mine.

— Ei, nu !... Dar de ce ? întrebă prosteşte Leonis.

Ea ridică din umeri, ca și cum ar fi vrut să scape de o povară nevăzută care-i apăsa.

— Nu știu... Așa...

— Închipuiri... Închipuiri de femeie nervoasă, zise Drîvas.

Adriani, vrînd s-o abată de la gîndurile negre, o luă să-i arate niște trandafiri noi înfloriți în vie și Leonis rămase singur.

În imaginația lui, vorbele lui Sapho luară deodată importanța unui eveniment. Văzu bucata de fier ca un instrument ucigător în mîinile ofițerului dispărut, pe care-l arunca cu toată puterea în capul femeii urmărite de dragostea lui sălbatică, pînă și dincolo de mormînt. Mai văzu și natura, elementele și coincidențele, toate puterile întunecate, ajutîndu-l în comiterea răului, supuse voinței lui tăcute. Dar în același timp, incidentul acela al excursiei îi apăru și ca un simbol. Își aminti de mișcarea lui spontană din clipa primejdiei. Se avîntase instinctiv ca s-o apere pe Sapho. Corpul lui pornise aproape de la sine, ca și cum s-ar fi salvat pe el însuși. Ce forță ascunsă îl împinsese atît de fulgerător și de eficient ? Era ca o îmbrățișare neașteptată a amîndorura în fața morții. Simțea că din clipa aceea se sfărîmase ceva între ei, acel ceva ce-i despărțea, și că ceva se legase, apropiindu-i în chip fatal. Își dădea seama că și ea simțise același lucru și îi înțelegea strădania de a păstra o atitudine corectă și curajoasă față de el. Și mai știa că îmbrățișarea lui violentă a rămas pentru totdeauna pecetluită în jurul trupului ei ca un brîu de foc. Poate că și acea „senzație", cum îi spusese, de răzbunare a soțului său provenea din impresia asta, chiar dacă ea nu era conștientă.

Îl mai impresionase ceva.

În clipa aceea a spaimei, cînd o prinsese pe neașteptate în brațe ca s-o arunce jos, nu fusese conștient de senzația provocată la atingerea corpului ei. Dar după trecerea primejdiei, senzația acelei îmbrățișări atît de impetuoase îi revenise cu claritate. Pielea lui îi păstra trează amintirea. Simțea rezistența pieptului tare care se nimerise în palma lui dreaptă. Ca și moliciunea călduță a trupului tînăr, sub cretonul subțire, ce se strivise pe el cu toată greutatea lui dulce.

De-atunci, amintirea pielei îl chinuise de nenumărate ori, trezindu-i din nou această dulce şi înfricoşătoare senzaţie, cu o insistenţă enervantă.

Cînd fu ca să plece Sapho, Leonìs îi culese cîţiva crini de pe plajă.

— În amintirea lui Vranàs. Fiţi însă atentă să nu-i ţineţi de jos, de unde sînt tăiate cozile... lasă vîsc.

Îi făcu recomandaţia fără să se gîndească la nici o aluzie, dar îşi muşcă imediat limba, descoperind pe Măscărici schimonosindu-se printre vorbele lui.

Fraţii o însoţiră o bună bucată de drum şi după ce se despărţiră, rămaseră să-i urmărească silueta armonioasă, care se depărta legănîndu-se graţios, de-a lungul plajei.

Briza răcoroasă tîra catifele albastre pe ape şi înfăşura drăgăstos trupul zvelt în faldurile subţiri ale rochiei negre.

— E o plăcere s-o priveşti umblînd, zise Adrianì cu sinceră admiraţie.

El aprobă vioi din cap. Apoi pe un ton admirativ, cu oarecari nuanţe ironice :

— Contesa !

Rîse şi-şi înfipse cu putere vîrful de fier al bastonului în nisip.

CAPITOLUL XIX

ÎNTR-O ZI, POŞTA DIN ATENA I-A adus lui Drìvas o mare bucurie. Se deschisese marea expoziţie a „Artiştilor liberi" şi toate ziarele care vorbeau de ea se ocupau, mai ales, de cele cinci lucrări ale sale. Critici, descrieri, articole pe trei coloane, reproduceri. N-a lipsit, de asemenea, nici vîlva mondenă cu ocazia expoziţiei. În toată această forfotă, opera lui Drìvas era un eveniment artistic. O revelaţie salutată cu entuziasm, fără rezerve. Şi, fapt ciudat, de acelaşi entuziasm erau cuprinse toate grupurile, toţi criticii, indiferent de orientare ca şi amatorii de artă. Era cu totul ceva nou şi original. Doi ochi feciorelnici care se deschideau pentru prima oară în faţa vieţii şi o priveau cu uimire şi cu teamă.

Ziarele de mare tiraj publicau și reproducerile după cele cinci tablouri. *Refugiații.* Un șir de măști feminine, cu trăsăturile alungite de suferință ca de un cleşte. Apoi, *Un copil în fața mării.* O simfonie cromatică, plină de simplitate și de extatică admirație a naturii. Un albastru infinit, cer și mare, abia despărțite de linia orizontului, și un copil gol, cu picioarele înfundate în plaja trandafirie, care privește cu naivitatea vîrstei acest spectacol simplu și în același timp măreț. S-ar fi putut intitula : *Rugăciunea.* Un altul, *Ulița însorită.* Un triumf barbar al soarelui de august căzînd ca o urgie și dogorind caldarîmul, topind materia în văpaia lui. Pe urmă, *Castelul cu maci.* O imagine a Castelului din Megalohòri, văzut de pe o coastă a dîmbului incendiat de maci. Trei culori. Curate și luminoase. Albastrul cerului, cenușiul fortăreței ruinate și roșul aprins al macilor. Era o lucrare atît de simplă, încît căpăta valoarea unui simbol. Îndîrjirea neîmblînzită și fără preget a vieții, care țîșnește ca un foc de artificii din adîncul mormintelor ei. Eterna renaștere, o primăvară veșnic nouă, neîntinată și biruitoare, care se avîntă din formele deteriorării. Iar deasupra, cerul. Și ultimul, *Cea care a plecat.* Era mama lui, albă și înaltă, în rochia ei lungă de mătase, de duminecă. Un chip spiritualizat de amintire și de iubire, o apariție dintr-o lume îndepărtată și ireală, aproape diafană, fără greutate. Ai fi zis că plutea și că la cel mai mic suflu culorile ar fi unduit ca niște valuri. Toți se opreau în fața acestui tablou mare și „fără să vrea" coborau tonul vocii. Așa scria un critic.

Pachetul de ziare era însoțit de o scrisoare flecară a prietenului său, ziaristul, din care cel mai important era post-scriptumul.

„P.S. Toate cinci s-au vîndut. Cu prețurile fixate de tine. În total drahme 50 000. Scoate diverse speze — urmează socotcala respectivă — rămîn curate 45 000. Cincizeci de lire de aur. Le vei primi peste cîteva zile, printr-un cec. Nemaipomenit pentru un debut !"

Drivas își simți sufletul copleșit de-o bucurie nemărginită. Inima îi bătea ca după alergătură. Era voluptatea izbîndei, tămîia amețitoare a triumfului care se înalță și-i mîngîia fruntea. Era, de asemenea, o biruință față de el însuși. Pentru că era întotdeauna sigur că poate oferi artei

ceva autentic și de preț dar îi era teamă de entuziasmul lui, și de multe ori Măscăriciul, spiritul sarcasmului și al îndoielii, îi zdruncina orice încredere în valoarea lui. Acum dădea prima luptă, mare și hotărîtoare. Lupta pe care de-atîtea ori o visase în tranșee. Izbînda sosise. O izbîndă cîștigată împotriva demonului negativismului. Și lucru important : erau primii bani cîștigați de pe urma lucrului său. O siguranță și o cucerire de extremă însemnătate morală.

Alergă la Adrianì. O găsi jos, în curtea Castelului. Îi vîrî în brațe teancul de ziare mototolite, și-o ridică cu avînt în brațele lui ca pe un trofeu.

— Uraaa !

În sfîrșit, bucuria lui izbucnise.

Faptul stîrni mare vîlvă la Club. Triumful lui era văzut cu acel egoism local, stupid dar înfricoșător, al micilor provincii, pentru un om care le face cinste. Numai că localnicii vor lucruri cu temei. Așteaptă ca mai întîi omul să se consacre. Așa că, de îndată ce au citit ziarele ateniene, gospodarii clubului „Arion" și-au amintit pe loc că ei fusesèră primii — fiecare dintre ei — care adulmecaseră talentul „băiatului". Lucru era și niței curios. Să bei cafea cu un om, să-l bărbierești regulat la frizeria ta, să-l ai trecut în catastiful băcăniei tale ca mușteriu și, pe neașteptate, într-o bună zi, gloria să ți-l ridice în slava cerului, deasupra capetelor tuturor. O națiune întreagă să vorbească de el, să ridice bărbia ca să-l vadă sus, pe aripile Faimei. Asta nu-i de joacă. Dintr-o dată, catastiful, briciul, ceașca ta devin titluri de onoare. Și „băiatul" pe jumătate de-al lor. Iar toate acele tablouri reprezentau provincia lor.

— Ce pe jumătate, fleacuri ! zise domnul Spanòs, mîndru și emoționat. Întrebați-mă pe mine care l-am crescut ! Întrebați-o pe Eftyhia care i-a fost dădacă ! Răsfoiți un pic registrul Mitropoliei, să-l găsiți pe prietenul meu, răposatul Drìvas, consătean neaoș ! Din Megalohòri. Ba sîntem chiar rude de departe, din partea bunicii lui. Leonìs e din partea locului. Consătean și compatriot get-beget ! Propun să-i trimită Clubul o felicitare oficială și să-l înscrie membru onorific.

— Să-i dăm să picteze și icoana Sfintei Fecioare din interiorul altarului, zise epitropul bisericii Maicii Preciste de jos, domnul Adamellis.

Și directorul Clubului, domnul Daphnis, îl trase de haină informîndu-l că nu pictează icoane, ci numai „tablouri".

Desigur. Fabricantul a început să-l stimeze de-a binelea. El, care avea pîinea și cuțitul în sat.

— Patruzeci și cinci de miare, declară, nu le pot scoate azi nici oameni cu capitaluri și cu intreprinderi solide în care investesc milioane de drahme. Și le ia băiatul ăsta cît ai bate din palme. Căci — fie vorba între noi — cîte zile de lucru i-au mîncat băiatului cele cinci tablouri ? Cinci ? Hai, eu pun zece. Știți ce-nseamnă asta ? Asta înseamnă patru miare și jumătate pe zi.

— Just, zise și jandarmul. Patru miare și jumătate ! Și-și ridică buza de-i ajunse mustața pînă la nas.

Un nou punct de vedere, cel mai senzațional dintre toate. Gospodarii se priviră cu ochi holbați.

— Țț, țț, țț, țț !

Și domnul Daphnis încheie :

— Poftim, dom'le ! Treburi pe care nici nu le iei în seamă ! Un pic de vopsea și cinci metri de pînză. Înțelesu-m-ai ?

Chiar în aceeași zi, grupul de studenți a dat un adevărat iureș la Castel, ca să-l felicite. Mênos a adus și o revistă a intelectualității de stînga, „Avangarda". Orice ucenic „conștient" își putea spune în ea, răspicat, părerea despre Artă, cu literă mare, dar nu și despre arta lui. Revista găsea lucrările lui Drivas excelente, numai că de-acum încolo — era tînăr — trebuia să caute ca arta lui să nu fie o plăcere a burgheziei, ci bici pentru trezirea revoluționară a maselor.

A doua zi s-a dus să-l felicite la Castel și coana Efthyhia cu fetele ei. L-a sărutat pe amîndoi obrajii și lacrimile-i curgeau șiroaie.

— Băiatul meu ! băiatul meu ! Să fi trăit și răposații tăi părinți să se mîndrească !

Blajina femeie plînse din belșug, mereu în limita înduioșării permise de „disistolia" inimii ei, și declară că nu

mai încercase o asemenea „bucurie națională", de-atunci, de la Jocurile Olimpice, cînd Luis i-a învins pe franci... Frații n-au omis s-o întrebe, interesați, de mersul sănătății ei. Învățaseră să măgulească slăbiciunea naşei. Astfel că Eftyhia începu să-l laude pe doctor — „dragă, ce băiat de aur, care vine de două ori şi chiar de trei ori pe săptămînă şi mă mustră ba de una, ba de alta..."

Leonis zîmbi de entuziasmul naiv al naşei. Ochiul şiret al Aspasiei prinse din zbor acest zîmbet şi înțelesul lui.

— Aşa e, zise pe un ton provocator. Vine regulat, săracul. Singurul care a arătat un adevărat interes pentru „starea" mamei. I-a prescris chiar un tratament cu medicamente din cele mai noi. Le-a adus numai şi numai pentru ea de la Paris. „Digitalină" şi „Udavainâ". Da, „udavainâ". Şi ce băiat gentil ! Se vede imediat că a trăit în străinătate.

Leonis primi toate astea eroic, ba chiar aprobă din cap. Numai că zîmbea continuu cu o sprînceană ridicată şi asta o turba pe Aspasia.

— Fără doar şi poate ! Doctorul e un băiat de aur. Ar putea face fericită orice fată care ar vrea să-l ia.

Leonis spiona pe furiş fetele primarului. Aspasia îşi strînse înciudată buzele. Lulu se înroşise şi vru să-şi arunce privirea timidă la vîrfurile pantofilor dar o împiedică pachetul acela ingrat al sînului ei. Astfel că privirea făcu o tangentă pe arcul lui fixîndu-se pe desenele unui covor persan.

„Ce mare e se gîndi Leonis. Omul merge ierarhic şi legal în toate."

Doamna Nora l-a găsit şi l-a felicitat într-o seară, cînd s-au întîlnit la plimbare, pe chei. Era între cei doi cavaleri ai ei, îmbrăcată de parcă n-ar fi avut altceva pe dînsa decît rochia. Tot vorbind şi tot oprindu-se, a reuşit să rămînă cu Leonis în urmă. Ca distanța să fie şi mai mare, aduna pietricelele cărămizii, netezite de apă şi le arunca razant pe mare.

— Succesul dumneavoastră m-a bucurat în mod deosebit. Aş fi fericită dacă m-ați picta...

Drivas făcu o mică plecăciune, mai în glumă, mai în serios — „Doamna mea !"

Ea îl privi în ochi așa cum numai unii bărbați privesc o femeie pe care o doresc mult. În ochii ei juca o amintire dulceagă, o amintire „submarină". O minuță care se atinge și se mîngîie gîdilitoare sub marea încropită.

— Aș poza cu plăcere, adăugă, de dragul dumneavoastră, da, chiar foarte decoltată... de amorul artei...

El se bătu pe genunchi ca și cum și-ar fi amintit ceva.

— Tocmai că în ultima vreme mă obsedează o compoziție și-mi lipsește modelul.

— Pentru ce ? întrebă Nora pierdută.

— Salomeea.

— Salomeea cu cele șapte văluri ! oftă femeiușca.

— Cu nici unul, scumpă doamnă, cu nici unul, zise Leonis izbucnind în rîs, la gîndul unei Salomei durdulii. Unei Salomei mărunțele, dolofane și apetisante, că o cra-flă caldă, plină de marmeladă.

— Cînd o să ne ducem în oraș, îi promise. Aici locul e mic și localnicii răstălmăcesc orice libertate artistică.

Se aplecă din nou și azvîrli o pietricică, în timp ce corpul ei fremăta sub rochița subțire.

— Să înaintăm puțin, dacă vreți, propuse Drivas. Am rămas prea mult în urmă.

Ea merse alături de el, foarte aproape și foarte încet, atingîndu-l cu pieptul și suspinînd. Pe neașteptate îi spuse :

— Ah, recitați-mi niște versuri... La vremea asta, pe înserat, tare aș vrea să ascult cîteva versuri...

Pictorul se uită la ea surprins și amuzat.

— Știu niște versuri... antice. Vreți ?

— Cum să nu ! Cum să nu !

Și Leonis începu să declame cu emfază, accentuînd metrul antic, ca la gimnaziu :

Minzule trac, de ce, privindu-mă pieziș,
fugi fără milă, crezînd că nu-s bun de nimic ?
Află că aș putea prea bine să-ți pun frîu

Şi hăţurile ţinînd, să te îndrept spre ambele capete de drum
Acum paşti în livezi şi fără griji, te joci şi zburzi uşor
pentru că n-ai călăreţ dibaci, ca să te mîne ca pe-un cal[1]

— V-au plăcut ? o întrebă.

— Grozav, răspunse doamna Nora, entuziasmată. Dar... ce înseamnă ? Ştiţi, dintre limbile străine, numai în franceză mă descurc.

— A, rîse Leonis. Asta-i o poveste lungă. O să vi-o spun cînd ne vom întîlni în oraş. Acum să ne grăbim să-i ajungem. Domnul Sismanoglu se tot întoarce şi mi se pare că ne priveşte cam încruntat.

Doamna Nora se prefăcu mirată, ca şi cum, chipurile, n-ar fi înţeles.

— Cum adică ? Ce-l interesează pe domnul Sismanoglu ? Cu ce drept ?...

Dar pictorul se întoarse şi se uită la ea atît de expresiv, încît fraza i se curmă pe gura cireşie.

CAPITOLUL XX

ÎN ZIUA ACEEA — ERA 15 AUGUST, zi mare — s-a întîmplat o mare nenorocire la Megalohóri. Urma să se facă evacuarea unor rezervişti de la „Kufóvuno" — o moşie care aparţinuse turcilor — aciuiaţi acolo cu de la sine putere. Era o moşie de toată frumuseţea, un munte întreg numai măslini şi pomi fructiferi. Smochini, gutui, rodii, peri. Avea şi colibe, instalaţie de irigaţie şi două mori de apă.

Moşia asta fusese dibuită de un refugiat, dintre cei mai iscusiţi, unul Silellis, din Aïvali. Era unul dintre marii fruntaşi ai Anatoliei, care puseseră mîna pe cele mai bune moşii turceşti ale insulei, prin sistemul „grupurilor". Guvernul dădea unui grup de refugiaţi cîteva pogoane turceşti. Grupurile erau alcătuite de Birourile de refugiaţi. În fiecare era şi un fruntaş, hrăpăreţ şi dibaci, care aduna în jurul lui un număr de familii, corespunzător pogoanelor. Alegeau oameni simpli, naivi, mici

[1] Versuri atribuite poetului liric Anacreon (560—478 î.e.n.). (n. tr.).

negustori de mărunțișuri, barcagii, pescari. De asemenea, femei singure, necăjite, văduve și orfani minori, neștiutori. Pe urmă stabileau terenurile grupurilor, departe de sat, unde refugiații erau instalați, de bine, de rău, ca să nu aibă mijloacele să călătorească în cealaltă parte a insulei să vadă de-aproape avutul lor. Așa s-a întîmplat și cu Kufóvuno. Și-a întins Silellis tentaculele asupra lui, din oraș, împreună cu grupul lui, care habar n-avea de moșie. Între timp, cîțiva rezerviști din partea locului și refugiați din Megalohóri, întorși din război doar cu ce aveau pe ei, și-au luat familiile și s-au dus de s-au instalat pe moșie. Cei care nu încăpuseră în colibe ridicaseră „ceardacuri" cu crengi de platan și de lauri. Ba mai răsăriseră chiar și trei corturi de război, pe lîngă morile de apă. Un adevărat campament.

Silellis a făcut toate cele trebuitoare ca să intre în moșie. Venise la fața locului inginerul agronom regional, din capitala insulei, împreună cu un funcționar al Ministerului agriculturii care abia fusese numit și habar n-avea de terenuri, nici pe ce lume se află. Aproba tot ce spunea inginerul și Silellis și sporovoia mieros cu fata „tatălui refugiaților" care îl și găzduia în casa lui.

Slujba era pe sfîrșite, se apropia de amiază, cînd s-au dus la moșie, împreună cu cinci jandarmi ai Postului, și cu un subofițer. Moșia era în imediata apropiere a satului, alături de Vigla, și mulți dintre cei care prinseseră de veste se strînseseră să asiste la evacuare. Un jandarm a sărit peste gard și a deschis pe dinăuntru intrarea — un fel de poartă pentru vite și pentru oameni, făcută din scînduri de plop, bătute cruciș în cuie. O droaie de plozi cocoțați pe gard privea de-acolo de sus ca din lojă.

În fața celor două colibe, lipite una de alta, erau adunați rezerviștii. Se prefăceau că nu știu despre ce era vorba, ocupîndu-se de treburi mărunte. Printre ei era un bărbat scund, bine legat și negricios. Îți dădeai seama imediat că el era șeful. Purta pantalonul bufant milităresc, ca și tovarășii lui. În loc de chipiu, avea capul legat cu o basma neagră și chipurile, cioplea cu toporișca o cracă, măsurînd-o din cînd în cînd ca să facă un arc pentru o viță de vie.

Funcționarii și jandarmii se apropiară de el. Niște țînci de-ai rezerviștilor, cu mucii atîrnînd și pantalonașii murdari, se învîrteau printre picioarele lor.

— Strîngeți copiii de aici, comandă aspru rezervistul negricios.

O femeie foarte tînără, îmbătrînită de timpuriu, se ridică de la focul în care sufla, ceva mai încolo, lăsată pe vine, sub tingire. Își frecă cu pumnii ochii iritați de fum și începu să adune copiii. La fiecare pas i se auzeau călcîiele goale lovindu-se de galenți. Ceilalți rezerviști, vreo zece, se apropiau mișcîndu-se leneș și căutînd să pară nepăsători.

— Pentru tine am venit, Ghiorghi, i se adresă subofițerul.

— Bucuroși de oaspeți și bine ați venit, răspunse el, fără să se oprească din cioplit. Le aruncă doar o privire neprietenoasă.

Subofițerul se apropie de el și-i puse prietenește mîna pe spate.

— Hai, îi spuse. Lăsați acum copilăriile și să vorbim serios. Vorbesc cu tine pentru că te duce capul mai mult. Ești și familist și om cinstit.

Ghiorghi făcu o mișcare și-și eliberă umărul de sub mîna subofițerului.

— Să fii sănătos ! Și toți ăștia de-aici tot așa sînt, cum spui. Familiști și cinstiți.

— Aș vrea să-ți spun două vorbe, zise jandarmul, așa, ca unui camarad.

— Camarad ?

Se opri o clipă din cioplit și-i aruncă o privire batjocoritoare.

— N-ai fost sergent ? întrebă celălalt.

— Sergent, răspunse Ghiorghi.

— Ei, ce mi-e sergent, ce mi-e subofițer de jandarmi...

— În sfîrșit, de vreme ce-i tot una... ce să-i faci, zise rezervistul, în timp ce tovarășii lui chicoteau necuviincios.

Ceva mai în spate, Silellis își ținea într-o mînă pălăria de pai și-și ștergea cu cealaltă chelia cu o batistă albă. O ștergea întruna și ea transpira la loc.

— Vreau să-ţi spun, continuă răbdător subofiţerul că ştii şi tu ce înseamnă ordin şi răspundere de serviciu. Trebuie să înţelegi că funcţionarii ministerului de aici şi noi, venind să vă scoatem din Kufóvuno nu facem decît să executăm ordinele superioare.

Silellis vru să vorbească. Întinse mîna spre Ghiorghi. O mînă albă, grăsulie, ca din aluat dospit, care-i ţinea batista udă.

— Vă rog, îl opri jandarmul.

Ghiorghi se întoarse, pentru o clipă, spre arac şi-l măsură din nou, închizînd un ochi. Se uită pieziş, tot cu un ochi, la mîna grăsulie care se retrăgea încet.

— Ai dreptate îi zise jandarmului. Lucrurile astea sînt de-ale conducerii şi trebuie să le respectăm.

— Aşadar ? întrebă inginerul agronom bucuros.

— Aşadar, iată. Şi noi tot cu hîrtie de la conducere am venit şi ne-am stabilit aici. Haide, Procopi, zise Ghiorghi întorcîndu-se spre grupul lui. Du-te înăuntru şi adu hîrtia aceea de pe fundul de pîine.

Unul dintre tovarăşii lui, galben ca pucioasa din cauza frigurilor, se sculă şi aduse un act inginerului. Acesta îşi puse ochelarii, îl despături şi deasupra lui se aplecară şi funcţionarul ministerului şi Silellis.

Citiră şi zîmbiră, unul după altul.

— Permiteţi, zise subofiţerul întinzînd mîna.

— Nostim ! afirmă inginerul strîngîndu-şi ochelarii.

— Vi se pare nostim ? întrebă Ghiorghi. Cu toate astea e o foaie din Monitorul Oficial. Şi astea de dedesubt sînt semnături şi ştampile. Venizelos şi miniştrii lui. Nu-s găinaţuri.

— Semnătura Guvernului revoluţionar din Salonic, zise subofiţerul.

— Da, confirmă Ghiorghi. Venizelos şi ceilalţi. E guvernul care ne-a luat în război. Scrie negru pe alb aici înăuntru. Cine o să lupte o să primească pămînt. Aşa-i ? Deci sîntem în regulă. Am luptat, ne-am vîndut bruma de pămînt, vitele, plugul. Ca să aibă ce mînca femeile şi copiii, ai înţeles ? Aşa că acum luăm pămînturile.

— Haide ! zise funcționarul ministerului, care obosise stînd în picioare și fluierînd cîntece din revistele ateniene. Lăsați vorba și să isprăvim.

Își scoase ceasul.

Silellis dădea repede și nervos din capu-i lucios.

— Să isprăvim ! Să isprăvim !

Subofițerul se adresă serios rezerviștilor :

— Valea ! băieți. Luați-vă lucrurile și dați-i drumul. Fără zarvă și fără gălăgie. Altfel...

Femeile se strînseră deoparte, discutînd în șoaptă. Vorbeau speriate și supărate. Rezerviștii se uitau la Ghiorghi. Or să facă ce-o zice el.

Ghiorghi răspunse sec și tăios :

— Lăsați-ne în pace, păcatele noastre. Nu plecăm nicăieri de aici !

— Ia seama, Ghiorghi, îi atrase atenția energic jandarmul. Ceea ce faci e rezistență împotriva autorităților. Am să te înfășor într-o coală de hîrtie și... Mi-e milă de nevasta și de copiii tăi, nenorocitule.

— Și dacă ți-e milă, de ce vii să-i arunci pe drumuri, bă, ticălosule ?

Ghiorghi izbucnise. Aruncă cu putere la pămînt lemnul pe care-l cioplea, ca și cum asta ar fi fost grozava înjurătură pe care o arunca gradatului.

— O să pleci ? se răsti acesta la el roșu foc. Da sau nu ?

— Nu ! strigă Ghiorghi. De o mie de ori Nu ! Și pe cine-l ține cureaua, să vină să-mă scoată !

Subofițerul ordonă celor doi jandarmi :

— Luați-l și duceți-l la secție. Și dacă se împotrivește, legați-l.

— Legați-l ! gesticulă și Silellis.

Rezerviștii se mișcară și înțelegîndu-se din priviri înhățară tot felul de unelte de-ale moșiei. Sape, coase, seceri...

— Ghiorghi ! strigă iar subofițerul. Îți spun pentru ultima oară. Nu forța lucrurile. Ai să bagi oamenii în belea.

— Hai cu binele, băiete, zise şi agronomul, un funcţionar blajin, îmbătrînit pe scaunul biroului său. Hai, să nu daţi de bucluc.

— Plecaţi ! urlă Ghiorghi, negru de mînia care-i fierbea în ţeastă. Plecaţi că, pe Dumnezeul meu...

— Legaţi-l, strigă palid subofiţerul şi îşi trase pistolul.

Doi jandarmi se năpustiră asupra muncitorului deslănţuit şi acesta strînse din dinţii care luceau albi, sălbatic, pe faţa lui neagră. · Strînse din dinţi şi lovi cu securea.

Un vuiet fioros se ridică atunci de pretutindeni. Lumea fugea tropăind afară din moşie. Se auzi un ţipăt ascuţit de durere şi un jandarm se prăbuşi la pămînt. Femeile începură să ţipe şi să-şi smulgă părul. Copiii plîngeau ghemuiţi între picioarele lor şi un băiat de vreo zece ani arunca cu pietre. Un foc de pistol urmat imediat de un altul. Ghiorghi căzu fără să scoată o vorbă. Căzu cu faţa la pămînt, cu mîinile întinse. Ca un butuc. Toţi strigară. Funcţionarii şi Silellis fură cuprinşi de panică. O luară la fugă spre sat, împreună cu iureşul lumii venită să asiste. Înăuntru lupta continua. Un rezervist care nu s-a predat îşi coborî cu amîndouă mîinile sapa peste un jandarm. Acesta se aplecă şi unealta îl nimeri în spinare. Căzu la pămînt scoţînd sînge pe gură, în timp ce trăgea mereu cu pistolul, orbeşte. Subofiţerul ridică pistolul de ţeavă şi-l lovi drept în faţă pe rezervistul cu sapa. Acesta se clătină ameţit cu nasul şi cu gura plină de sînge.

I-au dus pe toţi legaţi cu coatele la spate la Jandarmerie.

Paturile armelor şi ciomegele loveau sec spinările pe tot parcursul drumului. Iar în urma lor veneau femeile şi plozii înjurînd şi blestemînd.

Convoiul se încrucişă cu un grup de oameni grăbiţi. care se îndreptau spre moşie. Adjuntantul, primarul, doctorul, Drivas şi farmacistul care ţinea o geantă mare, neagră. Împreună cu ei şi un jandarm cu baioneta.

Subofiţerul îl puse de pază la intrare ca să nu lase pe nimeni să treacă.

Ghiorghi zăcea la pămînt, cu faţa în jos, cu mîinile şi picioarele întinse. Căzută peste el, nevasta lui îşi smul-

gea părul din cap. Doi ţînci urlau trăgînd-o de rochie. Într-un colţ gemea încet un jandarm. Din mînecă îi curgea sînge. Pămîntul cald absorbea însetat lichidul.

Doctorul îl întoarse pe Ghiorghi pe spate. Îi ridică pleoapa cu degetul. Se zări pentru o clipă albul ochiului stins. Îi coborî pleoapa şi făcu semn, din mînă şi din cap, vrînd să spună : „Ăsta s-a dus".

Tot timpul cît doctorul a examinat pe Ghiorghi, femeia a tăcut. Îşi ţinea bărbia care i se zgîlţîia. Ochii îi erau aţintiţi pe faţa doctorului, ca şi cum grija arătată i-ar fi fulgerat o speranţă nebună. Apoi, îi văzu gestul şi izbucni în ţipete, bătîndu-se şi mai sălbatic, de parcă în clipa aceea i-ar fi murit din nou bărbatul.

Doctorul îl lăsă şi se duse la jandarm. Scoase din geantă un foarfece şi-i tăie haina de la subsuoară. Apoi, cu o pensă, trase mînecile însîngerate şi le aruncă deoparte. Era o rană îngrozitoare, sus, la umăr. Fusese zdrobită încheietura şi braţul atîrna ca o cracă tăiată cu securea. Un braţ alb, tînăr, aproape ca de copil, muiat în sîngele lui pînă jos. Spălă rana cu apă oxigenată. Îi făcu un bandaj gros şi pe măsură ce înfăşura fîşia de tifon, înflorea dedesubt roşul sîngelui ca un trandafir.

Îl cărară într-o pătură patru bărbaţi. Ofiţerul întrebă dacă-l pot duce în oraş, la spital, împreună cu ceilalţi doi jandarmi şi cu patru rezervişti răniţi mai uşor.

— Da, e chiar necesar, răspunse doctorul. Dacă va scăpa de tetanos, nu cred însă că se va întoarce şi cu mîna lui.

Pe Ghiorghi îl duseră în colibă, ridicîndu-l de picioare şi de subsuori. Cămaşa îi ieşise de sub cureaua pantalonului şi i se vedea o fîşie goală din mijloc. Mîinile îi atîrnau, bălăbănindu-se. Femeia alergase înainte şi încerca să îndrepte o pernă albastră, foarte lungă, pe un fel de sofa, care servea de pat pentru toţi. O saltea lată, peticită cu patrate galbene, pe nişte scînduri de plop negeluite. Coliba era podită cu pămînt curat, ca şi afară. Femeia umflă la repezeală salteaua, de parcă pe mort l-ar fi stînjenit aşternutul cocoloşit. Îl aşezară pe el şi scîndurile scîrţîiră sub greutatea corpului. Femeia îi puse cu grijă capul pe pernă, îi împreună mîinile, îi strînse

picioarele. Își mușca buzele înăbușindu-și lacrimile și îi băgă cămașa în pantaloni. Ca să facă toate astea, mersese de la un capăt la altul al sofalei. Țîncii se țineau tot timpul după fusta ei.

Doctorul o dădu politicos la o parte, ca să iasă din lumina ce intra numai pe ușa colibei care n-avea nici o fereastră. Îi examină rana pentru raport. Glonțul îi găurise urechea stîngă și îi ieșise prin tîmpla dreaptă, acolo unde se vedeau pleznite pielea și craniul. Pe unde intrase nu era decît un cheag mic, roșiatic, cît o mură.

Întorcîndu-se, doctorul îl văzu pe Leonis lîngă el.

— A fost de-a dreptul fulgerat, îi zise.

Își băgă carnetul în buzunar și aprinse o țigară.

Femeia stătea ghemuită la picioarele mortului. Se proptea pe călcîie și își ținea mîinile încleștate între genunchi. Nu mai plîngea, doar își legăna capul dintr-o parte într-alta, beată de nenorocirea ei. Era singură în toată moșia, cu copiii ei și cu mortul. Toți ceilalți, femei și copii, alergaseră după ai lor la Jandarmerie. Ghiorghi îi fusese singurul sprijin. Era o femeie tînără, brună, cu fața chinuită și niște ochi imenși negri, care luceau aproape înfricoșător din umbră, așa cum erau ațintiți pe chipul mortului.

O pereche de fluturi galbeni intrase pe ușa deschisă. Se fugăreau drăgăstos, deasupra capului mortului. Apoi ieșiră din nou la aer, la lumină.

Băiețelul mai mic, un copilaș bondoc, cu pantalonașii atîrnînd și cu un păr tare creț, își înfășură deodată brațul mic și brun pe după gîtul femeii. Își lipi fața de-a ei și-o întrebă monoton, fără să mai plîngă.

— De te l-au omolît, mămucă, pe tata ?

O întrebă de două-trei ori. Fără să schimbe o vorbă. Celălalt, mai mare, stătea în spatele ei, și își ștergea lacrimile și mucii.

Afară cotcodăcea o găină, gata să se ouă. Cotcodăcea întruna, trecînd prin fața ușii, într-un continuu du-te vino, agitată, privind pieziș înăuntru. Pesemne era obișnuită să-și facă oul în vreun colț al colibei și se mira acum de schimbarea întîmpinată.

Femeia își întoarse ochii spre găină, îi întinse mașinal mîna și-o chemă, ca de obicei, să se cuibărească în iatacul ei.

— Cot, cot, cot, cot...

Plecară și Drivas se gîndi că s-a întîlnit din nou față-n față cu Hîrca morții. Aici, în satul lui idilic. Fără război, fără front. Și iată că era totuși la fel. Un om care ridică mîna și omoară un alt om. Meteahna cea roșie a lui Cain, moștenită în țeasta rasei umane ca o epilepsie incurabilă.

Noaptea tîrziu, cînd se întorcea de la Club, descoperi întrebarea copilului învîrtindu-i-se insistent în creier, pînă ce l-a furat somnul.

— Mămucă, de ce l-au omolît pe tata ?

Vorbele copilului îi aminteau parcă de ceva. Se trudea să-și amintească ce și după un timp găsi. Era întrebarea pusă de un sălbatic unui militar european care încercase să-i transmită groaza oamenilor civilizați față de antropofagie. Sălbaticul îl întrebase mirat :

— Bine. Noi ne ucidem dușmanii ca să-i mîncăm. Dar voi, care nu mîncați carne de om, de ce îi ucideți ?

CAPITOLUL XXI

ANCHETELE FĂCUTE DE SUBOFIȚERUL de jandarmi cu privire la acest caz îi dezvăluiră o latură neașteptată care tulbură puternic familia Daphins.

Rezerviștii inculpați și nevestele lor au pomenit despre vreo două-trei vizite făcute de Mènos la Kufòvuno. Adevărul era că — după cum se vedea și din depoziții — propaganda studentului n-avea nimic de-a face cu incidentul. Mènos nu era pentru treburi de felul ăsta. Le vorbise despre un stat căruia îi vor aparține toate moșiile, iar țăranii care vor lucra la ele nu vor avea nici o rădăcină de măslin a lor.

Într-una din discuțiile astea, Ghiorghi, care trăsese cîteva pahărele mai mult, îi spusese, mai în glumă, mai în serios :

— Măi, Mèno, pînă ce s-o face toate astea, nu-i zici lui taică-tău să-mi dea înapoi viişoara care mi-a luat-o cînd cu împrumuturile, pentru dobînzile neplătite de nevastă-mea, cît am fost eu la război ?

— Numai printr-o revoluţie se vor lichida socotelile astea, răspunsese studentul.

Jandarmul, îndată ce mirosi amestecul junelui Daphnis în afacerea asta, s-a apucat să facă anchete separate. Luă el singur trei depoziţii despre caz şi le ţinu separate de dosarul general, încuiate în sertarul lui, fără să includă pe Mènos în depoziţiile care trebuiau să plece la oraş.

Chiar a doua zi, dis-de-dimineaţă, se sculă şi fără să mai stea pe gînduri porni la biroul fabricantului. Domnul Daphnis îşi lua tocmai micul dejun, muindu-şi o mulţime de pişcoturi în lapte. Sorbea şi îşi dicta corespondenţa unui secretar în vîrstă, cu mustăţile pe oală.

Subofiţerul salută surîzînd şi se opri la uşă. Fabricantul, încă somnoros, se uită la el enervat. Ce-l întrerupea ăsta din lucru cînd n-avea nici un chef de pălăvrăgeală ! De altfel, niciodată nu-i dăduse prea mult nas. Se purta cu el, pur şi simplu, cu condescendenţa boierească pe care o arăta tuturor ofiţerilor ce luau la răstimpuri conducerea postului de jandarmi. Era socotit în tot ţinutul ca şeful de partid al ministrului de interne, care, oricît ar fi fost din Vechiul regat, ieşea mereu deputat în insulă, datorită unei organizaţii alcătuită cu toţi fabricanţii lui. Îi ţinea în favoruri şi servicii politice iar aceştia, la rîndul lor, prin diferite împrumuturi, ţineau înscrişi în catastifele şi alambicurile lor votul şi uleiul producătorilor. Astfel că mutarea unui jandarm era în mîna lui. Îl salută deci sec şi îşi continuă sorbiturile şi corespondenţa. Dicta căutîndu-şi cuvintele şi aruncîndu-i priviri piezişe, fără să-l invite să se aşeze.

Atunci jandarmul zîmbi din nou, îşi frecă mîinile şi, fără altă vorbă, intră şi se aşeză într-un fotoliu de piele. Îşi întinse picioarele cruciş şi zîmbi.

Secretarul se uită mirat peste ochelari la domnul Daphnis şi acesta, la rîndul lui, se uită uluit la subofiţer.

— Scuzaţi-mă, spuse enervat, dar sînt ocupat cu o treabă urgentă.

— Nu-i nimic, zise blajin subofiţerul zîmbind în acelaşi chip enervant.

— Ştiţi, e corespondenţă, mai spuse fabricantul apăsat...

Jandarmul îşi bătea uşor gheata cu biciuşca.

— Înţeleg. Aţi putea totuşi întrerupe pentru o clipă ?

Îşi bătea în continuare biciuşca şi zîmbea insistent.

— Să întrerup ? întrebă Daphnis, punîndu-şi cu zgomot ceaşca pe farfurie. Ei nu... Aveţi chiar atîta poftă de vorbă ?

— Multă ! aprobă din cap subofiţerul. V-aş ruga să-mi acordaţi două minute, numai două minute, să stăm puţin de vorbă.

Îi arătă din ochi pe secretar.

Daphnis înţelese în sfîrşit că e ceva la mijloc şi-l concedie pe secretar. Apoi, nerăbdător :

— Ei ?

Subofiţerul mulţumi şi tăcu pentru cîteva clipe, jucîndu-şi mînerul biciuştii de mustaţă. Apoi vorbi domol.

— Domnule Daphnis, ştiţi că vă stimez. Poate că nu mi s-a dat pînă acum ocazia să vi-o dovedesc. Dar asta nu înseamnă că am încetat vreodată să mă îngrijesc de interesul şi demnitatea casei dumneavoastră...

Fabricantul ciuli urechea.

— Ce-i ?

— Hm, nu mare lucru, desigur. Dar să nu iasă vreun bucluc. E vorba de cele întîmplate la Kufóvuno.

Domnul Daphnis ridică din umeri.

— Ei, na ! Şi ce mă interesează pe mine răzvrătirile astea...

Celălalt se aplecă şi cu glasul scăzut :

— Tocmai. E vorba de Mènos, înţelegeţi ? Din depoziţii reiese că se ducea în fiecare noapte la moşie şi-i aţîţa pe rezervişti să înjunghie, să ucidă, să prade.

Fabricantul îşi dădu seama deodată de situaţia lui. Aici era vorba de judecată, nu de politică. Îşi trase scaunul lîngă fotoliul subofiţerului astfel încît să li se atingă genunchii.

— Serios ? Mènos ?

Jandarmul ridică din sprîncene și dădu din cap încreţindu-şi buzele groase ca pentru a fluiera. Depoziţiile grăiau limpede... Domnul Mènos apărea în ele ca „instigator pentru o atitudine potrivnică regimului, o atitudine care se şi manifestase, provocînd chiar victime printre reprezentanţii statului". Era mai mult decît evident cine era autorul moral al vărsării de sînge...

Degetele fabricantului se agitau nervos. În cele din urmă îl apucă pe subofiţer de braţ.

— Ia spune-ţi-mi acum ce facem, întrebă speriat, şi glasul îi deveni deodată rugător. Al naibii copil... Al naibii, în ce necaz mă bagă...

Jandarmul îi savură cîteva clipe tulburarea, apoi îşi scoase pachetul cu ţigări şi bătu una de braţul fotoliului. Oferi şi domnului Daphnis. Acesta luă una maşinal şi o frecă între două degete. Celălalt îşi băgă cu mişcare lentă pachetul în buzunar de unde scoase bricheta.

— Pardon, zise fabricantului, oferindu-i foc.

— Ce-i facem acum ? întrebă din nou acesta.

Subofiţerul se întoarse şi i se uită drept în ochi. Se uită la el inimos, cu privirea salvatorului, îi zîmbi cu zîmbetul condescendent al binefăcătorului.

— Nu vă fie teamă, îi spuse. Nu-s eu aici ? Neghiobii copilăreşti. Am să-l scap eu pe băiat...

— Bine, şi depoziţiile ? Or să plece în oraş şi aleargă pe urmă de le găseşte.

— Au şi plecat. Cu prima cursă a autobuzului.

Domnul Daphnis, alb la faţă, îl privi iar el continuă să zîmbească.

— De cum am văzut rolul periculos al domnului Mènos în afacerea asta urîtă, mi-am dat seama că situaţia mea e dificilă. Foarte dificilă. Trebuia să aleg între datorie şi prietenie. Grea treabă, nu ? Am şovăit mult, ce-i drept. Inima pe de o parte, serviciul pe de alta, (cu modestie) : în cele din urmă a învins prietenia.

— Şi depoziţiile ? întrebă din nou fabricantul îngrijorat.

— Puteţi dormi liniştit, sînt bine încuiate în biroul meu.

îi arătă o cheiță, o săltă în palmă și-i explică șiretlicul.

Domnul Daphnis se ridică de pe scaun și-i strînse mîinile. Toată neliniștea pentru unicul lui băiat îi tremura în glas.

— Ați făcut asta pentru mine ! Ce inimă de aur, ați făcut asta pentru mine !

Ochii îi înotau în lacrimi.

Se ridică și jandarmul. Îi bătu ușurel mîna și-i spuse cu demnitate :

— Liniștiți-vă ! E ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Nimeni n-o să afle. Și eu dacă v-am vorbit, am făcut-o ca să vă bucur. Acum mă duc...

— Vă rog ! Vă rog, mai stați, zise domnul Daphnis reținîndu-l de braț. Cum să vă exprim... Cum să vă spun...

— A, a ! Să nu-mi spuneți nimic. Vă rog. O să mă faceți să mă căiesc că v-am relatat și...

— Bine, bine ! zise el strălucind de emoția bucuriei. Și adăugă privindu-l rugător în ochi : veniți într-o seară să mîncăm acasă ? Veniți ? Astă-seară, de plidă.

Se uita la el și aștepta să spună „Da". Un „da" care să cadă asupra lui ca harul lui Dumnezeu.

— Hm, să vedem. Adevărat, n-am mai fost pe la dumneavoastră de la ultimul turneu al domnului ministru... Și fiindcă veni vorba, ce mai face domnul Papadatos ? Vă scrie ?

— Regulat. Chiar ieri am primit o scrisoare de la el. Un om de aur. Și capabil. E dat dracului. Ce vrei, în politică, noi nu sîntem nimic față de voi, regățenii.

— Harnic, așa-i ?

— Unic. Și, ascultați ce vă spun, într-o zi o să guverneze Grecia. Orice treabă dată pe mîna lui ți-o descurcă la iuțeală. E binefăcătorul locului.

— Dar și dumneavoastră, fie vorba între noi, și dumneavoastră i-ați fost de mare folos. Ultimele alegeri le-a cîștigat cu urnele satului. Aproape toți erau oameni de-ai dumneavoastră.

— Ce aproape ? Toți, zise satisfăcut fabricantul. Ca să nu mai vorbim de participarea mea la ziarul lui, de

cei optzeci de abonaţi din Megalohòri, ale căror chitanţe le achit eu, trecute în registrele mele.

Subofiţerul surîse ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva.

— Ia închipuiţi-vă, zise, vorbind parcă pentru sine. Îl privi pe domnul Daphnis. N-aţi vrea să-mi faceţi un mic serviciu ?

— Dacă vreau ! se entuziasmă celălalt. Măcar de-aş putea ! Măcar. Destul să... Despre ce e vorba ?

Subofiţerul îşi legănă neglijent biciuşca.

— Adică, nu-i ceva important. Doar că, iată. Chiar acum, cînd mi-aţi spus că aţi primit ieri scrisoare de la dînsul, m-am gîndit dacă aţi vrea să-i scrieţi în răspunsul dumneavoastră două vorbe despre înaintarea mea. Se amînă de ani de zile... Dacă ar vrea domnul ministru...

— Dacă vrea ! Auzi colo ! Să vrea. Mai încape vorbă ! Am să-i scriu chiar acum. Imediat. Iii-mediat !

Se aşeză la birou, scoase un plic de hîrtie cu antet şi scrise pe loc o scrisoare cordială ministrului. Apoi i-o citi ofiţerului. Să facă tot posibilul ca omul să-şi obţină gradul. Dacă nu-i va face acest mic serviciu, se cheamă că nu-l mai consideră ca prieten.

„...Cu deosebită stimă şi cu tot devotamentul faţă de persoana dumneavoastră — Petros D. Daphnis. (Postscriptum) : Nevastă-mea vă trimite salutări, ca şi pricopsitul de Mènos. Alătur o notiţă cu toate datele privitoare la acest ofiţer foarte bun prieten al meu şi rămîn în aşteptarea, cu multă nerăbdare, a răspunsului dumneavoastră favorabil."

— Foarte frumos ! aprobă ofiţerul.

Îşi notă toate datele, le băgă în plic şi ceru permisiunea să-l expedieze el.

— Nerăbdarea, înţelegeţi. Am s-o trimit recomandat.

Fabricantul se uită la el o clipă, aprobă din cap, şi-l conduse zîmbitor bătîndu-l prieteneşte pe spate.

— Prietene ! bunul meu prieten ! Şi într-una din seri... Aşa ? Cum am spus !

Subofiţerul se opri în prag şi-i mai zise :

— Sper că răspunsul n-o să întîrzie. Iar eu, în aceeași zi chiar, cînd o să am vestea cea bună, o să vă aduc păcătoasele alea de depoziții, ca amintire.

O umbră ușoară întunecă pentru o clipă fruntea fabricantului.

— Desigur, desigur, răspunse grăbit. Fiți liniștit. La nevoie o să-i mai scriu.

Tristul incident ținu cîteva zile satul într-o emoție puternică. Presa din capitala insulei, apoi și cea din Atena o zgîndăreau. La Atena, fiecare partid politic a comentat din nou evenimentul după pofta inimii. Ziarele venizeliste le-au privit ca pe o mișcare de răzvrătire a aderenților regaliști. Ziarele refugiaților au scris că s-au răsculat localnicii ca să pună mîna pe moșiile turcești, asigurate refugiaților prin convenții internaționale. Iar pe de altă parte, comuniștii au scris că era vorba de o răscoală a țăranilor roșii ai insulei.

Între timp, răzvrătiții au fost închiși în beciurile cetății, în oraș, și casele lor au rămas pustii și fără ocrotire...

Una din femeile deținuților, nemaiputînd răbda atîta nenorocire, se sculă furioasă într-o zi, își luă cei trei copii și porni glonț acasă la domnul Daphnis.

Era după-amiază. Împinse cu umărul poarta de fier și intră hotărîtă în curte. Acolo, sub o boltă deasă de viță, toată familia Daphnis își bea cafeaua întinși în fotoliile pliante. Fabricantul își ridică domol ochii de pe ziar. Era în cămașă și cu doi din nasturii de sus ai pantalonului descheiați, spre ușurarea digestiei.

— Ce poftești, coană ?

Glasul îi era tărăgănat, dulceag de moleșeala odihnei și a sfintei mistuiri. Doamna Daphnis își întredeschise ochii, ca o pisică, iar Mina, care fuma întinsă, aproape pe spate, se ridică leneș și se lăsă să cadă din nou, scoțînd pe nas un rotocol de fum albastru.

Mènos recunoscu deodată chipul răvășit al femeii și se tulbură. Era una din fețele pe care le vedea noaptea sub felinarul mereu atîrnat al grupului de rezerviști, atunci cînd se ducea și le vorbea de revoluție. Aruncă o privire tatălui său și văzu că bătrînul prinsese de veste.

În fața acestei liniști, femeia își pierdu curajul pe care-l arătase cînd împinsese mînioasă poarta. Stătea acolo, în picioare, în mijlocul cărării așternute cu pietriș, alb și cenușiu, închipuind meandre și un „bine ați venit" cu litere majuscule. Își netezea năucită marginea șorțului iar copiii se înghesuiau în jurul poalelor ei cu degetele în gură.

— Ce poftești, coană dragă ? o întrebă din nou domnul Daphnis, pe același ton blajin.

Își coborî ochii și răspunse cu aripile căzute :

— Iacă... Adică, eu sînt nevasta lui Stelianos, și-aduce aminte dumnealui, dom' Mènos... Cărăuș, bărbatu-meu. Adicătelea, acum e la închisoare pentru mișcarea... Ce să mă fac eu cu trei plozi, femeie singură ?... Nici să muncesc nu pot din cauza lor... Ce-o să mă fac acum ?

Toți se uitau la ea stingheriți. Aproape speriați. Așteptau să vadă ce va spune domnul Daphnis.

Femeia se întoarse spre Mènos. Dădu din cap și adăugă :

— Văzut-ai, băiete ? Iacă-tă ! Văzut-ai ?

Studentul înțelese prea bine că asta însemna : „Iată că am făcut cum ne-ai sfătuit dumneata. Numai că acum tu stai tolănit și noi crăpăm de foame".

Se vedea că pornise să-și rînduiască socotelile, dar pierduse jocul mai înainte de a-l începe.

Domnul Daphnis înțelesese la fel de bine.

— Nesăbuințe, coană dragă ! Nesăbuințe care se sparg în capul vostru, făpturi nevinovate...

Strigă servitoarei să-i dea femeii o pîine dublă și-i spuse să treacă a doua zi pe la birou să-i dea de lucru, de care se pricepe. La înșiratul frunzelor de tutun sau în altă parte.

— Ce să facem. Vremuri grele pentru omenire. Creștini sîntem. E de datoria noastră să ne ajutăm unii pe alții, după putință...

Femeia plecă binecuvîntîndu-i, învinsă, cu ochii înlăcrimați de recunoștință. Tîra după ea pe cel mai mic, de parcă-l trăgea cu funia. Iar copilul, pînă la poartă, umblă cu fața întoarsă îndărăt.

Peste două-trei zile, Mènos și cu logodnica lui se înapoiau la Atena, înainte de sfîrșitul verii. „Pentru învățat", zise lumii familia. „Pentru orice eventualitate", și-au zis între ei.

CAPITOLUL XXII

ÎNTR-UNA DIN ZILE, LA ORA prînzului, Adrianì îl primi pe fratele ei cu un aer cam ciudat. Lăsa frazele neisprăvite, rîdea fără motiv, se înroșea...

— Hai, îi spuse el rîzînd. Zi-mi ce ai de zis. Îmi ascunzi ceva și arzi de nerăbdare să-l dai la iveală. Zi-l odată, să te potolești.

Ea sări ușor pe brațul fotoliului și-l ciupi de ureche. Apoi întrebarea ei căzu ca un foc de pușcă.

— Ce părere ai despre căsătorie ?

— Depinde.

— Aaa, nu te eschiva. Cum ai defini tu, dacă ai fi întrebat, căsătoria ?

— Aș spune : căsătoria înseamnă lecuirea îndrăgostitului. Reușită, sută la sută. Numai că are un dezavantaj : tratamentul e de lungă durată. Ține pe viață.

— Am nimerit-o ! zise, chipurile dezamăgită fata. Întrebă din nou :

— Și dacă nu există dragoste de lecuit ?

El ridică din umeri.

— Atunci... tratamentul e de prisos. Hai, acum zi-mi ce s-a întîmplat, dar nu pe ocolite.

— Să-ți spun. Nașa mi-a făcut niște aluzii la tine.

— Nașa !

Sări în sus, o privi. Rămase așa o clipă, apoi se porni pe rîs...

Adrianì își compuse un aer sever.

— Uite colea ginere !

— Și... care din două e presupusa ?

— Care-ţi place, zise Adriani, străduindu-se să-şi păstreze aerul serios.

— Ooo ! Asta-i extraordinar ! „Vrei măr, ia-l"... Cum adică ?

— Uite. Naşa a înţeles că i s-au cam aprins călcîiele Aspasiei după tine.

— Şi cum s-a manifestat această... aprindere ? I-a vorbit naşei ?

— Nu, dar zice că vorbeşte întruna rău de tine şi cu necaz.

— Într-adevăr, ăsta e, în mod clar, un antrenament pentru o soţie. Aşadar, naşa n-are numai inimă. Are şi o judecată-brici.

— Naşa mai zice că şi Lulu, dacă ai prefera-o, n-ar spune „nu"...

— Şi doctorul, săracul ?

— I-am spus-o şi eu, mai pe departe. Cică e sigură că i-ar da papucii dacă te-ai hotărî serios să le intri în casă...

— Ca bărbat a lui Lulu ? Mulţumesc. Încă nu m-am gîndit să mă transform în... sutien. Lăsînd la o parte că sîntem cu ele şi fraţi de cruce, de la botez.

Adriani îl trase de amîndouă urechile. Se străduia să nu arate, dar era în mod vădit mulţumită.

— Eşti hidos şi nerecunoscător. Şi pierzi o ocazie ca asta să devii gospodar şi candidat pentru primar la Megalohòri !

— Adică, în total două ocazii. E dezolant !

Adriani tăcu o vreme apoi îl întrebă serios de data asta :

— Spune-mi sincer. Nu te-ai gîndit niciodată la căsătorie, Leoni ?

— Niciodată. Singura căsătorie la care mă pot gîndi e a ta. Eu nu cred că am talent de soţ.

— Şi dacă te-ai îndrăgosti vreodată serios ?

Se întoarse şi o privi cu atenţie, dar nu desluşi nici un subînţeles în albastrul limpede al ochilor ei.

— Dacă m-aş îndrăgosti... Păi atunci... n-am să mă însor tocmai ca să-mi salvez dragostea.

— Frate, îţi prezic bătrîneţele firoscoase ale lui Kir Iannaki.

— „Foarte curios"...

Cu toate astea, nu după multă vreme, Kir Iannaki, descoperitorul, veşnic neprihănit, al reproducerii chimice a rasei umane, deveni eroul unui scandal care a zdruncinat satul din temelii, făcînd inima coanei Eftyhia să treacă printr-o criză, o criză teribilă... ce i-a dovedit rezistenţa în modul cel mai elocvent.

Era într-o sîmbătă după-amiază, cînd coana Eftyhia s-a pomenit cu Sultana, slujnica lor. Ţipa ca purcelul dus la înjunghiat. Plîngea de mama focului şi îşi ştergea ochii cu pumnii roşii.

— Cucoană, îîî ! îîî ! Cucoană !...

Coana Eftyhia s-a speriat. Şi-a închipuit vreo nenorocire. S-a dus lîngă ea, îndoioşată, cu ochişorii ei blînzi, înlăcrimaţi anticipat, cu tainica voluptate a plînsului îmbelşugat, în inima ei plăpîndă.

— Ce-i, fată dragă, nu mai plînge.. Ce s-a întîmplat ? Maică-ta, cumva ?... Vreo veste rea din satul tău ?

— Nu, nu, dădu din cap Sultana, înecată de hohotele care-i săltau piepţii tari, ca un sughiţ. Se lupta să vorbească şi se bîlbîia.

— Ei, hai atunci nu mai plînge. Hai, zise coana Eftyhia, aproape dezamăgită. Spune-mi ce ai... Adică, nu ţin eu aici loc de mamă ?

Fata prinse curaj.

— E... e, că trebuie să mă-mpărtăşesc mîine, cucoană ! şi îşi trase cu zgomot nasul.

— Doamne Maica Domnului ! Şi nu te-mpărtăşeşti, fată dragă ? Cine te ţine ?...

— Nu pot, zise Sultana într-un potop de lacrimi. Nu mai pot, cucoană !

— Bine, că doar n-o fi sfîrşitul lumii... Te-ai spurcat, de lăcomia ta ?

Sultana făcu iar „nu, nu" din cap, apoi gemu deznădăjduită.

— A... am păcătuit, cucoană !

Era atîta sfîşiere în cuvîntul rostit, că dintr-o dată coana Eftyhia a înţeles. Fusese ca o piatră care a poc-

nit-o în creştetul capului. În ochişorii ei albaştri se citeau mînia şi groaza.

— Ce pacoste pe tine! zise şi îşi luă obrajii în palme. Ce pacoste pe capul tău!

Bocetul Sultanei se porni mai vîrtos.

— Acu' ce-o să mă fac, cucoană? Of, ce-o să mă fac? Cum... să mă duc la spovedit?... Ah! cucoanăăă!

Coana Eftyhia simţi că-şi pierde mînţile.

— Fată, hăi, nu te gîndeşti la batjocura casei noastre şi a alor tăi? strigă bătînd din picior. Nu te gîndeşti, zic, cum ai să dai ochii cu lumea, unde o să-ţi ascunzi ruşinea, îţi pasă numai de împărtăşanie, bătute-ar Sfîntul, c-o şi rosteşti!

Sultana se opri şi ascultă cu atenţie, apoi izbucni din nou în plîns. Acum plîngea conştientă de noile aspecte ale nenorocirii ei.

Coana Eftyhia se plimba de colo-colo exclamînd „vai! vai!" bătîndu-se cu mîinile de şolduri.

— Şi cine ţi-a făcut ponosul, neruşinato!

— Ki... Kir Iannaki, cucoană răspunse pe nerăsuflate slujnica. Iaca! Dînsul. Plăti-l-ar Dumnezeu!...

Coana Eftyhia, să damblagească, nu alta. Rămase o clipă fără glas, apoi se apropie de Sultana şi-i smulse mîinile de la ochi.

Faţa fetei apăru rotundă, roşie toată, gata să plesnească de sănătate. Era mînjită pe sub ochi de urmele lacrimilor amestecate cu praful de cărbune de pe degetele ei.

— Kir Iannaki! strigă uluită soţia primarului. Minţi, putoare. Ăsta-i om bătrîn... Un ghem de oase...

— Nu mint, cucoană, o asigură Sultana şi îşi sărută zgomotos degetele puse în cruce. Dacă mint, să mă bată Dumnezeu!

Coana Eftyhia, ameţită de povestea asta neaşteptată, se aşează pe canapea. O zori să-i spună cum s-a întîmplat lucrul ăsta de necrezut. Şi Sultana, fără mare greutate, începu să-i povestească totul. Din fir a păr. Era adevărat. Kir Iannaki îi făcuse felul. De un an încoace se tot învîrtea pe lîngă ea, glumea cu ea, o ciupea pe furiş. Ea, prostuţă, şi fără să se gîndească la rău, cînd îl muştru-

luia, cînd îi mai dădea una peste mînă, uneori făcea haz de el, zevzecul ! Îl lăsa, o mînă de om, să se gudure pe lîngă ea. Cine-ar fi zis ? Uite-așa să-i fi strîns cu laba ei gîtul cela subțirel, na, doar așa să-i fi apăsat cu degetele beregata, l-ar fi gîtuit ca pe un pui. Și cu toate astea ! A făcut ce-a făcut moșul, și-a convins-o. A dus-o cu vorba. A „păcălit-o". Într-o zi, la culesul smochinelor. În bordei. Colea, după coșuri. Nici ea n-a apucat să-și dea seama cum s-a întîmplat.

Coana Eftyhia, din ce în ce mai îngrozită, a aflat amănunte care făceau ca toată tărășenia să ia proporții și mai mari. Era la mijloc cazul cel mai grav. Sarcina.

— Un copil ? Fată hăi, nu ți-a fost frică de Dumnezeu, îi zise coana Eftyhia palidă, simțind că-i tremură genunchii. Un bastard ? Ce ne facem acum, putoare ?

Sultana îi mărturisi atunci că făcuse tot ce putuse ca să scape de sarcină. Ba ridicase masa de călcat singură, ba cărase coșurile de rufe pe burtă, la spălat, ba scuturase covoarele cu mîinile, sărise peste haturi mai dihai ca un bărbat, la culesul strugurilor. Totul fusese în zadar... Totul...

Coana Eftyhia trimise îndată după bărbatul ei, să vină acasă. I-a povestit și lui totul. Trebuiau să-și apere onoarea familiei. Casa primarului. Iar el a trimis după Kir Iannaki, să-i fie adus viu sau mort.

De supărare, coana Eftyhia își uitase și de „ușoara disistolie". Cînd, în sfîrșit, rămase singură în salonaș, doar cu fetele ei, își zise că era momentul să-și amintească de ea. Dar se gîndi că va trebui să cheme doctori și vecini și nu se cădea să se bată toba pînă ce-o să vadă cum o s-o scoată la capăt șeful familiei cu furtuna asta. Plînse, în schimb, din belșug, în brațele fetelor ei.

Cînd Kir Iannaki a venit acasă, l-a găsit pe primar așteptîndu-l în salonul cel mare. Domnul Spanòs se plimba de colo-colo, cu capul în pămînt, cu mîinile la spate. Era negru de supărare. Ghetele lui mari și bine lustruite scîrțîiau ca de zile mari. Scîrț-scîrț. Se înroșise ca racul de cum îl văzu că intră în salon, așa de calm și nepăsător. Se duse și închise cu zgomot ușa cu geamuri și se propti în fața lui cu pumnii strînși.

— Ptiu, nepricopsitule ! îl scuipă.

Kir Iannaki își scoase batistuța din buzunarul de sus, se șterse, apoi o împături și-o puse cu grijă la locul ei.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă cu glasul lui subțirel.

Stătea așa, slab și mititel ca un copil bătrîn. Ridurile i se adunaseră în jurul ochilor mici, ca și cum ar fi privit la soare.

Primarul își lungi plimbarea pînă-n capătul salonului și nu se mai auzea decît scîrțîitul ghetelor lui. Apoi se opri din nou în fața bătrînelului și ghetele îi amuțiră deodată, ca pentru a-i da cuvîntul. Se vedea că se străduia din răsputeri să fie supărat, tare supărat, atît cît îi dicta împrejurarea.

— Ptiu, ticălosule ! făcu din nou. Haram să se-aleagă de pîinea cu care te hrănesc, piază rea, nepricopsitule !

— Adică, de ce ? întrebă cu glasul lui pițigăiat Kir Iannaki, nu prea necăjit.

— Mă, nu mi-ai respectat casa, mă, nu ți-a fost rușine de părul tău alb ? mă, nu ți-a fost milă de-o fată săracă și neștiutoare. S-o necinstești ?

— De Sultana vorbești ?

— D-apăi, de Sultana vorbesc ! De Sultana ! tună domnul Spanòs.

— Foarte curios !

— Aaa ! „foarte curios" — îi îngînă glăsciorul. Cînd o să te bage la răcoare „pentru corupere", o să fie și mai curios... Și bastardul care-i pe drum...

Kir Iannaki sări ars. O lumină trecu prin ochișorii lui spălăciți, după care radiă pe nenumăratele lui riduri. Glasul îi tremura.

— A rămas grea... Sultana ?

— Ia uite colo nerușinare ! se miră consternat domnul Spanòs. Nici capul nu-l doare, neobrăzatul ! Măi, nu ți-a mai rămas nici pic de rușine ?

Gemea umblînd dezordonat, furios, și ghetele — scîrț-scîrț — i se otărau și ele.

În cele din urmă Kir Iannaki se clinti din loc. În hainele ponosite, dar curate, ale primarului, arăta ca un Vasilache de lemn, gata să se desfacă, să se năruie, cîrpă și surcea. Glăsciorul lui luă un ton solemn.

Îşi linse buzele.

— Ascultaţi-mă, domnule primar. Faptul e împlinit şi nu mai putem da înapoi. Ne-am lăsat duşi, nu zic, am greşit. Ei ! Astea sînt consecinţele dorinţelor fizice. Dar (se bătu cu mîna pe jiletcă) uitaţi-vă aici, Kir Iannaki e un bărbat cinstit (rosti „bărbat", de parcă ar fi fost vorba de un grad cîştigat în luptă). Prin urmare, nu înţeleg nici să vă necinstesc casa, nici pe fată s-o am pe suflet, nici copilul...

— Da, cum să nu... îi tăie vorba primarul. Crezi că-i un pantalon descusut, ca să-l cîrpeşti, nătărăule !

Kir Iannaki ridică mîna de parcă ar fi jurat. Zise pe un ton tragic :

— Am să fac ceea ce trebuie, domnule primar ! Ceea ce trebuie ! Mă voi însura cu Sultana.

Primarul încremeni.

— Ce ?

— Datoria mea de bărbat cinstit ! accentuă teatral glăsciorul bătrînului.

Primarul îşi reveni din buimăceală. Îl măsură din cap pînă în picioare şi se scărpină pe obraz.

Kin Iannaki stătea cît putea de drept dedesubtul unui tablou reprezentînd pe *Oedip şi Antigona.*

— O să fii un ginere de pomină, zise ridicînd din umeri. Dar n-avem ce face. Doar să-ţi legi o piatră de moară de gît şi să te duci să te îneci în larg.

— Nu, nu ! Prefer să mă însor ! zise bătrînul şi dintr-o dată ridurile i se adunară ca niste raze în jurul gurii.

Se prea poate ca asta să fi însemnat un zîmbet şiret.

Primarul strigă, din capul scării, pe Sultana. Fata urcă treptele tîrîndu-şi picioarele, bosumflată, cătînd în jos. Ochii ei blînzi, bovini, erau roşii de plîns. Înainta cu mişcările şovăitoare ale cîinelui care aşteaptă să fie bătut.

Îl văzu pe Kir Iannaki în poziţia lui Napoleon sub tablou şi-i spuse :

— Na ! Acuma vezi ?

Kir Iannaki nu răspunse. Doar surîse, în felul lui. Surîse protector și afectuos. Își scoase un genunchi în afară și cotonoaga îi tremură în cracul larg al pantalonului.

— Ascultă aici, Sultano, zise primarul. Kir Iannaki n-o să te lase de rîsul lumii. Vrea să te ia de nevastă. Cu cununie. Eu, ce să fac ? Am să vă ajut cît pot.

Sultana își mai ridică o dată ochii la mire și spuse naiv :

— De el îmi ardea mie !

Atunci primarul începu să strige la ea și s-o ocărască. Se străduia s-o facă să înțeleagă situația ei îngrozitoare față de societate, acum, cînd o să-nceapă să i se umfle burta și mai tîrziu nemăritată, cu un plod în brațe. Doar dacă are de gînd să se descotorosească de el. Dar asta n-o să se întîmple în casa lui. Nu. O să denunțe treaba la poliție. El, Irod nu se face.

Domnul Spanòs țipa așa de tare, încît geamurile vibrau de parcă ar fi tunat. Și ghetele lui cele mari, cu elastic pe părți, erau tot atît de supărate. Scîrțîiau întruna.

Era pentru prima dată în viața lui cînd domnul Spanòs reușea să se supere atît de strașnic. Își dădea seama și el și se admira cum mergea de colo-colo, ca o fiară în cușcă. Ar fi trebuit să fie și coana Eftyhia acolo, să-l vadă.

Sultana, speriată de toată tărășenia, se întoarse și se mai uită o dată la Kir Iannaki. În mintea ei de copil se gîndea cum o să fie asta, adică, să doarmă în fiecare noapte, în așternutul ei, bătrînelul ăsta ciolănos, ale cărui picioare iarna or să fie reci ca gheața ! Se gîndea la el, în izmenele lui lungi de americă... Pe de altă parte, însă, domnul primar tuna și fulgera. El era stăpînul care ordona. Trebuia să facă cum zicea el. Și Sultana era ascultătoare, așa cum se cuvenea unei fete de treabă.

Ridică din umeri, se mai uită o dată curioasă la Kir Iannaki, apoi își întoarse fața rumenă spre domnul Spanòs și zise simplu.

— Bine stăpîne. Cum doriți.

Toți tăcură o clipă.

Apoi ea întrebă șovăitoare :

— Și-acum... se cade să mă-mpărtășesc ?

CAPITOLUL XXIII

SCANDALUL A CĂZUT CA O PIATRĂ, în smîrcul aparent adormit al erotismului provincial. L-a tulburat dintr-un capăt în celălalt. Toți brotăceii dorinței nemărturisite, care mocneau fățarnic sub mucegaiul verde al sfintei cuviințe, au sărit dintr-un salt afară. Goi, lunecoși, cu burticelele lor umflate, au început să orăcăie a sărbătoare. Pretutindeni nu se mai vorbea decît de această împerechere ciudată. Un bătrîn cu o fetișcană, aproape un copil, să se tăvălească printre ierburi.

Toți și toate descriau această scenă de dragoste înflorind-o cu fel de fel de amănunte, chipurile în bătaie de joc și ca să facă haz. Și nu era decît turbarea lor erotică, propria lor dorință care se aprindea în focul altora. Întîmplarea lui Kir Iannaki și a Sultanei era canavaua străină pe care-și brodau propriile închipuiri.

Iar vara își așternea flamurile învăpăiate pe micul orășel, pe cetatea ei pleșuvă, pe dealurile semănate cu măslini și pe marea încropită. Încingea olanele roșii pînă la incandescență, smochinii miroseau greu și pămîntul uscat se fărîma și crăpa sub dogoarea soarelui. Din puzderia de crăpături, ca niște guri uscate, ieșeau răsuflări fierbinți. Pămîntul respira gîfîind.

În cafenele și în curți, în farmacii și în bărci, în frizerii nu se vorbea decît de isprava lui Kir Iannaki. Toți rîdeau cu ochii lucitori. Își băteau joc și pielea li se furnica. Noaptea, imaginea perechii respingătoare, a bătrînului neputincios și a fetei neștiutoare, împreunați la culesul smochinelor, venea să tulbure somnul celor care se perpeleau, flămînzi de dragoste, în îngustul mediu provincial.

La început, primarul cît p-aci să moară de supărare. S-a închis omul în casă, ca să nu mai audă vorbele aruncate în treacăt și aluziile localnicilor. Cu timpul însă a văzut că era mai bine să ia și el lucrurile în glumă.

— Ai văzut ? L-ai văzut pe Kir Iannaki ? Nici în bunicu-tău nu mai poți avea încredere !

Cel care nu s-a sinchisit deloc de toată tevatura era însuși eroul poveștii. Dimpotrivă, se ținea țanțoș și primea în serios urările și felicitările care veneau generos de peste tot, ca să se facă haz. Îi rîdea fața și din toate ridurile transpira satisfacția și mîndria bărbăției.

Umbla țanțoș. Ca un cocoș bătrîn jumulit, care a descoperit pe neașteptate că mai era viril. Să fi avut o creastă în loc de pălărie, s-ar fi înroșit ca un fes tunisian. Cum nu avea, Kir Iannaki își trîmbița succesul în felul lui. Își trăgea umerii slabi în spate, se bărbierea des și își călca pantalonii în fiecare seară, sub saltea. Începuse să aibă un mers curios, săltăreț, ca și cum i-ar fi răsărit pe neașteptate sub haine o pereche de aripioare verzi-aurii, care nu puteau rămîne îndoite, inactive. Care vroiau să iasă pe furiș de sub haina verzuie ca de sub elitrele unui coleopter, să-l ridice ușurel în înalturi, pînă la clopotniță, ca pe o libelulă verde-aurie. Și el, cu greu se mai ținea pe pămîntul ăsta.

Leonis, ducîndu-se într-o zi la cîmp îl văzu apărînd pe neașteptate dintre dovlecei. Cără un coș mare și se se bucură cînd dădu cu ochii de pictor. Cică-l trimiseseră să adune legume proaspete.

Leonis nu avea de gînd să-i pomenească de chestiunea „arzătoare", dar Kir Iannaki își rodea frîul să aducă vorba.

— Ar fi trebuit să vină și Sultana cu mine, treburile astea, desigur, sînt treburi de femeie... Dar n-am vrut s-o mai vorbească lumea... Ei, cînd ne-om cununa, cam în vreo lună...

— Adevărat, spuse Leonis. Scuză-mă că am uitat să te felicit pentru logodnă. Ai nimerit-o bine, cum s-ar zice. Asta zic și eu deslănțuire !

Kir Iannaki nu-și mai încăpea în piele de fericire.

Puse jos coșul și se propti cu picioarele răscrăcărate în pantalonul primarului. Ca un luptător.

— Ei, zise, Norocul ! Norocul !

— Cum ai ticluit-o, însă, împieliatule ?

— Dorința, răspunse, cu glăsciorul lui subțire, dorința de reproducție... Lasă să se mire și să clevetească inculții. Iartă-i...

Pictorul rîse din toată inima.

— Şi teoria chimică ?

Kir Iannaki deveni dintr-o dată serios. Ridică sprîncenele.

— Asta, pardon. Asta-i altă chestie. Ştiinţa-i ştiinţă şi viaţa-i viaţă. Eu aşa cred. Nu ?

Se aplecă, scoase din coş un castravecior fraged, şi i-l oferi cu acelaşi aer serios.

Drîvas îl lăsă şi porni mai departe. Ceva mai jos, găsi un argat proptind crengile unui gutui aplecat sub greutatea fructelor. Luă securea, coborî în vîlcea şi tăie un braţ de araci lungi, ca să-i dea o mînă de ajutor. Erau nişte gutui încă tineri, cu crengile subţiri şi mlădioase şi cu frunzişul de un verde cenuşiu, şters. Dar gemeau de roade. Gutuile atîrnau grele, ca nişte ugere de vite vlăguite de munca procreării.

Treaba asta ţinu pînă aproape de amiază. Era mulţumit de un tablou mare la care lucra acasă. Ştia că o să-l găsească întîmpinîndu-l deschis, ca un concurs în aşteptarea învingătorului. Bucuria vieţii cînta în el cu mii de glasuri, îl făceau bun şi duios faţă de toate cele. Sărea haturile ca un şcolar chiulangiu. Se bucura de libertate şi de beţia tinereţii lui ca de ceva care-i fusese interzis pîn-acum. Era dreptul la viaţă cîştigat în tranşee. O senzaţie tare, arzătoare.

Trebuia să coboare nişte trepte foarte înalte. Ca să le ocolească se prinse de crengile mlădioase de pe margine, lăsîndu-se să alunece.

Se aşeză pe o piatră rotundă, lîngă şanţul de irigaţie. O piatră acoperită de muşchi de un verde crud. O mîngîie ca pe un cap de copil, simţind-o sub palmă catifelată şi răcoroasă. Ceva mai departe, de sub un pietroi uscat, ieşit din desţelenirea pămîntului, ţîşni în faţa lui un şarpe, de vreo doi coţi. Simţi un fior de groază sfredelindu-i măruntaiele şi simultan ridică bastonul, lovind reptila în clipa cînd aceasta se strecura printre pietre. Lovitura îi reteză partea de dinapoi. O coadă de culoare închisă, care sărea şi se zvîrcolea cu mînie pe jos, în timp ce restul corpului lunecă şi dispăru. Şarpele era dintr-o specie cunoscută din copilărie, mare dar neveninos. Ţăranii spuneau că dacă îl întărîţi strînge pietricele în coadă şi le zvîrle în oameni, ca din praştie. Un şarpe care suge lap-

tele vacilor și al oilor. Coada tăiată rămase nemișcată și tocmai cînd Drivas credea că încetase de-a binelea mai zvîcni o dată, săltînd într-un ultim spasm. O sumedenie de furnici îi dădea tîrcoale. Veneau tot mai multe și începură să și guste lacom din ea.

Își continuă coborîrea spre Vigla. În drum dădu peste o tufă de floricele albastre. Plăpînde, neînchipuit de gingașe pe tulpinele lor lungi și subțirele, ca niște fire metalice. Le culese pe toate și apoi căută și altele, bucurîndu-se de fiecare dată cînd le descoperea. Cînd a ajuns la Vigla strînsese un adevărat buchet. A coborît direct pe plajă. Știa că le va găsi acolo pe Adriani și pe Sapho înotînd. Făgăduise surorii lui că va trece să le ia. Cobora ferindu-se să facă zgomot, ca să le surprindă, conștient că ceea ce făcea era urît. Și, într-adevăr, le-a surprins, răsărind deodată îndărătul lor.

Erau amîndouă în costum de baie, întinse pe o stîncă netedă. Făceau plajă cu spatele la soare și cu capetele sub aceeași umbreluță de culoarea cireșii. Sub ele stînca era caldă, ca vie.

Își făcu palmele pîlnie și strigă :

— Vuu ! Tritonul ! Fugiți !

Fetele s-au răsucit speriate și cînd au dat cu ochii de el au izbucnit în rîs. Sora lui își reluă leneș locul. Îi spunea ceva dar el îi auzea vorbele fără să le înțeleagă. Învățătoarea sări deodată în picioare cu mișcarea mlădioasă și viguroasă a crengilor îndoite sub greutatea rodului, care săltau iar sus, cînd le dădeai drumul ca să sară peste haturi. Sări grațioasă și suplă, dispărînd în ascunzișuri unde se dezbrăcau.

Drivas simți o arsură usturătoare șfichiuindu-i carnea și sufletul. O senzație asemănătoare celei stîrnite de zvîcnirea șarpelui, apărut pe neașteptate în fața lui, dar totuși alta. Un fel de groază voluptoasă.

Sora lui continua să-i vorbească și el zîmbea distrat, fără să-nțeleagă, în timp ce o șuierătură plăcută îi vibra în ceastă, ca o notă joasă, tînguitoare și duioasă de clarinet.

— Hai ! Îmbrăcați-vă repede, să plecăm, încercă să strige pe un ton firesc. Mi-e o foame de lup.

Se rezemă de stînca din spatele lui, simțindu-se deodată foarte obosit. Deasupra lui, de pe deal, țîrîitul greierilor se ridica metalic și polifonic din frunzișul măslinilor și-al arbuștilor.

Încercă să conceapă în mod estetic viziunea tinerei femei, așa cum sărise în sus, cu costumul de baie lipit ca o piele. Atît de ușoară și în același timp robustă, toată numai unduire și strălucire.

Se gîndi : ca o spadă de Damasc, căreia îi îndoi tăișul și-i dai drumul să se îndrepte din nou. Asta e. O spadă goală, înălțată în soare !

Această comparație îl liniști. Un fir de iarbă uscată îi atinse gîtul. Umbra unei atingeri. O înfiorare ușoară și voluptoasă pe ceafă. Apoi din nou imaginea reușită a spadei goale îndoită în lumina soarelui. În cele din urmă, lucrul i se păru ridicol și zîmbi batjocoritor.

„Cîtă literatură, se gîndi. Cîtă literatură ca să prindem înțelesul vieții."

Auzi pietrișul scîrțîind sub espadrilele fetelor. Se îmbrăcaseră și veneau spre el. Le întîmpină și dădu mîna cu învățătoarea.

— Nu ne-am mai văzut de un car de ani, îi zise pe un ton forțat de bună dispoziție.

— Da, spuse ea simplu și apoi tăcu.

De ce are oare acest aer necăjit ? se întrebă Leonis șiret. Îi vedea dintr-o parte urechiușa încinsă și se gîndi cît de fals era ceea ce îi reproșase. Nu reușea el însuși, dintr-o plăcere ciudată de autopedepsire, prin tot felul de pretexte și de combinații, să lipsească de-acasă ori de cîte ori trebuia să vină Sapho ? Tot timpul însă o simțea lîngă sora lui, în curte, sub glicine, sub umbrarul viței de vie, sau pe plaja Portarei. Acolo se ducea apoi singur, încercînd să ghicească, în culcușul geamăn lăsat în nisip, care era locul învățătoarei. După aceea se întorcea la Castel unde i se părea că mai pluteau vorbele rostite cu puțin înainte de Sapho. Le simțea în salon, tăcînd, cuibărite pe mobilele vechi și pe dulapuri, vii și calde ca niște rîndunele ațipite.

Aroma ei mai persista încă înăuntru, de parcă ar fi trecut un buchet mare de iasomie.

Şi-acum, cînd umbla alături sau în spatele ei, respira din nou acest miros al trupului curat ce amintea uşor pe cel al iasomiei.

— Aţi cules flori ? îl întrebă ea, ca să spună ceva. Sînt splendide. E prima dată cînd le văd, mă credeţi ?

Leonis se uită la buchetul din mîna stîngă, de care uitase cu totul.

— Vă cred, fiindcă şi eu abia acum le-am descoperit. Îmi permiteţi să vi le ofer ? Poftim !

Vru să zică : sînt pentru Vranàs, dar nu spuse nimic. I le oferi stîngaci, aproape caraghios, fiind deplin conştient de ridicolul gestului. Ştia prea bine că le culesese pentru ea. Floare cu floare.

— Mulţumesc, îi zise, privindu-l scurt.

O privire aurie, care s-a aprins şi s-a stins ca un pumn de praf de puşcă. Apoi adăugă :

— Vă mulţumesc şi pentru toate celelalte pe care mi le-aţi trimis. E un gest faţă de soţul meu care uneori mă face să plîng...

— Da. Nu trebuie să-l uităm nici o clipă, zise intenţionat. El nu ne are decît pe noi.

Vroia să spună că Vranàs ar fi murit definitiv numai dacă l-ar fi scos din amintirea lor, şi asta ar fi fost ca şi cum l-ar mai fi omorît o dată. Nu trecu totuşi la o desluşire a vorbelor lui. Simţea că Sapho îl înţelesese. Simţea asta şi din tăcerea ei. Îl cutremură simultan un fior fierbinte şi un altul îngheţat. Cu tristeţe dar şi cu uşurare primi iar umbra lui Vranàs între ei. Nu se plimbau numai ei trei pe malul Viglei. Mai era unul.

În urma lui venea Adrianì, îi auzea sandalele hîrşîind pe pietre. Şi i se păru că nu erau sandalele lui Adrianì, ci cizmele de lac ale mortului.

„Hîrşt ! Hîrşt !"

Dacă ar fi întors capul l-ar fi văzut păşind pe urmele paşilor lui, slab, brun, cu sprîncenele dintr-o singură trăsătură neagră de condei, cu ochii ca doi cărbuni aprinşi.

Mergea în spatele lui şi ştia că are în faţă un trădător, un nemernic, laş şi viclean. Ştia că încearcă să-i înşele nevasta cu buchete oferite pentru el şi că moartea lui

eroică făcea acum pe codoaşa în acest adulter. „Prietenul" din război îi transformase sicriul în cal troian ca să intre în patul nevestei lui. Ăsta era bărbat ? Ăsta fusese ofiţer şi comandase bărbaţi ?

Auzi ca în vis pe sora lui spunînd, după ce luă pentru o clipă buchetul din mîinile învăţătoarei :

— Dar astea nu sînt flori, sînt miniaturi de flori !

Leonis îi repetă maşinal în gînd vorbele, intrînd în ritmul ţîrîitului greierilor :

„Miniaturi de flori. Mi-ni-a-turi de flori — mi-ni-a-turi de flori..."

— Leonì, îl întrebă Adrianì, nu au exact culoarea cerului ! Uite, ăsta e „albastru-cer".

Răspunse ceva, cu gîndul în altă parte. Îşi auzea în glas tonul profesionistului care cunoaşte culorile şi vorbeşte despre ele cu aer competent.

Cînd ajunseră în locul unde începea plaja, Adrianì începu să caute pietricele colorate. Era o colecţionară maniacă şi cînd se apuca să scormonească nisipul, nu mai ridica ochii de jos. Avea la Castel o varietate cu adevărat demnă de admirat. Numai că de îndată ce se uscau, culoarea lor atît de frumoasă ca şi desenele păleau. Trebuiau udate din nou ca să-şi recapete dintr-o dată nuanţa proaspătă.

— Am avut şi eu cîndva pasiunea asta, zise Sapho. Le puneam într-o farfurie întinsă de sticlă şi le udam în fiecare zi.

Se aplecă şi culese o pietricică de culoare vişinie, ca de mozaic bizantin. O puse în mîna lui Adrianì şi adăugă :

— Vezi, sînt ca florile. Se veştejesc de cum le laşi fără apă.

Nu spusese ceva deosebit, dar felul în care spusese îl înduioşă pe Leonis.

Mergea în urma ei şi nu se sătura privindu-i mişcările. I se bucura sufletul ca de-o muzică optică, a cărei linie armonioasă se desfăşura continuu, şăgalnică, încercînd întruna teme noi şi-i legăna lin dragostea. Apoi simţi că sub această explicaţie estetică îşi ascundea făţărnicia şi se strădui să-şi impună să privească lucrurile în faţă.

O iubea pe femeia asta. Iată, asta era. Trebuia să şi-o mărturisească fără să se ruşineze. Să şi-o spună răspicat. O iubea în ura lui încă din prima clipă cînd a dat cu ochii de ea, înarmată cu masca tragică a batjocurii şi a rutinei. Şi, mai rău, o dorea într-un chip chinuitor. De-atunci de cînd o văzuse goală, îi era cu neputinţă să n-o dezbrace tainic în inima lui de fiecare dată cînd o întîlnea. Tartuffe ? „Cu gîndul chiar de-ai păcătuit, ai comis adulterul !“ Încă un localnic deci, „de moravuri severe“ făţiş, depravat pe-ascuns. Salomeea care nu dansează ! Eschivări şi deghizări ! Auzea acum vocea adevărului ca vocea lui Iohanan, ridicîndu-se din adîncurile subconştientului. Şi se sperie. El, el însuşi era abjecta Salomee. Înainte deci ! Ce aştepta ? Să-şi fi jucat tontoroiul desmăţat pe hoitul ciuntit al lui Vranàs ? O frază cinică dădea să iasă din gura Măscăriciului, o frază goală şi rece ca un liliac. Şi-i tot astupa gura cu palma. Ei bine, era timpul să-i dea drumul : „Parcă nu ţi-ar strica, domnule Drivas, că sublocotenentul Vranàs a dat ortu popii şi nu ţi se încurcă în picioare acum, cînd dai tîrcoale nevesti-sii, ticălosule !“

Bătu cu putere bastonul.

— Porcării ! răspunse tare, în sinea lui, Măscăriciului. Atît de tare, încît i se păru că îşi aude glasul în urechi. Esenţialul e că niciodată nu-mi voi permite o asemenea infamie. De cum voi vedea că nu mai merge, am s-o şterg !

Da, asta trebuie... Să plece, să se salveze. La Atena, sau direct la Paris, în călătoria cea mare de studii pe care o proiecta. Neapărat. Nu era un nemernic. Neapărat.

Fetele se opriseră în faţă. Se uitau la cele două bărci de pescari, care pînă atunci leneviseră nemişcate şi pe neaşteptate umplură marea de zarvă. Erau două luntri uşoare, lunguiețe şi înguste. Una roşie şi una galbenă. Nimeriseră un banc de peşti şi aruncau din nou năvoadele grăbiţi, formînd, cu plutele lor, două cercuri pe apele liniştite. Văzduhul era plin de strigătele pescarilor. Strigau cei care vîsleau, strigau cei care cîrmeau, strigau şi cei doi care aruncau năvoadele. Era o minune cum de se puteau înţelege în asemenea hărmălaie. De cum s-au închis cercurile, începură să tragă năvoadele pline ochi şi

să le deşerte în plase. Şi-acum strigau şi mai tare, toţi deodată.

— Cînd cad peştii ăştia, cad grămadă, zise Sapho.

Adrianì se bucura ca un copil de tot argintul acela care fierbea şi clocotea pe lîngă luntri.

— Par de argint, dar nu sînt decît tinichea curată zise Sapho.

— Tinichea ?

— Da. Trebuie să-i vezi în port, cînd o să-i scoată. Tinichea, ba chiar cu o dungă de rugină verde.

— E... din cauză că stau în apă, zise Leonìs care se apropiase.

Ajunseseră la răscrucea drumului unde trebuiau să se despartă.

— Ascultă, se adresă Adrianì învăţătoarei. Nu vrei să vii să mîncăm împreună ? Avem puţină mîncare, dar fructe din belşug.

Leonìs nu spuse nimic. Înainte de-a răspunde, Sapho se întoarse, îi aruncă o privire grăbită şi refuză. Îi mulţumea foarte mult, dar trebuia să se ducă acasă. Avea multă treabă după-amiază.

S-a gîndit multă vreme, singur, cam ce văzuse învăţătoarea în ochii lui de refuzase. Lui i se păruse că văzuse într-ai ei un fulger de spaimă. Nu era prima oară cînd credea aşa ceva. Şi în alte rînduri, cînd se întîmplase să rămînă mai izolaţi îşi închipuia că o oarecare teamă îşi trecea săgeata prin pupilele ei aurii. Acum începea să se convingă de acest lucru. Cugeta : de ce i-o fi frică oare ? De mine ? Dar asta înseamnă că atunci cînd sîntem singuri şi o privesc chipul meu îi dezvăluie lucruri îngrozitoare. Doar dacă... i-o fi frică de ea însăşi.

„Aci sîntem, îi ardea o palmă Măscăriciul. Ţi-ar conveni de minune să fie îndrăgostită de tine. Aşa i-ai pune în spinare jumătate din răspunderile infamiei. Canalie !"

Deseori aceste discuţii îndîrjite cu el însuşi îl oboseau. Asta se întîmpla mai ales noaptea, pînă să-l fure somnul. În cele din urmă, călca în picioare toate obstaco-

lele ridicate de conștiința mustrătoare, cerîndu-și drepturile cu o ciudată surescitare.

Era prima oară cînd dragostea își deschidea floarea înflăcărată în fața ochilor lui extaziați. De ce să nu aibă dreptul să-i întindă mîna curajos ? Cu cine pornise lupta asta care-l chinuia ? Cu soțul ucis sau cu propria lui conștiință ? Ia să vedem. Lupta cu soțul era o absurditate. Cînd cineva a murit, încetează de a mai fi soț. Ceea ce fusese cîndva Vranàs, s-a descompus de mult. Creuzetul chimic al naturii i-a luat înapoi elementele și le-a transformat în mod fiziologic în noi compoziții. Ceea ce fusese Vranàs devenise floare, iarbă, gîză, fruct, fluid, calciu. Nici una din astea nu era, desigur, dispusă să-i revendice pe Sapho. Rămînea, așadar, conștiința lui. O legislație esoterică, creată de obiceiuri vechi, de superstiții și tradiții vechi. Haine vechi, ghete vechi cumpărăm ! O conștiință a secolului al nouăsprezecelea căreia i se permite să sălășluiască și chiar să-și ridice glasul într-un om nou al secolului al douăzecilea. Într-un om de după război, pozitiv și viu, pînă-n vîrfurile unghiilor. Era timpul să înlăture nălucile care-i ațineau calea. Sapho era a lui fiindcă o iubea. Exista un alt titlu de posesie mai valabil, care să poată înfrunta pe cel al iubirii ?

Pe Sapho cea atît de vie, cum s-o poată revendica un mort, care trăia printre ei numai datorită imaginației lui febrile ? Ea însă nu era deloc o plăsmuire a imaginației lui. Era plină de viață, de sănătate, de dragoste. Era fructul de aur pe care Destinul i-l punea în mîini. Destinul, de ce nu ? Cine știe dacă nu era o Forță, înțeleaptă, tainică, care a vrut să șteargă greșeala îngrozitoare a împreunării nepotrivite ? Care l-a scos din cale pe Vranàs, ca printr-un șir de coincidențe să-i trimită lui Sapho pe soțul destinat ?

Cu gîndurile astea își amorțea pe încetul mintea, pînă ce, istovit, se lăsa pradă somnului. Un somn greu, plin de vise groaznice sau încîntătoare.

...Se făcea că se afla într-un adăpost de bombardament. O lampă de acetilenă lumina fețele camarazilor lui, făcîndu-le să pară livide iar ochii foarte stranii. Luceau și-și mișcau pupilele fără ca privirile lor să cadă

asupra lui. Nu-l cunoştea pe nici unul şi se purtau ca şi cum n-ar fi fost şi el cu ei sau ca şi cum nu l-ar fi văzut... Nu cumva am murit ? se întreba. De ce le aluneca privirea spre el, fără să se oprească, de parcă i-ar fi trecut prin corp ? În spaima care-l cuprindea licărea o scînteie mică de speranţă, că poate visează şi că nimic din toate astea nu erau adevărate. Un vis. Dar după aceea auzea un huiet surd, continuu, ca de pămînt ce se prăvale. Întoarse capul şi văzu că adăpostul fusese astupat. Mii de tone de pămînt. Şi el fusese prins înăuntru. Cu neputinţă să mai iasă din tranşee. Numai lampa de acetilenă ardea şi în lumina ei albă îşi căuta camarazii. Ar fi vrut să-i întrebe ce-i de făcut ? Dar se întoarse la stînga, se întoarse la dreapta şi nu văzu pe nimeni. Atunci îi veni deodată în minte că toţi camarazii aceştia erau morţi. Soldaţi ucişi de multă vreme, ale căror suflete se adunau noaptea în vechile adăposturi părăsite. Sufletele lor chinuite se întorceau acolo, în jurul luminii de acetilenă, ca fluturii de noapte. Vru să strige să iasă spaima dintr-însul, dar glasul i se opri în gîtlej. Vru să fugă, dar nu se putu mişca din loc. Şi era din ce în ce mai puţin aer, iar el respira din ce în ce mai greu...

CAPITOLUL XXIV

ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ, CÎND DRÎvas citea sub umbrarul curţii, întins pe şezlongul lui, o văzu pe Sapho venind. Rezistase trei zile fără s-o vadă, şi-acum îşi simţea inima bătînd puternic, pe măsură ce ea se apropia.

Sapho îi întinse mîna şi, din nou, se grăbi să şi-o retragă. El simţi cum se înroşeşte ca un şcolar. Îl întrebă de Adrianì şi se necăji aflînd că era plecată la domnul Spanòs. Stătea în picioare. (Să rămînă ? Să plece ?) Îi deschise un alt şezlong, în faţa lui, şi o rugă să se aşeze. Se străduia să vorbească cît mai firesc. După aceea dădu să se aşeze şi el. Văzu că şezlongul lui era prea jos. Rîse, se ridică şi îi înălţă spătarul cu două trepte.

— Citeați și v-am întrerupt, îi zise Sapho, arătînd cu ochii cartea pe care o pusese deschisă în spatele lui, pe pragul văruit.

— Citesc cînd n-am altceva mai bun de făcut.

Zîmbi.

Zîmbi și ea, își aplecă ușor capul într-o parte, cum obișnuia, și Leonis putu să-i vadă umbra genelor lungi.

— Dacă-i așa, și în tonul ei politicos se ghicea o umbră de ironie, trebuie să continuați. Altfel voi crede că mă măguliți, ceea ce nu s-ar cuveni între doi prieteni buni.

— Nu vă măgulesc. Compania dumneavoastră e o vie bucurie pentru mine...

— Atunci înseamnă că zilele astea v-ați ferit de bucuriile vii. Întocmai cu nașa dumneavoastră.

Pentru o clipă, n-a lipsit mult ca să izbucnească, să-i mărturisească totul. „Ia seama ! îi strigă o voce rea într-însul. O să-ți dai drumul într-o declarație romantică. Cea din fața ta e soția lui Vranàs."

Își aprinse o țigară. Cu țigara în gură oricine își poate compune un aer oarecare.

— Din cauza lucrului, îi zise, nu-mi găsesc timp. Cînd nu înot sau nu mă cațăr în copaci pictez. E frumos să lucreze cineva cu atîta entuziasm, nu ?

— Da, răspunse serios învățătoarea. Munca e un refugiu bun. Susține sufletul și inima. Asta m-a salvat și pe mine...

— Așa e, confirmă cu ușurare Drìvas. Omul se va elibera numai cînd o s-ajungă să facă din muncă o bucurie.

Îi vorbi despre tot ce îl putea ține departe de vreo efuziune sentimentală. Își ținea cu îndîrjire porțile fortăreței închise în fața ei. Dar era o luptă care inspira milă. Pentru că, din fortăreața sufletului său, gîndurile, ridicoli luptători, se trudeau să deschidă singure porțile. Se grăbeau să se reverse, lași dezarmați, la picioarele dușmancei care stătea afară, atotputernică și liniștită, în umbrele verzi pe care le cernea umbrarul peste ea. Dar el era acolo. La postul lui. Șef îndîrjit. Sever și cinstit. Repurta o victorie dură împotriva lui, a cărei amărăciune o savura, înghițitură după înghițitură.

— Ce citeaţi cînd am venit ? întrebă, într-un tîrziu, Sapho.

— Papadiamandis, răspunse, aruncînd o privire în spatele lui, spre cartea deschisă. Sînt nişte lucruri vechi. Le-am citit de-atîtea ori şi din cînd în cînd simt nevoia să mă-ntorc la ele ca la un izvor curat.

— Şi mie îmi place, spuse învăţătoarea. Poezia lui e aceea care-l face atît de încîntător, nu-i aşa ?

— Exact. O ciudată poezie elino-creştină. Un idolatru profan, ce cîntă iubirea cu tropare bizantine...

O privi insistent, curajos, apoi îşi coborî privirea la vîrful ţigării.

— Citeam o povestire, *Stejarul regesc.* Este ultima, cred, pe care i-am citit-o lui Vranàs înainte de a muri.

Genele îi clipiră repede. Păru că vrea să vorbească, dar nu spuse nimic. O tăcere scurtă, grea. Drìvas adăugă cu glas scăzut :

— Ieri mi-a venit foarte vie în minte. Să vedeţi cum. Eram departe de Vigla, cam la o oră. Acolo, chiar lîngă mare, e o livadă care coboară cîţiva măslini şi peri sălbatici, drept în bătaia Crivăţului. Se vede că în timpul iernii locul acela e foarte expus vîntului. Toţi aceşti pomi au o înclinare spre deal, aproape că ating pămîntul. În partea dinspre mare, crengile lor sînt pleşuve, desfrunzite. Poziţia lor e aceea a unei vietăţi urmărite care, înnebunită de panică, se năpusteşte să urce dealul. Ca să-nţelegeţi, trebuie să vă spun că, atunci cînd am citit lui Vranàs această povestire, a făcut o observaţie amară ce m-a impresionat profund. Mi-a vorbit de îngrozitoarea soartă a copacilor, care sînt înrădăcinaţi, neclintiţi în pămînt. Ca şi el, înţelegeţi. Ia foc o pădure, mi-a zis. Toate vietăţile, păsările, gîngăniile, viermii care n-au picioare, găsesc un mijloc, fug, scapă. Dar copacii, bieţii ? Picioarele lor sînt rădăcinile. Sînt legaţi cu frînghii vegetale de pămînt. Ca prizonierii legaţi în lanţuri în închisoarea lor cuprinsă de flăcări. Rămîn acolo şi ard de vii. Nu e îngrozitor ?

Sapho îşi ţinea capul aplecat. Aprobă din cap aproape imperceptibil.

El continuă, hotărît să ajungă pînă la capăt.

— Ei bine, iată. Am văzut aceşti copaci, aşa cum şi i-a închipuit el. Zgîlţîiţi de Crivăţul ce se năpusteşte sălbatic asupra lor, ieşind mişeleşte din mare. Tremurînd şi jelind din crengile lor. Trudindu-se să fugă, să-şi deslipească picioarele înrădăcinate în pămîntul care le ţine încleştate, neclintite. Aşa cum ni se întîmplă într-un vis urît. Toată această luptă tragică din fiecare iarnă e exprimată într-un chip uimitor de poziţia înfricoşată a fugii şi a groazei în care au rămas permanent. Îi vezi cum se muncesc să-şi smulgă rădăcinile, să rupă lanţurile şi să fugă... să fugă...

Se lăsă o scurtă tăcere, apăsătoare şi deprimantă. Deodată frunzele boltei de viţă foşniră, ca-n şoaptă, deasupra lor. De parcă le-ar fi atins în treacăt o umbră nevăzută.

Cînd îşi ridică din nou ochii spre Sapho, ea privea departe, cu bărbia în sus, cu ochii pe jumătate închişi. Ceva se schimbase pe faţa ei. O privi cu adoraţie, ca pe o zeitate. Îşi purta iar greutatea părului bogat ca pe o cască a Atenei. Întoarse capul încet. Întrebă calm, cu pleoapele lăsate. Cuvintele căzură, unul cîte unul, în liniştea care domnea.

— Sînt şase zile de cînd nu mi-aţi trimis flori pentru vas.

N-a zis „pentru vasul lui", ca altă dată.

Şi el ar fi vrut să-i răspundă : „Dar nu trebuie să-ţi mai trimit flori, draga mea. Nu înţelegi oare că nu trebuie ? Nu trebuie nici chiar să te mai văd... Nici să te mai văd..." Nu spuse însă nimic din toate astea.

— Da, zise, aproape prosteşte, şi răsuflă uşurat văzînd-o prin frunziş pe sora lui venind.

Fusese, cică, la naşa, dar fetele plecaseră la plimbare, la Vigla. Promisese că se vor duce să le întîlnească.

— Dar... nu e nici o grabă, adăugă zîmbitoare, mîngîind părul lui Sapho.

Ştia că nu-i erau simpatice fetele primarului.

Ieşiră cînd începuse să amurgească.

Dinspre mare adia briza răcoroasă, răspîndind mirosul ei proaspăt şi sărat. Se strecura în decolteul fetelor,

înfiorîndu-le voluptuos sînii pînă-n vîrfuri. Adierile le atingeau brațele goale înfășurînd repede pe pufușorul lor brățări răcoroase. Bărcile pescarilor ieșeau leneș din portul strîmt, una în urma celeilalte.

Într-una din ele, vopsită jumătate în albastru și jumătate în roșu, un băiețel de vreo cinci-șase ani stătea proptit la proră, cu picioarele depărtate și cu mîinile în șolduri. Taică-său vîslea, iar el stătea așa, neclintit, în ciuda legănatului, și privea spre Anatolia. Asfințitul soarelui scălda copilul într-o lumină trandafirie.

Taică-său era Perdichis, Aivaliotul, iar barca lui, „Maria neuitata". Un tip bine cunoscut, scund, și cu părul atît de blond că părea alb. Tot ce cîștiga i se ducea pe băutură, la cîrciumă, toată noaptea, fără ca să se îmbete vreodată. Aproape de miezul nopții, nevastă-sa trimetea băiatul să-l cheme să mănînce. Toate ca toate, dar mania lui era să stea cu toții la masă.

Copilul îi striga din ușă :

— A zis maică-mea s-te scuol'odat' s-vii !

El se scula, îl înjura spunîndu-i „bastard", o înjura și pe mă-sa și se așeza iar. Plodul, obișnuit cu manevra asta mereu repetată, se trăgea de-a-ndăratelea pînă-n colț. Dar de cum se așeza taică-său iar, ieșea încet-încet din întuneric. Se ducea din nou pînă-n ușa cîrciumii, își băga capul înăuntru și zicea :

— A zis maică-mea s-te scuol'odat' s-vii !

Taică-său se făcea că n-aude. Peste puțin copilul își repeta mesajul.

— A zis maică-mea s-te scuol'odat' s-vii !

Pîn-ce Perdichis sărea și-l fugărea cîțiva pași sau zvîrlea mătura cîrciumii după el. Duminicile, cînd era încălțat, își arunca gheata. Dar băiatul se ținea morțiș.

Revenea și reîncepea, pînă ce pescarul se hotăra în cele din urmă și se scula. Blestema și plătea. Blestema și pleca.

Pornea cu pasul sigur spre casă, trăgea un toc de bătaie nevesti-sii, apoi se așezau și mîncau cu toții. Așa regulat, de cîte ori pescuia ceva și bea.

— Scroafă, că mi-ai omorît copilul !

Era vorba de Maria, de „Maria neuitata". O fetiță pe care o pierduse cu trei ani în urmă. Credea că o pierduse din cauza ei și alta nu le mai dăduse Dumnezeu.

Pescarii știau și cum vedeau barca întorcîndu-se cu pești, își dădeau coate.

— Perdichis și-a făcut iar plinul. Pun-te iar pe plîns „Perdichena".

Leonis auzise și de altă întîmplare care-l impresionase.

Într-o seară, Perdichis se dusese iar beat turtă acasă și în loc s-o ia imediat la bătaie pe „Perdichena", cum făcea întotdeauna, a început s-o înjure și cearta a ținut mult. Atunci femeia, scoasă din răbdări, s-a apropiat de el și i-a spus oțărîtă :

— Hai, bate-mă odat' să isprăvim, c-așteaptă copilul să mîncăm, să meargă să se culce odat' !

Adrianî aruncă o vorbă, fără să se gîndească :

— Cum pot femeile astea să accepte... Sînt lipsite cu totul de mîndrie...

Dar dintr-o dată își mușcă limba și se înroși. Se uită la Leonis și-l văzu și pe el foarte fîstîcit. Învățătoarea îi primi spusele ca pe o palmă. Apoi, văzînd starea de plîns a lui Adrianî, îi luă mîna și încercă să zîmbească.

Fata i-o strînse, i-o strînse speriată.

— Cum am putut să te rănesc, îi spuse cu buzele tremurînde.

— Liniștește-te, îi zise ea continuînd să zîmbească. Știu că nu te gîndeai la mine. Apoi, ce-ai spus e logic... Numai că știi, nu e chiar așa...

— Cum... zise Adrianî pierdută.

— Uite, așa credeam și eu. Cînd a dat în mine prima dată nu-mi venea să cred. Îl priveam încremenită. Nu puteam să înțeleg. Dacă... nici n-am plîns măcar. Îl priveam speriată... buimăcită... Dar după aceea... Am înghițit și am tăcut. Poți înțelege ?

— Da, afirmă Adrianî cu ochii viorii plini de lacrimi. Iartă-mă, Sapho.

Îi mîngîia nervos mîna. Sapho surîzînd trist îi luă amîndouă mîinile, așa împreunate cum erau, și i le sărută.

Leonis schimbă dibaci vorba spre alte subiecte mai vesele. Înaintau spre malul Viglei.

Soarele se tot scufunda în mare, acolo, departe, spre Sfîntul Munte. Roșu-închis. Peste puțin, la orizont nu mai plutea decît o broască țestoasă enormă, cu carapacea de aramă învăpăiată, mistuită și ea în cele din urmă de apele profirii. Cerul ploua cu garoafe. Se apropiară de rîpele Viglei. Acolo se afla doctorul cu fetele primarului. Ele așezate pe niște stînci, iar el perorînd cu aerul acela plin de sine. Sta în picioare și gesticula ca un orator parlamentar.

Cînd i-a văzut a încetat să mai gesticuleze. Și-au spus ceva cu glas scăzut. Fără îndoială, despre Sapho. Dar cînd au ajuns lîngă ei, i-au întîmpinat cu bucurie și cu vorbe bune. De asemenea, i-au reproșat lui Leonis vizitele lui atît de rare.

— Lucrez mult, s-a scuzat el. Lucrez mult în ultima vreme. Iată de ce.

Doctorul era convențional, scrobit și antipatic.

Cînd au pornit spre casă, cutoții, începuse să se întunece. Ceva mai jos zăriră silueta cunoscută a primarului. Venea spre ei. Se alătură grupului și din clipa aceea merseră și mai încet oprindu-se la fiecare doi pași. De cum începea să-ți spună ceva, domnul Spanòs avea obiceiul să se oprească din mers și să-ți prindă cu două degete reverele hainei, tot timpul cît îți vorbea. Acum discuta politică și Leonis se plictisea de moarte de orice avea legătură cu partidele și cu generalii, care nu mai încetau cu loviturile lor de stat [1].

Ziarele sosite cu autobuzele de seară scriau lucruri de necrezut despre unul dintre ei. Despre generalul Dighenis, socotit de toți ca un erou național, și al cărui tablou domnul Spanòs îl avea atîrnat în biroul lui. Îl admira pentru că salvase întrucîtva onoarea armatelor grecești, în

[1] Scriitorul se referă la loviturile de stat succesive pe care le-au dat generalii între anii 1922—1936, cînd a venit dictatura lui Metaxax.

timpul retragerii, atunci cînd toți ceilalți „galonați" dădură bir cu fugiții, împreună cu soldații. Așadar, ziarele scriau că acest semizeu, legendarul „cavaler negru", fusese fugărit de un sergent și cinci soldați, trimiși de alt general și se ascunsese într-un pod, de unde a sărit peste cîteva acoperișuri cu o agilitate demnă de toată admirația. După care nu i se mai spunea decît „motanul negru". Asta era o decepție, pe care credința rănită a domnului Spanòs cu greu o putea digera. Se străduia să dovedească inexactitatea acestor zvonuri, scornite, în chip vădit, de fantezia ridicolă a adversarilor, să demonstreze că nu era cu putință ca faimosul „cavaler negru" din biroul lui, care călărea pe armăsarul acela vînjos, înarmat și sever ca Sf. Gheorghe, să se cațere pe acoperișuri și să se atîrne de uluce, ca un borfaș fugărit. Astea nu erau decît mîrșăvii și chiar mîrșăvii dintre cele mai grosolane. Dar, uite aici, chiar dacă, prin absurd, toate astea s-au întîmplat în realitate, tot nu trebuiau scrise în ziare, fie chiar și în ale opoziției celei mai înverșunate. Nu se cădea să ridiculizeze, cu atîta ușurință, o glorie a Greciei, care i-a susținut onoarea, în cea mai cumplită rușine suferită de națiune. Acest om devenise un simbol, ceva echivalent lui Kunduriotis [1]. Și un popor care azvîrle cu noroi în simbolurile sale nu poate progresa. E un popor degenerat.

Leonis se plictisea și nu rostea un cuvînt.

În schimb vorbea doctorul, care era absolut de acord cu primarul. Mereu spunea :

— Asta e. Exact așa. Aveți un fel de a vedea lucrurile în esența lor. E o răspundere nemaipomenită să dărîme cineva zeii unui popor. Chiar dacă e vorba de idoli...

Drivas era dezgustat de toată această comedie.

— N-am dreptate, Leonì ? îl întrebă domnul Spanòs.

— Eu... eu, adică, după cum știi, nașule, în general nu-i iubesc pe ofițerii activi. Îmi provoacă o deprimare nestăpînită.

Primarul tăcu, mîhnit că aude asemenea vorbe de la el, pe care-l socotea ca pe un fiu și se mîndrea de rana pe care o adusese din Asia Mică, de parcă ar fi fost a lui.

[1] Amiralul Kunduriotis, erou al războiului balcanic (1912) și învingător al bătăliei navale împotriva turcilor.

Doctorul interveni animat și pe obișnuitul lui ton oratoric.

— Exagerări ! Mi se pare că ceea ce afirmați sînt exagerări. Un lucru vreau numai să-mi spuneți. Dar să-mi răspundeți sincer.

— Întotdeauna răspund sincer, replică Leonis calm.

— Frumos. Ei bine, spuneți-mi, dacă ar intra azi în Grecia o armată străină, dintr-o parte oarecare a frontierelor noastre, vor fi necesari acești generali pentru salvarea independenței naționale, da sau ba ?

Primarul deschise brațele. Confirmă.

— Poftim ?

— Desigur, răspunse, fără să șovăie, Drivas.

Doctorul culese acest „desigur" și se întoarse spre fete să vadă dacă-i urmăresc victoria.

Întrebă din nou.

— Și nu le veți fi recunoscător pentru asta ? Mă rog ?

— Foarte, răspunse Leonis. Așa cum sînt recunoscător călăului care taie capul unui criminal, a cărui viață e un pericol pentru lume. În restul timpului, nu-mi place meseria călăului.

Vorbea calm, cu un aer serios dar aparent batjocoritor.

Adriani își mușcă buzele ca să nu rîdă de doctorul căruia i se tăiase deodată avîntul. Supho zîmbi mulțumită în semiîntuneric.

— Las-o baltă, doctore, că ne-ai lămurit, zise strengărește Aspasia.

Rîse arătîndu-și dinții lucitori.

— Nu-i asta, zise doctorul enervat. Nu-i asta. Numai că, na. Dezastrul i-a redus domnului Drivas forțele psihice. Este spiritul defetismului. Explicabil, de altfel, științific, la toate popoarele învinse. Coboară nivelul vitalității, reacțiile devin mai slabe, vigoarea individizilor și a mașelor scade. Eroismul se stinge... Simțul sacrificiului...

Leonis îl lăsă să termine în liniște, apoi explică cu același calm enervant.

— Lucru cert e că n-am fost niciodată viteaz. Sentimental, da. Și conștient. Încă se mai gîndește, zise, dacă ceea ce l-a împins în peripețiile războiului a fost patrio-

tism sau o nevoie chinuitoare de a se dărui. Poate chiar un senzualism conştient, de a întinde senzaţia vieţii pînă la capăt. Pînă la moarte. Dar teama nu l-a părăsit niciodată. Cît despre eroii războiului, să i se dea voie să creadă că de cele mai multe ori devin „eroi" fără voia lor. Nevoia îi face. „Cînd dracul dă de greu, se face şi popă." zice un proverb. Nu zic, sînt desigur şi unii care în faţa primejdiei au o oarecare indiferenţă organică. Un fel de infirmitate nervoasă. Vezi, de exemplu, că la aceştia instinctul conservării, care ne ocroteşte de multe ori viaţa, fără consimţămîntul creierului, n-are puterea de a reacţiona îndeajuns nici în faţa pericolelor evidente. Ceva asemănător se întîmplă şi cu copiii mici, care se aruncă pentru prima dată de sus, şi cad „eroic" de pe o canapea înaltă, de pildă, pentru că n-au încă simţul înălţimii.

CAPITOLUL XXV

CHIAR ÎN CLIPA ACEEA SE AUZI un zgomot puternic dinspre marginea satului, urmat imediat de strigăte. Ţipete sălbatice şi hărmălaie. Apoi pocnete de pistol. Unul după altul. Şi clopotele, care băteau nebuneşte, înfiorător. Dezordonat, insistent şi grăbit. Întîi cele de la clopotniţa mai îndepărtată, dinspre cetate, apoi şi de la cealaltă. Clopotul grav al Precistei de Jos.

O flacără roşiatică ţîşni de undeva, lingînd cu răsfrîngerea ei sîngerie zidurile şi olanele caselor din jur. Încă una se năpusti, după ea, imediat, ca o fiară fantastică, mînioasă şi suplă. Un balaur numai limbi. A ieşit pe fereastră şi iar s-a tras îndărăt, ca într-o gură întunecată. Apoi zvîcni din nou, zveltă, şi rămase fîlfîind ca un steag înfipt într-un meterez de cetate cucerită. Se avînta şi se încovoia, atîrna şi iar se înălţa cutremurîndu-se.

— Foc !

— Trebuie să mă duc, zise primarul, mărind pasul.

Aproape alerga şi ghetele îi scîrţîiau, grăbit, oficial. În exerciţiul funcţiunii.

— Venim şi noi ! se aruncară şi ceilalţi după el.

Mulţimea se îndrepta într-acolo, alergînd de pretutindeni. Uliţele erau ticsite de lume, caldarîmul răsuna de tropotul şi strigătele lor. Mamele ţipau chemîndu-şi copiii hoinari. Sosiră şi pompierii comunei cu căştile lor, în maşina roşie a primăriei, în aclamaţiile triumfale ale haimanalelor. Semănau cu Macedonenii din Carnaval, serioşi şi nebărbieriţi sub coifurile lor şi în iţarii lor ţărăneşti. Primarul şi subofiţerul jandarmerici erau la faţa locului.

— Îmi place, ah, cum îmi place să văd un incendiu ! zise Aspasia, tremurînd de plăcere.

Drivas se întoarse şi o privi mirat. Văzu răsfrîngîndu-i-se în ochi vîlvătaia, care dansa ca o balerină microscopică, îmbrăcată în roşu.

În faţa casei care ardea, jandarmii se luptau, se luptau zadarnic să ţină la distanţă lumea care se înghesuia cu aceeaşi bucurie isterică a dezastrului. Mii de ochi, în pupilele cărora miniatura flăcării purpurii îşi dansa dansul orgiac. Ardea casa turcească închiriată de societatea vaporului. La parter erau depozitate toate materialele. Maşini, cabluri, fitiluri şi cartuşe explozive. La etajul de sus, lucrătorii pregăteau „amalgamele". Erau amestecate şi lucrate în proporţiile necesare de cei doi specialişti, doi mineri refugiaţi. Li se interzisese să lucreze noaptea cu lampa aprinsă, ba chiar să aprindă o ţigară înăuntru, în timpul lucrului. Ei, ca să scoată bani mai mulţi, lucraseră încă pînă la ora aceea, cu nesăbuinţa pe care o dă omului necontenitul contract cu primejdia. Amestecurile luaseră foc aprinzînd casa.

Pompierii făceau ce se putea cu pompa cea mică. Bărbaţii şi femeile cărau continuu apă în tinichelele de gaz, sau udau obloanele ferestrelor şi acoperişurile vecine. Dar flăcările ieşeau din casă prin ferestrele etajului de sus şi nimeni nu se încumeta să se apropie. Ştiau că acolo se depozita materialul exploziv. Strigau totuşi, buimăciţi, ca şi cum s-ar fi muncit să gonească focul cu huietul lor, ca pe mistreţii din pădure.

Focul lumina totul în jur şi feţele oamenilor apăreau schimonosite în jocul umbrelor şi luminilor roşii. Toţi în-

trebau, strigînd cît îi ținea gura, dacă minerii mai erau înăuntru, dacă apucaseră să iasă și nimeni nu știa să spună. Toți erau cuprinși de spaimă, manifestîndu-și firească simpatie omenească, pentru cazul cînd lucrătorii ar fi rămas înăuntru. Își lungeau gîtul să vadă și în ochii lor speriați se citea absurda speranță a spectatorului care așteaptă să vadă ceva înspăimîntător.

Deodată mulțimea se agită. Din pieptul tuturor izbucni un singur strigăt.

— Minerii !

Ușa de lemn a casei se deschisese pe dinăuntru și doi oameni se năpustiră afară, amețiți ca de-o beție grea.

Unul dintre ei își bătea cu mîinile pantalonii care fumegau. N-avea arsuri grave. Celălalt însă, nu mai părea om. Un trunchi omenesc, un trup mare, înalt, gol pușcă, cu pielea aproape toată pîrlită, neagră, plină de pete umede, cu bucăți de haină arsă care nu se stinseseră încă. I se lipiseră de carne și nu se deslipeau decît odată cu cojile din piele.

Toți țipară îngroziți, vocile femeilor auzindu-se ca niște urlete de cîine.

Iar omul acesta, care nu mai arăta a om, înainta și bîiguia vorbe încurcate. Genunchii i se îndoiau, mîinile i se bălăbăneau în față și înapoi. Umbla ca un luptător-pehlivan anatolit, care execută mișcările de antrenament înainte de a începe lupta cu partenerul. Capul era tot o rană roșie-neagră, plină de funingine și resturi de păr ars. Ca și mustățile și sprîncenele. Ochii însă îi erau deschiși, vii în orbitele lor roșii, cu albul intens care se detașa pe fața neagră. Doi ochi fără gene, înnebuniți de spaimă. Bîiguia întruna și se tîra drept spre ulița care urca spre casa lui.

Lumea se dădea în lături, îi deschidea calea larg, și-l priveau cu părul făcut măciucă.

Deodată se auzi un răcnet.

— Ioaaane !

Tărăgănat și sălbatic. O femeie cobora la vale ca năucă. Își sfîșia fața cu unghiile și părul despletit îi cădea în ochi. Îl apucă de mînă și pielea i se lipiră la palmă. Îi dădu drumul urlînd. El înainta, albul ochilor îi juca continuu, bu-

zele lui umflate bolboroseau cuvinte fără noimă. Femeia mergea în urma lui smulgîndu-și părul. Peste puțin, cotiră amîndoi după colțul drumului și dispărură.

Dar imediat femeia reapăru și începu să fugă înspre lume țipînd.

— Scăpați-l, oameni buni ! Scăpați-l, oameni buni !

Se lupta s-ajungă la casa al cărei etaj ardea cu și mai mare furie de cînd se deschisese ușa de la intrare. Doi pompieri o apucară de mîini reținînd-o cu sila.

— Pe cine, femeie ? Pe cine Stavri ?

— Copilul ! țipă femeia aruncîndu-se deslănțuită spre vîlvătaie. Fănuța mea e înăuntru ! Eu am trimis-o să-l cheme, oropsita de mine ! Eu, oropsita !

În clipa aceea sosi și Sismanoglu. Cu răsuflarea tăiată de alergătură. Fără pălărie și fără guler. Dădea din mîini ca un nebun, striga cu fața desfigurată. Striga tare ca un telal.

— Luați seama ! La parter sînt două lăzi cu dinamită.

Dintr-o dată se ridică un nou huiet. Oamenii țipau, fugeau, călcîndu-se în picioare înnebuniți de panică.

— Torpile ! strigau toți.

— Hai să plecăm repede, zise doctorul, trăgînd fetele primarului de braț.

Tremura din tot corpul.

Primarul fugi și el, împingîndu-i să plece. Leonis îl apucă de mînă și-i spuse repede la ureche :

— Nașule, ai grijă de femei.

Îi arătă pe Adriani și pe Sapho. Și în aceeași clipă, fugi spre ușa deschisă a casei turcești, la care ajunse din trei-patru salturi și intră.

Nu vedea nimic. Simțea numai fumul ce cobora dens de la etajul de sus, rostogolindu-se negru din deschizătura scării, care lucea roșie în patratul ei oblic.

— Fănuța ! strigă înecat. Fănuța !

Ascultă. N-auzi decît troznitura bîrnelor ce cădeau de la etajul de sus, deasupra capului său. Zgomotul sec al focului mestecînd lemne și scînduri. „Fănuța !" Intră într-o cameră întunecoasă, fără fereastră. Întuneric beznă.

„Fănuța !" — strigă și ascultă. Nimic. Căuta cu mîinile, cu picioarele. Orbecăi, se-ncurcă în frînghii, în ciocane, în lăzi. Intră în altă cameră. Și-acolo nimic. Altă despărțitură nu mai era la parter. „S-a dus, o fi ars", se gîndi. Un lemn aprins sări, șuierînd, de pe scară spre el. Treptele se umplură de cărbuni aprinși. Se aruncă speriat îndărăt și se prinse de un chiup mare, de pămînt. Instinctiv, își vîri brațul înăuntru. Mîna dădu peste un căpșor și două mînuțe moi, împreunate deasupra acestui căpșor ca să-l ferească.

Trase copilul afară cu o bucurie sălbatică și inima îi zvîcni cu putere. Îl tîrî și copilul se opuse, plîngînd speriat și agățîndu-se de buzele chiupului. Îl smuci și luîndu-l la subsuoară se năpusti afară. Lumea se retrăsese departe, pînă lîngă mal. Leonis auzi un tumult, mii de glasuri care izbucniră la apariția lui. Mii de glasuri contopite într-un singur strigăt, care se rostogolea ca un val. Alergă spre ei. O femeie se tîra după dînsul, plîngea ca o nebună, i se împiedica între picioare și-i sărută încălțămintea. Îi lăsă copilul, se desprinse cu greutate din îmbrățișarea ei și căută fetele. Nu le vedea nicăieri.

— Adriani ! strigă tare. Adriani !

În aceeași clipă o văzu pe Sapho de departe, alergînd spre el.

— Aici ! îi striga continuînd să alerge.

Îi făcea semn cu mîna ridicată, ca s-o vadă.

— E acolo, pe nisip... Un leșin, dar nu-i nimic grav. Și-a revenit.

Alergară împreună. Lui Leonis tîmplele îi zvîcneau să se spargă. Sora lui era în brațele fetelor. Doctorul îi bătea ușor mîna, vorbindu-i ca unui copil.

— Bravoo ! N-aveți nimic. Liniștiți-vă. Iată-l și pe fratele dumneavoastră !

Era acolo și Sismanoglu, care-i pusese pe frunte o batistă udată în mare, și primarul, care nu mai știa nici ce spune, nice ce face.

Leonis o luă în brațe și îi lipi obrazul de fața lui. strigă speriat :

— Adriani !

Ea deschise ochii, îl îmbrăţişă şi începu să plîngă în hohote, cu faţa vîrîtă în gulerul lui.

— Nu e nimic, îl asigură doctorul.

Se aplecă peste ea, zîmbi protector şi îşi luă aerul profesional.

— Un uşor leşin, trecător...

Leonis întoarse capul şi-l privi de foarte aproape, în faţă.

— Cred că s-ar fi cuvenit să fiţi acum lîngă miner. El nu are doar un leşin trecător.

Primarul era copleşit de emoţie.

— Leonis, băiatule, i se adresă cu vocea tremurătoare. Vino să te sărut. Tu eşti un adevărat bărbat. Şi un om bun. Ca şi taică-tău !

Îl sărută pe amîndoi obrajii şi în ochi îi tremurară două lacrimi mari, care licăreau în lumina focului. Încercă să şi le ascundă şi zîmbi. Focul se înteţise, continuîndu-şi vînzoleala peste toată casa. Fusese lăsat în voia lui. Pompierii stropeau doar cele cîteva magazii de ulei, învecinate. Cărbuni şi cuie încinse săreau, din cînd în cînd, ca din praştie, din gheena aceea. Casa, cu pereţii ei groşi, solizi, se transformase într-un cuptor de piatră în care fierbeau flăcările. Focul o împresurase înălţînd în toate colţurile acoperişului flamurile roşii ale biruinţei, pe care briza mării le făcea să fîlfîie triumfătoare. Un nor luminos se ridicase deasupra dărăpănăturii, înălţîndu-se spre cerul înstelat. Flăcările ieşeau acum şi pe uşa şi pe ferestrele parterului.

Sus, pe acoperişul învăpăiat, apăru o siluetă neagră, mlădioasă. Miorlăia jalnic, ţopăia zăpăcită pe olanele care plezneau de dogoare. Era o pisicuţă care plîngea, înnebunită de spaimă. Părul i se zburlise şi miorlăitul ei devenise o continuă tînguire. Cerea de undeva un ajutor pe care nu-l găsea. Mergea pînă-n margine, vrînd să sară jos, dar nu se încumeta. O limbă de foc o pălmui pîrlindu-i botişorul. Săltă, alergă, se opri, mirosi aerul şi se încovoie înţepenită. Olanele frigeau sub lăbuţele ei. Scoase mici ţipete de durere, se ridică, îşi duse lăbuţele din faţă, împreunate, la gură şi le muşcă cu îndîrjire.

Deodată miorlăi lung, ascuțit și dispăru. Acoperișul se prăbuși sub ea într-un vacarm infernal. Țipătul animalului fu acoperit de zgomot.

O coloană de foc, din milioane de scîntei, se înălță cu mînie pînă la cer. Apoi se împrăștie în dreapta și în stînga, ca un roi nesfîrșit de musculițe avîntate, arzătoare. Se vînzoliră în aer, umplură văzduhul, amestecîndu-se cu stelele. Ai fi crezut că toate stelele cerului nu sînt decît scînteî din acest incendiu.

CAPITOLUL XXVI

TRECU O VREME PÎNĂ SĂ-ȘI REvină Adrianî din șocul din seara aceea. Ziua o podidea pe neașteptate plînsul, iar noaptea somnul îi era chinuit de coșmaruri. La început, fetele primarului se duceau des s-o viziteze. După aceea mergeau mai rar. Nu le plăcea s-o găsească tot timpul acolo pe Sapho. Leonis avea grijă să lipsească de-acasă cînd venea învățătoarea sau evita să rămînă singur cu ea. Din cauza luptei ascunse cu el însuși devenise nervos, bruscînd de multe ori pe cei din jur. Simțea cum este luat de vîltoarea caldă a dragostei, și dus ca o epavă mizerabilă și neputincioasă, în avîntul ei năpraznic.

Într-o seară îl copleși tristețea. Se închise în camera lui și izbucni în plîns. Plînse multă vreme, în voie. Se miră dar simți o ușurare. Un fel de bucurie. Nu mai plînsese de ani de zile și credea că războiul îi arsese toate lacrimile. Regăsea acum, în mod cu totul neașteptat, pe băiatul de odinioară cu inima sensibilă. Plînsese pentru atîtea și atîtea amărăciuni care i se îngrămădiseră în suflet. Pentru prietenii uciși din Plutonul de ofițeri, pentru soldații pe care-i văzuse căzînd în jurul lui, pentru Vranàs. Dar mai ales plînsese pentru mama sa, toate lacrimile sfinte ce i le datora și nu le găsise atîta vreme.

După incendiu, îl apucase un fel de teamă de lume. I se părea că oricine îi va întinde mîna să-i spună bunăziua, o să-l felicite, folosind și expresiile acelea banale. Erou, eroic...

Nu se mai ducea la Club, nici la cafenea, evita marile reuniuni cu localnicii.

Simţea nevoia să-i mulţumească din toată inima lui Sapho că de-atunci nu-i mai vorbise de întîmplarea cu focul.

Citea în ochii ei toată înţelegerea şi toată rezerva, ghicindu-i gîndurile şi păstrînd faţă de el o atitudine cuminte şi atît de chibzuită.

Cînd i se limpeziră toate impresiile acelei seri plină de groază, descoperi cu uimire că ceea ce îi rămăsese întipărit mai clar în suflet era spaima nestăpînită pe care o surprinsese în ochii lui Sapho, în clipa cînd strigase primarului să aibă grijă de cele două tinere. Atunci cînd alergase spre casa în flăcări, mîinile lui Sapho se întinseseră spre el, ca şi cum ar fi vrut să-l roage, sau să-l reţină. Apoi le lăsase în jos. Nu mai apucase să le vadă căzînd. Dar şi le închipuise căzînd ca două aripi obosite. Ştia, de asemenea, toate cuvintele pe care nu putuse să i le rostească. Pe care i le-ar fi spus dacă i-ar fi dat voie. El şi Celălalt. Care murise. Îşi mai amintea şi de faţa ei răvăşită cînd ieşise din foc. De buzele-i tremurînde, de ochii ei plini de lacrimi. Întreaga ei făptură vibra spre el, sufletul ei era o săgeată ţinută strîns pe coarda întinsă a arcului.

Şi cernînd pe încetul toate amănuntele din seara aceea, i se ridica în faţă o întrebare provocatoare ca un şarpe: nu cumva pornirea lui de a salva fetiţa minerului nu fusese altceva decît un gest romantic pentru a-şi demonstra bărbăţia în faţa lui Sapho ? Şi mai rău încă : nu cumva acest gest al lui „eroic" fusese numai o contrazicere a inepţiilor doctorului despre „forţele sufleteşti reduse" şi celelalte ? Oare s-ar fi năpustit într-o casă în flăcări şi plină de dinamită ca să salveze un suflet omenesc dacă n-ar fi fost fetele de faţă — în primul rînd Sapho, se înţelege — şi un individ ridicol, care trebuia umilit în ochii lor dintr-o lovitură ?

Numai aşa putea explica atîtea lucruri : Sapho, cu simţul femeii îndrăgostite, înţelesese, înaintea lui, că această competiţie era pentru ea. Tulburarea, trădătoare a dragostei, ce i-o văzuse în ochi era firească. Răspundea măr-

turisirii lui, pusă în practică, care, în fond, nu înceta totuși să fie literatură proastă și cabotinism.

Patima lui se demascase și ducea cu ea o luptă declarată fățiș, piept la piept.

În această mare autopedepsire n-avea alt sprijin decît pe cel al Mortului aspru.

Într-una din zile a cules un mănunchi de maci ca să-l trimită lui Sapho. L-a ridicat în lumina soarelui și în mîna lui părea o făclie. Ar fi putut picta un dîmb plin de maci, care de departe să pară că a luat foc.

Cît timp a cules florile de cîmp știa că nu i le va trimite niciodată. Strîngea însă cu multă grijă fiecare mac pentru ea avînd în același timp sentimentul prietenului pios, al soldatului care culgea flori pentru un mormînt drag. Pentru un mort dezamăgit. Pentru un mort jefuit.

Coborînd colina, se găsi pe creștetul unei stînci înalte a Viglei. Văzu jos, în adînc, fundul verde-albăstrui al apei fremătînd de vegetația marină în plină înflorire. Scuturâ buchetul în gol. Văzduhul se umplu de un roi de fluturi roșii și peste puțin marea fu presărată de petalele purpurii care se așterneau ușurel și începeau să plutească. Ca și cum cineva picurase deasupra apelor albastre o mulțime de picături mari de sînge.

Acolo o văzuse pntru prima dată pe Sapho în divina ei goliciune. Înălțîndu-se ușoară, în vîrful degetelor, pe marginea stîncii roșcate, în avîntata imobilitate a Salomeei care nu dansează. Goală, frumoasă și primejdioasă ca o spadă.

Trebuia să plece. Nu-i mai rămînea altceva de făcut. Era singura ieșire din impasul lui. Simțea cum forțele morale îi scădeau din zi în zi, ca niște ancore care își rup lanțurile unul cîte unul. Erau momente cînd închipuirea lui scăpată din frîul chibzuinței îi juca feste neghioabe. Închidea ochii și trăia aievea clipele imaginate de fericire și de zbucium. Și aceste reverii erau atît de vii încît inima îi bătea dezordonat și sîngele îi zvîcnea în tîmple ca niște ciocane.

Și-atunci lua hotărîri cutezătoare. Sapho era a lui. Marele trofeu al vieții sale. Nimeni n-avea dreptul să ridice

de pe ea flamura lui. Cu atît mai puțin Opinia Publică a satului — vezi bine ! Adică cine ? Kir Iannaki, doctorul, strașnicele ghete ale domnului Spanòs, care-și scîrțîiau morala afară din bucătăria Sultanei, iar pe dinăuntru se bucătărea legitima oroare a neomenoasei împerecheri. Sau poate mironosița de Aspasia, pieptoasa Lulu, onorabila casă a Daphniilor și mai onorabila societate a vaporului naufragiat ? Nu ei reprezentau Opinia Publică ? Și-apoi, cu ce drept intervenea în dragostea lor un sac de oase din Anatolia ? Deci, ce mai aștepta de nu întindea mîna? Floarea vieții nu înflorește în fiecare zi la picioarele noastre. Și era acolo, sub mîna lui. Ca și în noaptea aceea îngrozitoare a războiului, cînd descoperise în tranșeea devastată un mac.

Așadar, asta era Dragostea. O floare de basm ce nu credea că ar mai fi putut să răsară în sufletul lui secătuit. Acum înțelegea profund strigătul femeii care cîntase pe țărmul acesta :

Mi-a tulburat mințile dragostea
ca vîntul ce se abate pe stejarii muntelui ! [1]

Era ca o furtună ce răscolea marea pînă-n adînc, pentru a aduce un nou echilibru. Se simțea luat de vîrtej, ușor ca un firicel de pai, lăsat în voia lui, fericit că se vînzolește, sus de tot, în bătaia vînturilor. Era un trandafir proaspăt care-i răsărea în inimă. Și mai era focul cumplit care îți arde măruntaiele și-ți pustiește sufletul.

Nu mai putea ține mult lupta asta pe care o pornise cu el însuși. Ar fi trebuit să pună o oarecare ordine în zbuciumul său, să dea o formă haosului ce-l învăluia. Să-i vorbească. Să-i spună totul. Să-i scrie. „Dragostea mea. Iată-mă-s. Al tău. Nimeni nu ne mai desparte. În seara asta totul se sfîrșește, luăm viața de la început. Viața noastră. În seara asta am să vin la tine. Lasă poarta deschisă". Dedesubt, semnătura lui „Leonis Drivas." Așa, scris întreg și bărbătește. Cînd va suna miezul nopții el să fie gata, să pornească hotărît. O pasăre îi scutura aripile și îi ciripea în piept. Înainte ! Încotro ? îl întreba Adriani, din patul ei.

[1] Sapho, Cartea a II-a.

Mă duc să dau o raită pe plajă. Vreau să mă plimb singur, pe țărmul mării. (Sublinia acest „singur".) Cobora și scara Castelului scîrțiia, la fiecare treaptă. Închidea cu grijă poarta și-o lua de-a lungul mării. Apoi cotea în sus. De pe țărm se vedea fereastra ei luminată slab de candelă. Mă duc spre ea își spunea întruna. Sapho, vin. Eu sînt, și vin spre tine, iubita mea. Numai asta, și nu mai cer nimic de la viață. Cînd intra pe ulița ei, umbla atent, ca un hoț. Umbla pe vîrfuri, ca să nu-i audă pașii vecinele care pîndeau. Poarta era întredeschisă. Neferecată. Inima îi bătea, îi bătea. Îl aștepta, deci, draga de ea, draga lui. Deschidea încet, cu grijă, să nu facă zgomot. Apoi închidea poarta la loc. Sapho era acolo, în curte. Era acolo și-l aștepta în noapte. Mlădioasă în rochia ei neagră, iar de o parte și de alta, cele două șiruri de ghivece cu plante aromate. Iasomia lucea în noaptea albastră. În aer plutea o mireasmă dulce. Deasupra, cerul se învîrtea cu toate stelele lui. O strîngea tare în brațe, o lua de mijloc, mlădioasă și înaltă ca o floare ireală, cu tulpina lungă. Ea plîngea în brațele lui fără să vorbească. Plîngea liniștit la pieptul lui și-i simțea brațele răcoroase în jurul gîtului, îi simțea greutatea dulce a capului. Părul ei îi atingea obrazul. Îi respira aroma amăruie și parfumul de iasomie care o învăluia tot timpul. O auzea spunîndu-i încet, ca-n șoaptă : „te așteptam. Ah, cum te așteptam !"

O trăgea ușurel înăuntru. O așeza lîngă el. Pe canapeaua aceea. Lîngă fereastra deschisă spre mare. O lua pe genunchi. O strîngea la piept. Era a lui. Numai a lui ! Simțea în tot corpul căldura ei dulce. Îi sorbea răsuflarea. Își atingea buzele de gîtul ei, aproape de urechiușa care ardea. Îi simțea pe față buclele mici și răsuflarea alergîndu-i pe piele. Îl înfășura ca o iederă. Îi vorbea cu tot trupul, în mii de feluri, nemaiuzite, dar pe care le înțelegea atît de bine. Îi șoptea încetișor, fără întrerupere : „Leoni, vreau să fiu a ta. Leoni, ia-mă, vreau să fiu a ta. Vreau să fiu a ta".

Atunci, din întîmplare, ochii îi cădeau pe candelă. Era o candelă simplă, cu ulei, ce licărea pe masa plină de cărți. Acolo, lîngă vasul cu flori. Un vas ca un potir mare, cu marginea aurită. În el niște flori veștejite. Și înjenei de pe plajă, atîrnînd de tulpinele lor fleșcăite... „Sînt

flori frumoase, dar băgați de seamă, cozile lor lasă vîsc"... Așa-i spusese. Fără voia lui își ridica ochii mai sus. O ramă. Știa foarte bine fotografia care abia se distingea în semiobscuritate. O recunoștea și se înfiora. Un fior subțire, ca un suflu înghețat care-i pătrundea în măruntaie. Strîngea tare din dinți, închidea ochii, să n-audă, să nu vadă, să reziste, să învingă. Și adierea aceea înghețată continua să-i străbată trupul, să-i stingă toată flacăra, toată nebunia, toată exaltarea fericirii care-l ardea. Candela era aprinsă pe un mormînt. Suflul rece ieșea din gura unui mormînt, îl atingea stăruitor, neîmblînzit, fără încetare.

Și-atunci simțea cu groază greutatea lui Sapho apăsîndu-l, atingerea ei îi devenea de nesuferit. Îi cobora încet mîinile de pe gîtul lui, o așeza calm pe canapea, în timp ce lacrimi de turbare îi curgeau din ochi.

Fata își ridica ochii spre el plini de mirare și întuneric. Îl vedea privind spre fotografie și înțelegea. Nu mai vorbea nici unul, numai candela își juca umbrele pe pereți, ca niște aripi ce se zbăteau spasmodic.

Deodată se auzeau pași ușori în pridvor. Amîndoi încercau să ia o poziție firească pe canapea. Își desprindeau mîinile.

Fără ca cineva să bată, clanța se mișca încet, ușa se deschidea. În patratul gol apărea umbra prelungă a mutei, mai neagră decît noaptea. O umbră cu trăsăturile aspre. Fără să clintească o privea fix pe Sapho, cu ochii întunecați. Ceea ce vroia să însemne :

— A început iar să țipe. Trebuie să veniți o clipă.

Umbra aștepta nemișcată, pînă ce Sapho se ridica și ieșeau împreună cu capul aplecat.

Atunci, pe ușa deschisă se auzea un strigăt, îndepărtat și înăbușit, ca după multe uși închise, tînguitor și sălbatic ca un urlet. Flacăra candelei se agita în curentul care se făcea între ușă și fereastră, umbrele fluturau neliniștite, nervoase, pe pereți, pe podea și pe tavan. În licăririle fugare, rama apărea neagră și cărțile rînduite pe masă își arătau cotoarele groase. Undeva, la margine, se afla un sertar. Acolo era închis un portofel. Și deodată îl cuprindea o teamă de nestăpînit. O spaimă, ca nu cumva să

se stingă candela și să rămînă singur în camera aceea largă, pe care o umplea golul înghețat al unui mormînt.

Sărea, de parcă ar fi fost urmărit, simțea fiori reci la rădăcina părului și fugea din casa mortului. Avea senzația că o mînă nevăzută îl urmărea din spate și că, numai ce s-ar fi întins l-ar fi oprit, apucîndu-l de guler.

Ceasuri întregi de zbucium și frămîntare în care își trăia aceste închipuiri de parcă ar fi fost adevărate.

Trebuia să se scoale și să plece. Să-și ia sora și să plece din Megalohòri.

Nu avea altă scăpare.

CAPITOLUL XXVII

ENERVAREA LUI DEVENEA DIN ZI în zi mai vizibilă, pînă ce, în cele din urmă, Adriani îi vorbi despre starea lui.

Era într-o după-amiază și ieșiseră în curtea Castelului. Leonis îmbucase ceva în silă și se retrăsese. Ședea în șezlong, cu o mînă sub cap. Fuma cu ochii pe jumătate închiși.

Adriani încercase de vreo două-trei ori să deschidă vorba dar nu izbutise. Răspundea monosilabic, arătîndu-se vizibil sîcîit de a fi scos din tăcerea lui. După un timp, Adriani se sculă, se duse lîngă el și îi puse mîna pe cap.

— Spune-mi, Leoni, ești indispus ?

El, cu ochii întredeschiși, răspunse pe un ton de ironie silită :

— O, da ! Sînt grav lovit de lene. Nu mai e nici o speranță.

Ea nu rîse. Clătină din cap îngîndurată și-și apropie fața de a lui.

— Hai, nu mă mai minți. Tu ai ceva. Îmi ascunzi ceva... De o vreme încoace, te prefaci față de mine. Ca și cum te-ai feri.

— Ca și cum m-aș feri !

— Da, da. Lasă mofturile astea că nu mă păcălești. Spune-mi, Leoni. Eu te-nțeleg... Sînt lîngă tine ca să te-nțeleg.

Își deschise neliniștit ochii și spuse iritat :

— A, da ? Și ce înțelegi ?

Nu-i răspunse numaidecît. Îl privi mirată și ochii i se împăienjeniră.

— Cum îmi vorbești...

Se simți rușinat de purtarea lui.

— Sînt brutal. Bine. Știu.

Zîmbi înlăcrămată.

— Dar spune-mi, ce ai. Iată. Te urmăresc de mai mult timp și-am început să mă îngrijorez. Aștept să-mi vorvești și nu-mi spui nimic. Mereu ești prost dispus, fără nici un chef... Nu te duci cu zilele să înoți... Crezi că nu văd ? Noaptea te aud cum te răsucești în pat... Te plimbi... te duci la fereastră... Într-o noapte chiar vorbeai în somn...

— Ei, nu, zise speriat. Și cam ce spuneam ?

— Parcă puteam deslușî ceva ? „Domnule sublocotenent"... așa ceva.

Zîmbi liniștit.

— Curat spionaj, cum s-ar zice.

La asta se gîndea și adineaori, cînd Adriani se aplecase să-l privească de foarte aproape. Venise să-i citească în ochi. O urmărea printre gene. Îl privea și-l pîndea. Se gîndea ce îngrozitor ar fi fost ca lucrul ăsta să țină o viață întreagă. Între doi căsătoriți, de pildă. Să ai un om lîngă tine, care să nu aibă altă treabă decît să-ți cotrobăie întruna în suflet, ca în buzunarele lui. Să nu te-ncumeți să rămîi singur-singurel, încuiat în sinea ta, gol-goluț în camera ta închisă. Să stea în fața ta un altul, să pîndească clipa cînd o să-ți găsească ochii deschiși, aceste două ferestruici ale sufletului, ca să se aplece să vadă ce se întîmplă în tine. Să-și strecoare privirea, fără voia ta, pînă-n străfundul tău. Așa, în mod legitim. În numele Legii și al Bisericii.

Își mărturisi gîndul lui Adriani. Și ea îi răspunse mirată :

— Dar eu m-aș bucura să am lîngă mine toată viața un om căruia să-i pese ce se întîmplă cu mine, să-și strecoare privirea în ochii mei, cu neliniște. N-ar fi în numele Legii și al Bisericii. Ar fi în numele Dragostei. Și i-aș lăsa

neîncetat deschise ferestruicile sufletului meu, ca să simt tot timpul că nu sînt singură pe lume.

O privi atent și apoi îi spuse :

— Te cred, Adrianì. Pentru că tu n-ai să ai niciodată de ascuns ceva. Tu... ești altceva. Eu nu cred că aș putea vreodată să-mi împart, fără nici o rezervă, neliniștile. Cu nimeni. Cred chiar că fiecare om sălășluiește în propria lui stea. O lume întreagă ne desparte pe fiecare dintre noi.

— Și dacă doi oameni sînt îndrăgostiți, stelele lor nu se îmbină ?

— Atunci se despart și mai mult. Dragostea înseamnă un duel între două celule. Care pe care. Între învingător și învins nu încape altă înțelegere decît supunerea. Ceea ce numim înțelegere nu are decît o semnificație relativă, alcătuită din lașități și cedări. Lucrul cel mai important pe care-l puteam face în viață pentru celălalt e să umblăm paralel, fără ciocniri. Însă, fiecare din noi își păzește tranșeea cu degetul pe trăgaci, cu ochii în patru.

Adrianì îl asculta îngîndurată. O umbră de tristețe trecu prin ochii ei, ca aceea a unui nor care trece deasupra mării liniștite.

— Nu vreau să cred toate astea. Ar putea să înveninеze viața tuturor oamenilor dacă ar fi adevărate. Eu cred în iubire. Aș spune chiar că nu cred în Dumnezeu decît sub aspectul iubirii.

— Așa și trebuie, zise el serios. Așa trebuie.

— Deci... îi dai voie sorei tale să-i pese de necazul care te chinuie în ultima vreme ?

— A, deci ai ajuns la ce-ai vrut ! rîse el. Ei bine, am să ți-l spun, ca să nu-ți treacă prin cap cine știe ce. Uite, mi s-a urît aici în sat. Scurt : m-am plictisit. Plic-ti-sit ! Vreau să plecăm.

— Asta era, și nu mi-ai spus nimic de-atîtea zile...

— Poftim ! spuse el cu aer de martir. Vedeam cît îți pria și ce bine te simțeai la țară. Nu îndrăzneam. Dar acum pentru că a venit vorba, ți-o spun. Mor de plictiseală. Toată verdeața asta insipidă m-a obosit. E atît de multă că te abrutizează. Marea cu rarele ei corăbii. Peisajele imobile, ca decorurile unei piese mult jucate, peste care

cortina n-are de gînd să cadă. Aceiași oameni mereu, cu aceleași vorbe, cu aceleași haine, cu inimile strîmte, ascunși. Nașul cu ghetele lui, care scîrțîie exact ca în copilăria mea, neschimbate, cu toate că între timp a avut loc un război mondial cu douăzeci de milioane de victime, și nașa cu „ușoara ei disistolie", pe care și-o cultivă de la prima Olimpiadă, Aspasia cu gropițele ei stupide, Lulu, Kir Ianaki, subofițerul, Kir Filipas, Silellis, butoniera doctorului... Uf ! Aceleași în fiecare zi, în fiecare zi.

— Ești răutăcios.

— Știu, dar asta nu schimbă situația. Vreau să plec, Adriani. Să plec. Mi-e sete de oraș, de mișcare mai vie, de un ritm mai accelerat, de muncă mai intensă, de o despăienjenire, de-o elice de vapor, de puțină muzică bună. În sfîrșit, de alte fețe...

— Să plecăm, atunci.

— Să plecăm, Adriani. Să plecăm odată.

— Uite, așa cum mi le-ai înșirat, m-ai făcut și pe mine să le văd toate cu ochii tăi. Mă plictisesc și pe mine.

— Surioara mea cea bună, care mă minte !

— Te asigur. Într-o săptămînă o să fiu gata cu toate. Adunat, provizii, spălat... Vrei ?

Îi luă o mînuță și i-o sărută fățarnic. Apoi sări în sus și ieși afară fluierînd.

O fugă oarecum onorabilă.

Din clipa cînd Adriani a început să facă pregătirile de întoarcere în oraș, Leonis și-a văzut plecarea ca un fapt impus de o necesitate fatală. Și-atunci lucrul îi apăru sub un alt aspect. Fusese altceva atîta vreme cît nu fusese decît un gînd rumegat în mintea lui. Mobilele mutate care lăsau pe podea și pe pereți un gol semnificativ, lucrurile împachetate, dezbrăcatul casei care urma să fie iar încuiată și să rămînă goală, locuită doar de amintirile dragi. Toate astea făceau plecarea palpabilă. Plecarea pe care, în sinea lui, o socotea, chipurile, eroică.

Stătea acum cu inima frîntă în fața pregătirilor surorii lui. Urmărea fiecare lucru strîns și băgat în ladă, ierburile de mare, purpurii și pietrificate ale lui Adriani, pe care le împacheta în cutii de carton cu vată, ca să nu se

spargă, pietricelele multicolore, melcișorii sidefii de pe plajă, cochiliile uriașe găsite în fundul mării, pe care le punea cu grijă printre rufe, ca să nu se strivească în mașină. Toate aceste simple și gingașe amintiri, ale mării și de la țară, strînse și rînduite de sora lui, îi dădeau, fiecare, amărăciunea întreagă a plecării. Erau ca tot atîtea mînuțe cu care sufletul lui se agăța de Megalohòri — de Sapho. Și-acum, degețelele lor încleștate își slăbeau strînsoarea, cedau, unul cîte unul.

Își aminti de un gest copilăresc de-al lui Adriani pe care-l găsise adorabil. Într-o zi, căutînd pietricelele colorate, descoperise o piatră verde, ca de aramă coclită, lată de-o palmă. Era tare ca fierul și cu toate astea era făcută fiur, mîncată de niște viermișori de pe malul mării. Îl ntrebase dacă-i place, s-o păstreze pentru colecția ei și el i răspunsese că din acestea se găseau cu miile, acolo, pe țărm. Atunci, Adriani, în loc s-o arunce, se dusese și-o pusese la locul ei, de unde o ridicase. Ca și cum n-ar fi vrut să strice armonia decorativă a lumii, mutînd această bucățică de mozaic verde, de-acolo de unde fusese așezată.

Acum se simțea și el cuprins de aceeași dispoziție. Să ia toate aceste mici trofeie ale țărmului, pe care le pîngăreau ambalindu-le pentru oraș, și să le pună la locul lor, înainte de a pleca. Cochiliile — pe fundul mării, pietricelele — pe țărm, melcișorii sidefii — în nisip.

Cînd Adriani a alergat să-i spună învățătoarei noutatea, ea la început a rîs. I s-a părut ca o glumă.

— Nu glumesc, zise fata. Plecăm duminică sau luni...

Atunci abia îi observă glasul tremurător și înțelese. Păli dintr-o dată.

— A, așa, zise amorțită.

Simți o dorință nestăpînită să fugă de lîngă Adriani, să se ducă să se închidă în casă, să rămînă singură, singură, singură. Senzația realității o cuprindea, pe încetul, ca o boală neașteptată care încolțea într-însa și-i slăbea puterile. O cuprinse o oboseală de neînvins. Simți nevoia să se așeze și se lăsă să cadă pe canapea. Trupul îi era ca o povară. Apoi simți un gol, care creștea, creștea mereu. Și parcă toate măruntaiele i se întindeau ca să-l umple. Dacă ar fi putut să se afle pe neașteptate într-un pustiu unde

să nu existe ochi şi ureche omenească s-o vadă şi s-o audă, departe de lume, de frica rîsului ei. Ca să poată striga, să strige tare, să umple cu bocetul ei sălbatic tot acest gol care se întindea şi se lărgea, ca o prăpastie, ca o gură uriaşă, ca s-o soarbă, s-o înghită. Îşi strînse dinţii ca să nu-i scape acest ţipăt. Buzele începură să-i tremure şi ochii i se umplură de lacrimi.

Adrianì se aşeză lîngă ea şi-i mîngîie mîinile, înlăcrămată. Învăţătoarea îşi coborî pleoapele şi plînse liniştit, în tăcere. O împunsătură ascuţită îi străpungea inima, ca un ac lung, o amărăciune îi otrăvea gura. Dintr-o dată fu acoperită de doliul apăsător al părăsirii. În faţa existenţei ei blestemate, în întunericul vieţii ei de neînţeles, se deschisese o poartă. O poartă uriaşă, spre lumină şi spre bucurie. Sufletul îi tresărise înviorat, buimăcit de acest lucru neaşteptat, fără să se încumete să se avînte, să năvălească spre această nouă minune. Îşi simţise deodată inima cuprinsă de taina cea dulce a vieţii, care-i dezvăluia pentru prima oară surîsul ei încîntător. În faţa ochilor ei uimiţi, toate lucrurile luaseră o însemnătate grea, de nepreţuit. Aspecte mereu noi, nemaiîntîlnite, de necrezut. Se mira că abia atunci îşi dădea seama de ele. Întreaga fire se revărsase cu puţin înainte în mii de culori, primăvăratică, plină de sclipiri şi de înţelesuri dulci. Fusese ameţită de această descoperire extraordinară, închidea ochii, beată de fericire. Voise să-şi întindă braţele spre această nouă lumină. Ca o implorare. Dar nu îndrăznise. Aşa cum nu îndrăzneşti să tulburi un vis frumos şi neverosimil, cu gîndul că „este un vis". Ca să nu-l sperii şi să-şi ia de pe tine aripile catifelate, lăsîndu-te stingher. Nu se-ncumetase niciodată să-l definească, să-i dea un nume, să-l cerceteze în mod logic. Se lăsa dusă cu ochii închişi, se făcea că nu-l ia în seamă, ca să nu se spulbere şi să dispară. Se simţea ca o cupă goală care se umpluse pe neaşteptate cu o băutură scumpă şi ameţitoare, gata să se reverse. Pustietatea ei înflorise deodată, cît vedeai cu ochii. De unde răsăriseră atîţia trandafiri la care nu se gîndise niciodată ? Cum putea un cuvînt neînsemnat să aibă atîta greutate în viaţă ? O privire, un gest mic al mîinii, o floare, un nimic ? De unde venea asta ? Ce putea să fie ? Fericirea ? Dragostea ? Un val de tinereţe ? Un suflu dumnezeiesc

care-i adia în păr ? Nu știa. Dar era ceva neobișnuit, voios, jucăuș și nesăbuit. Ceva ca un izvor care a țîșnit și a murmurat într-însa. Ca un freamăt și ca o pasăre, ca un ciripit și ca o filfîire de aripi. Și toate în jurul ei erau trandafirii și albastre.

Și-acum, chiar acum o clipă, poarta cea mare care se deschisese spre lumină se închidea încet-încet. „Interzis !" Izvorul cîntecului seca, aripile cădeau și pasărea murea. Visul se sfîrșise. Se stingeau și luminițele multicolore.

Și rămînea iar singură cu eroul ei mort, fala satului, un cadavru glorios ce-i apăsa umerii pentru toată viața. La picioare urla copilul-monstru al mortului, urla în noapte mînia neîmplinită a tatălui său. Și o învăluia din nou ura orășelului provincial, care o țintea cu saliva lui verde, erotică. Răzbunarea ei va fi din nou atîtarea și aprinderea acestei dușmănii. Se va bucura, în puterea tinereții ei, de lupta bestialității localnicilor cu stăruitoarea, sălbatica ei castitate. Acest jalnic trofeu îi mai rămînea drept singura bucurie a vieții. Dumnezeule ! Drept singura bucurie a vieții...

CAPITOLUL XXVIII

FRAȚII ÎNCEPURĂ VIZITELE DE rămas bun, și toți aflară cu vădită părere de rău că micii castelani îi vor părăsi din nou.

Coana Eftyhia îi săruta și plîngea neconsolată.

— O s-așteptăm vara viitoare numai și numai pentru că o să veniți împreună cu ea, copilașii mei dragi, zicea și mîngîia capul blond al lui Adrianì.

Îi invită la o masă de adio. Leonìs fu contrariat. În ultimul timp, îl enervau și mai mult aceste vizite convenționale. Era plictisit dinainte de această „cină cea de taină", care-i deveni și mai antipatică în clipa în care Aspasia spusese semnificativ :

— Vom fi între noi. Un cerc strict familial. Doar noi cu noi.

Amîndoi fraţii înţeleseră că era o aluzie la Sapho. Nu vroiau s-o invite.

— Toată familia naşei e geloasă pe fata asta, zise Adrianì. Îmi dau seama că prietenia noastră cu ea le displace fetelor...

— Poate că le-ai arătat în mod prea vizibil preferinţa ta, remarcă el fumînd indiferent.

Adrianì ridică din umeri.

— Noi doi n-o să devenim niciodată adevăraţi oameni de lume. Prea ne dezvăluim gîndurile. Trebuie totuşi să recunoşti că Sapho e singura persoană interesantă de-aici. Mi-e foarte dragă. Şi eu ei. Am plîns mult, amîndouă, în ziua cînd i-am spus de hotărîrea noastră.

Leonìs îşi auzi deodată inima bătînd voios. Nu-i răspunse imediat. Îşi iscodi sora printre gene, apoi îi spuse cu imparţialitate academică :

— Fără îndoială că are o oarecare spiritualitate care radiază în jurul ei. Poate chiar că dă această impresie pentru că nu vorbeşte mult sau îşi lasă frumuseţea să vorbească în locul ei. E un lucru pe care l-am remarcat şi la alte femei. Cele mai multe o fac din instinct şi asta e o excelentă armă de seducţie. Ne oferă tăcerea lor, o subliniază cu o privire prelungă, iar noi completăm toate aceste puncte de suspensie cu lucruri minunate, scornite din fantezia şi idealurile noastre. Ele sînt ecranul cinematografic pe care ne proiectăm noi înşine. Pe urmă... se aprind luminile care se mai numesc şi „făcliile himenului", şi vedem scena goală. Pustiu şi singurătate... De după punctele de suspensie nu există nimic.

— Eşti mereu în toane rele, rîse Adrianì. Uiţi că asemenea şiretenii îşi pot avea locul între un bărbat şi o femeie, şi eu ţi-am vorbit de impresiile mele despre Sapho.

— Se poate... nu insist, zise el pe acelaşi ton imparţial. Apoi... Sapho are o frumuseţe a ei, aparte... şi frumuseţea e cel mai bun avocat.

— Bun avocat, zău aşa ! Cred că tocmai această frumuseţe e cea mai mare nenorocire a vieţii ei. Oricum, îmi pare rău că nu o să fie şi ea la masa naşului. Şi ca s-o despăgubesc, am să pregătesc o excursie la Anerraghì, în ajunul plecării noastre. O să ne petrecem ziua acolo şi nu

înțeleg să fim decît „numai noi cu noi", cum a zis și Aspasia.

— Dacă așa vrei tu ! zise Leonis, căscînd demonstrativ.

În aceeași clipă fu cuprins de o bucurie ascunsă că lucrurile luau această întorsătură. Să-și petreacă ultima zi în apropierea lui Sapho. Lîngă ea, o zi întreagă !

Simți că va fi ultima lui luptă și era sigur de sine. În el totul se limpezise cu desăvîrșire, și se bucura, de mai înainte, de amara izbîndă ce urma să vie. Se simțea plin de recunoștință față de această ciudată „contesă", care din flacăra patimei l-a împărtășit cu cea a jertfei. Care a luat omida din tranșee și din lumina caldă și aurie a ochilor ei i-a dat aripile fluturelui. I-a redat lacrimile secate de război, i-a dat și bucuria creatoare a artistului. Cîndva flăcările se vor domoli și se va potoli și văpaia. Poate că va iubi o altă femeie. În sufletul lui însă, va rămîne întotdeauna, întotdeauna, Sapho, neatinsa și inaccesibila soție a camaradului mort, purtînd podoabele neprețuite ale recunoștinței și ale prieteniei lui. Prieteniei ? De ce nu ? Ai să vezi... Ai să vezi...

„Cina cea de taină" a primarului era, așa după cum o prevăzuse Drivas, emoționant de plicticoasă. Coana Eftyhia îi tot dădea cu inima ei, în legătură cu plecarea copiilor. Pe de altă parte, domnul Spanòs aminti pe larg de părinții lor morți și de anii cei buni de odinioară, sub turci. Atunci cînd lumea nu se stricase încă, totul era ușor și pașnic și puteai cu un bacșiș „medjidié" [1] să pui agalele și beii să-ți șteargă ghetele de praf. Fetelor le părea sincer rău că-i pierdeau. Lucrul era vizibil. În general, masa era cum nu se poate mai tristă. Din fericire, cam pe la vreo zece, au avut o surpriză. Kir Iannaki a picat neinvitat, ba chiar cu un însoțitor. Primiră aproape cu ușurare această lipsă de cuviință. Aducea cu el un hipnotizator.

Un oarecare domn Malukos, din Atena. Scosese o revistă de spiritism, și luase provinciile pe rînd, ca să înscrie

[1] Monedă turcească care valora 1/5 a lirei turcești de pe timpuri.

abonați. Cu ocazia asta își demonstra arta, dînd spectacole pe la teatre și în saloane. Le numea „ședințe". Ziarele din oraș erau pline de interviuri și de descrieri ale acestor experiențe care aprinseseră fantezia populară în chip nemaipomenit. Pentru că Malukos hipnotiza oamenii și-i transporta în Asia Mică, în focul dezastrului, în chinurile îndepărtate ale captivității. Și atunci, începeau să vadă și să povestească, amănunțit, tragedia înspăimîntătoare de ți se făcea părul măciucă. Hipnotizații — băștinași și refugiați — își urmăreau pas cu pas, zi de zi și ceas cu ceas, oamenii dispăruți. Vedeau și descriau toate prin cîte trecuseră, chinurile la care fuseseră supuși și sfîrșitul îngrozitor al celor care muriseră. Lumea alerga îmbulzindu-se în jurul hipnotizatului care gemea și își povestea vedeniile, se puneau pe bocete, umflîndu-se de plîns.

Era ceva de neînchipuit.

Datorită acestui Malukos, granițele atît de vigilent păzite de cealaltă parte cădeau dintr-o dată. Atît de aproape, la două ore și jumătate pe vreme bună, și totuși atît de departe, de parcă ar fi fost la celălalt capăt al pămîntului. Într-adevăr, atît de aproape...

Cam pe la asfințitul soarelui, se vedeau albind sătulețele Anatoliei, pustiite, goale, părăsite. Cînd se întîmpla să treacă vreo caravană prin trecătorile munților, se vedea chiar șirul de cămile. Iar noaptea, cînd sufla vîntul dinspre strîmtorile de vizavi, aducea pînă în insulă sunetele grave și înfiorătoare ale tobelor bătute de turci. Se vedeau și luminațiile lor festive, „masalalele" [1] roșii care ardeau cu ciudă, să crape ghiaurii de vizavi.

Malukos înlătura frontierele și primejdiile cu arta lui și te plimba la fața locului și prin satele Anatoliei să-ți pierzi mințile, nu altceva.

Era un omuleț scund, brun, cu părul des, crescut foarte jos, pe frunte. Gesturile îi erau stîngace, părea stînjenit, iar vocabularul lui trăda un tip din popor, de cultură redusă, care se căznea, fără să izbutească, să-și explice experiențele în mod științific.

[1] Torțe.

Kir Iannaki l-a prezentat în chip triumfător. Venea, cică, să dea cîteva reprezentații — „ședințe" — pentru refugiații și localnicii cu rude de cealaltă parte. Cu totul gratuit. Așa, din „solidaritate națională". Dorea mult să-l cunoască și pe domnul primar.

Toți l-au primit cu mare interes, datorită vîlvei stîrnite în jurul numelui său. Aspasia, mai cu seamă, ardea de nerăbdare să-i vadă minunățiile. Nu i-ar fi fost oare cu putință să le facă, în seara asta, chiar, o mică demonstrație de hatîrul lor ?

Malukos zise modest „cum nu ! cum nu !" Ar fi foarte fericit să facă pe plac respectabilei familii a domnului primar, și Leonis se întreba cam ce avea de gînd tipul să ceară de la nașul lui, ce anume-și aștepta rîndul, în spatele vorbelor, vrăjitoriilor și plecăciunilor lui ?

Așadar. Nu rămînea decît să găsească un medium printre ei. Să încerce. Mă rog. Să-și încleștеze toți strîns degetele. Așa, bravo. Să-l privească drept în ochi și să-și strîngă încontinuu degetele. Încontinuu. Așa, bravo. Să nu le fie frică de nimic. Hai... Înainte... Încă... Așa... Își încleștaseră degetele, îl priveau și zîmbeau curajos. Aspasia făcea chiar și glume. Însă Malukos nu rîdea. Îi privea, pe rînd, în ochi, intens și serios. Astfel încît, încet-încet, zîmbetul și dispoziția spre glumă se șterse de pe fața tuturor.

— Așa, bravo... Așa... Și mai tare... Cît puteți de tare... Nu slăbiți nici o clipă. Am să număr pînă la trei, și la trei veți încerca să vă desfaceți degetele. Atunci o să vedeți că e imposibil... Imposibil... Degetele nu se vor descleșta... Strîngeți mereu... Așa... Atențiune.. Unu... doi... trei !

Toți au exclamat „Ah !" și și-au desfăcut degetele, oftînd adînc. Toți, afară de Kir Iannaki. Se muncea, se căznea din răsputeri. Cu neputință... Degetele i se încleștau din ce în ce mai tare, aproape să i se rupă. Ochișorii speriați se mișcau dintr-o parte într-alta, fața i se încrețea și i se descrețea, ridurile semnalau mirarea, neliniștea, alarma, în timp ce repeta întruna cu glăsciorul lui subțire :

— Foarte curios ! Foarte curios !

Și era singura dată cînd vorba lui își avea rostul.

Malukos își roti triumfător privirea la cei din jur, își ridică sprîncenele pînă la rădăcina părului și lovi ușurel cu palma degetele încleștate ale bătrînului buimăcit.

— Asta nu-i nimic... Absolut nimic, zise cu falsă modestie. Acum voi număra din nou, și la trei, degetele domnului se vor desface.

Într-adevăr numără și la trei, hop! Kir Iannaki își descleștă degetele amorțite și începu să și le miște de parcă ar fi fost niște picioare de crab.

Din clipa aceea, Kir Iannaki deveni obiectul de distracție al companiei, în mîinile hipnotizatorului. Îi spunea să-și pună zahăr în cafea, că-i amară, și-i dădea solnița în loc de zaharniță. Și Kir Iannaki își tot punea linguriță de sare în ea, savurînd-o apoi, cu toate onorurile cuvenite unei cafele, cu dichis, dulce-groasă.

Femeile rîdeau cu lacrimi, iar Kir Iannaki constata cu oarecare mirare :

— Foarte veselă adunarea, astă-seară... tare veselă...

După aceea l-a hipnotizat și i-a spus că atunci cînd o să-l trezească o s-o vadă pe coana Eftyhia cu mustăți. Ei, asta le-a-ntrecut pe toate. Cînd și-a deschis ochii, Kir Iannaki nu-și mai amintea de nimic. Părea numai nițel stingherit că-l furase somnul în fotoliul lui. Ceilalți nu-i dădeau atenție, prefăcîndu-se că discută despre diferite chestiuni. Dar nu-l pierdeau din ochi. Numai ce se uită bătrînul la coana Eftyhia și holbă ochii. Vru să deschidă gura, să-și ridice mîna, dar se abținu. Își coborî ochii de pe fața ei, dar se uita pe furiș. După aceea, un gînd îi lumină fruntea, prinse curaj, surîse și aruncă o vorbă de încercare.

— E constatat științific, zise, că atunci cînd anumite glande de secreție internă ale unei femei încetează de a mai funcționa, începe să prezinte indicii de masculinizare. I se îngroașă vocea... îi cresc mustăți... barbă...

Urmări șiret expresia doamnei primar.

Ea dădu mîhnită din cap, ca și cum ar fi zis „mie îmi spui !“ oftă și se făcu că-și mîngîie presupusa barbă.

Toți își mușcau buzele ca să nu izbucnească în rîs, și-atunci Kir Iannaki, sigur de-acum de fenomenul excep-

ţional, se ridică şi-n mod abil se duse s-o cerceteze de-aproape.

— Ei bine, Eftyhia, îi zise, n-ai să mă crezi. Abia în clipa asta am observat belcaua care a dat peste tine.

— Ce să fac ! răspunse ea resemnată, răsucindu-şi cu amîndouă mîinile nişte mustăţi care ar fi trebuit să-i ajungă pînă la urechi, după gesturile ei.

Nimeni nu se mai putu abţine, toţi pufniră în rîs, strigară de-ai fi zis că-i sfîrşitul lumii şi Aspasia fu scuturată de spasme.

— Pentru Dumnezeu ! Ajunge ! Ajunge !

Malukos se uită drept în ochii bătrînului şi-i ordonă tăios :

— Duceţi-vă să vă aşezaţi pe canapea. Acolo !

Kir Iannaki se supuse ca un copil, agăţat de ochii hipnotizatorului.

— Bun. Acum dormiţi ! Dormiţi ! Adînc... Dormiţi adînc. Nu simţiţi nimic în jurul dumneavoastră... N-auziţi, nu vedeţi, nu simţiţi nimic... nimic... nimic...

Bătrînul rămase întins, căzut în catalepsie. Atunci Malukos scoase de sub reverul hainei un ac mare de siguranţă. Îl ridică în lumină, ca să lucească şi vru să-l înfigă în carnea hipnotizatului, fără să simtă vreo durere, fără să-i curgă sînge.

— Nu ! Asta nu ! strigară înfiorate cu toatele.

Malukos făcu din cop „Cum doriţi !", îşi prinse iar acul de siguranţă de dosul reverului şi întrebă :

— E un mediu clasa întîi. Vreţi să încercăm experienţe de spiritism ? Am putea comunica cu spiritul unui mort cunoscut...

— Vreun tînăr din război... zise Lulu.

— Cu Vranàs ? sări Aspasia, întrebînd din ochi împrejur.

Toţi aprobară din cap.

Drivas se gîndi că individul era un şarlatan şi jumătate şi că toată povestea cu spiritismul nu era decît o comedie grosolană. Însă inima-i bătea repede şi respiraţia îi devenise grea pe măsură ce auzi pe hipnotizator rostind invocările acelea ridicole către spiritul camaradului mort. Kir Iannaki se ghemui gemînd pe canapea. Coana Eftyhia

era foarte neliniştită şi toţi se gîndiră la inima ei, care ar fi putut să strice experienţa. Din fericire, curiozitatea ei era tot pe-atît de vie, aşa că „disistolia" se amînă. De altfel, hipnotizatorul o linişti prin gesturi şi semne, cum că nu există nici un pericol, absolut nici un pericol.

Kir Iannaki se agită tare şi geamătul lui semănă cu cel al copilului care plînge în somn.

— Eşti un spirit bun ? întrebă hipnotizatorul cu vocea lui rece.

— Da... zise mediumul.

— Spiritul sublocotenentului Vranàs ?

— Da...

— Juri, în numele sfintei, consubstanţialei şi indivizibilei Treimi ?

— Jur.

Piepturile tuturor urcau şi coborau grăbit. Toţi încercau să distingă, în vorba alterată a lui Kir Iannaki, tonurile uitate ale unui glas mort, care venea din nou, de sub pămînt. Şi toţi reuşeau să găsească asemănări stranii şi înfricoşătoare. Chiar Leonis, care căuta în memoria lui auditivă timbrul grav şi bărbătesc al unui glas ce s-a stins. Era un glas ce-i dictase cîndva jurăminte pentru o femeie îndepărtată şi necunoscută.

Malukos întreba serios, plin de respect, adresîndu-i-se la plural :

— Sublocotenente Vranàs, vreţi să ne comunicaţi ceva ?

— ...Da. Copilul meu... Băiatul meu drag... Soţia mea...

Un plînset subţire ieşea dintre dinţii încleştaţi ai lui Kir Iannaki. Părea că se chinuie sub presiunea voinţei străine care-l silea.

— Haideţi ! Vorbiţi, spirite ale păcii.

Mediumul gemea şi se-mpotrivea. Femeile plîngeau. Iar Leonis se înfuriase că-şi simţea inima umflată şi ochii gata să lăcrămeze. O neliniştе insuportabilă îl ţintuia pe loc pentru ceea ce s-ar fi putut spune, pentru ceea ce ar fi urmat. Mediumul vorbi din nou. Jumătăţi de cuvinte, incoerente. Dar Drivas se simţi zdruncinat din creştet pînă-n tălpi.

— Sapho... Te iubesc mult Sapho... Copilul nostru... Copilul nostru... Drivas, mulţumesc, prietene... Prietene...

Hipnotizatul gemea, pieptul i se umfla şi cădea repede.

Un hohot de plîns se auzi, pe neaşteptate, dinspre uşa cu geam a scării. Se-ntoarseră şi văzură pe Sultana plecînd cu capul în pămînt.

— Pentru numele lui Dumnezeu, treziţi-l ! strigă speriată coana Eftyhia.

Cu cîteva vorbe bolborosite, în timp ce-i freca fruntea, Malukos îl readusê pe bătrîn la un somn liniştit, îl lăsă un timp să se odihnească şi după ce îi impuse să nu-şi amintească nimic, îl trezi.

Cînd se înapoiau acasă, o lună uriaşă se ridica de după măslinii Viglei. Frunzişul pomilor şi ramurile subţiri păreau brodate pe discul ei curat. Uscat şi mare se întindeau adormite sub lumina argintie, care scălda totul în seninătatea somnului paşnic. Orăşelul dormea între măslinii întunecaţi şi deasupra mării limpezi. Dormea somnul muncitorului ostenit. Un şir de copaci gîrboviţi se desenau negri la orizont cu crengile ridicate, ca nişte mîini, spre cer.

Adriani se înfioră, la braţul fratelui ei.

— Tu crezi în astea ? îl întrebă după o tăcere îndelungată. Dacă-i adevărat că morţii comunică cu noi... Asta ar fi îngrozitor.

Drivas se strădui să facă haz.

— Nu este îngrozitor cît, mai degrabă „foarte curios". Imaginează-ţi pe Kir Iannaki ca un fel de telefon între lumea asta şi lumea ailaltă !

— Lasă gluma şi răspunde-mi sincer : tu crezi ?

— S-ar putea... să şi cred, răspunse el peste puţin. După împrejurări. Sîntem făpturi atît de slabe... în stare de orice prostie...

Treceau peste drum de casa lui Sapho, care apărea întunecată, învăluită în tăcere. Deasupra olanelor se înălţau vîrfurile celor doi plopi din curte. Acolo înăuntru era încuiată Contesa. Învăţătoarea cu ochii de aur. Ca frumoasa din pădurea adormită. Păzită cu înverşunare de doi

dragoni. Un iubit mort, cu piciorul tăiat din coapsă, şi-un mic monstru. O stîrpitură, numai pîntece şi cap, care urla şi mînca fără încetare. Şi o slujea o femeie mohorîtă, cu ochii arzîndu-i în cap şi cu limba smulsă.

Cînd rămase singur în camera lui, se duse în faţa ferestrei deschise. Îşi întinse degetele afară şi rupse un smoc de frunze din migdalul ce-şi întindea braţul pînă acolo. Erau răcoroase în mîna lui care ardea, camera se umpluse de mirosul lor amărui şi proaspăt. Drept în faţa lui, luna îşi atîrna panglicile late, argintii pe seninul mării. Ca o pecete imperială pe pagina albastră a cerului.

Atunci, din infinita seninătate a mării liniştite şi din falnica măreţie a cerului, îi reveni, îndepărtată, vocea pe jumătate stinsă a prietenului dispărut, vocea mortului îndurerat.

— Mulţumesc, prietene... Prietene...

Ca şi cum Vranàs s-ar fi aplecat şi-ar fi citit în adîncul lui tragica luptă şi mai tragica biruinţă. De aceea îi era vocea atît de duioasă, înmuiată în lacrimile bărbăteşti ale recunoştinţei...

Adormi mulcomit, simţind cum se lasă în el o pace, o mulţumire amară, ca un cîntec lin, trist şi dulce. Sufletul i-a adormit mîhnit, dar împăcat.

CAPITOLUL XXIX

DIMINEAŢA, CÎND PORNIRĂ TUStrei, cei doi fraţi şi Sapho, în excursia de-o zi întreagă, Leonìs simţea că-l apasă tristeţea despărţirii de-a doua zi, care-i copleşea pe toţi, fără ca vreunul dintre ei s-o mărturisească. În acelaşi timp însă, simţea şi-o uşurare, în toate încheieturile, ca şi cum i-ar fi luat cineva o greutate de pe umeri, şi înainta voios. Uşurarea de care se bucură trupul cînd se linişteşte în el sufletul cumpănit, şi în adîncul lui cîntă o faptă bună şi curajoasă.

Soarele abia începuse să mijească, trandafiriu şi învăpăiat. Văzduhul era plin de zarva matinală făcută la

țară de oameni și alte vietăți. Fel de fel de zgomote, șoapte, ciripeli și fluierături, strigăte și chemări.

Porniseră singuri, fără să ia pe nimeni și nimic cu ei. Conveniseră să gătească acolo, în livadă, ce s-o nimeri, în tingirile grădinarului. Ajunși pe culmea Viglei, zăboviră un timp admirînd marea de sus. Adriani se uita cu ochii strălucind la priveliștea pe care foarte curînd avea s-o lase în urma ei. Acolo, înspre răsărit, soarele începuse să-și joace puzderia de fluturi argintii pe întinsul răcoros al apelor.

— Dacă m-ai fi lăsat să iau costumele, am fi putut face o baie dumnezeiască, dis-de-dimineață, îi zise fratelui său.

Iar el, care prevăzuse acest lucru, din prudență, justifică neglijent.

— Am fi întîrziat. Marea ademenește. Ne-ar fi prins amiaza, fără să ne dăm seama, și pe urmă urcușul în arșiță...

Sapho nu zise nimic. Dar era mulțumită că nu trebuia să se dezbrace în fața lui. Ca și cum spusele lui Adriani o făcuseră să treacă printr-o încercare.

Cărarea ce urca spre moșia de la Anerraghi era tot ceea ce un iubitor al naturii putea să-și imagineze mai fantezist. Aci urca pe trepte adevărate, pietre așezate în scară, în hat, ca să taie ocolurile, aci o lua prin pădurea de măslini, aci se pierdea prin vîlcele umbrite de platani și de răchite. Aerul era plin de mirosul aspru și proaspăt al buruienilor strivite sub picioarele lor și al urzicilor înfoiate pe care Leonis le lovea cu bastonul.

Adriani se opri pentru o clipă, înduioșată.

— Ce frumusețe ! șopti ea. Nu știu dacă poate cineva găsi în altă parte o natură atît de încîntătoare.

Leonis ar fi vrut să spună că asta se datorește nestăvilitului suflu erotic emanat din pămîntul insulei, de pe vremea anticei Sapho și pînă-n ziua de azi. Nu vezi că de veacuri acest popor n-a putut cînta decît cîntece de dragoste ? Dar nu spuse nimic de teamă ca nu cumva vorbele lui să capete un dublu înțeles în gîndul învățătoarei sau chiar într-al lui. Se apropie tiptil de un măslin gros și

acoperi cu palma un greier, care țîrîia de mama focului, făcînd o larmă nemaipomenită. Îi venea să se ducă să-l vîre în decolteul lui Adrianî. Ar fi putut face același lucru, tot atît de nevinovat, și în decolteul lui Sapho. Întocmai ca în legenda lui Daphne și Chloe. Vru să-i amintească lui Adrianî că aceste locuri fuseseră martore ale idilei din antichitate. Locurile cele mai erotice din lume. Dar nu spuse decît :

— Știi, Adrianî, pe-aci există un obicei curios. Țăranii de-aici cînd prind primul greiere socotesc că le-aduce noroc dacă-l mușcă ușor și-apoi îi dau drumul... Nu-i ciudat ?

În drum găsiră și-un păr. Un păr frumos cules de rod, și, așa cum îl contempla, Leonis ochi o pară, una singură, care atîrna, galbenă ca aurul, de-o creangă din vîrf. Fără să pregete, se cățără în frunzișul lui răcoros ce foșnea ca mătasea. De-acolo întinse mînerul îndoit al bastonului, agăță încetișor crenguța cu fructul în margine, și-l atrase spre el.

Recită cu glas tare, făcînd să răsune în vîlcea versurile poetei antice.

ca mărul dulce care se-nroșește
în vîrful crengii celei mai înalte,
uitat de cei care culeg mere.

De jos învățătoarea adăugă cu vocea ei caldă în care vibra un ton ciudat, băiețesc.

Nu, nu l-am uitat, ci nu l-am putut ajunge !

Rîseră toți trei și Adrianî se arătă nerăbdătoare să muște din pară. Leonis se aplecă și le văzu jos, sub el, așteptînd cu năsucurile ridicate. Gura cărnoasă a lui Sapho zîmbea, dinții îi străluceau în lumină, sănătoși.

Dădu drumul bastonului, apoi se lăsă să alunece și sări în fața fetelor într-o ploaie de frunze smulse.

Era o pară minunată, galbenă, coaptă și zemoasă. Dădu lui Sapho să muște dintr-o parte, apoi lui Adrianî din cealaltă. La urmă, mușcă și el, înfigîndu-și cu voluptate dinții în mușcătura învățătoarei. Sucul dulce îi umplu gura.

Rătăciră un timp prin desiș pînă să găsească intrarea moșiei. Grădinarul, bucuros de venirea lor neașteptată, îi

văzuse intrînd de departe, urcat pe marginea rezervorului de apă, pentru irigarea moşiei. Ecoul bineţelor lui strigate se îmbina cu vuietul apei care năvălea înspumată în şanţuri şi nu se auzeau decît sunete confuze „uee ! eee ! aaa !" Îi vedeau cămaşa albastră şi mîna care scutura pălăria de pai, pe deasupra piersicilor.

Răspunseră tustrei, de parc-ar fi fost înţeleşi, cu aceleaşi strigăte nearticulate.

— Uiii !.. Auaa !... ueee !

Şi rîdeau, rîdeau...

Leonis s-a dus cu el să cosească trifoi, ferigă şi iarbă din belşug. Le-au cărat în maldăre sub nucul cel mare. Apoi grădinarul aşternu pe salteaua asta groasă de iarbă o scoarţă multicoloră, mare cît bătătura, şi se întinseră pe ea, lăsîndu-se în voia oboselii voluptoase. Mirosul ierbii proaspăt cosite se amesteca cu izul amărui al frunzelor de nuc şi umbra lui îi învăluia verde şi răcoritoare.

— Adevărat, e grozav de bine aşa ! zise Leonis răsuflînd din adînc, cu nesaţ.

— Ei aş ! Ei aş ! îşi rîse de el Adrianì. Verdele ăsta, verdele ăsta veşnic, care te-mpresoară de pretutindeni ca o închisoare... Priveliştea asta nemişcată, care devine insipidă... Sînt vorbele lui, i se adresă lui Sapho. Ştii, lui Leonis i s-a urît cu viaţa la ţară.

— Te răzbuni ? zîmbi el necăjit.

Adrianì îşi continuă parodia.

— Deloc, zise cu emfază. Tînjesc după oraş, după asfalt, după praf, benzină, elice de vapor, ziare, loteria naţională şi după „calde seminţe".

Sapho îşi ridicase ochii spre frunzişul nucului.

— E normal, spuse şovăind. Pentru un orăşean, viaţa la ţară devine obositoare dacă ţine prea mult. Eu mi-amintesc mereu cu nostalgie de toţi anii cursului superior la şcoala de fete. Chiar şi de ceasurile cele mai triste ale vieţii de-atunci... Îmi închipui că trebuie să fie şi mai greu pentru un bărbat care şi-a petrecut toată viaţa în oraşe.

Leonis deschise gura să vorbească, dar nu spuse nimic. Ca să facă ceva, şuieră cu neglijenţă simulată.

Tocmai atunci se-ntoarse și grădinarul, aducînd un coșuleț de fructe de toată frumusețea, proaspăt culese. Piersici, rodii și struguri, din vița de vie încolăcită pe plopi. Se cățăra pînă-n vîrfuri, agățată de crengi cu corzile care se legau strîns, ca sîrmele. Mai adusese și-o ulcică de lapte proaspăt muls, plin de spumă. Băură unul după altul, dintr-o cupă mare și foarte largă, de sticlă. Fiecare își aștepta rîndul. Ca niște copii. Adrianì își lingea cu lăcomie buzele de smîntînă. Leonìs se bucura de plăcerea cu care Sapho sorbea laptele. Ținea cupa cu amîndouă mîinile, între degetele ei lungi. Bea aplecată în ea, cu adevărat însetată, cu buza de jos înmuiată în spuma albă. Genele i se deschideau și se închideau în ritmul înghițiturii. Îl surprinse admirînd-o. Rămase pentru o clipă cu ochii deschiși, și el avu din nou impresia că erau ca două picături de aur, care se lărgeau, se lărgeau tot mai mult, umplînd totul împrejur, ca cerul auriu al icoanelor din altar.

Își coborî privirea speriată. Mereu teama aceea ispititoare care o cuprindea de cîte ori întîlnea ochii pictorului. O senzație de ameteală ca atunci cînd te afli pe marginea unei prăpăstii. Jinduia din adîncul ființei ei să se prăbușească în abisul fără fund, pradă vîrtejului nimicitor, cu ochii închiși, pînă la totala dispariție.

Culeseră fasole verde și alte legume, le curățară și le puseră la foc.

Grădinarul adusese untdelemn, sare și piper, într-o cutiuță făcută din capsulele puștii lui, o tingire, un cosor în loc de cuțit, o furculiță, o lingură, cupa de sticlă din care băuseră laptele, și-o strachină mare de pămînt. Ce se găsea.

— N-am altele, zise necăjit. Dar tot ar mai fi putut, spuse, să se repeadă pînă-n sat să le aducă...

Nici vorbă ! lor le plăcea așa cum era. O să mănînce dintr-o strachină, cu o lingură și cu o furculiță. Ca Gorgonele.

În timp ce Adrianì punea mîncarea pe foc, pe pirostria improvizată, Sapho povestea despre Pipine, cărora li se spunea și Gorgone. Erau trei surori, fete bătrîne, renumite prin zgîrcenia lor. Locuiau într-o casă veche, în imediata apropiere. Pe cea mai vîrstnică o chema Pipina și după

ea, pentru mai mare ușurință, le ziceau la toate așa : Pipine. Fiindcă toate erau croite la fel. Cu nasul și bărbia ascuțite, care se-ntîlneau. Aveau un singur rînd de haine bune, străvechi, de mătase, ce luceau în spate verzi-aurii ca libelulele. Aveau și o singură pereche de pantofi de lac. Lumea spunea că aveau și o singură farfurie, un singur cuțit, o lingură și-o furculiță, și mîncau pe rînd. Erau rele de gură și aveau ce-aveau cu lipsa de pudoare a lui Sapho, care „toată iarna era la baie și toată vara la mare". Cu frica lui Dumnezeu, cum nu se mai poate. Cu unica lor haină, se duceau cîte una, în fiecare sîmbătă seara, la vecernie și în fiecare duminecă la liturghie. Țineau toate posturile. Care cum îi venea rîndul, își punea hainele și pantofii și se ducea s-aducă și celorlalte două anafura, legată de colțul basmalei. În săptămîna mare era mai greu. Dar reușeau să-mpace lucrurile. Una îmbrăca haina familiei în Vinerea mare, la Epitaf, cealaltă la Înviere și-a treia la a doua Înviere. Pe cea mai tînără, care avea cincizeci și cinci de ani, celelalte două o numeau „cea mică". „A venit cea mică, a plecat cea mică."

Sapho povestea și le imita cu atîta haz, că în cele din urmă rîdeau toți trei cu lacrimi.

După ce au pus tingirea pe foc, Adriani s-a dus în colibă și-a adus o frînghie și o pernă. Leonis o petrecu dintr-o azvîrlitură de o cracă groasă a nucului și făcu un leagăn. S-au dat în el și-au cîntat o mulțime de cîntece. Sapho avea o voce caldă cu tonuri grave de contraltă care vibrau ca un talger de aramă. Frații o auzeau pentru prima oară. Era o adevărată descoperire. Le-a mărturisit că se întîmpla pentru prima oară. Nu mai cîntase din ziua nunții și în sinea ei se gîndea că nici nu va mai cînta.

Lui Adriani îi era frică de fiecare dată cînd leagănul o ridica prea sus. Țipa strîngîndu-se între frînghii, pe jumătate rîzînd, pe jumătate tremurînd și se ruga de fratele ei să mai scadă din avînt. El își proptea picioarele depărtate, apuca frînghiile și oprea deodată leagănul. Iar Adriani se arunca de gîtul lui, cu părul și rochia răvășite.

Lui Sapho nu-i era frică.

— Mai sus ! striga fraților și trecea ca un bolid prin fața lor. Încă !

Cu ochii pe jumătate închiși, simțea aerul șuierîndu-i pe lîngă urechi și împrăștiindu-i părul. Era o adevărată beție. Ședea între frînghii, ca într-o praștie uriașă, care-și lua avînt și-o azvîrlea sus de tot, în zenitul înflăcărat. De fiece dată, frînghia atingea cu putere o creangă a nucului, scuturîndu-i fără milă frunzele, care cădeau pe capul lui Leonis, strivite, rupte, umplînd văzduhul de mirosul lor amărui. El mărea, dintr-o mișcare puternică, avîntul, și o vedea despicînd aerul ca o nălucă mînioasă, ce se năpustea sus de tot, s-ajungă pînă-n înaltul cerului, și apoi se căia, întorcîndu-se în brațele lui. Rochia îi flutura în spate, bătută de vînt și-i biciuia obrajii. Trecea și iar trecea prin fața lui, ca o floare deschisă, aroma trupului ei îl atingea și fugea, ca un mănunchi de iasomie. Vîntul îi lipea bluzița de sînii care se umflau și răsuflau scurt de teama amețelii. Picioarele ei întinse, strîns lipite, își descriau liniile robuste și armonioase, pînă la genunchi. Ai fi zis că zbura în văzduh, călcînd în aer pe vîrfuri, ca Victoria lui Paionios [1]. Iar el îi împărtășea beția. Simțea o bucurie excitantă. Din brațele lui pornea puterea care o sălta pînă-n vîrful pomilor pe femeia asta minunată și pe care de mîine n-avea s-o mai vadă. Trebuia să n-o mai vadă niciodată. Trecuse, doar, îl atinsese cu adierea ei înmiresmată și plecase din viața lui, ca un bolid uluitor care-și descrie orbita.

Deodată Adrianî se opri din cîntat și bătu din palme:

— Am o idee !

Leonis slăbi avîntul leagănului și Sapho micșoră din picior mișcarea, pînă ce-o opri de tot.

— S-auzim !

El își ținea încă mîinile de frînghiile leagănului, în spatele lui Sapho. Aroma amăruie a părului ei îl amețea. Aducea oarecum cu cea a macului. Îi mirosea tainic părul. Ar fi vrut să se aplece, să-i apuce capul în mîini, să-și afunde fața în valurile lui întunecate, să-l miroase, să-l guste, să-l sărute, să-l resfire ca pe o crizantemă vie, caldă.

[1] Paionios, unul dintre cei mai renumiți sculptori din antichitate, (sec. V î.e.n.) născut în orașul Mendi din Calcidica. Statuia Victoria se află la muzeul din Olympia (n. tr.).

Se trase înapoi, tulburat, înciudat. Nenorocit.

Adrianì îşi dezvoltă ideea :

Să intre în pîrîu, să prindă crabi. Sub pietre se găsesc o grămadă de crabi. Cînd erau mici, de fiecare dată cînd veneau la moşie, nu uitau niciodată să meargă să-i prindă.

Leonìs invocă dificultăţi. Albia lui Oriaka era, într-adevăr, foarte pitorească, dar coborîşul ei era foarte anevoios. Iar pe alocuri, era acoperită de atîtea tufişuri sălbatice şi urzici, încît trecerea ar fi fost cu neputinţă pentru ele. Adrianì avea dreptate că s-au putut strecura în copilărie. Dar pe-atunci erau nişte ţînci de-o şchioapă.

Cu toate astea, Adrianì stărui, iar Sapho se arătă cu atît mai entuziasmată de „greutăţile" pe care le-nşirase Leonìs. Toate obstacolele făceau expediţia crabilor şi mai interesantă.

— Bine ! zîmbi el. Voi ştîţi. Treaba voastră. Eu am grăit şi-am cuvîntat. Înainte deci, în explorarea izvoarelor lui Oriaka.

— Ca-n „minunatul Orenoco" al lui Jules Verne, zise cu entuziasm comic Adrianì.

Aruncă o privire la mîncare, scormoni focul, adăugă apă. Apoi pătrunseră în desiş şi ieşiră în albia rîului. Apa nu era adîncă. În timpul verii scădea cam de un cot. Alerga împrăştiată pe pietrele netede. Unde găsea o scufundătură o umplea, iar pe unde dădea de un coborîş, se prăvălea ca o cascadă mică, clipocind vesel, sărind din treaptă-n treaptă, peste pietrele de marmură. Fetele erau entuziasmate. Arşiţa amiezii, care făcea greierii să-şi înalţe imnul pînă la cer — dar s-ar fi putut foarte bine să fie şi o manifestaţie de protest — nu putea răzbi în umbrarul acela răcoros. Aerul era verde de umbre, proaspăt ca apa rece. Tufişurile şi iedera sălbatică creşteau îmbrăţişate, încîlcite, dintr-o parte şi dintr-alta, legînd pe-alocuri în plasa lor tufanii cu mărăcinii şi cu alţi arbuşti pitici, care-şi aplecau peste maluri crenguţele mlădioase, pline de gheare şi de colţi. Din desiş ţîşneau piuituri de păsări nevăzute. Începeau şi se opreau brusc. Fîlfîiri neaşteptate speriau fetele şi şopîrlele, în neprevăzutele lor apariţii, îi priveau o clipă, cu ochii lor mici şi bulbucaţi — mai

surprinse decît ei — apoi fugeau şi dispăreau verzi în tufişul verde. Adrianì prindea cu multă îndemînare crabii, învăţîndu-i şi pe ceilalţi. Trebuiau să ridice pietrele din apă dintr-o dată, şi să-i acopere cu palma înainte ca s-apuce să se îngroape. Dar cînd dădea peste o crăboaică cu burta umflată, ca o tabachere cafenie, şi cu cleştişorii deschişi, aidoma forfecuţelor de unghii, nu cuteza să-ntindă mîna şi începea să strige, s-alerge Leonìs după ea.

Sapho era „traista". Ţinea crabii într-o basma udă, cu capetele legate cîte două. Treaba asta era cea mai anevoioasă. Ca să-i ţină închişi înăuntru, nu-şi putea folosi decît o mînă, cu cealaltă sprijinindu-se la coborîşuri sau dînd la o parte nuielele care-i biciuiau faţa.

De multe ori dădeau peste adevărate perdele de tisă şi caprifoi, care le-nchideau trecerea.

— Sîrmă ghimpată ! strigau. Leonìs începea atunci să lovească eroic cu bastonul plasele verzi, pînă ce croia o trecere mai lesnicioasă. Albia rîului mirosea aspru, acrişor, apa se umplea de frunze şi flori care curgeau grăbite.

La fiecare pas, fetele scoteau cîte-un strigăt, în faţa unei noi descoperiri. O scobitură, ca o peşteră mică, plină de conidii minuscule, neînchipuit de gingaşe. Tulpinele lor, ca nişte fibre, erau atît de subţiri, încît erau invizibile în umbră, astfel că frunzuliţele lor fremătătoare păreau brodate în aer cu mătase verde, lucioasă. Ciuperci trandafirii şi vîscoase, proptite semeţ în vîrful cotorului, se topeau sub picioarele lor ca o spumă. Grămăjoare de scoici micuţe, negricioase, zăceau răbdătoare pe fundul apei, hotărîte s-aştepte, fără cîrtire, sfîrşitul veşniciei.

Descoperiră şi-un smochin tînăr, ascuns. Un smochin „tămîios" răsărit în umbră, departe de lumină. Dar dorul de viaţă îi dăduse atîta putere, că-şi avîntase trunchiul, neînchipuit de subţire şi de lung, aidoma viţei de vie, pînă ce reuşise să-şi scoată capul la soare, dintre tufele arbuştilor sălbatici. Acolo îşi pîrguise cu tot dichisul, înainte de vreme, cinci smochine, pe care nimeni nu le-ar fi bănuit, nici n-ar fi avut curajul să se sfîşie pentru ele. Leonìs agăţă crenguţa cu bastonul, aplecînd-o. Pomişorul se încovoie binevoitor şi-şi oferi rodul cu o plecăciune. Erau puţine smochinele, dar bine hrănite, pline de miere, sub

pieliţa subţire, brună şi întinsă. În gurița lor rumenă ţineau cîte un bob de sirop zaharisit. Leonis le culese, una cîte una, băgîndu-le pe rînd în gura fetelor. Cu coajă cu tot. Apoi dădu drumul pomişorului, care sări în sus tot atît de suplu. Frunzele îi foşniră bucuroase parcă de a se fi uşurat aşa de frumos de roadele pe care le îndulcise cu atîta răbdare.

Leonis se gîndi că acest foşnet al pomului, după ce a fost cules, semăna, întrucîtva, cu freamătul puicii care-şi scutură penele, satisfăcută de dezmierdările cocoşului. Voluptatea dăruirii. Din înalt, din codiţa unei smochine tăiate, sau a unei frunze, îi picură pe mînă un strop de lapte, ca dintr-un sfîrc al micului smochin fecundat. Pomul mirosi greu.

Coborau mereu.

Cînd dădeau peste un bolovan sau peste vreo piatră lunecoasă, Leonis cobora primul, o sprijinea pe sora lui şi ea o ajuta pe Sapho. Astfel evita orice atingere cu învăţătoarea. De fiecare dată cînd se întîmpla să se atingă, se retrăgeau amîndoi instinctiv, cu spaimă, ca şi cum s-ar fi atins, din nebăgare de seamă, de un cărbune aprins. În întîlnirea grăbită a privirilor îşi citeau această teamă care trecea ca o săgeată prin ochii lor.

Pe malurile mîncate de apă, torentul iernatic dezgolise nişte rădăcini cumplite. Ieşeau de pretutindeni, vînjoase şi unduind ca nişte şerpi groşi, care se strecurau şi ieşeau iar la iveală, cu dîrzenie, din pămînt, pline de viaţă şi de mişcare. Altele erau numai coate şi genunchi, strîngînd cu furie între ele pietrele netede ale rîului, vîrstate de vinele albăstrii ale marmurei. Unele întindeau braţe cu pielea aspră, care împingeau pămîntul cu îndîrjire, ca să se dezgroape. O trudă sălbatică şi pătimaşă. În iarba înaltă, mişuna un popor întreg de gîze care-şi frecau elitrele într-un ritm grăbit, metalic. Parc-ar fi fost o sumedenie de ceasuri mititele, alergînd gîfîit s-ajungă să-şi numere secundele infinit de măsurate.

Ajunseră într-un loc unde albia rîului se pierdea într-un boschet întunecos şi des de lauri răsăriţi din belşug în pămîntul udat continuu. Erau încărcaţi de boabe negre

şi coapte de dafin. Se opriră şi respirară cu nesaţ mirosul plăcut care umplea văzduhul. Atmosfera avea ceva de sărbătoare. La-nceput, Leonis crezu că senzaţia asta provenea din amintirile legate de acest miros. Mai tîrziu dibui adevăratul motiv. Mirosul trezea în el sărbătoarea Floriilor. Cu obiceiurile şi bucuriile ei. Şi cu copiii care scuturau în curţile caselor dafinii, împodobiţi de miresele anului, cu ciucuri de mătase şi zurgălăi aurii şi cîntau: „Dafini, dafini, de Florii".

Tăie două crenguţe subţiri şi le legă în cunună în jurul capului lui Adrianì.

— Sînt laurii lui Apolo zise. Dar mai mult sînt cunoscuţi ca frunze de dafin, din stufatul de iepure, bunăoară. Se potrivesc bine şi iepurelui şi eroului. Simbol foarte profund.

O privea pe sora lui care îşi luase o poză de „bărbat important". Frunzele groase cu bobiţele brune îi stăteau bine în părul auriu.

Dar deodată Adrianì îşi lăsă poza, aruncă frunzele de pe cap şi sări neliniştită.

— Ai zis de stufat de iepure şi mi-am amintit de mîncare. Dacă nu s-a prins de tingire, tocmai bine o fi scăzut apa. Trebuie să mă reped o clipă. Să nu întîrziaţi nici voi. Stomacul meu arată amiază fără un sfert.

— Să ne întoarcem cu toţii, propuse Sapho.

Dar Adrianì, care începuse să urce, strigă „nu ! nu !" Ea trebuia s-alerge să vadă de mîncare şi n-avea nici un rost să-şi scoată sufletul alergînd cu toţii. Vocea i se auzea de după plasele verzi ale frunzişului.

— Bine ! zise Leonis pe ton indiferent, ca să nu pară speriat c-au rămas singuri. Cîţiva crabi şi urcăm şi noi.

O tăcere stînjenitoare se aşternu între ei şi trebuia cu orice chip să încerce s-o rupă. Fără s-o privească, înaintă niţel, se aplecă şi ridică anevoie o piatră mare. În aceiaşi clipă, îşi afundă mîna dedesubt, făcu „hop!" şi prinse un crab mare. Sapho se bucură şi se apropie cu basmaua.

El îndoi mai întîi cîte un colţ din fiecare cleşte şi strecură crabul înăuntru, alături de ceilalţi.

— S-a zis şi cu ăsta ! spuse rîzînd.

— Şi ce mare e !

Rîse şi ea.

Îi erau amîndoi recunoscători acestui biet crab care se ivise la timp ca să dea o oarecare naturaleţă comportamentului lor.

Leonis lovi la dreapta şi la stînga cu bastonul, strivi la întîmplare urzici, buruieni şi fragede vlăstare de platani. Omora în felul acesta tăcerea primejdioasă în răsunetul care umplea albia rîului. Sapho venea după el, la doi-trei paşi. La un moment dat, Leonis se opri în faţa unui arbust scund şi stufos.

— Veniţi încoace, îi spuse zîmbind. Mai aproape. Încă. Aşa.

Fata se apropie de tufiş şi aşteptă. Era mulţumită de purtarea lui firească şi binevoitoare. Atunci el lovi o dată cu bastonul jos la rădăcina arbustului şi, pe neaşteptate, se ridică din frunziş un roi de fluturaşi care o înconjurară. Sări speriată, dînd un ţipăt scurt, apoi izbucni în rîs împreună cu pictorul. Fluturii umpleau văzduhul, zburau înnebuniţi, orbeşte, de jur împrejur. Erau de culoare închisă, cu pete cafenii pe aripi, iar pe dedesubt trandafirii. Peste puţin dispărură din nou, toţi, înghiţiţi parcă de frunzişul arbustului.

— S-au dus, zise învăţătoarea. Nici c-au fost, nici c-am văzut...

Leonis îi explică. Ştia de ei din copilărie. Întotdeauna i-a plăcut să-i sperie. Era o specie de fluturi de noapte. Trăiau în frunzişuri, laolaltă, ca albinele în stup. Pesemne le plăcea mai mult la umbră. Lumina pare că-i supără.

Înainta aplecat sub crengile dese, care atîrnau deasupra apei mîngîind-o cu smocurile lor. Apoi se rezemă de un smochin sălbatic şi se aplecă să privească în jos.

— O splendoare ! strigă.

Glasul lui plin de entuziasm răsuna armonios.

Jos văzuse o stîncă albastră, abruptă. Era rotunjită şi netezită de necontenita mîngîiere a apei, care trecea peste ea îmbrăcînd-o ca într-o mătase străvezie. La poalele stîncii apa săpase o scobitură rotundă ca o urnă de piatră, în care cădea clipocind vesel.

Se prinse de-o ramură mlădioasă a smochinului şi începu să coboare. Se sprijinea de stîncă numai cu tocurile şi cu vîrful de fier al bastonului. Cînd coborî îndeajuns, se aplecă şi sări sprinten, îndoind genunchii.

Era într-adevăr un loc încîntător.

Apa, ca o cascadă în miniatură, cînta lunecînd, se desfăcea în ciucuri, cînd întîlnea colţuri acoperite cu muşchi, şi sărea gălăgioasă în urnă. În locul acela albia rîului se lărgea. Deoparte a malului, care era drept, creşteau tufe dese de ferigă ce-şi deschideau evantaiele uriaşe, cu frunza creaţă. Pe deasupra lor laurii formau o adevărată boltă. Frunzişul picura umbră întunecoasă, mirosind aspru. Deasupra scobiturîi zburau nişte lepidoptere minunate, mari libelule albastre cu aripile străvezii şi irizate.

Ridică ochii spre locul de unde coborîse şi văzu printre frunzele smochinului capul lui Sapho aplecat. Măsura din ochi adîncimea, studiind cum să coboare. Faţa îi era aprinsă şi genele întunecate îi fluturau neliniştite.

— E minunat, îi strigă de jos, dar e mai bine să nu coborîţi. Stînca e aproape verticală. Rămîneţi acolo. Mă-ntorc şi eu.

Făcu o mişcare să se-ntoarcă.

— Aş ! Cred că o ţărancă poate să se caţere tot atît de bine ca şi un orăşan !

Cuvintele-i coborau de sus odată cu rîsul ei cristalin, odată cu apa care rîdea şi cînta. Ecoul le îmbina într-un vuiet amestecat, de parcă rîdea şi cînta însăşi valea.

O văzu cum se prinsese de aceeaşi ramură a smochinului şi începuse să coboare. Cu o mînă ţinea basmaua cu crabi şi asta o împiedica şi mai mult.

— Staţi locului, o să cădeţi ! îi strigă îngrijorat şi dădu să se caţere. Să-i ia legătura din mînă şi să-i dea bastonul.

— Nu ! zise ea eroic, şi se grăbi să coboare înainte ca Leonis să-i întindă mîna.

În aceeaşi clipă îi fugi un picior, pierzînd aproape contactul cu stînca. Se sprijinea cu toată greutatea de smochin şi nu dădea drumul basmalei din mînă. Încercă alarmată să-şi sprijine tocul undeva. Piciorul căuta orbeşte un loc

să calce, iar celălalt, care mai era proptit de stîncă, tremura din genunchi.

Leonis se azvîrli dintr-un salt, urcă pe de lături, agăță partea îndoită a bastonului în niște rădăcini puternice, aproape atîrnînd de el. Se aplecă și întinse brațul.

— Haideți ! Rezemați-vă repede de mine !

Glasul lui comandă, brusc, ca la armată.

Saphº se lăsă în brațele lui, se prinse de gîtul lui cu mîna care strîngea crabii, îl cuprinse cu cealaltă și dădu drumul încet-încet crengii smochinului.

Leonis o ținea strîns, cu mîna dreaptă pe piept, și cobora cu multă grijă. Încerca atent fiecare ieșitură a stîncii înainte de-a călca pe ea cu toată greutatea. O undă dogoritoare îl împresura, tîmplele îi zvîcneau cu putere. Totul era verde în fața ochilor lui, un verde lichid care curgea. O cascadă de frunze se vărsa-n prăpastie.

Auzea apa ca și cum i-ar fi gîlgîit în ceastă. Îi simțea trupul cald înfășurîndu-l ca o iederă. Robust, mlădios și gingaș. Simți pe față căldura dulce a sînilor fermi, care se striveau de obrazul lui și îl amețeau cu parfumul lor. De parcă i-ar fi fost toată fața afundată într-un trandafir enorm. Îi auzea inima bătînd tare sub bluzița subțire și i se păru că e propria lui inimă. Sîngele lor năvălea, se înfrunta, zvîcnea în același ritm sălbatic, ca și cum, dintr-o dată, arterele lor ar fi comunicat. O senzație de fericire violentă și înspăimîntătoare, care ajungea pînă la durere.

Cînd a pășit pe pămînt n-a lăsat-o. A dat drumul doar bastonului, să atîrne la rădăcina de care-l agățase, și a strîns și celălalt braț în jurul corpului ei. A ținut-o așa ca pe-un copil, ca pe-o comoară. A strîns-o în brațe ca pe-un trofeu. S-a aplecat peste fața ei, ieșit din minți, s-a aplecat foarte aproape, deasupra ochilor ei aurii. Și i-a găsit privindu-l de jos, pierduți ca ochii bolnavilor căzuți în toropeala fierbințelii. A privit-o pătrunzător, masculin, brutal. Strălucirea nebuniei lui a zguduit-o pînă-n ultima fibră a nervilor. Un fior dulce a cutremurat-o din creștet pînă-n tălpi și s-a lipit spasmodic de el, cu toată ființa.

Atunci el își roti privirea în jur, ca o sălbăticiune ce caută un adăpost ca să-și sfîșie prada. Văzu tufele dese de ferigă și o duse grăbit într-acolo. O așeză cu grijă pe

stratul gros de verdeață, care mirosi greu, strivită sub genunchii lui...

Ochii ei se stinseră sub genele grele, degetele sloboziră, puțin cîte puțin, legătura cu crabi.

Din basmaua desfăcută, aceștia se năpustiră dintr-o dată, scăpați, împrăștiindu-se într-o forfotă voioasă, prin ierburi și printre pietre, și se-avîntară de-a-ndăratelea în pîrîul lor, cu cleștișorii lor ciuntiți căutînd în sus...

LECTOR : MARIA CORDONEANU
TEHNOREDACTOR : ELENA PREDA

APĂRUT 1983. BUN DE TIPAR 2.12.1987.
COLI DE TIPAR 17.

TIPARUL EXECUTAT SUB COMANDA NR. 70 320 LA
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
PIAȚA SCÎNTEI NR 1. BUCUREȘTI
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Colecția

ROMANUL DE DRAGOSTE

220

ULTIMELE APARIȚII:

214 Honoré de Balzac • Adio
215 I.S. Turgheniev • Un cuib de nobili
216 Ionel Teodoreanu • Lorelei
217 Anthony Trollope • Turnurile din Barchester
218 Henri Queffelec • O lumină se aprinde pe mare
219 Eugen Lovinescu • Mite • Bălăuca

Scriitor realist al literaturii neoelenice, promovînd proza cu problematică socială, antirăzboinică, Stratis Miriyillis este în același timp un liric profund. Ca și romanul **Viața în mormînt,** care l-a consacrat (versiunea românească a apărut în 1963, E.L.U.), **Învățătoarea cu ochii de aur** este un roman de pătrunzătoare observație socială, de critică a mentalității și moravurilor burgeze.

Lei 15,50